

CVRIA

DEN EUROPÆISKE UNIONS DOMSTOL

Årsrapport
2010

DEN EUROPÆISKE UNIONS DOMSTOL

ÅRSRAPPORT 2010

Oversigt over arbejdet ved Den Europæiske Unions Domstol,
Den Europæiske Unions Ret og EU-Personaleretten

Luxembourg 2011

www.curia.europa.eu

Domstolen
L-2925 Luxembourg
Tél. (352) 43 03-1

Retten
L-2925 Luxembourg
Tél. (352) 43 03-1

Personaleretten
L-2925 Luxembourg
Tél. (352) 43 03-1

Domstolen på internettet: <http://www.curia.europa.eu>

Redaktionen afsluttet den 1. januar 2011

Gengivelse tilladt med kildeangivelse. Fotografierne må alene gengives i forbindelse med denne publikation. Til enhver anden brug skal tilladelse indhentes hos Den Europæiske Unions Publikationskontor.

Yderligere oplysninger om EU fås på internet via Europaserveren (<http://europa.eu>)

Katalogoplysninger findes bagest i denne publikation

Luxembourg: Den Europæiske Unions Publikationskontor, 2011

ISBN 978-92-829-1045-0

doi:10.2862/50320

© Den Europæiske Union, 2011

Printed in Luxembourg

TRYKT PÅ HVIDT PAPIR BLEGET UDEN BRUG AF FRIT KLOR (ECF)

Indhold

Side

Forord ved Domstolens præsident, Vassilios Skouris	5
---	---

Kapitel I

Domstolen

A – Domstolens arbejde og udvikling i 2010	9
B – Domstolens retspraksis i 2010	11
C – Domstolens sammensætning	57
1. Domstolens medlemmer	59
2. Ændringer i Domstolens sammensætning i 2010	75
3. Domstolens sammensætning efter rangfølge	77
4. Tidligere medlemmer af Domstolen	79
D – Statistik over retssagerne ved Domstolen	83

Kapitel II

Retten

A – Arbejdet ved Retten i 2010	113
B – Rettens sammensætning	157
1. Rettens medlemmer	159
2. Ændringer i Rettens sammensætning i 2010	171
3. Rettens sammensætning efter rangfølge	173
4. Tidligere medlemmer af Retten	175
C – Statistik over retssagerne ved Retten	177

Kapitel III

Personaleretten

A – Arbejdet ved Personaleretten i 2010	201
B – Personalerettens sammensætning	211
1. Personalerettens medlemmer	213
2. Ændringer i sammensætningen af Personaleretten i 2010	217
3. Sammensætning efter rangfølge	219
4. Tidligere medlem af Personaleretten	221
C – Statistik over retssagerne ved Personaleretten	223

Kapitel IV

Møder og besøg

A – Officielle besøg og arrangementer ved Domstolen, Retten og Personaleretten	237
B – Studiebesøg (2010)	241
1. Opdeling i grupper	241
2. Studiebesøg – fordeling mellem medlemsstater (2010)	242
3. Studiebesøg – nationale dommere (2010)	244
4. Udviklingen i antal og typer af besøgende (2007-2010)	244
C – Højtidelige retsmøder	245
D – Besøg og deltagelse i officielle arrangementer	247

<i>Organisationsplan</i>	252
--------------------------------	-----

Forord

2010 har for Den Europæiske Unions Domstol været et år, hvor de reformer af EU's domstolssystem, der blev indført med Lissabontraktaten, er blevet konsolideret. Proceduren til gennemførelse af den vigtigste af disse reformer, nemlig Den Europæiske Unions tiltrædelse af den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder, er blevet påbegyndt dette år. Domstolen har fulgt og vil fortsætte med at følge udviklingen i gennemførelsen af denne procedure tæt.

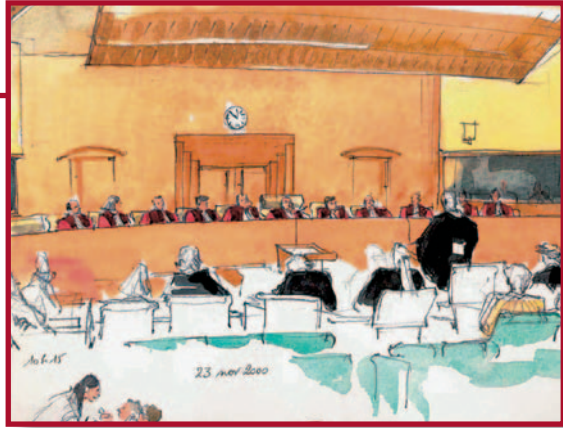
2010 vil også markere årbøgerne med den særligt vedholdende rytme i institutionens judicielle virksomhed. Herved bemærkes, at der i alt er blevet indbragt 1 406 sager for de tre retsinstanser, som udgør Domstolen, hvilket er det højeste antal i institutionens historie og vidner om den konstante stigning i mængden af EU-retlige søgsmål. Endvidere fortjener den meget betydelige generelle nedsættelse af sagsbehandlingstiden, særligt i præjudicielle sager, at blive nævnt.

Endelig er to af Domstolens medlemmer og dens justitssekretær fratrådt i det forløbne år, ligesom fire medlemmer af Retten er fratrådt, hvilken fratræden bl.a. skyldes Rettens delvise fornyelse. Det er i den henseende væsentligt at bemærke, at udnævnelserne af nye medlemmer af Domstolen og Retten er de første, der er foretaget inden for rammerne af den nye procedure, der er indført ved Lissabontraktaten, nemlig efter en udtalelse fra det i henhold til artikel 255 TEUF nedsatte udvalg.

Denne rapport giver en fuldstændig præsentation af udviklingen i og arbejdet ved institutionen i løbet af 2010. Som hvert år er en væsentlig del af rapporten helliget kortfattede, men udtømmende fremstillinger af den egentlige judicielle virksomhed ved Domstolen, Retten og Personaleretten. Statistikkerne over retssagerne, der er specifikke for hver retsinstans, supplerer og illustrerer analysen af den judicielle virksomhed i 2010.

V. Skouris
Domstolens præsident

Kapitel I

Domstolen

A – Domstolens arbejde og udvikling i 2010

Ved Domstolens præsident, Vassilios Skouris

Den første del af årsrapporten indeholder en sammenfatning af Den Europæiske Unions Domstols virke i 2010. For det første giver den en oversigt over institutionens udvikling i det forløbne år med vægt på de institutionelle ændringer, der har haft indvirkning på Domstolen og på udviklingen med hensyn til dens interne organisation og arbejdsmetoder. For det andet indeholder den en analyse af statistikkerne vedrørende udviklingen i Domstolens arbejdsbyrde samt den gennemsnitlige sagsbehandlingstid. For det tredje præsenteres som hvert år den væsentligste udvikling i retspraksis, inddelt efter emne.

1. Lissabontraktaten bestemmer, at Den Europæiske Union tiltræder den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder (herefter »EMRK«), og proceduren med henblik på gennemførelse af denne tiltrædelse er blevet påbegyndt dette år. Den første del af denne procedure er blevet afsluttet, og Europa-Kommissionen har fået et forhandlingsmandat til at foretage forhandlinger med Europarådet. Den Europæiske Unions tiltrædelse af EMRK vil uden tvivl have indvirkning på Unionens domstolssystem i dets helhed.

Derfor har Domstolen fulgt denne procedures udvikling tæt og har med henblik på at bidrage til arbejdet med at gennemføre tiltrædelsen, der giver anledning til ganske komplekse juridiske spørgsmål, i et dokument, der blev offentliggjort den 5. maj 2010¹, fremsat sine indledende overvejelser vedrørende et aspekt, der har særlig forbindelse til den måde, hvorpå Unionens domstolssystem fungerer. Domstolen har i dette dokument konkluderet, at det med henblik på at iagttage det subsidiaritetsprincip, som er uløseligt forbundet med nævnte konvention, og for samtidig at sikre, at Unionens domstolssystem er velfungerende, er vigtigt, at der findes en mekanisme, der kan garantere, at Domstolen på en effektiv måde gives mulighed for at behandle spørgsmålet om gyldigheden af en EU-retsakt, inden Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol træffer afgørelse om, hvorvidt denne retsakt er i overensstemmelse med EMRK.

Endelig fortjener de ændringer, der den 23. marts 2010 blev foretaget af Domstolens procesreglement (EUT L 92, s. 12), at blive nævnt. Disse ændringer tilsigter at indføre de tilpasninger af nævnte procesreglement, der er nødvendige som følge af Lissabontraktatens ikrafttrædelse.

2. Statistikkerne over retssagerne ved Domstolen for 2010 er overordnet set karakteriseret ved en styrket produktivitet og en betydeligt øget effektivitet for så vidt angår sagsbehandlingstiden. Det er endvidere vigtigt at bemærke dette års enestående stigning i antallet af indbragte sager og navnlig i antallet af anmodninger om præjudicielle afgørelser, som forelægges Domstolen.

Domstolen har afsluttet 522 sager i 2010 (nettotal efter forening af sager), hvilket udgør en lettere nedgang i forhold til det foregående år (543 afsluttede sager i 2009). Af disse sager blev 370 afsluttet ved dom, mens der i 152 sager blev afsagt kendelse.

Der blev i 2010 anlagt 631 nye sager for Domstolen (uafhængigt af forening af sager som følge af konneksitet), hvilket svarer til en meget væsentlig stigning i forhold til 2009 (562 sager) og udgør det højeste antal indbragte sager i Domstolens historie. Den samme situation gør sig gældende for anmodninger om præjudiciel afgørelse. Antallet af indbragte præjudicielle sager er for andet

¹ http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2010-05/convention_fr_2010-05-21_12-10-16_11.pdf

år i træk det højeste nogensinde og udgør i forhold til 2009 en stigning på 27,4% (385 sager i 2010 mod 302 sager i 2009).

Hvad angår sagsbehandlingstiden er de statistiske oplysninger meget positive. For så vidt angår præjudicielle forelæggelser var sagsbehandlingstiden 16,1 måneder. En sammenlignende analyse viser, at for hele den periode, for hvilken Domstolen råder over troværdige statistiske oplysninger, har den gennemsnitlige sagsbehandlingstid for så vidt angår præjudicielle forelæggelser nået sit laveste niveau i 2010. Med hensyn til direkte søgsmål og appelsager var den gennemsnitlige sagsbehandlingstid på henholdsvis 16,7 måneder og 14,3 måneder (17,1 måneder og 15,4 måneder i 2009).

Ud over de reformer af arbejdsgangen, der er gennemført i de senere år, lader Domstolens højere effektivitet for så vidt angår sagsbehandlingen sig ligeledes forklare af en øget udnyttelse af de forskellige processuelle muligheder, som Domstolen har for at fremme behandlingen af visse sager, bl.a. den præjudicielle hasteprocedure, muligheden for pådømmelse af en sag forud for andre, den fremskyndede procedure, den forenklede procedure og muligheden for at pådømme sagen uden generaladvokatens forslag til afgørelse.

Der er anmodet om anvendelse af den præjudicielle hasteprocedure i seks sager, og den udpegede afdeling fandt i fem af disse, at betingelserne i procesreglementets artikel 104b var opfyldt. Disse sager er blevet afsluttet inden for en gennemsnitlig periode på 2,1 måneder.

Der er i år blevet forelagt 11 begæringer om anvendelse af hasteproceduren, men de i procesreglementet opstillede betingelser var kun opfyldt i fire af disse sager. I overensstemmelse med den praksis, der blev indført i 2004, antages eller afvises begæringer om anvendelsen af hasteproceduren ved en begrundet kendelse afsagt af Domstolens præsident. I øvrigt er 14 sager blevet behandlet forud for andre.

Desuden har Domstolen fortsat jævnligt anvendt den forenklede procedure i procesreglementets artikel 104, stk. 3, med henblik på at besvare visse præjudicielle spørgsmål. I alt 24 sager er blevet afsluttet ved kendelse i henhold til denne bestemmelse.

Endelig har Domstolen hyppigt gjort brug af den mulighed, den har i henhold til statuttens artikel 20, for at pådømme en sag uden generaladvokatens forslag til afgørelse, når sagen ikke rejser nye retsspørgsmål. Det bør således nævnes, at ca. 50% af dommene i 2010 blev afsagt uden forslag til afgørelse (52% i 2009).

For så vidt angår fordelingen af sagerne mellem Domstolens forskellige dommerkollegier kan det nævnes, at Store Afdeling har truffet afgørelse i ca. 14%, afdelinger bestående af fem dommere i ca. 58% og afdelinger bestående af tre dommere i ca. 27% af de ved dom afsluttede sager i 2010. I forhold til det foregående år bemærkes en betydelig stigning i den forholdsmæssige andel af sager, der er blevet behandlet af Store Afdeling (8% i 2009), og et betragteligt fald i antallet af sager, der er blevet behandlet af afdelinger med tre dommere (34% i 2009).

For mere detaljerede oplysninger vedrørende de statistiske oplysninger for 2010 henvises læseren til den del af denne rapport, der indeholder de statistiske oplysninger.

B – Domstolens retspraksis i 2010

Denne del af årsrapporten indeholder en oversigt over retspraksis i 2010.

Forfatningsmæssige og institutionelle forhold

I 2010 blev der føjet væsentligt nyt til retspraksis vedrørende grundlæggende rettigheder.

Sagen *Volker und Markus Schecke* (dom af 9.11.2010, forenede sager C-92/09 og C-93/09) gav Domstolen mulighed for at præcisere de krav, der følger af retten til beskyttelse af personoplysninger, i forbindelse med den prøvelse, den blev anmodet om at foretage af gyldigheden af forordning (EF) nr. 1290/2005 og (EF) nr. 259/2008², der fastlægger rammerne for finansiering af den fælles landbrugspolitik, og som foreskriver offentliggørelse af oplysninger om fysiske personer, der modtager midler fra Den Europæiske Garantifond for Landbruget (EGFL) og Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne (ELFUL), der foreskriver, at sådanne informationer stilles til rådighed for offentligheden, navnlig ved hjælp af hjemmesider, som administreres af nationale myndigheder. Som svar på et præjudicielt spørgsmål om overensstemmelsen mellem den ret til beskyttelse af personoplysninger, der er anerkendt i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, og forpligtelsen om gennemsigtighed for europæiske fonde, anførte Domstolen, at offentliggørelse på en hjemmeside af oplysninger om personer, der modtager midler fra fonde og beløb, der opkræves af disse, som følge af tredjemands frie adgang til siden udgør et indgreb i de pågældende modtagers ret til privatliv i almindelighed og i deres ret til beskyttelse af deres personoplysninger i særdeleshed. Et sådant indgreb skal for at kunne begrundes følge af loven, respektere de pågældende rettigheders væsentligste indhold og under iagttagelse af proportionalitetsprincippet være nødvendigt og faktisk svare til mål af almen interesse, der er anerkendt af Unionen, idet undtagelser fra og begrænsninger af beskyttelsen af personoplysninger skal holdes inden for det strengt nødvendige. I den forbindelse har Domstolen udtalt, at selv om skatteyderne i et demokratisk samfund har ret til at blive informeret om anvendelsen af offentlige midler, forholder det sig ikke desto mindre således, at Rådet og Kommissionen var forpligtet til at foretage en rimelig afvejning mellem de omhandlede interesser, hvilket forudsætter, at der forud for vedtagelsen af de anfægtede bestemmelser foretages en undersøgelse af, om offentliggørelsen af disse oplysninger på en enkelt hjemmeside for hver medlemsstat går ud over, hvad der er nødvendigt for at opfylde de legitime formål, der forfølges. Domstolen erklærede således visse bestemmelser i forordning nr. 1290/2005 for ugyldige og erklærede forordning nr. 259/2008 for ugyldig i sin helhed uden at rejse tvivl om virkningerne af offentliggørelsen af den liste over modtagere af midler fra EGFL og ELFUL, der blev udarbejdet af de nationale myndigheder i den periode, som lå forud for dommens afsigelse.

Domstolen afsagde stadig vedrørende grundlæggende rettigheder den 22. december 2010 en anden vigtig dom (dommen i sagen *DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft*, sag C-279/09) om fortolkning af princippet om effektiv domstolsbeskyttelse som fastsat i artikel 47 i Den Europæiske Unions Charter om grundlæggende rettigheder.

Twisten i hovedsagen var mellem det tyske erhvervsdrivende selskab DEB og den tyske stat vedrørende en af nævnte selskab indgivet ansøgning om fri proces for de nationale domstole. Selskabet

² Rådets forordning (EF) nr. 1290/2005 af 21.6.2005 om fælles finansiering af den fælles landbrugspolitik (EUT L 209, s. 1), som ændret ved Rådets forordning (EF) nr. 1437/2007 af 26.11.2007 (EUT L 322, s. 1), og Kommissionens forordning (EF) nr. 259/2008 af 18.3.2008 om gennemførelsesbestemmelser til forordning nr. 1290/2005 for så vidt angår offentliggørelsen af oplysninger om modtagerne af midler fra Den Europæiske Garantifond for Landbruget (EGFL) og Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne (ELFUL) (EUT L 76, s. 28).

DEB ønskede at anlægge en erstatningssag mod den tyske stat med henblik på at opnå erstatning for det tab, der var forårsaget af den af denne medlemsstats forsinkede gennemførelse af direktiv 98/30/EF om fælles regler for det indre marked for naturgas³. Der blev givet afslag på fri proces med den begrundelse, at betingelserne i tysk ret for en sådan fri proces til juridiske personer ikke var opfyldt. Den ret, der skulle træffe afgørelse i sagen om dette afslag, forelagde Domstolen et præjudicielt spørgsmål med henblik på at få oplyst, om EU-rettens effektivitetsprincip i forbindelse med en sag om det fællesskabsretlige erstatningsansvar for staten anlagt på dette grundlag er til hinder for, at en national lovgivning betinger sagsanlæg af, at der betales en retsafgift, og begrænser adgangen til fri proces for juridiske personer, der ikke er i stand til at tilvejebringe dette forskud, ved at opstille en række strenge betingelser.

Domstolen udtalte, at besvarelsen af dette spørgsmål skal gives under hensyntagen til Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, som siden ikrafttrædelsen af Lissabontraktaten har haft samme juridiske værdi som traktaterne. Domstolen henviste nærmere bestemt til chartrets artikel 47, der fastsætter en ret til effektiv adgang til domstolene for enhver, hvis rettigheder og friheder som sikret af EU-retten er blevet krænket. Bestemmelsens stk. 3 fastsætter, at »der ydes retshjælp til dem, der ikke har tilstrækkelige midler, hvis en sådan hjælp er nødvendig for at sikre effektiv adgang til domstolsprøvelse«. Domstolen fastslog først, at det ikke er udelukket, at princippet om effektiv domstolsbeskyttelse som fastslået i chartrets artikel 47 kan påberåbes af juridiske personer med henblik på at opnå dispensation fra forskudsbetalingen af retsomkostninger og/eller advokatbistand. På baggrund af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols retspraksis om artikel 6 i den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, som hjemler en ret til en effektiv adgang til domstolene, præciserede Domstolen dernæst, at det tilkommer den nationale ret at efterprøve, dels om betingelserne for bevilling af fri proces udgør en begrænsning af retten til adgang til domstolsprøvelse, som gør denne ret indholdsløs, dels om der er rimelig forholdsmæssighed mellem de anvendte midler og det forfulgte mål. Derefter præciserede Domstolen de bedømmelseskriterier, som den nationale ret kan tage hensyn til, ved at gentage de kriterier, som er blevet anvendt i Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols retspraksis, bl.a. sagens betydning, det gældende retsgrundlags og procedures kompleksitet, og hvad nærmere bestemt angår juridiske personer, disses selskabsform, og om der er tale om en erhvervsdrivende juridisk person eller en juridisk person uden gevinst for øje, samt til selskabsdeltagernes eller kapitalejernes økonomiske styrke.

Den fremgangsmåde, hvorunder den nationale retsinstans skal gennemføre medlemsstatens ansvar i tilfælde af dennes tilsidesættelse af sine fællesskabsretlige forpligtelser, giver fortsat anledning til tvivl.

I sagen *Transportes Urbanos y Servicios Generales* (dom af 26.1.2010, sag C-118/08) ønskede den forelæggende ret at få oplyst Domstolens holdning til anvendelsen af reglen, hvorefter et erstatningssøgsmål mod staten, der støttes på, at EU-retten er blevet tilsidesat ved en national lov, kun kan gennemføres, hvis sagsøgeren først har udtømt alle nationale retsmidler, mens en tilsvarende regel ikke finder anvendelse på et erstatningssøgsmål mod staten, der støttes på, at den samme lov er i strid med forfatningen. Domstolen svarede, at EU-retten er til hinder for anvendelsen af denne regel, efter at have erindret om de principper om pligt til at erstatte tabet, som påhviler medlemsstaterne ved tilsidesættelse af EU-retten i medfør af EU-rettens forrang. Under henvisning til ækvivalensprincippet fastslog Domstolen, at alle de bestemmelser, der finder anvendelse på søgsmål, finder anvendelse uden forskel på søgsmål, der vedrører tilsidesættelse af EU-retten, og på søgsmål støttet på tilsidesættelse af nationale regler: Genstanden for de to erstatningssøgsmål

³ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 98/30/EF af 22.6.1998 (EFT L 204, s. 1).

er sammenlignelige, idet de begge har til formål at få erstattet det af staten forårsagede lidte tab. På baggrund af ækvivalensprincippet er denne ene forskel ikke tilstrækkelig for den kompetente retsinstans til at fastslå en forskel mellem disse to søgsmål.

I sagen *Melki og Abdeli* (dom af 22.6.2010, forenede sager C-188/10 og C-189/10) havde Domstolen lejlighed til at udtale sig om foreneligheden af den processuelle mekanisme, der vedrører »spørgsmålet om forfatningsmæssighed«, som for nylig er blevet indført i Frankrig, med EU-retten. Dette gav Domstolen mulighed for at bemærke, at samarbejdsordningen mellem den selv og de nationale retter med henblik på at sikre EU-rettens forrang kræver, at den nationale ret på ethvert tidspunkt under proceduren, som den finder passende, og selv efter en procedure om kontrol af forfatningsmæssighed, frit kan forelægge Domstolen ethvert præjudicielt spørgsmål, som den finder nødvendigt. Artikel 267 TEUF er derfor ikke til hinder for en national lovgivning, der indfører en procedure for kontrol af nationale loves forfatningsmæssighed, forudsat, at de andre nationale retter fortsat:

- på et hvilket som helst tidspunkt under proceduren, som de finder passende, og selv efter proceduren om kontrol af forfatningsmæssighed kan forelægge Domstolen ethvert præjudicielt spørgsmål, som de finder nødvendigt

- kan anordne alle nødvendige foranstaltninger med henblik på at sikre foreløbig domstolsbeskyttelse af de ved EU-retten sikrede rettigheder, og

- efter en sådan procedure kan undlade at anvende den omhandlede nationale lovbestemmelse, hvis de finder den i strid med EU-retten.

På det område, som allerede gentagne gange er blevet behandlet af Domstolen, vedrørende virkningerne af den fortolkning af EU-retten, som Domstolen giver, når den udøver sin kompetence til at træffe præjudiciel afgørelse, var *Albron Catering*-sagen (dom af 21.10.2010, sag C-242/09) en anledning til at fastslå, at Domstolen ved udøvelsen af den kompetence, som den tildeles i medfør af artikel 267 TEUF, alene helt undtagelsesvis i henhold til et almindeligt retssikkerhedsprincip, der er knæsat i Den Europæiske Unions retsorden, kan finde anledning til at begrænse borgernes mulighed for at påberåbe sig den således fortolkede bestemmelse med henblik på anfægtelse af tidligere i god tro stiftede retsforhold. For at der kan træffes bestemmelse om en sådan begrænsning, skal to hovedbetingelser være opfyldt, nemlig at de berørte parter skal være i god tro, og at der skal være fare for alvorlige forstyrrelser. Domstolen fastslog derfor, at for så vidt som der ikke er fremført nogen konkrete oplysninger, der kan godtgøre, at der foreligger en risiko for alvorlige forstyrrelser knyttet til det væsentlige antal sager, som efter denne dom ville kunne anlægges vedrørende fortolkningen af direktiv 2001/23/EF⁴ mod virksomheder, der har foretaget en overførsel, som henhører under dette direktiv, for Domstolen, er der derfor ikke anledning til at begrænse dommens tidsmæssige virkninger.

Hvad angår Domstolens bidrag til definitionen af aftaler, som Unionen har indgået med tredjelande, henvises til *Brita*-sagen (dom af 25.2.2010, sag C-386/08), hvori der blev rejst adskillige vigtige spørgsmål vedrørende fortolkningen af internationale aftaler, navnlig associeringsaftalen EF-Israel⁵.

⁴ Rådets direktiv 2001/23/EF af 12.3.2001 om tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om varetagelse af arbejdstagernes rettigheder i forbindelse med overførsel af virksomheder eller bedrifter eller af dele af virksomheder eller bedrifter (EFT L 82, s. 16).

⁵ Euro-Middelhavs aftalen om oprettelse af en associering mellem De Europæiske Fællesskaber og deres medlemsstater på den ene side og Staten Israel på den anden side, undertegnet i Bruxelles den 20.11.1995 (EFT 2000 L 147, s. 3).

Domstolen præciserede, at bestemmelserne i Wienerkonventionen om traktatretten⁶ finder anvendelse på en aftale indgået mellem en stat og en international organisation, såsom associeringsaftalen EF-Israel, for så vidt som disse bestemmelser er et udtryk for den generelle folkeretlige sædvaneret. De bestemmelser i associeringsaftalen, der definerer dens territoriale anvendelsesområde, skal navnlig fortolkes i overensstemmelse med princippet om »pacta tertiis nec nocent nec prosunt«. På baggrund af disse principper udtalte Domstolen, at indførselsmedlemsstatens toldmyndigheder kan nægte at bevilge den præferencebehandling, som er indført ved associeringsaftalen EF-Israel, når varerne har oprindelse i Vestbredden. Det følger nemlig af en anden associeringsaftale, aftalen EF-PLO⁷, at alene toldmyndighederne i Vestbredden og Gazastriben har kompetence til at udstede et varecertifikat, hvis de pågældende produkter kan anses for produkter med oprindelse i Vestbredden og Gazastriben. En fortolkning af associeringsaftalen EF-Israel, hvorefter de israelske myndigheder er tillagt toldkompetencer med hensyn til varer med oprindelse i Vestbredden, ville svare til at pålægge de palæstinensiske toldmyndigheder en forpligtelse til ikke at udøve de beføjelser, som de ikke desto mindre er tillagt i medfør af bestemmelserne i aftalen EF-PLO. En sådan fortolkning bevirker, at der skabes en forpligtelse for en tredjepart uden dennes samtykke, og den ville således være i strid med det ovennævnte generelle folkeretlige princip »pacta tertiis nec nocent nec prosunt« som kodificeret i Wienerkonventionen.

Domstolen præciserede derudover, at indførselsstatens toldmyndigheder inden for rammerne af den i aftalen EF-Israel fastsatte procedure ikke er bundet af det oprindelsesbevis, der er blevet fremlagt, og af udførselsstatens toldmyndigheders svar, når dette svar ikke indeholder tilstrækkelige oplysninger til at fastslå varernes virkelige oprindelse.

Som i tidligere år har aktindsigt i institutionernes dokumenter givet anledning til tvister, og tre domme tiltrækker sig særligt opmærksomhed på området. I sagen *Kommissionen mod Bavarian Lager* (dom af 29.6.2010, sag C-28/08 P) undersøgte Domstolen nøjere forbindelsen mellem forordning (EF) nr. 1049/2001⁸ og forordning (EF) nr. 45/2001⁹.

Forordning nr. 1049/2001 fastsætter som hovedregel en aktindsigt i institutionernes dokumenter, men indeholder også undtagelser, bl.a. i det tilfælde, hvor udbredelse ville være til skade for privatlivets fred og den enkeltes integritet, navnlig i henhold til Fællesskabets lovgivning om beskyttelse af personoplysninger. Ifølge Domstolen gælder bestemmelserne i forordning nr. 45/2001 fuldt ud, såfremt formålet med en begæring, som er baseret på forordning nr. 1049/2001, er at få aktindsigt i dokumenter, der indeholder personoplysninger. Ved ikke at tage hensyn til henvisningen til EU-lovgivningen vedrørende beskyttelsen af personoplysninger og ved at indskrænke anvendelsen af undtagelsen i denne bestemmelse til situationer, hvor privatlivets fred og den enkeltes integritet tilsidettes som omhandlet i artikel 8 i konventionen til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder og retspraksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, foretog Retten en særegen og indskrænkende fortolkning af forordning nr. 1049/2001, som ikke svarer til den balance, som EU-lovgiver ønskede at skabe mellem de to omhandlede forordninger.

⁶ Wienerkonventionen om traktatretten af 23.5.1969 (United Nations Treaty Series, bind 1155, s. 331).

⁷ Euro-Middelhavs-interimsassocieringsaftalen om handel og samarbejde mellem Det Europæiske Fællesskab på den ene side og Den Palæstinensiske Befrielsesorganisation PLO til fordel for Vestbredden og Gaza-stribens Palæstinensiske Myndighed på den anden side, undertegnet i Bruxelles den 24.2.1997 (EFT L 187, s. 3).

⁸ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1049/2001 af 30.5.2001 om aktindsigt i Europa-Parlamentets, Rådets og Kommissionens dokumenter (EFT L 145, s. 43).

⁹ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 45/2001 af 18.12.2000 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger i fællesskabsinstitutionerne og -organerne og om fri udveksling af sådanne oplysninger (EFT L 8, s. 1).

Vedrørende realiteten udtalte Domstolen, at Kommissionen med rette fastslog, at listen med deltagere i et møde, der blev afholdt i forbindelse med en traktatbrudsprocedure, indeholdt personoplysninger, og ved for så vidt angår de personer, der ikke havde givet deres udtrykkelige samtykke, at stille krav om, at den person, som begærer aktindsigt, godtgjorde nødvendigheden af at videregive disse personoplysninger, handlede Kommissionen i overensstemmelse med bestemmelserne i artikel 8, litra b), i forordning nr. 45/2001.

Samme dag afsagde Domstolen en anden meget vigtig dom på aktindsigtområdet (dom af 29.6.2010, *Kommissionen mod Technische Glaswerke Ilmenau*, sag C-139/07 P), der i dette tilfælde vedrørte forholdet mellem forordning nr. 1049/2001 og forordning (EF) nr. 659/1999 om fastlæggelse af regler for anvendelsen af EF-traktatens artikel 93 EF¹⁰. Domstolen fastslog, at det for at begrunde et afslag på en begæring om aktindsigt i et dokument i princippet ikke er tilstrækkeligt, at dette dokument henhører under en af de i artikel 4, stk. 2, i forordning nr. 1049/2001 nævnte handlinger. Den pågældende institution skal også give en forklaring på, hvorledes aktindsigt i dokumentet konkret og faktisk kunne være til skade for den interesse, som er beskyttet ved en undtagelse i denne artikel. Domstolen præciserede imidlertid i den forbindelse, at den pågældende fællesskabsinstitution i denne henseende kan basere sin beslutning herom på generelle formodninger, der gælder for visse kategorier af dokumenter.

Hvad angår procedurerne for statsstøttekontrol kan sådanne generelle formodninger følge af forordning nr. 659/1999 samt af retspraksis vedrørende adgang til aktindsigt i dokumenterne i Kommissionens sagsakter. Forordning nr. 659/1999 giver ikke adgang til dokumenterne i Kommissionens sagsakter for de berørte, bortset fra den medlemsstat, som er ansvarlig for at have ydet statsstøtten. Hvis disse interesserede parter nemlig på grundlag af forordning nr. 1049/2001 ville være i stand til at få adgang til aktindsigt i dokumenter i Kommissionens sagsakter, ville statsstøttekontrollordningen blive draget i tvivl. Der skal endvidere tages hensyn til den omstændighed, at de interesserede parter – bortset fra den pågældende medlemsstat – ikke under procedurerne for statsstøttekontrol har adgang til aktindsigt i dokumenterne i Kommissionens sagsakter, og det skal derfor anerkendes, at der gælder en generel formodning for, at udbredelsen af dokumenter i sagsakter i princippet er til skade for beskyttelsen af formålet med undersøgelser. Denne generelle formodning udelukker ikke de nævnte interesserede parters ret til at bevise, at et givent dokument, som der begæres aktindsigt i, ikke er omfattet af den nævnte formodning, eller at der er en mere tungtvejende offentlig interesse i udbredelsen af dokumentet i medfør af artikel 4, stk. 2, i forordning nr. 1049/2001.

En sådan formodningsmekanisme udgjorde ligeledes kernen i sagen *Sverige mod API og Kommissionen* (dom af 21.9.2010, forenede sager C-514/07 P, C-528/07 P og C-523/07 P), hvori Domstolen nærmere undersøgte spørgsmålet om aktindsigt i indlæg indgivet for Domstolen af en institution inden for rammerne af retslige procedurer. Sådanne indlæg har helt særlige karakteristika, idet de i kraft af deres art er en del af Domstolens judicielle virksomhed. Disse indlæg er nemlig udarbejdet udelukkende med henblik på den nævnte retslige procedure, og de udgør det væsentligste element i denne. Sådant judicialt arbejde er undtaget fra anvendelsesområdet for den aktindsigt i dokumenter, som er fastsat i EU-lovgivningen. Beskyttelsen af retslige procedurer indebærer navnlig at sikre såvel respekten for princippet om processuel ligestilling som princippet om ordentlig retspleje. Såfremt indholdet af institutionens indlæg skal være genstand for en offentlig debat, risikeres det, at kritik rettet mod disse, som går ud over deres reelle juridiske rækkevidde, får indflydelse på de synspunkter, som institutionen fremfører. En sådan situation kan endvidere ændre den nødvendige ligevægt mellem parterne i en tvist for Unionens retsinstanser i det omfang, hvor kun den institution, som har

¹⁰ Rådets forordning (EF) nr. 659/1999 af 22.3.1999 om fastlæggelse af regler for anvendelsen af EF-traktatens artikel 93 (EFT L 83, s. 1).

modtaget en begæring om aktindsigt i sine dokumenter, og ikke alle sagens parter, er underlagt en forpligtelse til udbredelse. Desuden er undtagelsen af judiciel virksomhed fra anvendelsesområdet for retten til aktindsigt uden sondring mellem sagens forskellige stadier begrundet i nødvendigheden af under hele den retslige procedure at sikre, at parternes drøftelser og voteringen vedrørende den foreliggende sag kan gennemføres i ro. Udbredelsen af de omhandlede indlæg ville således medføre, at det blev muligt at udøve udefra kommende pres, om ikke andet så i offentlighedens opfattelse, på den judicielle virksomhed og at skade retsforhandlingernes rolige forløb. Domstolen fandt følgelig, at der må anerkendes en generel formodning om, at udbredelsen af indlæg indgivet af en institution i forbindelse med en retslig procedure var til skade for beskyttelsen af denne procedure i henhold til artikel 4, stk. 2, andet led, i forordning nr. 1049/2001, så længe sagen er verserende, men at en sådan generel formodning ikke udelukker den interesserede parts ret til at bevise, at et givent dokument, som der begæres aktindsigt i, ikke er omfattet af den nævnte formodning.

Idet Domstolens judicielle virksomhed ophører efter sagens afslutning, kan det derimod ikke længere formodes, at udbredelsen af indlæggene vil være til skade for denne virksomhed, og en konkret undersøgelse af de dokumenter, hvori der er begæret aktindsigt, er således nødvendig med henblik på at fastslå, om udbredelsen kan afslås i henhold til artikel 4, stk. 2, andet led, i forordning nr. 1049/2001.

Unionsborgerskab

På dette område, der konstant er i udvikling, rejste *Tsakouridis*-sagen (dom af 23.11.2010, sag C-145/09) for Domstolen den delikate problemstilling vedrørende betingelserne for udsendelse af en unionsborger, der har en permanent opholdsret i henhold til artikel 28 i direktiv 2004/38/EF om fri bevægelighed og frit ophold¹¹. Domstolen præciserede først, at en afgørelse om udsendelse skal støttes på en individuel undersøgelse af den pågældendes situation, hvorved der tages hensyn til kriterier, såsom alder, sundhedstilstand, midtpunktet for hans personlige, familiemæssige eller erhvervsmæssige interesser, varigheden af fraværet fra værtsmedlemsstaten og tilknytningen til hjemlandet, idet det væsentligste kriterium for indrømmelse af den særlige beskyttelse mod udsendelse fortsat er kriteriet om ophold i ti år forud for udsendelsen. Domstolen understregede endvidere, at denne afgørelse om udsendelse alene kunne begrundes af at være »bydende nødvendig af hensyn til den offentlige sikkerhed« eller »alvorlige hensyn til den offentlige orden eller sikkerhed« i henhold til artikel 28 i direktiv 2004/38, såfremt en sådan afgørelse, henset til truslens ekstraordinære alvor, er nødvendig for beskyttelsen af de hensyn, som den har til formål at sikre, samt såfremt dette formål ikke kan nås ved hjælp af mindre restriktive foranstaltninger, og under hensyntagen til varigheden af unionsborgerens ophold i værtsmedlemsstaten. Endelig bemærkede Domstolen, at bekæmpelse af handel med euforiserende stoffer begået i en organiseret bande, for hvilken overtrædelse den berørte person var blevet dømt, kan henhøre under begrebet »bydende nødvendig af hensyn til den offentlige sikkerhed« eller »alvorlige hensyn til den offentlige orden eller sikkerhed« i henhold til samme artikel 28 i direktivet.

Stadig vedrørende den ret til fri bevægelighed og frit ophold, der er knyttet til unionsborgerskabet, henvises til sagen *Bressol m.fl.* (dom af 13.4.2010, sag C-73/08), hvori Domstolen nærmere undersøgte spørgsmålet om foreneligheden af en national lovgivning, der begrænsede antallet af studerende, som er unionsborgere, og som anses for ikke-hjemmehørende, på medicinske og paramedicinske universitetsuddannelser. Domstolen fastslog først, at uafhængig af en eventuel anvendelse af direktiv 2004/38 på visse af de i hovedsagen omhandlede studerendes situation, er nævnte traktats arti-

¹¹ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2004/38/EF af 29.4.2004 om unionsborgeres og deres familiemedlemmers ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område, om ændring af forordning (EØF) nr. 1612/68 og om ophævelse af direktiv 64/221/EØF, 68/360/EØF, 72/194/EØF, 73/148/EØF, 75/34/EØF, 75/35/EØF, 90/364/EØF, 90/365/EØF og 93/96/EØF (EUT L 158, s. 77, berigtiget i EUT L 299, s. 35, og EUT 2005 L 197, s. 34).

kel 18 og 21 til hinder for en national lovgivning, der begrænser antallet af studerende, der anses for ikke-hjemmehørende i denne medlemsstat, og som for første gang kan indskrive sig på en medicinsk eller paramedicinsk videregående uddannelse, idet denne lovgivning udgør en ulige behandling af hjemmehørende og ikke-hjemmehørende studerende og dermed udgør en forskelsbehandling, der indirekte foretages på grundlag af nationalitet. Dernæst anførte Domstolen, at en sådan restriktiv lovgivning alene kan retfærdiggøres af formålet om beskyttelse af den offentlige sundhed, såfremt de kompetente myndigheder foretager en videregående undersøgelse af den pågældende lovgivning i tre led: efterprøvelse af, om der faktisk foreligger en risiko for beskyttelsen af det tilstræbte formål, om der foreligger overensstemmelse mellem den pågældende lovgivning og gennemførelsen af det tilstræbte formål, og om der foreligger proportionalitet mellem den pågældende lovgivning og det tilstræbte formål, idet undersøgelsen skal være objektiv, detaljeret og underbygget med tal. Endelig præciserede Domstolen, at de nationale myndigheder ikke kan støtte sig på artikel 13 i den internationale konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder, som blev vedtaget på FN's Generalforsamling den 16. december 1966, hvis den forelæggende ret konstaterer, at den i hovedsagen omhandlede lovgivning ikke er forenelig med artikel 18 TEUF og 21 TEUF.

I *Lassal*-sagen (dom af 7.10.2010, sag C-162/09) var det artikel 16 i direktiv 2004/38, der tiltrak sig Domstolens opmærksomhed. Den præjudicielle forelæggelse vedrørte nærmere bestemt spørgsmålet, om ophold fem år i træk, der er afsluttet før gennemførelsesdatoen for direktiv 2004/38, dvs. den 30. april 2006, og som er afholdt i overensstemmelse med de EU-retlige instrumenter, der var gældende før denne dato, skulle tages i betragtning ved afgørelsen af, om der foreligger en ret til tidsubegrænset ophold som omhandlet i nævnte direktivs artikel 16, og i bekræftende fald, om midlertidigt fravær før den 30. april 2006 og efter et lovligt ophold fem år i træk kunne ændre retten til tidsubegrænset ophold som omhandlet i det pågældende direktiv. Domstolen svarede bekræftende på den første del af spørgsmålet, idet den fastslog, at selv om erhvervelse af en tidsubegrænset opholdsret på grundlag af et lovligt ophold fem år i træk i værtsmedlemsstaten ikke var blandt de EU-retlige instrumenter forud for direktiv 2004/38, vil en afvisning af at tage denne uafbrudte opholdsperiode i betragtning fuldstændig berøve direktivet dets effektive virkning og vil indebære en uforenelighed med den integrationstanke, der ligger til grund for direktivet. Dernæst fastslog Domstolen, at målene og formålet med direktiv 2004/38, som tilsigter at lette udøvelsen af den grundlæggende ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område, at fremme den sociale samhørighed og styrke følelsen af unionsborgerskab, ved hjælp af retten til ophold, ville blive bragt i alvorlig fare, hvis denne opholdsret blev nægtet unionsborgere, som har opholdt sig lovligt på værtsmedlemsstatens område i en periode på fem år i træk, der er tilbagelagt før den 30. april 2006, alene med den begrundelse, at der har været perioder med midlertidigt fravær af en kortere varighed end to på hinanden følgende år, efter ophøret af denne periode, men før den nævnte dato.

I relation til retspraksis vedrørende unionsborgerskabet skal endelig nævnes *Rottmann*-sagen (dom af 2.3.2010, sag C-135/08), hvori Domstolen tog stilling til tilbagekaldelse af et statsborgerskab i en medlemsstat, der er erhvervet ved naturalisation af en unionsborger, som har opnået statsborgerskabet svigagtigt. Ifølge Domstolen er EU-retten og navnlig artikel 17 EU ikke til hinder for, at en medlemsstat tilbagekalder en unionsborgers statsborgerskab, der er erhvervet ved naturalisation, når dette er erhvervet svigagtigt, eftersom denne beslutning om tilbagekaldelse tilgodeser et generelt hensyn, idet svig bryder nationalitetsforbindelsen mellem medlemsstaten og dens statsborger. Denne beslutning om tilbagekaldelse skal ubetinget overholde proportionalitetsprincippet. Når den svigagtige borger som i det foreliggende tilfælde allerede har mistet sit oprindelige statsborgerskab som følge af naturalisation, tilkommer det de nationale retter at undersøge de virkninger, som beslutningen medfører for den pågældende person samt for dennes familiemedlemmer, og navnlig at vurdere, om fortabelsen af alle de rettigheder, en unionsborger nyder godt af, står i et rimeligt forhold til lovovertrædelsens grovhed, hvor lang tid der er forløbet mellem beslutningen om naturalisation og beslutningen om tilbagekaldelse, og den pågældendes eventuelle mulighed for at generhverve sit oprindelige

statsborgerskab. Fortabelsen af det oprindelige statsborgerskab og fortabelsen af statsborgerskab erhvervet ved naturalisation er således ikke principielt uforenelige med EU-retten, selv hvis beslutningen om tilbagekaldelse af statsborgerskab medfører fortabelse af unionsborgerskabet.

Varernes frie bevægelighed

I sagen *Ker-Optika* (dom af 2.12.2010, sag C-108/09) fandt Domstolen, at en national lovgivning, der forbyder salg af kontaktlinser fra andre medlemsstater over internettet og levering af disse til forbrugers hjem, fratager erhvervsdrivende fra andre medlemsstater en form for salg, der er særligt effektiv til salg af disse varer, og dermed medfører betydelige ulemper for disse erhvervsdrivendes adgang til det nationale marked, hvilket følgelig udgør en hindring af de frie varebevægelser. Domstolen bemærkede, at en medlemsstat ganske vist kan kræve, at kontaktlinser leveres af uddannet personale, der også kan oplyse kunden om den korrekte brug og vedligeholdelse af disse varer, samt om de risici, der er knyttet til brugen af kontaktlinser. Ved at forbeholde udleveringen af kontaktlinser til brilleforretninger, som tilbyder en uddannet optikers ydelser, sikres opfyldelsen af formålet om at sikre beskyttelsen af forbrugernes sundhed. Domstolen anførte dog, at disse ydelser ligeledes kan udføres af øjenlæger uden for brilleforretninger. Desuden er disse tjenesteydelser principielt kun nødvendige ved den første levering af kontaktlinser. Ved de senere leveringer er det tilstrækkeligt, at kunden oplyser sælgeren om, hvilken type linser kunden modtog ved den første levering, og om en øjenlæge eventuelt har konstateret ændringer i kundens syn. Under disse omstændigheder fandt Domstolen, at formålet om at sikre beskyttelsen af kontaktlinsebrugeres sundhed kan opnås ved foranstaltninger, der er mindre indgribende end dem, der følger af den nationale lovgivning. Forbuddet mod salg af kontaktlinser over internettet kan følgelig ikke anses for at stå i et rimeligt forhold til formålet om beskyttelse af folkesundheden og er dermed i strid med bestemmelserne på området for varernes frie bevægelighed.

Fri bevægelighed for personer, tjenesteydelser og kapital

Domstolen har også i år afsagt et betydeligt antal domme vedrørende fri bevægelighed for personer, tjenesteydelser og kapital samt arbejdskraftens frie bevægelighed. Af hensyn til klarheden præsenteres de udvalgte domme med udgangspunkt i den frihed, de omhandler, og dernæst i givet fald med udgangspunkt i det omhandlede aktivitetsområde.

På området for etableringsretten skal opmærksomheden henledes på sagen *Blanco Pérez og Chao Gómez* (dom af 1.6.2010, forenede sager C-570/07 og C-571/07), som vedrørte spanske bestemmelser, hvorefter der med henblik på åbning af et nyt apotek i en bestemt region stilles krav om en forudgående administrativ tilladelse. Tildelingen af en sådan tilladelse er nærmere bestemt forbundet med overholdelse af betingelser vedrørende befolkningstæthed og minimumsafstand mellem apoteker i den pågældende region. Domstolen fandt, at artikel 49 TEUF i princippet ikke er til hinder for en sådan lovgivning. Ifølge Domstolens opfattelse kan en medlemsstat nemlig finde, at der består en risiko for mangel på apoteker i visse dele af dens område og som følge heraf en risiko for mangel på en pålidelig lægemiddelforsyning af god kvalitet. Som følge heraf kan en medlemsstat, henset til denne risiko, vedtage en lovgivning, som foreskriver, at der kun kan åbnes et apotek set i forhold til et vist antal indbyggere, således at der sikres en afbalanceret fordeling af apoteker på det nationale område. Domstolen præciserede imidlertid, at artikel 49 TEUF er til hinder for en sådan lovgivning, hvis den i enhver geografisk zone, som har særlige befolkningskarakteristika, er til hinder for åbningen af et tilstrækkeligt antal apoteker, som kan sikre en passende farmaceutisk betjening, hvilket det tilkommer den nationale ret at efterprøve. Domstolen fandt endvidere, at artikel 49 TEUF, sammenholdt med artikel 1, stk. 1 og 2, i direktiv 85/432 om samordning af love og administrative bestemmelser om visse former for virksomhed på det farmaceutiske område og artikel 45, stk. 2, litra e) og g), i direktiv 2005/36 om anerkendelse af erhvervsmæssige kvalifikationer, er til hinder for kriterier i henhold til na-

tional lovgivning, i medfør af hvilke indehavere af nye apoteker udvælges, som for det første forhøjer faglige kvalifikationer opnået i forbindelse med erhvervserfaring på en bestemt del af det nationale område med 20% og for det andet, i tilfælde af flere ansøgere med det samme antal point, i henhold til pointsystemet tildeler bevillingerne i overensstemmelse med en prioritetsorden, som tilgodeser farmaceuter, der har praktiseret på den omhandlede del af det nationale område, eftersom disse kriterier naturligvis er nemmere at opfylde for nationale farmaceuter.

Princippet om etableringsfrihed var ligeledes genstand for adskillige domme på skatteområdet. Blandt disse skal for det første fremhæves sagen *X Holding* (dom af 25.2.2010, sag C-337/08), hvori Domstolen fastslog, at artikel 43 EF og 48 EF ikke er til hinder for en medlemsstats nationale bestemmelser, hvorefter et moderselskab har mulighed for at udgøre en skattemæssig enhed med sit hjemmehørende datterselskab, men som forbyder oprettelsen af en sådan enhed med et ikke-hjemmehørende datterselskab, såfremt dette datterselskabs overskud ikke er underlagt medlemsstatens skattelovgivning. Ifølge Domstolen er en sådan beskatningsordning begrundet i behovet for at opretholde fordelingen af beskatningskompetencen mellem medlemsstaterne. Et moderselskab, der frit kan beslutte at indgå i en skattemæssig enhed med sit datterselskab og lige så frit kan beslutte at opløse denne enhed fra det ene år til det andet, ville nemlig, såfremt der var mulighed for, at et ikke-hjemmehørende datterselskab kunne indgå i den skattemæssige enhed, frit kunne vælge, hvilken beskatningsordning der skulle være gældende for dette datterselskabs underskud, og hvor disse underskud skulle fradrages. Den omstændighed, at en medlemsstat beslutter sig for at tillade, at underskuddet i et fast driftssted i udlandet modregnes på det sted, hvor virksomheden har hovedsæde, betyder desuden ikke, at denne mulighed ligeledes skal gælde for et hjemmehørende moderselskabs ikke-hjemmehørende datterselskaber. Idet faste driftssteder, der er beliggende i en anden medlemsstat, og ikke hjemmehørende datterselskaber ikke befinder sig i en sammenlignelig situation for så vidt angår fordelingen af beskatningskompetencen, er oprindelsesmedlemsstaten nemlig ikke forpligtet til at anvende den samme beskatningsordning for ikke-hjemmehørende datterselskaber, som den anvender for faste driftssteder i udlandet.

For det andet skal nævnes *Gielen*-sagen (dom af 18.3.2010, sag C-440/08), som vedrørte nederlandske bestemmelser om indkomstskat, hvorefter der tildeles et fradrag for selvstændige erhvervsdrivende, som har præsteret et bestemt antal arbejdstimer i deres egenskab af virksomhedsindehavere. I henhold til disse bestemmelser kan ikke-hjemmehørende skattepligtige personer imidlertid ikke med henblik på denne fordel medregne arbejdstimer præsteret for et forretningssted beliggende i en anden medlemsstat. Ifølge Domstolen er artikel 49 TEUF til hinder for sådanne nationale retsfor skrifter, der har en diskriminerende virkning for ikke-hjemmehørende skattepligtige personer, selv om disse skattepligtige personer med hensyn til denne fordel kan vælge den skatteordning, der gælder for hjemmehørende skattepligtige personer. Med hensyn til sidstnævnte fastslog Domstolen, at eksistensen af en indirekte forskelsbehandling på grundlag af nationalitet som omhandlet i artikel 49 TEUF ikke påvirkes af den omstændighed, at ikke-hjemmehørende skattepligtige personer har mulighed for at vælge behandling som hjemmehørende skattepligtig, således at de har et valg mellem at anvende en skatteordning, der er diskriminerende, eller den ordning, der gælder for hjemmehørende, eftersom en sådan valgmulighed nemlig ikke kan udelukke de diskriminerende virkninger af den første af disse to skatteordninger. Såfremt man anerkender, at valgmuligheden har en sådan neutraliserende virkning, vil konsekvensen blive den, at man lovliggør en skatteordning, der isoleret set fortsat er en tilsidesættelse af artikel 49 TEUF, fordi den er diskriminerende. Desuden er en national ordning, der begrænser etableringsfriheden, stadig lige uforenelig med EU-retten, uanset om anvendelsen heraf er fakultativ.

Opmærksomheden henledes ligeledes på en tredje dom afsagt af Domstolen på skatteområdet, som denne gang omhandlede princippet om fri udveksling af tjenesteydelser. I dommen i *Schmelz*-sagen (dom af 26.10.2010, sag C-97/09) skulle Domstolen tage stilling til, om artikel 49

EF er forenelig med særordningen for små virksomheder, der er fastsat i artikel 24, stk. 3, og artikel 28i i sjette direktiv 77/388/EØF¹², og i artikel 283, stk. 1, litra c), i direktiv 2006/112/EF¹³, som tillader medlemsstaterne at indrømme små virksomheder, der er etableret på deres område, en fritagelse for merværdiafgift med tab af fradragsretten, men udelukker denne mulighed for små virksomheder, der er etableret i andre medlemsstater. Selv om denne ordning udgør en restriktion for den frie udveksling af tjenesteydelser, fandt Domstolen imidlertid, at målet om at sikre en effektiv skattekontrol med henblik på at bekæmpe eventuel svig, afgiftsunddragelse og misbrug samt målet med ordningen for små virksomheder, der tilsigter at styrke sidstnævntes konkurrencedygtighed, på merværdiafgiftsordningens nuværende udviklingstrin begrunder, at anvendelsen af fritagelsen for merværdiafgift er begrænset til aktiviteter for små virksomheder, der er etableret i den medlemsstat, hvor afgiften skal betales. Navnlig henhører en effektiv kontrol af de aktiviteter, som udøves i henhold til den frie udveksling af tjenesteydelser af en mindre virksomhed, der ikke er etableret på nævnte område, ikke under værtsmedlemsstaten. Bestemmelserne om administrativ bistand, som følger af forordning (EF) nr. 1798/2003 om administrativt samarbejde vedrørende merværdiafgift og ophævelse af forordning (EØF) nr. 218/92¹⁴ og af direktiv 77/799/EØF¹⁵, kan desuden ikke anses for at være egnede til at sikre en passende udveksling af oplysninger hvad angår små virksomheder, som udøver aktiviteter i den medlemsstat, som anvender en fritagelse for merværdiafgift. Ifølge Domstolens opfattelse er artikel 49 EF derfor ikke til hinder for en sådan ordning.

Hvad angår den frie udveksling af tjenesteydelser har Domstolen afsagt et stort antal domme inden for meget forskellige områder, såsom bl.a. offentlig sundhed, udstationering af arbejdstagere og hasardspil.

I dommen i sagen *Kommissionen mod Frankrig* (dom af 5.10.2010, sag C-512/08) fastslog Domstolen indledningsvis, at en medlemsstat ikke tilsidesætter sine forpligtelser i henhold til artikel 49 EF, såfremt den i sin nationale lovgivning, når det ikke drejer sig om særlige tilfælde, som navnlig knytter sig til den forsikredes sundhedstilstand eller den hastende karakter af den nødvendige behandling, stiller krav om en forhåndstilladelse med henblik på den kompetente institutions dækning af udgifter – i henhold til den ordning for dækning af udgifter, der er gældende i den medlemsstat, institutionen henhører under – til planlagte behandlinger uden for hospitalssektoren i en anden medlemsstat, hvortil kræves anvendelse af tungt udstyr. I betragtning af de risici, der findes for organiseringen af den offentlige sundhedspolitik og for den økonomiske ligevægt i den sociale sikringsordning, fremtræder et sådant krav på EU-rettens nuværende udviklingstrin ifølge Domstolen som en berettiget restriktion. Disse risici hænger sammen med, at det tunge udstyr, uanset om det skal installeres og anvendes inden for eller uden for en hospitalsinstitution, kan gøres til genstand for en planlægningspolitik for så vidt angår bl.a. de pågældende apparaters antal og geografiske fordeling med henblik på at bidrage til at sikre et rationelt, stabilt, afbalanceret og tilgængeligt udbud af avanceret behandling i hele medlemsstaten, men også med henblik på så vidt muligt at undgå spild af økonomiske, tekniske og menneskelige ressourcer. Domstolen fandt derimod i *Elchinov*-sagen (dom af 5.10.2010, sag C-173/09), at en medlemsstats lovgivning, der fortolkes således, at den i alle tilfælde udelukker refusion af hospitalsydelser ydet uden forhåndstilladelse i en anden medlemsstat, er i strid med artikel 49 EF og artikel 22 i forordning (EØF) nr. 1408/71, som ændret og ajourført ved forordning (EF)

¹² Rådets sjette direktiv 77/388/EØF af 17.5.1977 om harmonisering af medlemsstaternes lovgivning om omsætningsafgifter – Det fælles merværdiafgiftssystem: ensartet beregningsgrundlag (EFT L 145, s. 1).

¹³ Rådets direktiv 2006/112/EF af 28.11.2006 om det fælles merværdiafgiftssystem (EUT L 347, s. 1).

¹⁴ Rådets forordning (EF) nr. 1798/2003 af 7.10.2003 (EUT L 264, s. 1).

¹⁵ Rådets direktiv 77/799/EØF af 19.12.1977 om gensidig bistand mellem medlemsstaternes kompetente myndigheder inden for området direkte skatter (EFT L 336, s. 15).

nr. 118/97, som ændret ved forordning (EF) nr. 1992/2006¹⁶. Selv om EU-retten generelt ikke er til hinder for en ordning med forhåndstilladelser, således som det ses i ovennævnte dom i sagen *Kommisionen mod Frankrig*, er det nemlig ikke desto mindre nødvendigt, at de betingelser, der fastsættes for meddelelse af en sådan tilladelse, er berettigede. Dette er ifølge Domstolen ikke tilfældet for den omhandlede lovgivning, idet den fratager den socialt forsikrede – som af grunde, der er forbundet med den pågældendes helbredstilstand eller med nødvendigheden af på et hospital at modtage behandling i en nødsituation, har været forhindret i at ansøge om en sådan tilladelse eller ikke har kunnet afvente svaret fra den kompetente institution – adgangen til at få refunderet udgifterne til en sådan behandling fra denne institutions side, selv om betingelserne for en sådan refusion i øvrigt er opfyldt. Imidlertid kan refusionen af udgifter til sådanne behandlinger hverken bringe gennemførelsen af formålene med planlægning på hospitalerne i fare eller alvorligt skade den finansielle ligevægt i det sociale sikringsystem. Domstolen konkluderede derfor, at denne ordning indebærer en uberettiget indskrænkning af den frie udveksling af tjenesteydelser.

På området for udstationering af arbejdstagere skal dernæst nævnes dommen i sagen *Santos Palhota m.fl.* (dom af 7.10.2010, sag C-515/08), hvori Domstolen fastslog, at artikel 56 TEUF og 57 TEUF er til hinder for en medlemsstats nationale lovgivning, hvorefter en arbejdsgiver med hjemsted i en anden medlemsstat, som udstationerer arbejdstagere på førstnævnte medlemsstats område, skal indgive en forudgående udstationeringsanmeldelse, dersom den påtænkte udstationerings påbegyndelse er underlagt denne arbejdsgivers afventning af en meddelelse om nævnte anmeldelses registreringsnummer, og de nationale myndigheder i værtsstaten har en frist på fem arbejdsdage fra modtagelsen af anmeldelsen til at afgive denne meddelelse. Domstolen fandt, at en sådan procedure har karakter af en administrativ tilladelsesprocedure, som – bl.a. på grund af den fastsatte frist for udstedelsen af denne meddelelse – kan hindre den påtænkte udstationering og følgelig de udstationerede arbejdstageres arbejdsgivers levering af tjenesteydelser, særligt når den påtænkte præstation nødvendiggør en vis handlekraftighed. Derimod er artikel 56 TEUF og 57 TEUF ifølge Domstolens opfattelse ikke til hinder for en medlemsstats nationale lovgivning, hvorefter en arbejdsgiver med hjemsted i en anden medlemsstat, som udstationerer arbejdstagere på førstnævnte medlemsstats område, i udstationeringsperioden skal opbevare en kopi af dokumenter, der svarer til de arbejdsretlige dokumenter, som kræves i henhold til den første medlemsstats lovgivning, med henblik på, at de kan stilles til rådighed for de nationale myndigheder i den førstnævnte medlemsstat, og fremsende kopien til de nævnte myndigheder ved denne periodes afslutning. Sådanne foranstaltninger findes nemlig at stå i rimeligt forhold til formålet om arbejdstagernes beskyttelse, eftersom de er egnede til at muliggøre myndighedernes kontrol af overholdelsen af de i artikel 3, stk. 1, i direktiv 96/71/EF¹⁷ nævnte arbejdsvilkår med hensyn til udstationerede arbejdstagere og hermed sikre beskyttelsen af disse.

Domstolen har ligeledes haft lejlighed til i flere sager at beskæftige sig med den delikate problemstilling omkring nationale monopoler inden for hasardspil og sportsvæddemål og herved præcisere de betingelser, som sådanne monopoler skal overholde for at være begrundede. I sine domme i sagerne *Sporting Exchange* (dom af 3.6.2010, sag C-203/08) og *Ladbrokes Betting & Gaming og Ladbrokes International* (dom af 3.6.2010, sag C-258/08) fandt Domstolen indledningsvis, at artikel 49 EF ikke er til hinder for en medlemsstats lovgivning, som foreskriver en eksklusivordning til fordel for én eneste udbyder for afholdelse og udbud af hasardspil, og som forbyder enhver anden erhvervsdrivende, herunder en erhvervsdrivende, der er hjemmehørende i en anden medlemsstat, via in-

¹⁶ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1992/2006 af 18.12.2006 om ændring af Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet (EUT L 392, s. 1).

¹⁷ Europa-Parlamentet og Rådets direktiv 96/71/EF af 16.12.1996 om udstationering af arbejdstagere som led i udveksling af tjenesteydelser (EFT 1997 L 18, s. 1).

ternettet at udbyde tjenesteydelser, som er omfattet af denne ordning, på den første medlemsstats område. Da sektoren for hasardspil via internettet ikke er blevet gjort til genstand for harmonisering inden for Den Europæiske Union, kan en medlemsstat nemlig ifølge Domstolen med rette være af den opfattelse, at alene den omstændighed, at en erhvervsdrivende lovligt udbyder tjenesteydelser inden for denne sektor via internettet i en anden medlemsstat, hvor han er etableret, og hvor han i princippet allerede er underlagt retlige betingelser og kontrolforanstaltninger ved de kompetente myndigheder i sidstnævnte medlemsstat, ikke udgør en tilstrækkelig garanti for beskyttelsen af indenlandske forbrugere mod risikoen for svig og kriminalitet, henset til de problemer, som i en sådan forbindelse kan opstå for myndighederne i den medlemsstat, hvor den erhvervsdrivende er etableret, med hensyn til at vurdere de erhvervsdrivendes faglige egenskaber og hæderlighed. Desuden indebærer de hasardspil, som er tilgængelige via internettet, på grund af den manglende direkte kontakt mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende en øget risiko af en anden art end den, som gælder på de traditionelle markeder for sådanne spil, for eventuel svig begået af de erhvervsdrivende mod forbrugerne. Denne restriktion må, henset til de særlige forhold, som gør sig gældende i forbindelse med udbud af hasardspil via internettet, således anses for begrundet i hensynet til bekæmpelse af svig og kriminalitet. I dommen i sagen *Ladbrokes Betting & Gaming og Ladbrokes International* tilføjede Domstolen, at en national lovgivning, som tilsigter at begrænse afhængighed af hasardspil såvel som at bekæmpe svig, og som faktisk bidrager til, at disse mål opnås, kan anses for at begrænse væddemålsvirksomhed på en sammenhængende og systematisk måde, selv om bevillingshaveren/-ne tillades at gøre sit/deres hasardspiludbud på markedet attraktivt ved at introducere nye hasardspil og ved at anvende reklamering. Det tilkommer den nationale ret at fastslå, om aktiviteterne med ulovligt spil kan udgøre et problem i den pågældende medlemsstat, som en udvidelse af de tilladte og regulerede aktiviteter kan modvirke, og om denne udvidelse har et omfang, som kan gøre den uforenelig med formålet om at begrænse afhængigheden af spil.

Domstolen beskæftigede sig dernæst i sine domme i sagerne *Carmen Media Group* (dom af 8.9.2010, sag C-46/08) og *Stoß* (dom af 8.9.2010, forenede sager C-316/07, C-358/07 – C-360/07, C-409/07 og C-410/07) med tyske bestemmelser, der forbyder enhver form for foranstaltning og formidling af offentlige hasardspil via internettet. Domstolen fastslog i overensstemmelse med dommene i sagerne *Sporting Exchange* og *Ladbrokes Betting & Gaming og Ladbrokes International*, at under hensyn til at lede spillelysten og udnyttelsen af spil ind i kontrollerede baner står det medlemsstaterne frit for at indføre offentlige monopoler, idet et sådant monopol kan sætte dem i stand til at begrænse risiciene i hasardspilsektoren på en mere effektiv måde end ved en ordning, der tillader private foretagender at foranstalte væddemålsspil, såfremt de overholder den lovgivning, der finder anvendelse på området. Ifølge Domstolen kan den omstændighed, at forskellige former for hasardspil for visse vedkommende er underlagt et offentligt monopol og for andres vedkommende er underlagt en ordning, hvorefter der udstedes en tilladelse til private foretagender, navnlig ikke i sig selv anfægte sammenhængen i den tyske ordning, eftersom disse spil har forskellige egenskaber. Med hensyn til de konstateringer, som de tyske retter i disse sager havde foretaget, bemærkede Domstolen imidlertid, at de med rette havde antaget, at den tyske lovgivning ikke begrænser hasardspil på en sammenhængende og systematisk måde. Disse retter havde nemlig for det første anført, at indehaverne af de offentlige monopoler gennemfører intensive reklamekampanjer med henblik på en maksimering af overskuddet fra lotterier, hvorved de fjerner sig fra de formål, der begrunder disse monopoler, og for det andet vedrørende hasardspil som kasinospil og automatspil, der ikke er omfattet af det offentlige monopol, men udgør et forhøjet risikopotentiale for afhængighed i forhold til de spil, der er underlagt monopolet, at de tyske myndigheder fører eller tolererer politikker, som tilsigter at tilskynde til deltagelse i disse spil. Ifølge Domstolens opfattelse kan monopolets forebyggende formål under disse omstændigheder således ikke længere effektivt forfølges ved hjælp af dette, hvorfor det ikke længere kan begrundes.

I *Stoß*-dommen bemærkede Domstolen desuden, at medlemsstaterne råder over en vid skønsmargen ved fastsættelsen af beskyttelsesniveauet mod de farer, som hasardspil frembyder. I mangel af

enhver fællesskabsretlig harmonisering af området er medlemsstaterne således ikke forpligtet til at anerkende tilladelser udstedt af andre medlemsstater på dette område. Af samme årsager og henset til de risici, som hasardspil på internettet medfører i forhold til de traditionelle hasardspil, kan medlemsstaterne ligeledes forbyde udbuddet af hasardspil via internettet. Domstolen præciserede imidlertid i *Carmen Media Group*-dommen, at en sådan tilladelsesordning, som fraviger den frie udveksling af tjenesteydelser, skal bygge på objektive kriterier, der ikke er udtryk for forskelsbehandling, og på forinden kendte forhold, således at den lægger en ramme for myndighedernes skønsudøvelse, der dermed ikke bliver udtryk for vilkårlighed. Desuden skal enhver person, som rammes af en restriktiv foranstaltning, der er baseret på en sådan fravigelse, have adgang til en effektiv domstolsprøvelse.

Endelig fastslog Domstolen i *Winner Wetten*-dommen (dom af 8.9.2010, sag C-409/06), at på grund af de direkte anvendelige EU-bestemmelser forrang må en national lovgivning, som vedrører et offentligt monopol på sportsvæddemål, og som er uforenelig med etableringsfriheden og den frie udveksling af tjenesteydelser, fordi den ikke bidrager til at begrænse væddemålsvirksomhed på en sammenhængende og systematisk måde, således som det kræves i henhold til Domstolens praksis, ikke fortsat anvendes i en overgangsperiode.

Hvad endelig angår de frie kapitalbevægelser skal opmærksomheden særligt henledes på dommen i sagen *Kommissionen mod Portugal* (dom af 8.7.2010, sag C-171/08). I denne sag skulle Domstolen træffe afgørelse om artikel 56 EF's forenelighed med den særlige ordning om »golden shares«, som den portugisiske stat ejer i det privatiserede selskab Portugal Telecom, og som indebærer særlige rettigheder om valg af en tredjedel af det samlede antal bestyrelsesmedlemmer, valg af et bestemt antal af de medlemmer af direktionen, som vælges blandt bestyrelsen, udnævnelse af mindst et af de bestyrelsesmedlemmer, som er valgt til særligt at tage sig af visse forvaltningsspørgsmål og vedtagelse af vigtige beslutninger på generalforsamlingen. Domstolen fastslog, at den portugisiske stat ved at opretholde disse særlige rettigheder havde tilsidesat sine forpligtelser i henhold til artikel 56 EF, henset til den indflydelse på ledelsen af selskabet, som de giver den portugisiske stat, og som ikke kan begrundes i omfanget af den andel, som den har i selskabet. Hvad angår de undtagelser, der er tilladt ifølge artikel 58 EF, bemærkede Domstolen, at den offentlige sikkerhed eller, som i den foreliggende sag, nødvendigheden af at sikre, at et telekommunikationsnet er til rådighed i tilfælde af krise, krig eller terrorisme, kun kan påberåbes, såfremt der foreligger en virkelig og tilstrækkeligt alvorlig trussel mod et grundlæggende samfundshensyn. Hvad endelig angår spørgsmålet om, hvorvidt den omhandlede restriktion er forholdsmæssig, udgør den usikkerhed, der skyldes, at hverken nationale bestemmelser eller det omhandlede selskabs vedtægter fastsætter kriterierne for, under hvilke omstændigheder disse særlige beføjelser kan udøves, et alvorligt indgreb i de frie kapitalbevægelser, idet den med hensyn til anvendelsen af sådanne beføjelser giver de nationale myndigheder en så vid skønsmargin, at den ikke kan anses for at stå i et rimeligt forhold til de tilstræbte mål.

På området for offentlige kontrakter, der udgør en særlig sektor på området for den frie udveksling af tjenesteydelser, skete der ligeledes en udvikling i retspraksis. I overensstemmelse med de velkendte sager *Viking Line* (dom af 11.12.2007, sag C-438/05) og *Laval un Partneri* (dom af 18.12.2007, sag C-341/05) stillede sagen *Kommissionen mod Tyskland* (dom af 15.7.2010, sag C-271/08) spørgsmålet, hvordan retten til at føre kollektive overenskomstforhandlinger forenes med principperne om etableringsfrihed og fri udveksling af tjenesteydelser på området for offentlige kontrakter. I denne sag, der var anlagt af Kommissionen, havde Kommissionen nedlagt påstand om, at det fastsloges, at Forbundsrepublikken Tyskland inden for rammerne af indgåelse af tjenesteydelsesaftaler vedrørende arbejdsmarkedspension, der gennemfører en kollektiv overenskomst, som er forhandlet mellem arbejdsmarkedets parter, havde tilsidesat sine forpligtelser i henhold til direktiv

92/50/EØF¹⁸ og direktiv 2004/18/EF¹⁹. Det var Kommissionens opfattelse, at medlemsstaten havde tilsidesat sine forpligtelser i henhold til disse direktiver og principperne om etableringsfrihed og fri udveksling af tjenesteydelser, idet den havde indgået sådanne aftaler direkte med de institutioner og selskaber, der er nævnt i § 6 i den kollektive overenskomst om lønkonvertering for kommunalt ansatte arbejdstagere uden afholdelse af en udbudsprocedure inden for hele Den Europæiske Union. Forbundsrepublikken Tyskland gjorde gældende, at indgåelsen af de omtvistede aftaler havde fundet sted i en særlig sammenhæng om gennemførelse af en kollektiv overenskomst.

Domstolen fastslog i denne dom, at den grundlæggende karakter af retten til kollektive forhandlinger og det sociale formål med en kollektiv overenskomst om lønkonvertering for kommunalt ansatte arbejdstagere set som helhed ikke i sig selv kan medføre en automatisk fritagelse for de kommunale arbejdsgivere, der gør brug af etableringsfriheden og den frie udveksling af tjenesteydelser på udbudsområdet, til at overholde kravene ifølge direktiv 92/50 og 2004/18 om offentlige kontrakter. Udøvelsen af den grundlæggende ret til kollektive forhandlinger skal således være i overensstemmelse med kravene ifølge de friheder, der er beskyttet af EUF-traktaten, ligesom den skal være i overensstemmelse med proportionalitetsprincippet. Efter punkt for punkt at have undersøgt de forskellige betragtninger, der ville kunne begrunde, at indgåelsen af de omtvistede aftaler skulle undtages fra de EU-retlige udbudsbestemmelser, såsom arbejdstagernes deltagelse i beslutningstagningen vedrørende valget af den forsikringsinstitution, som får ansvaret for gennemførelsen af lønkonverteringsforanstaltningen, at tilbuddene fra de institutioner og selskaber, der er omfattet af den omhandlede kollektive overenskomst, bygger på solidaritetslementer, eller den erfaring og finansielle soliditet, som disse er i besiddelse af, konkluderede Domstolen, at overholdelsen af de nævnte direktiver om offentlige kontrakter i den foreliggende sag ikke var uforenelig med det sociale formål, der forfølges af den omhandlede kollektive overenskomst. Endelig fastslog Domstolen, at de betingelser, som disse direktiver lader kvalificeringen som »offentlig aftale« være afhængig af, var opfyldt i den foreliggende sag. Domstolen bemærkede dels, at de kommunale arbejdsgivere, på trods af at de på området for arbejdsmarkedspension gennemfører et valg, som på forhånd er fastlagt i en kollektiv overenskomst, ikke desto mindre er at betragte som ordregivende myndigheder, for så vidt som de var repræsenteret under forhandlingerne om den kollektive overenskomst, som i den foreliggende sag blev gennemført. Dels anførte Domstolen, at gruppeforsikringsaftalerne er af direkte økonomisk interesse for de arbejdsgivere, der indgår dem, og således er gensidigt bebyrdende aftaler. Domstolen fastslog i denne sag følgelig, at Forbundsrepublikken har tilsidesat sine forpligtelser til i overensstemmelse med EU's direktiver om offentlige kontrakter at undergive den tildeling af de omtvistede aftaler, der var foretaget ved anvendelsen af en kollektiv overenskomst, en udbudsprocedure.

Fortolkningen af direktiv 2004/18 om samordning af fremgangsmåderne ved indgåelse af offentlige vareindkøbskontrakter, offentlige tjenesteydelsesktrakter og offentlige bygge- og anlægskontrakter var ligeledes omhandlet i en anden vigtig afgørelse, der blev truffet af Domstolen den 18. november 2010 (dommen i sagen Kommissionen mod Irland, sag C-226/09). I denne sag var problemet, at den ordregivende myndighed, selv om den ikke var forpligtet til i udbudsbekendtgørelsen at angive, hvordan den relativt ville vægte kriterierne for tildeling, alligevel havde gjort det, men efter udløbet af virksomhedernes frist for at afgive bud. Kommissionen anlagde traktatbrudssag mod den ordregivende medlemsstat og nedlagde påstand om, at denne havde tilsidesat sine forpligtelser i henhold til ligebehandlingsprincippet og forpligtelsen til gennemsigtighed.

¹⁸ Rådets direktiv 92/50/EØF af 18.6.1992 om samordning af fremgangsmåderne ved indgåelse af offentlige tjenesteydelsesaftaler (EFT L 209, s. 1).

¹⁹ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2004/18/EF af 31.3.2004 om samordning af fremgangsmåderne ved indgåelse af offentlige vareindkøbskontrakter, offentlige tjenesteydelsesktrakter og offentlige bygge- og anlægskontrakter (EUT L 134, s. 114).

Domstolen fastslog indledningsvis, at selv om forpligtelsen til at oplyse om vægten af hvert enkelt af tildelingskriterierne for en kontrakt, der er omfattet af bilag II A, opfylder kravet om at sikre overholdelsen af ligebehandlingsprincippet og den forpligtelse til gennemsigtighed, som følger deraf, er der ikke grundlag for at antage, at den – i mangel af en specifik bestemmelse herom for kontraktskategorierne i bilag II B – rækker så vidt, at det kræves, at den ordregivende myndighed, der alligevel vælger at give sådanne oplysninger, obligatorisk skal gøre dette inden udløbet af fristen for at afgive bud. Ifølge Domstolen har den ordregivende myndighed ved at tillægge disse kriterier vægt kun præciseret de regler, hvorefter de indgivne bud skal vurderes. Derimod fastslog Domstolen, at ændringen af vægten af tildelingskriterierne for den omtvistede kontrakt efter en indledende undersøgelse af de afgivne bud udgør en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet og den forpligtelse til gennemsigtighed, som følger deraf. Denne ændring er i strid med Domstolens praksis, hvorefter disse grundlæggende EU-retlige principper indebærer, at de ordregivende myndigheder skal fastholde den samme fortolkning af kriterierne for tildeling i løbet af hele udbuddet.

Inden for arbejdskraftens frie bevægelighed bemærkes sagen *Olympique Lyonnais* (dom af 16.3.2010, sag C-325/08), som drejer sig om foreneligheden af en ordning, der finder anvendelse inden for professionel fodbold, med artikel 45 TEUF. I henhold til denne ordning risikerer en »espoir«-spiller at blive idømt en erstatning, når han ved udløbet af sin uddannelsesperiode indgår en kontrakt som professionel spiller ikke med den klub, hvor han er blevet uddannet, men med en klub i en anden medlemsstat. Domstolen undersøgte i dommen indledningsvis, om den omtvistede ordning henhører under anvendelsesområdet for artikel 45 TEUF. I den foreliggende sag er chartret for professionelle fodboldspillere fra det franske fodboldforbund omfattet. Ifølge Domstolen har chartret karakter af en kollektiv overenskomst og henhører dermed som sådan under EU-retten. Domstolen fastslog videre, at den undersøgte ordning kan afholde en »espoir«-spiller fra at udøve sin ret til fri bevægelighed. En sådan ordning udgør følgelig en restriktion af arbejdskraftens frie bevægelighed. Som Domstolen allerede har fastslået i *Bosman*-dommen²⁰, må det erkendes, at målet om at fremme unge spilleres ansættelse og videreuddannelse er legitime mål, når henses til den vigtige sociale rolle, som sport og især fodbold har i Unionen. Domstolen fandt derfor, at artikel 45 TEUF ikke er til hinder for en ordning, der med henblik på at nå dette mål garanterer uddannelsesklubben en godtgørelse i tilfælde af, at en ung spiller ved uddannelsesperiodens udløb indgår en kontrakt som professionel spiller med en klub i en anden medlemsstat, forudsat at denne ordning er egnet til at nå nævnte mål og ikke går videre end nødvendigt for at nå det. Derimod er en ordning som i den foreliggende sag, hvorefter en »espoir«-spiller kan idømmes en erstatning, som ikke beregnes ud fra de reelle udgifter til uddannelsen, ikke nødvendig for at nå dette mål.

Stadig vedrørende arbejdstagere afsagde Domstolen på samme dag to domme (af 23.2.2010, sag C-310/08, *Ibrahim*, og sag C-480/08, *Teixeira*) om fortolkningen af artikel 12 i forordning (EØF) nr. 1612/68 om arbejdskraftens frie bevægelighed²¹ og nærmere bestemt om dens sammenhæng med direktiv 2004/38/EF om unionsborgeres frie bevægelighed²². I disse to sager havde sagsøgerne af de nationale myndigheder fået afslag på bolighjælp for sig selv og deres børn med den begrundelse, at de ikke har en opholdsret i Det Forenede Kongerige i medfør af EU-retten. Den ene var nemlig blevet separeret fra sin mand, som efter at have arbejdet i Det Forenede Kongerige havde forladt landet, og den anden, der ligeledes var separeret fra sin mand, havde selv mistet sin status som arbejdstager. Da deres børn imidlertid gik i skole i Det Forenede Kongerige, havde sagsøgerne påberåbt

²⁰ Dom af 15.12.1995, sag C-415/93, *Bosman*, Sml. I, s. 4921.

²¹ Rådets forordning nr. 1612/68/EØF af 15.10.1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet (EFT 1968 II, s. 467).

²² Jf. fodnote 10.

sig førnævnte artikel 12 som fortolket af Domstolen i dommen i sagen *Baumbast og R*²³. Domstolen bekræftede sin praksis og bemærkede, at nævnte forordnings artikel 12 anerkender en selvstændig opholdsret i værtsmedlemsstaten for en vandrende arbejdstagers barn i forbindelse med barnets ret til adgang til undervisning, og kræver i denne henseende kun, at barnet har boet med mindst én af sine forældre i en medlemsstat, og at denne forælder i denne periode var bosat dér som arbejdstager. Den omstændighed, at børnenes forældre i mellemtiden er blevet skilt, at kun den ene af forældrene er unionsborger, og at denne forælder ikke længere er vandrende arbejdstager i værtsmedlemsstaten, er herved uden betydning. Ifølge Domstolen skal forordningens artikel 12 således anvendes selvstændigt i forhold til de bestemmelser i EU-retten, som regulerer betingelserne for udøvelse af retten til ophold i en anden medlemsstat, og denne selvstændighed anfægtes ikke af, at det nye direktiv om unionsborgernes frie bevægelighed er trådt i kraft. Som følge af denne selvstændighed fastslog Domstolen dernæst, at den opholdsret, som den forælder, der har den faktiske forældremyndighed over et skolesøgende barn af en vandrende arbejdstager, ikke er underlagt betingelsen om at råde over tilstrækkelige midler, således at opholdet ikke bliver en byrde for værtsmedlemsstatens sociale system. Endelig anførte Domstolen endvidere i den anden sag (*Teixeira*-sagen), at selv om den opholdsret, som tilkommer den forælder, der har den faktiske forældremyndighed over et barn af en vandrende arbejdstager, når dette barn er under uddannelse i værtsmedlemsstaten, i princippet ophører, når barnet bliver myndigt, forholder det sig anderledes, såfremt barnet fortsat har behov for denne forælders tilstedeværelse og omsorg for at kunne fortsætte og afslutte sin uddannelse. Det tilkommer den nationale ret at vurdere, om dette reelt er tilfældet.

Tilnærmelse af lovgivningerne

Da der ikke kan foretages en fuldstændig redegørelse for ny retspraksis inden for denne sektor, som er præget af den højeste grad af variation som følge af en uophørlig stigning i EU-lovgivers tiltag, vil der blive lagt vægt to sektorer, handelspraksis generel, særligt med forbrugerbeskyttelsen og telekommunikation for øje, men der skal tillige redegøres for visse andre afgørelser, der er af åbenbar interesse.

På området for virksomhedernes urimelige handelspraksis over for forbrugerne blev der i år ved to lejligheder foretaget en fortolkning af direktiv 2005/29/EF²⁴. Dette direktiv tilsigter en udtømmende harmonisering af reglerne om virksomhedernes urimelige handelspraksis over for forbrugerne og indeholder en udtømmende liste over 31 former for handelspraksis, som i henhold til direktivets artikel 5, stk. 5, under alle omstændigheder vil blive betragtet som urimelig. Som det udtrykkeligt præciseres i 17. betragtning til direktivet, er det alene disse former for handelspraksis, der kan anses for urimelige uden først i hvert enkelt tilfælde at være blevet vurderet i forhold til bestemmelserne i direktivets artikel 5-9.

I den første sag, *Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag* (dom af 9.11.2010, sag C-540/08), udtalte Domstolen, at det pågældende direktiv skal fortolkes således, at det er til hinder for en national bestemmelse, der indeholder et generelt forbud mod salg med tilgift, og som ikke kun tilsigter at beskytte forbrugerne, men også tjener andre formål. Den praksis, der går ud på at tilbyde forbrugerne tilgift i tilknytning til køb af varer eller tjenesteydelser, fremgår ikke af direktivets bilag I og kan derfor ikke forbydes under alle omstændigheder, men kun på grundlag af en konkret analyse med henblik på at konstatere dens urimelige karakter. Den med købet af en avis forbundne mulig-

²³ Domstolens dom af 17.9.2002, sag C-413/99, *Baumbast og R*, Sml. I, s. 7091.

²⁴ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2005/29/EF af 11.5.2005 om virksomheders urimelige handelspraksis over for forbrugerne på det indre marked og om ændring af Rådets direktiv 84/450/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/7/EF, 98/27/EF og 2002/65/EF og Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 2006/2004 (EUT L 149, s. 22).

hed for at deltage i en præmiekonkurrence udgør ikke en urimelig handelspraksis som omhandlet i artikel 5, stk. 2, i det pågældende direktiv, alene fordi denne mulighed for deltagelse, i hvert fald for en del af de pågældende forbrugere, udgør den udslagsgivende grund til at købe avisen.

I den anden sag, *Plus Warenhandelsgesellschaft* (dom af 14.1.2010, sag C-304/08), udtalte Domstolen, at samme direktiv ligeledes er til hinder for en national lovgivning, der indeholder et principielt forbud mod en handelspraksis, som gør forbrugernes deltagelse i en salgsfremmende konkurrence eller et salgsfremmende spil betinget af erhvervelse af varer eller modtagelse af tjenesteydelser uden at tage hensyn til den enkelte sags omstændigheder. Domstolen bemærkede først, at salgsfremmekampanjer som den i hovedsagen omhandlede, som betinger en gratis deltagelse for forbrugeren i et lotteri af erhvervelse af en vis mængde varer eller tjenesteydelser, udgør kommercielle handlinger, der klart er omfattet af en erhvervsdrivendes forretningsstrategi og direkte tilsigter salgsfremme for denne. De udgør således klart en handelspraksis som omhandlet i direktivet og er derfor omfattet af dets anvendelsesområde. Domstolen bemærkede dernæst, at samme direktiv, der udgør en udtømmende harmonisering på fællesskabsretligt niveau af reglerne, udtrykkeligt fastslår, at medlemsstaterne ikke kan vedtage foranstaltninger, der er mere restriktive end dem, der fremgår af direktivet, ej heller med henblik på at sikre et højere forbrugerbeskyttelsesniveau. Idet den pågældende handelspraksis i sagen heller ikke er omfattet af bilag I, fastslog Domstolen, at den ikke kan forbydes, uden at det er nødvendigt på baggrund af hver enkelt sags faktuelle sammenhæng at fastslå, om den pågældende handelspraksis har en »urimelig« karakter i lyset af de kriterier, der er fastsat i det pågældende direktiv.

Domstolen skulle ved to lejligheder i år ligeledes fortolke direktiv 93/13/EØF²⁵ om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler.

I den første sag, *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* (dom af 3.6.2010, sag C-484/08), fastslog Domstolen, at den ved direktivet indførte beskyttelsesordning hviler på den betragtning, at forbrugeren befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende hvad angår såvel forhandlingsstyrke som informationsniveau, og at forbrugeren som følge heraf tiltræder betingelser, der på forhånd er udarbejdet af den erhvervsdrivende uden at kunne øve nogen indflydelse på disses indhold. Med dette direktiv foretages der imidlertid kun en delvis og minimal harmonisering af de nationale bestemmelser vedrørende urimelige kontraktvilkår, idet medlemsstaterne har adgang til at sikre forbrugeren et højere beskyttelsesniveau end fastsat i direktivet. Domstolen påpegede således, at medlemsstaterne bevarer muligheden for inden for hele det område, der omfattes af det nævnte direktiv, at vedtage eller bevare strengere bestemmelser end dem, der er fastsat i selve direktivet, for at sikre en mere omfattende beskyttelse af forbrugerne. Domstolen fastslog følgelig, at nævnte direktiv ikke er til hinder for nationale forskrifter som de i hovedsagen omhandlede, der tillader en retslig vurdering af, om kontraktvilkår er urimelige, når disse omfatter definitionen af aftalens hovedgenstand eller overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, selv om disse vilkår er affattet klart og forståeligt.

I den anden sag, *VB Pénzügyi Lízing* (dom af 9.11.2010, sag C-137/08), blev Domstolen anmodet om at uddybe dommen i sagen *Pannon GSM* (dom af 4.6.2009, sag C-243/08) (jf. Årsrapport 2009). Domstolen fastslog, at artikel 267 TEUF skal fortolkes således, at Den Europæiske Unions Domstols kompetence omfatter fortolkning af begrebet »urimeligt kontraktvilkår« i artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/13 og i direktivets bilag samt af de kriterier, som den nationale retsinstans kan eller skal anvende ved undersøgelsen af et kontraktvilkår i lyset af direktivets bestemmelser, idet det tilkommer den pågældende retsinstans under hensyn til disse kriterier at træffe afgørelse om et særligt kontraktvilkårs konkrete kvalifikation i lyset af de faktiske omstændigheder i det konkrete tilfælde.

²⁵ Rådets direktiv 93/13/EØF af 5.4.1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT L 95, s. 29).

Spørgsmålet om, hvorvidt et kontraktvilkår er urimeligt, skal vurderes under hensyn til, hvilken type varer eller tjenesteydelser aftalen omfatter, og ved på tidspunktet for aftalens indgåelse at tage hensyn til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse, herunder den omstændighed, at der findes en klausul i den mellem en forbruger og en erhvervsdrivende indgåede kontrakt, som henlægger enekompetencen til retten i den retskreds, hvor den erhvervsdrivendes hjemsted befinder sig, og som er indsat uden at have været genstand for individuel forhandling. Domstolen fastslog ligeledes, at den nationale retsinstans ex officio skal indlede en undersøgelse med henblik på at konstatere, om en værnetingsklausul om stedlig enekompetence i den kontrakt, som er genstand for den sag, der er indbragt for den, og som er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, falder inden for anvendelsesområdet for direktiv 93/13, og i bekræftende fald ex officio undersøge, om klausulen eventuelt er urimelig. For at sikre effektiviteten af den forbrugerbeskyttelse, som EU-lovgiver har ønsket, i en situation, der kendetegnes ved en ulighed mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende, som alene kan ophæves ved positive foranstaltninger, der er uafhængige af kontraktparterne selv, skal den nationale retsinstans således i alle tilfælde og uanset bestemmelserne i national ret afgøre, om det omstridte vilkår har været genstand for en individuel forhandling mellem den erhvervsdrivende og forbrugeren eller ej.

Hvad dernæst angår forbrugerbeskyttelse i forbindelse med aftaler indgået uden for fast forretningssted udtalte Domstolen i *E. Friz*-sagen (dom af 15.4.2010, sag C-215/08), at direktiv 85/577/EØF²⁶ finder anvendelse på en aftale mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, der indgås i forbindelse med et uopfordret dørsalg på denne sidstnævntes bopæl, og som vedrører en forbrugers indtrædelse i en lukket ejendomsfond i form af et personselskab, når formålet med en sådan indtrædelse ikke fortrinsvis består i at blive medlem af selskabet, men i en kapitalanbringelse. Domstolen præciserede, at artikel 5, stk. 2, i direktiv 85/577 følgerig ikke er til hinder for en national regel, hvorefter forbrugeren ved tilbagekaldelse af en indtrædelse, efter et uanmodet dørsalg, i en sådan ejendomsfond i form af et personselskab får et krav mod selskabet på sit tilgodehavende, som beregnes på grundlag af hans andel på tidspunktet for hans indtræden i fonden, og således eventuelt får tilbagebetalt et beløb, der er mindre end indskuddet, eller forpligtes til at deltage i dækningen af fondens tab. Selv om der ikke er tvivl om, at direktivet tilsigter at beskytte forbrugerne, medfører dette dog ikke, at denne beskyttelse er absolut. Det fremgår således både af hele direktivets opbygning og af affattelsen af flere bestemmelser deri, at beskyttelsen er undergivet visse begrænsninger. Hvad nærmere bestemt angår de virkninger, der følger af udøvelsen af fortrydelsesretten, er det korrekt, at meddelelsen om tilbagekaldelse såvel for forbrugeren som for den erhvervsdrivende medfører en genoprettelse af den oprindelige situation. Dog er forholdet det, at intet i direktivet er til hinder for, at forbrugeren i visse specifikke tilfælde forpligtes i forhold til den erhvervsdrivende og i givet fald må tåle visse virkninger af udøvelsen af opsigelsesretten.

Vedrørende en beslægtet problemstilling udtalte Domstolen i *Heinrich Heine*-sagen (dom af 15.4.2010, sag C-511/08) om forbrugerbeskyttelse i forbindelse med aftaler vedrørende fjernsalg, at artikel 6, stk. 1, første afsnit, andet punktum, i direktiv 97/7/EF²⁷ skal fortolkes således, at den er til hinder for nationale bestemmelser, hvorefter leverandøren i en aftale vedrørende fjernsalg kan pålægge forbrugeren omkostningerne ved forsendelsen af varen i tilfælde af, at forbrugeren gør sin fortrydelsesret gældende. Formålet med bestemmelserne i det pågældende direktiv vedrørende retsvirkningerne af fortrydelsen er tydeligvis, at forbrugeren ikke afholder sig fra at udøve sin fortrydelsesret. Det ville således være i strid dette formål at fortolke disse bestemmelser således, at

²⁶ Rådets direktiv 85/577/EØF af 20.12.1985 om forbrugerbeskyttelse i forbindelse med aftaler indgået uden for fast forretningssted (EFT L 372, s. 31).

²⁷ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/7/EF af 20.5.1997 om forbrugerbeskyttelse i forbindelse med aftaler vedrørende fjernsalg.

medlemsstaterne tillader, at forbrugeren pålægges leveringsomkostningerne i tilfælde af en sådan fortrydelse. En pålæggelse ud over de direkte udgifter i forbindelse med tilbagelevering af varen af forsendelsesomkostningerne over for forbrugeren ville desuden drage den lige fordeling af risici mellem parterne i aftaler vedrørende fjernsalg i tvivl, idet den ville lade forbrugeren bære alle omkostninger med tilknytning til varens transport.

I relation til handelspraksis skal endelig nævnes *Lidl*-sagen (dom af 18.11.2010, sag C-159/09) vedrørende en af et supermarkedet lanceret reklamekampagne. Dette supermarked havde en reklame, der sammenlignede kasseboner, som indeholdt produkter, hvoraf størstedelen var fødevarer, i en lokal avis, der var indkøbt i to forskellige supermarkeds-kæder, og hvorved der fremvistes et forskelligt samlet beløb, hvilken fremgangsmåde blev anfægtet af den omhandlede konkurrent. Domstolen anførte først, at direktivet om vildledende reklame og sammenlignende reklame²⁸ skal fortolkes således, at alene den omstændighed, at fødevarerne er forskellige for så vidt angår deres spiselighed og den nydelse, forbrugeren opnår ved indtaget heraf, på grund af vilkårene og stedet for deres fremstilling, deres ingredienser og fabrikantens identitet, ikke udelukker, at sammenligningen af sådanne varer opfylder den i nævnte bestemmelse fastsatte betingelse, hvorefter de skal opfylde samme behov og tjene samme formål, og således har en tilstrækkelig grad af ombyttelighed²⁹. En antagelse af, at to fødevarer, medmindre de er identiske, ikke kan anses for sammenlignelige, vil nemlig medføre udelukkelse af enhver reel mulighed for sammenlignende reklame for så vidt angår en ganske væsentlig kategori af forbrugsvarer. Domstolen tilføjede, at en reklame, der indeholder en prissammenligning vedrørende et udvalg af fødevarer, der markedsføres af to konkurrerende butikskæder, kan betragtes som vildledende³⁰, bl.a. hvis det under hensyn til alle sagens relevante omstændigheder, navnlig oplysningerne eller undladelserne, der hører til denne reklame, konstateres, at et væsentligt antal af de forbrugere, reklamen henvender sig til, har truffet beslutning om køb ud fra den fejlagtige slutning, at det af annoncøren fremviste vareudvalg generelt set er repræsentativt for dennes prisniveau i forhold til konkurrentens prisniveau, og at disse forbrugere følgelig vil opnå de i reklamen anpriste besparelser ved regelmæssigt at foretage deres dagligvareindkøb hos annoncøren frem for hos konkurrenten, eller på baggrund af den fejlagtige slutning, at alle annoncørens varer er billigere end konkurrentens. Den kan også betragtes som vildledende, såfremt det konstateres, at de fødevarer, som fremvises i nævnte reklame og er blevet udvalgt med henblik på en sammenligning, der udelukkende tager sigte på prisen, imidlertid frembyder sådanne forskelle, at det mærkbart kan påvirke køberens valg, uden at disse forskelle fremgår af den omhandlede reklame. Endelig udtalte Domstolen, at betingelsen om dokumentation³¹ vedrørende en reklame, der sammenligner priserne på to varesortimenter, forudsætter, at de varer, hvis priser således er blevet sammenlignet, specifikt og individuelt kan identificeres på baggrund af oplysningerne i reklamen, således at modtageren af en sådan reklame bliver i stand til at sikre sig, at han er blevet korrekt informeret for så vidt angår de køb af dagligvarer, som han opfordres til at foretage.

²⁸ Rådets direktiv 84/450/EØF af 10.9.1984 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om vildledende reklame (EFT L 250, s. 17), som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/55/EF af 6.10.1997 for at medtage sammenlignende reklame (EFT L 290, s. 18).

²⁹ Artikel 3a, stk. 1, litra b), i direktiv 84/450 om vildledende og sammenlignende reklame, som ændret ved direktiv 97/55.

³⁰ Artikel 3a, stk. 1, litra a), i direktiv 84/450 om vildledende og sammenlignende reklame, som ændret ved direktiv 97/55.

³¹ Artikel 3a, stk. 1, litra c), i direktiv 84/450 om vildledende og sammenlignende reklame, som ændret ved direktiv 97/55.

Retspraksis vedrørende telekommunikationssektoren var i år særligt righoldig. Først gav *Polska Telefonia Cyfrowa*-sagen (dom af 1.7.2010, sag C-99/09) Domstolen mulighed for at fortolke artikel 30, stk. 2, i direktiv 2002/22/EF om »forsyningspligt«³² vedrørende omkostningsportabilitet for mobiltelefonnumre, der gør det muligt for telefonabonnenter at beholde deres telefonnummer i tilfælde af skift af operatør. Ifølge Domstolen skal den pågældende artikel fortolkes således, at den nationale tilsynsmyndighed skal tage hensyn til de omkostninger, som levering af portabilitetsydelsen medfører for operatører af et mobilnet, når den bedømmer, om det gebyr, som skal betales af forbrugerne for anvendelsen af ydelsen, virker prohibitivt. Den nationale tilsynsmyndighed kan dog fortsat fastsætte maksimalbeløbet for det gebyr, som operatørerne vil kunne kræve, til et lavere niveau end de omkostninger, som sidstnævnte har afholdt, såfremt et gebyr beregnet udelukkende på grundlag af disse omkostninger kan få forbrugerne til at opgive at gøre brug af faciliteten vedrørende portabilitet.

Stadig på telekommunikationsområdet skal der henvises til sagen *Alassini m.fl.* (dom af 18.3.2010, forenede sager C-317/08 – C-320/08), hvor Domstolen besvarede et præjudicielt spørgsmål om fortolkningen af princippet om effektiv domstolsbeskyttelse i forhold til en national lovgivning, der foreskriver et obligatorisk udenretsligt mæglingsforsøg som betingelse for, at et søgsmål kan antages til realitetsbehandling for visse tvister mellem udbydere og slutbrugere, som henhører under begrebet »forsyningspligt«³³ i henhold til direktivet. Ifølge Domstolen angiver dette direktivs artikel 34, stk. 1, at det har til formål at pålægge medlemsstaterne at oprette udenretslige procedurer til behandling af tvister, der involverer forbrugere, om spørgsmål, som er omfattet af dette direktiv. En national lovgivning, der fastlægger en udenretslig mæglingsprocedure og har gjort anvendelsen heraf obligatorisk forud for indbringelsen af sagen for en retsinstans, kan ikke skade gennemførelsen af ovennævnte formål, men tilsigter endog at styrke dets effektive virkning som følge af en hurtigere og billigere afgørelse af tvister samt af den lettelse af arbejdsbyrden for domstolene, som den pågældende lovgivning medfører. Domstolen fastslog således, at den yderligere etape for at få adgang til retsinstanserne, som en forudgående mæglingsprocedure udgør, ikke er i strid med ækvivalensprincippet, effektivitetsprincippet eller princippet om effektiv domstolsbeskyttelse, så længe den ikke medfører en bindende beslutning for parterne, ikke medfører en forsinkelse af den retlige proces og ikke medfører for store udgifter for forbrugerne, for så vidt som adgang til nævnte mæglingsprocedure ikke udelukkende er mulig ad elektronisk vej, og foreløbige forholdsregler er mulige i uopsættelige undtagelsestilfælde.

Domstolen skulle dernæst i sagen *Vodafone m.fl.* (dom af 8.6.2010, sag C-58/08) udtale sig om gyldigheden af forordning (EF) nr. 717/2007 om roaming på offentlige mobiltelefonnet³⁴ i forbindelse med en tvist mellem en række udbydere af offentlige mobiltelefonnet og de nationale myndigheder vedrørende gyldigheden af forordningens gennemførelsesbestemmelser. Domstolen fik forelagt tre præjudicielle spørgsmål og bemærkede først, at forordningen vedtaget på grundlag af artikel 95 EF indfører en fælles tilgang for at sikre, at brugere af jordbaserede offentlige mobiltelefonnet ikke betaler for høje takster for roamingtjenester i Fællesskabet, og således at mobiludbydere i de forskellige medlemsstater kan benytte ét sammenhængende regelsæt baseret på objektive kriterier, hvorved der opnås et velfungerende indre marked med henblik på at opnå et højt forbrugerbeskyttelsesniveau og beskytte konkurrencen mellem mobiltelefonudbydere. Dernæst udtalte Domstolen som svar på et spørgsmål om overholdelsen af proportionalitets- og subsidia-

³² Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2002/22/EF af 7.3.2002 om forsyningspligt og brugerrettigheder i forbindelse med elektroniske kommunikationsnet og -tjenester (forsyningspligtdirektivet) (EFT L 108, s. 51).

³³ Jf. forudgående note.

³⁴ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 717/2007 af 27.6.2007 om roaming på offentlige mobiltelefonnet i Fællesskabet og om ændring af direktiv 2002/21/EF.

ritetsprincippet, idet forordningen fastsætter lofter for ikke alene den gennemsnitlige engrostatstakst pr. minut, men ligeledes for detailtaksterne, og fordi forordningen fastsætter en oplysningspligt med hensyn til sidstnævnte til fordel for roamingkunder, henset til det vide skøn, som fællesskabslovgiver havde på det pågældende område, at denne fællesskabslovgiver på grundlag af objektive kriterier og en udtømmende økonomisk analyse med rette kunne fastslå, at en lovgivning, der alene vedrører engrosmarkedet, ikke medfører samme resultat som en lovgivning, der både dækker engros- og detailmarkedet, hvilket gør det nødvendigt med den sidstnævnte, og informationsforpligtelsen styrker den effektive virkning af fastsættelsen af prisloftet. I forlængelse af denne bedømmelse fastslog Domstolen, at der ikke forelå tilsidesættelse af subsidiaritetsprincippet, henset til forbindelsen mellem engros- og detailpriserne og virkningerne af den fælles tilgang, der er indført ved den pågældende lovgivning, hvis forfulgte mål bedst kan opfyldes på fællesskabsplan.

Endelig fastslog Domstolen i sagen *Kommissionen mod Belgien* (dom af 6.10.2010, sag C-222/08), som vedrørte et af Kommissionen anlagt traktatbrudssøgsmål vedrørende Kongeriget Belgiens delvise gennemførelse af artikel 12, stk. 1, og artikel 13, stk. 1, i »forsyningspligtdirektivet«³⁵ samt bilag IV, del A, hertil først, at eftersom det pågældende direktiv udelukkende fastsatte beregningsregler for nettoomkostninger i forbindelse med varetagelse af forsyningspligt, i de tilfælde, hvor de nationale myndigheder vurderede, at pligten udgjorde en urimelig byrde, tilsidesatte den pågældende medlemsstat ikke sine forpligtelser ved selv at fastsætte betingelser, der gjorde det muligt at fastslå, om den pågældende byrde var rimelig eller ej. Dernæst præciserede Domstolen, at ved at forbinde de ordninger, der gør det muligt at få dækket de nettoomkostninger, som forsyningspligten kan medføre for en virksomhed, med en for vidtgående byrde hos denne virksomhed, ville lovgiver ved at fastslå, at nettoomkostningen ved forsyningspligten ikke nødvendigvis udgør en for vidtgående byrde for alle de berørte virksomheder, udelukke, at alle nettoomkostninger ved forsyningspligten automatisk gav ret til godtgørelse. Under disse omstændigheder kan den urimelige byrde, som den nationale tilsynsmyndighed skulle fastslå foreligger, før der kan gives godtgørelse, udelukkende udgøre den byrde, som for hver af de berørte virksomheder har en vidtgående karakter i forhold til virksomhedens evne til at bære den, henset til alle virksomhedens særlige kendetegn (udstyr, økonomiske og finansielle situation og markedsandele osv.). Domstolen fastslog endvidere, at den pågældende medlemsstat, som i henhold til samme direktiv var forpligtet til at gennemføre de nødvendige foranstaltninger vedrørende godtgørelse til de virksomheder, som er underlagt en urimelig byrde, tilsidesatte sine forpligtelser, såfremt den generelt og på grundlag af beregningen af nettoomkostningerne for den udbyder af den af forsyningspligten omfattede tjenesteydelse (der tidligere var eneste udbyder af denne tjenesteydelse) har fastslået, at alle de virksomheder, der er blevet udpeget som forsyningspligtige virksomheder, faktisk er pålagt en urimelig byrde på grund af forsyningspligten, uden at have foretaget en særlig undersøgelse af såvel de nettoomkostninger, som forsyningspligten har medført for hver virksomhed, som af alle disse virksomheders særlige kendetegn. Domstolen bemærkede endelig, at en medlemsstat, der undlader at medtage de kommercielle fordele ved forsyningspligten, som de virksomheder, der er udpeget til at udbyde disse tjenester, kan drage, herunder de immaterielle fordele, i beregningen af nettoomkostningerne ved udbuddet af forsyningspligtens sociale element, ligeledes tilsidesætter forpligtelserne i henhold til direktivet.

Selv om der således kan konstateres en homogen retspraksis inden for to særligt følsomme sektorer, er retspraksis på området for tilnærmelse af lovgivningen langt fra begrænset. En række sager kan bevidne dette.

³⁵ Jf. ovenfor, fodnote 31.

Monsanto Technology-sagen (dom af 6.7.2010, sag C-428/08) rejste for første gang spørgsmålet om rækkevidden af et europæisk patent på en dna-sekvens. Selskabet Monsanto havde siden 1996 været indehaver af et europæisk patent på en dna-sekvens, som efter at blive indsat i en sojaplante gør denne plante resistent over for et særligt herbicid, og ønskede at anfægte importen til en medlemsstat af sojamel fremstillet i Argentina af genmodificeret soja, idet opfindelsen ikke var beskyttet af et patent i Argentina. Den nationale domstol forelagde Domstolen spørgsmålet om, hvorvidt blot forekomsten af dna-sekvensen er tilstrækkelig til at fastslå en krænkelse af Monsanto's europæiske patent i forbindelse med handelen med melet i Den Europæiske Union. Ifølge Domstolen betinger direktiv 98/44/EF³⁶ den beskyttelse, der ydes af et europæisk patent, af, at den genetiske information, der er indeholdt i det patenterede produkt, eller som udgør dette produkt, »udøver« sin funktion i selve dette materiale. I den forbindelse udøves opfindelsesfunktionen, når den genetiske information beskytter sojaplanten, der indeholder den, mod en aktion fra herbicidet. Denne funktion ved dna-sekvensen kan ikke udøves, eftersom den genetiske information alene findes som en rest i sojamelet, og sidstnævnte er dødt materiale, der er fremkommet derved, at sojaen har været genstand for flere forarbejdelseshandlinger. Følgelig er beskyttelse i henhold til et europæisk patent udelukket, når den genetiske information er ophørt med at udøve den funktion, den havde i den oprindelige plante, hvorfra den er kommet. Endvidere vil en sådan beskyttelse ikke kunne indrømmes med den begrundelse, at genetisk information i sojamel eventuelt kunne udøve sin funktion i en anden plante. Det er nemlig herved nødvendigt, at dna-sekvensen bliver effektivt indført i denne anden plante, for at der kan indtræde beskyttelse som europæisk patent i forhold til denne. Under disse omstændigheder kan Monsanto ikke på grundlag af direktiv 98/44 forbyde markedsføring af sojamel fra Argentina, som indeholder dens bioteknologiske opfindelse som en rest. Endelig bemærkede Domstolen, at det pågældende direktiv er til hinder for en national regel, der indrømmer en absolut beskyttelse af en patenteret dna-sekvens i sig selv, uanset om den udøver sin funktion i det materiale, hvori den indgår, eller ej. Bestemmelserne i samme direktiv om den effektive udøvelse af denne funktion udgør nemlig en udtømmende harmonisering på området i Den Europæiske Union.

I sagen *Association of the British Pharmaceutical Industry* (dom af 22.4.2010, sag C-62/09) skulle Domstolen fortolke direktiv 2001/83/EF³⁷. Selv om dette direktiv principielt ved fremme af salg af lægemidler over for læger eller farmaceuter indeholder et forbud mod at yde, tilbyde eller love pekuniære fordele eller fordele i form af naturalier, udtalte Domstolen, at direktivet ikke er til hinder for finansielle incitamenter, der iværksættes af de nationale myndigheder med ansvar for den offentlige sundhed med henblik på at nedbringe deres udgifter på området, og som med henblik på behandling af visse lidelser tilsigter at favorisere lægers ordinerings af specifikt navngivne lægemidler, der indeholder et aktivt stof, som adskiller sig fra det aktive stof, der var indeholdt i det lægemiddel, som tidligere blev ordineret eller kunne have været ordineret, hvis en sådan tilskyndelsesordning ikke fandtes. Almindeligvis har en sundhedspolitik, som fastsættes af en medlemsstat, og de offentlige udgifter, som medlemsstaten bruger herpå, hverken gevinst for øje eller et erhvervsmæssigt sigte. En økonomisk tilskyndelsesordning som den i hovedsagen omhandlede, som henhører under en sådan politik, kan derfor ikke anses for at udgøre en salgsfremmende foranstaltning vedrørende lægemidler. Domstolen påpegede ikke desto mindre, at de offentlige myndigheder er forpligtet til over for fagfolk fra medicinalindustrien at stille informationer til rådighed, der godtgør, at den pågældende ordning støttes på objektive kriterier, og at der ikke sker forskels-

³⁶ Europa-parlamentets og Rådets direktiv 98/44/EF af 6.7.1998 om retlig beskyttelse af bioteknologiske opfindelser (EFT L 213, s. 13).

³⁷ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/83/EF af 6.11.2001 om oprettelse af en fællesskabskodeks for humanmedicinske lægemidler (EFT L 311, s. 67), som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2004/27/EF af 31.3.2004 (EUT L 136, s. 34).

behandling af nationale lægemidler og lægemidler fra andre medlemsstater. Disse myndigheder skal endvidere offentliggøre en sådan ordning samt stille evalueringerne, som fastslår den terapeutiske ækvivalens af tilgængelige aktive stoffer, der tilhører den terapeutiske kategori, som er omhandlet i ordningen, til rådighed for disse fagfolk.

I sagen *Kommissionen mod Tyskland* (dom af 9.3.2010, sag C-518/07) om behandling af personoplysninger udtalte Domstolen, at tilsynsmyndighedernes uafhængighed i henhold til direktiv 95/46/EF³⁸ har til formål at sikre et effektivt og pålideligt tilsyn med overholdelsen af reglerne om beskyttelsen af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og skal fortolkes i lyset af dette formål. Tilsynsmyndighedernes uafhængighed er ikke etableret med henblik på at give disse myndigheder og deres ansatte en særlig status, men med henblik på at styrke beskyttelsen af personer og organer, der måtte blive berørt af deres afgørelser, og tilsynsmyndighederne skal således, når de udøver deres funktioner, handle objektivt og upartisk. De tilsynsmyndigheder, der er kompetente med hensyn til behandling af personoplysninger uden for den offentlige sektor, skal derfor være uafhængige, således at de har mulighed for at udøve deres funktioner uden ydre påvirkning. Denne uafhængighed udelukker ikke alene enhver påvirkning, der bliver udøvet af de kontrollerede organer, men også ethvert påbud og enhver anden ydre påvirkning – hvad enten denne er direkte eller indirekte – der kan skabe tvivl om udførelsen af de nævnte myndigheders opgave, der består i at skabe en ligevægt mellem beskyttelsen af retten til privatlivets fred og den frie udveksling af personoplysninger. Foreligger der blot en risiko for, at det statslige tilsyn kan øve politisk indflydelse på beslutningerne, truffet af de kompetente tilsynsmyndigheder, er dette tilstrækkeligt til at hindre, at sidstnævnte kan udøve deres opgaver uafhængigt. Det kan for det første medføre en »forudgående lydighed« fra disse myndigheders side over for det statslige tilsyns beslutningspraksis. For det andet kræver den rolle som vogter af retten til privatlivets fred, som tilsynsmyndighederne har påtaget sig, at deres beslutninger og således myndighederne selv står uden for enhver mistanke om partiskhed. Det statslige tilsyn, som de nationale tilsynsmyndigheder er underlagt, er således ikke foreneligt med kravet om uafhængighed.

Padawan-dommen (dom af 21.10.2010, sag C-467/08), der blev afsagt på området for ophavsret og beslægtede rettigheder, bidrog med en række præciseringer vedrørende begrebet, kriterierne og grænserne for rimelig kompensation for privatkopiering. Direktiv 2001/29/EF om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationssamfundet³⁹ indeholder en undtagelse for så vidt angår privatkopiering, der er indført af visse medlemsstater, forudsat at indehaverne af retten til reproduktion modtager en rimelig kompensation. I denne dom præciserede Domstolen først, at begrebet »rimelig godtgørelse« i artikel 5, stk. 2, litra b), i direktiv 2001/29 er et selvstændigt EU-retligt begreb, der skal fortolkes ensartet i alle de medlemsstater, der har indført en undtagelse for så vidt angår privatkopiering. Den præciserede dernæst, at »den rimelige balance«, der skal findes mellem de involverede personer, indebærer, at den rimelige kompensation nødvendigvis beregnes på grundlag af den lidte skade for ophavsmændene som følge af indførelsen af undtagelsen for privatkopiering. Derudover anførte Domstolen, at »afgiften på privatkopiering« ikke direkte pålægges de private brugere af udstyr, apparater og reproduktionsmedier, men personer, der råder over det pågældende udstyr samt apparater og medier, for så vidt som disse personer lettere kan identificeres og har mulighed for at overvælte den reelle byrde ved denne finansiering på de private brugere. Endelig fandt Domstolen, at en sammenhæng mellem anvendelsen af en afgift, der har til formål at finansiere den rimelige kompensation med hensyn

³⁸ Artikel 28, stk. 1, andet afsnit, i Europa-Parlamentet og Rådets direktiv 95/46/EF af 24.10.1995 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger (EFT L 281, s. 31).

³⁹ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/29/EF af 22.5.2001 (EFT L 167, s. 10).

til udstyr, apparater og digitale medier til reproduktion, og den formodede brug af disse instrumenter til privatkopiering, er nødvendig. Følgelig er anvendelsen uden forskel af afgiften for privatkopiering, bl.a. i forhold til udstyr, apparater og medier til digital reproduktion, der ikke stilles til rådighed for private brugere og klart er bestemt til anden anvendelse end til fremstilling af kopier til privat brug, ikke i overensstemmelse med direktiv 2001/29. Det er derimod ikke nødvendigt at bevise, at det omhandlede udstyr, når dette er blevet stillet til rådighed for fysiske personer til privat brug, faktisk er blevet benyttet til fremstilling af private kopier af disse personer, der således faktisk har påført ophavsmanden til det beskyttede værk en skade. I forhold til disse fysiske personer foreligger der nemlig en berettiget formodning om, at de fuldt ud drager fordel af denne rådighed, dvs. at de forventes at udnytte alle de til nævnte udstyr knyttede funktioner, herunder reproduktionsfunktionen.

I *Kyrian-sagen* (dom af 14.1.2010, sag C-233/08) vedrørte det præjudicielle spørgsmål for det første spørgsmålet om, hvorvidt retterne i den medlemsstat, i hvilken den myndighed, der anmodes om bistand, befinder sig, har kompetence til at prøve, om det dokument, der hjemler ret til inddrivelse af en fordring udstedt i en anden medlemsstat, er eksigibelt, i forhold til artikel 12, stk. 3, i direktiv 76/308/EF om gensidig bistand ved inddrivelse af fordringer i forbindelse med visse bidrag, afgifter, skatter og andre foranstaltninger⁴⁰, som ændret ved direktiv 2001/44⁴¹. Domstolen præciserede i denne dom, at retterne i den medlemsstat, hvori der anmodes om bistand, i princippet ikke har kompetence til at prøve, om det dokument, der hjemler ret til eksekution, er eksigibelt, bortset fra spørgsmålet om overensstemmelse med de grundlæggende retsprincipper i den pågældende stat. Domstolen udtalte derimod, at for så vidt som forkyndelsen udgør en »eksekutionsforanstaltning« i henhold til artikel 12, stk. 3, i direktiv 76/308, har retten i den medlemsstat, hvori der anmodes om bistand, kompetence til at prøve, om disse foranstaltninger er blevet forskriftsmæssigt gennemført i henhold til nævnte medlemsstats love og administrative bestemmelser. For det andet skulle Domstolen udtale sig om, hvorvidt forkyndelsen af et dokument, der hjemler ret til eksekution over for debitor, for at være forskriftsmæssig skal ske på et officielt sprog i den medlemsstat, hvori der anmodes om bistand. Direktiv 76/308 indeholder ikke bestemmelser herom. Men henset til formålet med retsakten, som er at sikre en effektiv gennemførelse af forkyndelser af alle akter og afgørelser, må det fastslås, at modtageren af et dokument, der hjemler ret til eksekution, for at kunne sættes i stand til at gøre sine rettigheder gældende må modtage forkyndelsen af dette dokument på et officielt sprog i den medlemsstat, hvori der anmodes om bistand. Domstolen udtalte endvidere, at med henblik på at beskytte denne ret tilkommer det den nationale ret at anvende de nationale bestemmelser samtidig med, at den skal sikre fællesskabsrettens fulde virkning.

Konkurrence

Både statsstøtteområdet og området vedrørende konkurrenceregler for virksomheder har været genstand for en interessant udvikling i retspraksis.

Med hensyn til statsstøtte beskæftigede Domstolen sig i sagen *Kommissionen mod Deutsche Post* (dom af 2.9.2010, sag C-399/08 P) med den metode, der blev anvendt af Kommissionen med henblik på at fastslå, at der er tale om en fordel, som udgør statsstøtte til fordel for en privat virksomhed, der har fået overdraget at udføre en tjenesteydelse af almindelig økonomisk interesse (herefter »SIEG«). Selv om Kommissionen havde fundet, at de offentlige midler, som den offentlige virksomhed havde modtaget som kompensation for at udføre en SIEG, oversteg meromkostningerne som følge af nævnte tjeneste, og at denne overkompensation udgjorde en statsstøtte, som

⁴⁰ Rådets direktiv 76/308/EØF af 15.3.1976 (EFT L 73, s. 18).

⁴¹ Rådets direktiv 2001/44/EF af 15.6.2001 (EFT L 175, s. 17).

er uforenelig med fællesmarkedet, annullerede Retten den nævnte beslutning med den begrundelse, at Kommissionen ikke i tilstrækkelig grad havde godtgjort, at der forelå en fordel i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 87, stk. 1, EF, og at den ikke kunne antage, at der forelå en fordel, som virksomheden havde fået gennem offentlige midler, uden forinden at undersøge, om de faktisk oversteg alle de med denne virksomheds udførelse af en tjenesteydelse af almindelig økonomisk interesse forbundne omkostninger. Domstolen bekræftede Rettens opfattelse, da den forkastede Kommissionens anbringende vedrørende tilsidesættelse af artikel 87 EF, stk. 1, EF og artikel 86, stk. 2, EF. Idet den indledningsvis bemærkede, at en økonomisk kompensation, som tildeles en virksomhed, der har fået overdraget at udføre en SIEG, for at kunne falde uden for begrebet statsstøtte, forudsætter, at visse betingelser er opfyldt, bl.a. at denne kompensation ikke overstiger, hvad der er nødvendigt for helt eller delvist at dække de udgifter, der er afholdt ved opfyldelsen af forpligtelserne til offentlig tjeneste, under hensyn til de hermed forbundne indtægter og til en rimelig fortjeneste ved opfyldelsen af forpligtelserne (betingelserne fremgår af dom af 24.7.2003, *Altmark Trans og Regierungspräsidium Magdeburg*, sag C-280/00, Sml. I, s. 7747, præmis 74 og 75), udledte Domstolen deraf, at Kommissionen i forbindelse med undersøgelsen af gyldigheden af finansieringen af en sådan tjenesteydelse inden for rammerne af reglerne om statsstøtte var forpligtet til at efterprøve, om denne betingelse var opfyldt. Domstolen konstaterede herefter, at Retten havde henvist til mangler i denne forbindelse ved den metode, der blev anvendt af Kommissionen, og at Retten således med rette kunne fastslå, at Kommissionens undersøgelse var fejlagtig, uden dermed at vende bevisbyrden om eller sætte sin egen vurderingsmetode i stedet for Kommissionens. Den restriktive karakter af de betingelser, hvorunder kompensationen for en SIEG kan falde uden for begrebet statsstøtte, fritager derfor ikke Kommissionen for at foretage en streng godtgørelse heraf, når den finder, at disse ikke er blevet opfyldt.

I sagen *Kommissionen mod Scott* (dom af 2.9.2010, sag C-290/07 P) var Domstolen forelagt en apfelsag til prøvelse af en af Retten afsagt dom, der annullerer en kommissionsbeslutning, hvorved en støtteforanstaltning fra de franske myndigheder til et amerikansk selskab fra salget af en grund på vilkår, der ikke er i overensstemmelse med de faktiske forhold på markedet, erklæres uforenelig, og Domstolen blev nødt til at præcisere grænserne for Rettens prøvelsesret, når identifikationen af en statsstøtte frembyder alvorlige bedømmelsesvanskeligheder. Kommissionen foreholdt Retten at have overskredet grænserne for sin prøvelsesret ved identifikationen af de metode- og beregningsfejl, der er karakteristiske for en tilsidesættelse af pligten til upartisk at gennemføre den i EF-traktatens artikel 88, stk. 2, fastsatte formelle undersøgelsesprocedure. Domstolen tog dette anbringende til følge ved i første omgang at minde om de principper, der blev fastslået i dommen i *Tetra Laval*-sagen (dom af 15.2.2005, *Kommissionen mod Tetra Laval*, sag C-12/03 P, Sml. I, s. 987, præmis 39), hvoraf det fremgår, at Unionens retsinstanser ikke blot skal tage stilling til bl.a. den materielle nøjagtighed af de beviser, der henvises til, samt oplysningernes troværdighed og sammenhæng, men ligeledes kontrollere, om disse oplysninger udgør alle de relevante oplysninger, som skal tages i betragtning i forbindelse med en vurdering af en kompleks situation, og om disse oplysninger taler til støtte for de heraf dragne konklusioner. Denne udtalelse er ledsaget af en vigtig begrænsning, hvorefter det ikke tilkommer Unionens retsinstanser at sætte deres eget økonomiske skøn i stedet for Kommissionens. For det andet understregede Domstolen, at Kommissionen var forpligtet til at anvende et markedsøkonomisk investorprincip med henblik på at afgøre, om den pris, som den formodede støttemodtager har betalt, svarede til den, som en privat investor, der handler under normale konkurrencevilkår, kunne have fastsat. Domstolen fastslog, at Retten i den foreliggende sag ikke havde angivet de af Kommissionens åbenbart urigtige skøn, der kunne have begrundet annullation af beslutningen om støttens uforenelighed, og således overskred grænserne for sin prøvelsesret. Endelig kunne Retten ifølge Domstolen ikke foreholde Kommissionen at have undladt at tage hensyn til en række oplysninger, som kunne have været nyttige, eftersom disse først blev forelagt efter den formelle undersøgelsesprocedure, da Kommissionen ikke er forpligtet til på ny at indlede nævnte procedure efter modtagelsen af de nye oplysninger.

I sagen *NDSHT mod Kommissionen* (dom af 18.11.2010, sag C-322/09 P) indkredsede Domstolen indholdet af begrebet anfægtelig retsakt fra en fællesskabsinstitution. Domstolen var således forelagt en appelsag med påstand om ophævelse af en dom fra Retten, hvorved Retten havde afvist et søgsmål med påstand om annullation af den beslutning, der var indeholdt i Kommissionens skrivelser til selskabet NDSHT om en klage vedrørende påstået ulovlig statsstøtte udbetalt af Stockholms bystyre til et konkurrerende selskab. Sagsøgeren, NDSHT, gjorde gældende, at Retten begik en retlig fejl, da den anså de omtvistede skrivelser, hvori Kommissionen havde besluttet ikke at behandle NDSHT's klage, for en uformel meddelelse, der ikke kan anfægtes som omhandlet i artikel 230 EF. Fra det øjeblik, Kommissionen efter undersøgelsen af en klage anfører, at det ikke på grundlag af undersøgelsen kan antages, at der foreligger en statsstøtte i henhold til artikel 87 EF, afslår den således efter den gældende procedure forudsætningsvis at iværksætte proceduren i henhold til artikel 88, stk. 2, EF. Ifølge Domstolen kunne den omhandlede akt hverken kvalificeres som blot en uformel meddelelse eller en foreløbig foranstaltning, for så vidt som den var udtryk for Kommissionens endelige standpunkt om at afslutte sin indledende undersøgelse, ved således at afvise at indlede den formelle undersøgelsesprocedure, hvorfor den har betydelige konsekvenser for sagsøgeren. Domstolen, som bekræftede, at sagsøgeren var konkurrerende virksomhed til det af de påklagede foranstaltninger modtagende selskab og derfor i så henseende var omfattet af de interesserede parter som omhandlet i artikel 88, stk. 2, EF, tilregnede i denne sammenhæng Retten en retlig fejl for at have fastslået, at den omtvistede retsakt ikke havde karakter af en beslutning, der kan gøres til genstand for et søgsmål i medfør af artikel 4 i forordning (EF) nr. 659/1999, selv om den – uanset dens egenskaber eller form – havde bindende retsvirkninger, som kunne berøre sagsøgerens interesser. Domstolen ophævede derfor den pågældende dom, forkastede formalitetsindsigelsen om, at den omtvistede retsakt ikke kunne gøres til genstand for et annullations-søgsmål, og hjemviste sagen til Retten til realitetsbehandling.

Hvad angår konkurrencereglerne for virksomheder er navnlig to domme af interesse, hvoraf den ene vedrører anvendelsen af konkurrencereglerne på koncerner, og den anden vedrører rækkevidden af princippet om beskyttelse af fortroligheden i korrespondancen mellem advokater og klienter.

Ved dommen i sagen *Knauf Gips mod Kommissionen* af 1. juli 2010 (sag C-407/08 P) fastslog Domstolen, at Kommissionen i tilfælde af en selskabskoncern, i for spidsen for hvilken befinder sig flere juridiske personer, ikke foretager et urigtigt skøn ved at anse et af disse selskaber for at være eneansvarligt for de handlinger, som selskaberne i denne koncern, der samlet udgør en økonomisk enhed, begår. Den omstændighed, at der ikke er en enkelt juridisk enhed i spidsen for koncernen, er således ikke til hinder for, at et selskab drages til ansvar for denne koncerns handling. Den omstændighed, at en koncern har en juridisk opbygning, som er karakteriseret ved, at der ikke er en enkelt juridisk enhed, som befinder sig i spidsen for denne koncern, er ikke afgørende, når denne opbygning ikke afspejler nævnte koncerns faktiske funktionsmåde og virkelige struktur. Domstolen fastslog navnlig, at fraværet af retlige over- og underordningsforhold mellem to selskaber ikke ændrede konklusionen, hvorefter det ene af disse to selskaber skulle holdes ansvarligt for koncernens handlinger, eftersom det andet selskab i virkeligheden ikke selvstændigt bestemte sin adfærd på det pågældende marked.

Dommen i sagen *Knauf Gips mod Kommissionen* giver endvidere præciseringer med hensyn til virksomheders rettigheder under den administrative procedure og ved udøvelsen af retsmidler. Heri præciseres det, at ingen EU-retlig bestemmelse pålægger adressaten for en klagepunktsmeddelelse at bestride dens forskellige faktiske eller retlige omstændigheder i løbet af den administrative procedure for ikke at blive afskåret fra at gøre dette senere under den retslige procedure, idet en sådan begrænsning er i strid med legalitetsprincippet og princippet om retten til forsvar.

I sagen *Akzo Nobel Chemicals og Akros Chemicals mod Kommissionen* (dom af 14.9.2010, sag C-550/07 P) opstod ligeledes et spørgsmål om virksomheders rettigheder under Kommissionens undersøgelser. Kommissionen havde således foretaget kontrolundersøgelser og beslaglagt adskillige dokumenter, herunder kopier af e-mails, som blev udvekslet mellem generaldirektøren og Akzo Nobels koordinator for konkurrenceretten, der var advokat med bestalling i Nederlandene og ansat af Akzo Nobel. I denne sammenhæng blev Domstolen anmodet om at afklare, om interne advokater, som er ansat i en virksomhed, er omfattet af princippet om beskyttelse af fortroligheden af deres korrespondance på samme vilkår som eksterne advokater. Den fastslog, at hverken udviklingen i retsstillingen i medlemsstaterne i Den Europæiske Union eller vedtagelsen af forordning (EF) nr. 1/2003 om gennemførelse af konkurrencereglerne i traktatens artikel 81 og 82⁴² kunne berettige en udvikling af retspraksis⁴³ i retning af en anerkendelse af, at princippet om beskyttelse af fortroligheden i korrespondancen mellem advokater og klienter anerkendes for interne advokater. Domstolen fastslog, at påberåbelse af denne beskyttelse er betinget af to kumulative betingelser. For det første skal kommunikationen med advokaten have forbindelse til udøvelsen af klientens ret til forsvar, og for det andet skal der være tale om kommunikation med en uafhængig advokat, dvs. en advokat, der ikke er knyttet til klienten gennem et ansættelsesforhold. Kravet om uafhængighed forudsætter, at advokaten ikke er knyttet til klienten gennem et ansættelsesforhold, hvorfor beskyttelsen i henhold til princippet om beskyttelsen af fortroligheden ikke omfatter den virksomheds- eller koncerninterne kommunikation med interne advokater. En intern advokat har trods sin bestalling som advokat og de dermed forbundne fagets forpligtelser ikke samme grad af uafhængighed over for sin arbejdsgiver, som en advokat, der er ansat på et eksternt advokatkontor, har over for sin klient. Under disse omstændigheder kan den interne advokat mindre effektivt imødegå eventuelle spændinger mellem hans faglige forpligtelser og de mål, hans klient har sat sig. Såvel på grund af hans økonomiske afhængighed af sin arbejdsgiver som den tætte forbindelse med denne har den interne advokat derfor ikke samme grad af uafhængighed som en ekstern advokat.

Skatter og afgifter

Domstolen har i tre sager (domme af 4.3.2010, sag C-197/08, C-198/08 og C-221/08) skullet taget stilling til traktatbrudssøgsmål anlagt af Kommissionen mod Den Franske Republik, Republikken Østrig og Irland vedrørende fastsættelse af minimumsdetailsalgspriser for visse typer forarbejdet tobak (cigaretter og anden forarbejdet tobak for Frankrigs vedkommende, cigaretter og finskåren tobak for Østrigs vedkommende og cigaretter for Irlands vedkommende). Kommissionen havde anlagt sagerne for Domstolen, idet den fandt, at de omhandlede nationale regler var i strid med direktiv 95/59/EF⁴⁴, som fastsætter visse regler om punktafgifter på disse varer, idet de gør indgreb i fabrikanter og importørers frihed til at fastsætte maksimale detailsalgspriser for deres varer og dermed i den frie konkurrence.

Domstolen fandt, at et system med minimumspriser ikke kan anses for foreneligt med nævnte direktiv, for så vidt som det ikke er indrettet således, at det ikke under nogen omstændigheder gør indgreb i den konkurrencemæssige fordel, der for visse producenter eller importører af sådanne varer kan følge af en lavere kostpris. Domstolen fastslog nemlig, at medlemsstater, som fastsætter minimumsdetailsalgspriser for cigaretter, tilsidesætter deres forpligtelser i henhold til artikel 9, stk. 1, i direktiv 95/59, eftersom det efter en sådan ordning under alle omstændigheder ikke kan

⁴² Rådets forordning (EF) nr. 1/2003 af 16.12.2002 (EFT 2003 L 1, s. 1).

⁴³ Domstolens dom af 18.5.1982, sag 155/79, AM & S Europe mod Kommissionen, Sml. s. 1575.

⁴⁴ Rådets direktiv 95/59/EF af 27.11.1995 om forbrugsbeskatning af forarbejdet tobak bortset fra omsætningsafgift (EFT L 291, s. 40), som ændret ved Rådets direktiv 2002/10/EF af 12.2.2002 (EFT L 46, s. 26).

udelukkes, at den foreskrevne minimumspris gør indgreb i den konkurrencemæssige fordel, der for visse producenter eller importører af tobaksvarer kan følge af en lavere kostpris. Ifølge Domstolen kan en sådan ordning, som desuden fastsætter minimumsprisen på grundlag af den faktiske gennemsnitspris på markedet, nemlig bevirke, at prisforskellene mellem konkurrerende varer udlignes, og at priserne går i retning af prisen på den dyreste vare. Den nævnte ordning gør derfor indgreb i den frihed til at fastsætte maksimale detailsalgspriser, som producenter og importører sikres ved artikel 9, stk. 1, andet afsnit, i direktiv 95/59.

Medlemsstaterne havde forsøgt at begrunde deres lovgivning i henhold til Verdenssundhedsorganisationens rammekonvention om bekæmpelse af tobaksrygning⁴⁵. Domstolen fastslog, at denne konvention ikke kan have nogen indflydelse på, om en sådan ordning er forenelig med artikel 9, stk. 1, i direktiv 95/59 eller ej, da den ikke pålægger de kontraherende parter nogen konkret forpligtelse med hensyn til deres prispolitik for tobaksvarer og kun beskriver en række handlemuligheder med henblik på hensyntagen til nationale mål på sundhedsområdet vedrørende bekæmpelse af tobaksrygning. I denne konventions artikel 6, stk. 2, er det alene fastsat, at de kontraherende parter vedtager eller fastholder foranstaltninger, »som kan omfatte« gennemførelse af skattepolitik og, »når dette er relevant«, prispolitik for tobaksvarer. Medlemsstaterne havde desuden påberåbt sig bestemmelserne i artikel 30 EF vedrørende hensynet til beskyttelsen af menneskers sundhed og liv for at berettige en eventuel tilsidesættelse af artikel 9, stk. 1, i direktiv 95/59. Domstolen fandt, at artikel 30 EF ikke kan forstås således, at den tillader andre foranstaltninger end kvantitative restriktioner ved indførsel og udførsel og foranstaltninger med tilsvarende virkning som omhandlet i artikel 28 EF og 29 EF.

Endelig fastslog Domstolen, at medlemsstaterne, uanset direktiv 95/59, fortsat kan bekæmpe tobaksrygning, hvilket indgår i hensynet til beskyttelse af den offentlige sundhed, og den bemærkede, at skattelovgivningen udgør et vigtigt og effektivt middel til at bekæmpe forbruget af tobaksvarer og følgelig til beskyttelse af den offentlige sundhed, eftersom hensynet til høje priser på disse varer i tilstrækkeligt omfang kan tilgodeses ved en forhøjet beskatning af disse varer, idet forhøjelserne af punktafgifter før eller siden vil blive overvæltet på detailsalgspriserne, uden at princippet om frie prisfastsættelser derved tilsidesættes. Hertil tilføjede Domstolen, at forbuddet mod at fastsætte minimumspriser ikke forhindrer medlemsstaterne i at forbyde salg af forarbejdet tobak med manglende omkostningsdækning, for så vidt som forbuddet ikke griber ind i fabrikanter og importørers frihed til at fastsætte maksimale detailsalgspriser for deres varer. Således kan de erhvervsdrivende ikke afbøde afgifternes indvirkning på priserne ved at sælge deres varer til en lavere pris end summen af kostprisen og afgifterne som helhed.

Varemærker

I sagen *Audi mod KHIM* (dom af 21.1.2010, sag C-398/08) udtalte Domstolen, at et reklameslogan under visse betingelser kan anses for at have fornødent særpræg og herved kan være genstand for et gyldigt varemærke i overensstemmelse med bestemmelserne i artikel 7, stk. 1, litra b), i forordning (EF) nr. 40/94⁴⁶. Domstolen annullerede derfor afslaget på registrering af det omhandlede varemærke, der udgjordes af sloganet »Vorsprung durch Technik« (»forspring gennem teknik«). Den omstændighed, at et varemærke udgøres af et salgsfremmede udtryk, er ikke et tilstrækkeligt kriterium til, at et varemærke mangler fornødent særpræg. Et sådant varemærke kan således af den berørte kundekreds på samme tid opfattes som et salgsfremmende udtryk og som en angivelse

⁴⁵ Verdenssundhedsorganisationens rammekonvention om bekæmpelse af tobaksrygning, der blev godkendt på Fællesskabets vegne ved Rådets afgørelse 2004/513/EF af 2.6.2004 (EUT L 213, s. 8).

⁴⁶ Rådets forordning (EF) nr. 40/94 af 1993 om EF-varemærker (EFT 1994 L 11, s. 1).

af varernes eller tjenesteydelseernes handelsmæssige oprindelse, hvilket er varemærkets funktion. Domstolen opregnede dernæst visse kriterier, der kan finde anvendelse på reklameslogans: Et udtryk kan have adskillige betydninger, være et ordspil eller blive opfattet som fantasifuldt, forbavsende og uventet og vil derfor kunne huskes. Selv om det ikke er en nødvendig betingelse, er tilstedeværelsen af disse egenskaber ikke desto mindre egnede til at give det omhandlede tegn det fornødne særpræg. Selv om reklameslogans udgøres af et objektive udsagn, er varemærker, der er dannet af sådanne slogans, ifølge Domstolen ikke af denne grund alene uden fornødent særpræg, for så vidt som sådanne varemærker ikke er beskrivende. For at et reklameslogan, der søges registreret som varemærke, har fornødent særpræg, skal det besidde en vis originalitet eller prægnans, gøre det nødvendigt at udøve et minimum af fortolkningsindsats eller udløse en kognitiv proces hos den omhandlede kundekreds. Domstolen fastslog således, at hvor simpelt det omhandlede slogan end måtte være, kan det ikke kvalificeres som så ordinært, at det umiddelbart og uden yderligere undersøgelse kan udelukkes, at det pågældende varemærke, der udgøres af dette slogan, er egnet til over for forbrugeren at angive den handelsmæssige oprindelse af de af mærket omfattede varer eller tjenesteydelser.

I sagen *Google France SARL og Google Inc. mod Louis Vuitton Malletier SA, Google France SARL mod Viaticum SA og Luteciel SARL og Google France SARL mod Centre national de recherche en relations humaines (CNRRH) SARL m.fl.* (dom af 23.3.2010, forenede sager C-236/08 – C-238/08) fik Domstolen forelagt et præjudicielt spørgsmål fra den franske cour de cassation og udtalte sig herved om det respektive ansvar for udbyderne af søge- og annonceringsydelser og annoncører for så vidt angår anvendelsen af »AdWords«. Domstolen skulle således fortolke bestemmelserne i forordning nr. 40/94⁴⁷ og direktiv 89/104/EØF⁴⁸ med henblik på at præcisere begrebet varemærkebrug i henhold til den pågældende forordnings artikel 9, stk. 1, og det pågældende direktivs artikel 5, stk. 1 og 2. Selskabet Google driver en søgemaskine på internettet, som er baseret på anvendelsen af søgeord, og som udbyder en søge- og annonceringsydelse mod betaling med navnet »AdWords«. Denne ydelse gør det muligt for erhvervsdrivende ved hjælp af et eller flere søgeord at få vist et salgsfremmende link til deres websider, ledsaget af en reklame, når der er overensstemmelse mellem dette eller disse ord og det eller de ord, som indgår i den søgning, som internetbrugeren foretager i søgemaskinen. Når internetbrugere i forbindelse med anvendelsen af selskabet Googles søgemaskine foretog en indtastning af ord, som svarede til de ovennævnte varemærker, blev der i rubrikken »erhvervsmæssige link« vist link til henholdsvis websteder, der udbød kopier af selskabet Louis Vuitton Malletiers produkter, og til konkurrenters websteder samt webstedet tilhørende Centre national de recherche en relations humaines. Disse selskaber, som var indehavere af de varemærker, der var benyttet som »Adwords«, stævtede derfor selskabet Google med henblik på at få fastslået, at dette selskab havde krænket deres varemærker.

Cour de cassation, der traf afgørelse i sidste instans i de af varemærkeindehaverne mod selskabet Google anlagte sager, forelagde Domstolen et spørgsmål om lovligheden af anvendelsen i forbindelse med en søge- og annonceringsydelse på internettet som søgeord af tegn, der svarer til varemærker, uden at indehaverne af disse varemærker har givet deres samtykke. Annoncørerne gør brug af disse tegn for deres varer og tjenesteydelser. Dette er imidlertid ikke tilfældet med hensyn til en udbyder af en søge- og annonceringsydelse, når denne giver annoncører mulighed for at vælge tegn som søgeord, der er identiske med varemærker, lagrer disse tegn og viser klienternes annoncer ved hjælp af disse søgeord.

⁴⁷ Jf. foregående fodnote.

⁴⁸ Rådets første direktiv 89/104/EØF af 21.12.1988 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om varemærker (EFT 1989 L 40, s. 1).

Domstolen præciserede, at tredjemands brug af et tegn, der er identisk med eller ligner en indehavers varemærke, i det mindste forudsætter, at denne sidstnævnte gør brug af tegnet i forbindelse med sin egen kommercielle kommunikation. I forhold til udbyderen af en søge- og annonceringsydelse er der tale om, at denne giver sine klienter mulighed for at gøre brug af tegn, som er identiske med eller ligner varemærker, uden at han selv gør brug af tegnene. Varemærkeindehaveren kan, selv om han ikke kan påberåbe sig sine varemærker over for udbyderen af en søge- og annonceringsydelse, der ikke selv gør brug af dem, til gengæld påberåbe sig sine varemærker over for annoncørerne, der ved hjælp af et søgeord, der svarer til varemærkerne, gennem selskabet Google får vist annoncer, der ikke eller kun med vanskelighed giver den gennemsnitlige internetbruger mulighed for at identificere virksomheden bag de varer eller tjenesteydelser, der er omfattet af annoncen. Internetbrugeren vil nemlig kunne tage fejl af oprindelsen af de pågældende varer eller tjenesteydelser. Der foreligger en krænkelse af varemærkets funktion, som er at garantere varernes eller tjenesteydelsernes oprindelse over for forbrugerne (»funktionen som oprindelsesangivelse«). Domstolen fremhævede, at det påhviler den nationale ret i hvert enkelt tilfælde at vurdere, om de faktiske omstændigheder i den tvist, der indbringes for den, udgør et sådant indgreb eller en risiko for indgreb i funktionen som oprindelsesangivelse. Hvad angår internetannoncørers brug som søgeord af et tegn, der er identisk med en andens varemærke, fandt Domstolen, at denne brug kan have visse virkninger på varemærkeindehaverens reklameanvendelse af det pågældende varemærke samt på indehaverens forretningsstrategi. Disse virkninger af tredjemands brug af det tegn, der er identisk med varemærket, udgør imidlertid ikke i sig selv et indgreb i varemærkets »reklamefunktion«.

Domstolen blev ligeledes anmodet om at tage stilling til det ansvar, der påhviler en operatør, såsom selskabet Google, for sine kunders oplysninger, der opbevares på operatørens server. Spørgsmålet om ansvar reguleres af national ret. EU-retten fastsætter imidlertid begrænsninger i formidleransvaret for leverandører af informationssamfundstjenester⁴⁹. Hvad angår spørgsmålet om en søge- og annonceringsydelse på internettet, såsom »AdWords«, udgør en informationssamfundstjeneste, som består i oplagring af information leveret af en annoncør, og om udbyderen af søge- og annonceringsydelsen følgelig er omfattet af ansvarsbegrænsningen, udtalte Domstolen, at det påhviler den nationale ret at undersøge, om den rolle, som den pågældende udbyder har, er neutral, for så vidt som den udelukkende er teknisk, automatisk og passiv, således at udbyderen ikke har kendskab til eller kontrol over de informationer, han lagrer. Endvidere kan han, såfremt det viser sig, at udbyderen af søge- og annonceringsydelsen ikke har spillet en aktiv rolle, ikke gøres ansvarlig for de oplysninger, som han har lagret på en annoncørs anmodning, medmindre udbyderen efter at have fået kendskab til den ulovlige karakter af disse oplysninger ikke straks har fjernet oplysningerne eller gjort dem utilgængelige.

Socialpolitik

Forskellige aspekter af socialpolitikken, således som den er kommet til udtryk i de talrige direktiver på området, tiltrak sig Domstolens opmærksomhed.

I *Albron Catering*-sagen (dom af 21.10.2010, sag C-242/09) skulle Domstolen præcisere begrebet »overdrager« i henhold til direktiv 2001/23/EF om tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om varetagelse af arbejdstagernes rettigheder i forbindelse med overførsel af virksomheder eller be-

⁴⁹ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/31/EF af 8.6.2000 om visse retlige aspekter af informationssamfundstjenester, navnlig elektronisk handel, i det indre marked (»direktivet om elektronisk handel«) (EFT L 178, s. 1).

drifter eller af dele af virksomheder eller bedrifter⁵⁰. Ifølge dets tredje betragtning tilsigter direktivet en »beskyttelse af arbejdstagerne i tilfælde af ny indehaver«. Med henblik herpå bestemmer direktivets artikel 3, stk. 1, at »[o]verdragerens rettigheder og forpligtelser i henhold til en arbejdskontrakt eller et arbejdsforhold, som bestod på tidspunktet for overførslen, overgår som følge af denne overførsel til erhververen«. Det spørgsmål, der blev forelagt Domstolen, var i denne sag, om et selskab i en koncern, hvortil arbejdstagerne på permanent vis var udstationeret, dog uden at være knyttet til selskabet ved en arbejdskontrakt, i tilfælde af en overførsel som omhandlet i direktiv 2001/23 af et selskab i en koncern til et selskab uden for denne koncern ligeledes kan anses for at være »overdrager« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i nævnte direktivs artikel 2, stk. 1, litra a), når der inden for denne koncern findes et selskab, hvortil de pågældende arbejdstagere var knyttet ved en sådan arbejdskontrakt. Domstolen besvarede dette spørgsmål bekræftende. Kravet – ifølge artikel 3, stk. 1, i direktiv 2001/23 – om enten en arbejdskontrakt eller et på anden vis fastsat og således tilsvarende arbejdsforhold på tidspunktet for overførslen fører til, at det må antages, at en kontraktuel tilknytning til overdrageren ifølge EU-lovgiver ikke under alle omstændigheder er påkrævet, for at arbejdstagerne kan nyde godt af beskyttelsen tildelt ved direktivet.

I *Roca Álvarez*-sagen (dom af 30.9.2010, sag C-104/09) udtalte Domstolen, at en national foranstaltning, hvorefter kvindelige arbejdstagere, der er mødre til et barn og er lønmodtagere, har ret til orlov på forskellig vis i løbet af de første ni måneder efter barnets fødsel, mens mandlige arbejdstagere, der er fædre til et barn og er lønmodtagere, kun har ret til samme orlov, når barnets moder ligeledes er lønmodtager, er i strid med EU-retten og navnlig med artikel 2, stk. 1, 3, 4 og 5, i direktiv 76/207/EØF⁵¹. Domstolen bemærkede nemlig, at idet orlov gælder uden forskel for faderen som lønmodtager og for moderen som lønmodtager, indebærer dette, at ernæring af og omsorgstid med barnet lige så vel kan varetages af faderen som af moderen. Denne orlov indrømmes således tilsyneladende arbejdstagere, fordi de er forældre til et barn. Orloven kan derfor ikke opfattes således, at den skal sikre beskyttelse af kvindens fysiske tilstand som følge af graviditet eller beskyttelse af det særlige forhold mellem moderen og barnet. Afslaget på at tildele fædre, der er lønmodtagere, den nævnte orlov alene med den begrundelse, at barnets moder ikke er lønmodtager, kunne ifølge Domstolen endvidere få den følge, at en kvinde, der er selvstændig erhvervsdrivende, må se sig nødsaget til at begrænse sin erhvervsmæssige beskæftigelse og bære omkostningerne som følge af barnets fødsel alene, uden at hun kan få hjælp fra barnets fader. Domstolen udtalte følgelig, at en sådan foranstaltning hverken skal fortolkes som en foranstaltning, der tilsigter at afhjælpe eller begrænse de faktiske uligheder, som reelt kan bestå for kvinder i samfundet, jf. artikel 2, stk. 4, i direktiv 76/207, eller som en foranstaltning, hvis formål er at udvirke en reel og ikke en formel lighed ved at begrænse de faktiske uligheder, der kan forekomme i samfundet, og således i overensstemmelse med artikel 157, stk. 4, TEUF at forebygge eller opveje ulemper i den erhvervsmæssige karriere for de berørte personer.

I *Danosa*-sagen (dom af 11.11.2010, sag C-232/09) fik Domstolen forelagt et spørgsmål om, hvorvidt en person, der udfører ydelser for et kapitalselskab, samtidigt med at han er medlem af selskabets styrelseskomité, skal anses for en arbejdstager i henhold til direktiv 92/85/EØF om iværksættelse af foranstaltninger til forbedring af sikkerheden og sundheden under arbejdet for

⁵⁰ Rådets direktiv 2001/23/EF af 12.3.2001 om tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om varetagelse af arbejdstagernes rettigheder i forbindelse med overførsel af virksomheder eller bedrifter eller af dele af virksomheder eller bedrifter (EFT L 82, s. 16).

⁵¹ Rådets direktiv 76/207/EØF af 9.2.1976 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder for så vidt angår adgang til beskæftigelse, erhvervsuddannelse, forfremmelse samt arbejdsvilkår (EFT L 39, s. 40).

arbejdstagere, som er gravide, som lige har født, eller som ammer⁵². Domstolen besvarede spørgsmålet bekræftende, forudsat at den berørtes virksomhed udøves i en vis periode fra eller under tilsyn af et andet organ i selskabet, og såfremt medlemmet for denne virksomhed modtager et vederlag. Domstolen præciserede ligeledes, at det forhold, at arbejdsforholdet efter national ret har en sui generis-karakter, ikke er afgørende for arbejdstagerbegrebet i EU-rettens forstand. Domstolen skulle dernæst efterprøve overensstemmelsen i forhold til det forbud mod afskedigelse, der er fastsat i artikel 10 i direktiv 92/85, af en national lovgivning, som tillader tilbagekaldelse af et medlem af styrelseskomitéen i et kapitalselskab, uden at der tages hensyn til medlemmets graviditet. I den situation, hvor den berørte kan kvalificeres »arbejdstager, som er gravid« i henhold til dette direktiv, skal den pågældende lovgivning anses for uforenelig med samme direktiv. For så vidt angår situationer, hvor dette ikke er tilfældet, tilføjede Domstolen, at sagsøgeren i stedet kan påberåbe sig direktiv 76/207/EØF, som ændret ved direktiv 2002/73/EF⁵³. I medfør af princippet om forbud mod forskelsbehandling og navnlig bestemmelserne i direktiv 76/207 skal der anerkendes en beskyttelse mod afskedigelse ikke alene under barselsorlov, men ligeledes under hele graviditeten. Selv hvis det antages, at det omhandlede medlem af en styrelseskomité ikke har denne egenskab, kan en afskedigelse af et medlem af en styrelseskomité, som udfører funktioner som de i hovedsagen beskrevne, der er sket som følge af graviditet eller af en grund, der hovedsageligt har forbindelse hermed, ikke desto mindre kun berøre kvinder og er følgelig udtryk for direkte forskelsbehandling på grundlag af køn i strid med artikel 2, stk. 1 og 7, og artikel 3, stk. 1, litra c), i direktiv 76/207.

Gassmayr- og Parviainen-sagerne (domme af 1.7.2010, sag C-194/08 og C-471/08) indebar ligeledes, at Domstolen skulle udtale sig om fortolkningen af direktiv 92/85⁵⁴. Domstolen skulle nærmere bestemt træffe afgørelse om spørgsmålet om beregningen af den indtægt, der skal udbetales til arbejdstagerne under deres graviditet eller deres barselsorlov, når de midlertidigt varetager en anden stilling eller er fritaget for at arbejde. Ifølge Domstolen er artikel 11, nr. 1), i direktiv 92/85 ikke til hinder for en national lovgivning, hvorefter en gravid arbejdstager, som er midlertidigt fritaget for at arbejde som følge af sin graviditet, har ret til et vederlag, der er lig med den gennemsnitsindtægt, som hun har oppebåret i en referenceperiode forud for påbegyndelsen af sin graviditet, uden at tillægget for journaltjeneste medregnes heri. Hvad angår en gravid arbejdstager, som i overensstemmelse med dette direktivs artikel 5 på grund af sin graviditet er blevet midlertidigt overført til en stilling, hvor hun udfører andre opgaver end dem, hun udførte inden denne overførsel, har hun ikke ret til en løn, der svarer til den løn, hun gennemsnitligt oppebar inden den nævnte overførsel. Medlemsstaterne eller i givet fald arbejdsmarkedets parter er nemlig ikke i medfør af dette direktivs artikel 11, nr. 1), forpligtede til under denne midlertidige overførsel at bevare de lønelementer eller tillæg, der afhænger af den omhandlede arbejdstagers udførelse af specifikke opgaver under særlige vilkår, og som grundlæggende har til formål at opveje de ulemper, som er forbundet med udførelsen heraf. Domstolen fastslog derimod, at ud over bevarelsen af sin grundløn har en gravid arbejdstager, der er fritaget for arbejde eller ikke må arbejde, ret til de lønelementer eller de tillæg, som knytter sig til hendes erhvervmæssige status, såsom de tillæg, der knytter sig til hendes ledelsesfunktion, hendes anciennitet og hendes erhvervmæssige kvalifikationer.

⁵² Rådets direktiv 92/85/EØF af 19.10.1992 om iværksættelse af foranstaltninger til forbedring af sikkerheden og sundheden under arbejdet for arbejdstagere, som er gravide, som lige har født, eller som ammer (tiende særdirrektiv i henhold til artikel 16, stk. 1, i direktiv 89/391/EØF) (EFT L 348, s. 1-8).

⁵³ Rådets direktiv 76/207/EØF af 9.2.1976 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder for så vidt angår adgang til beskæftigelse, erhvervsuddannelse, forfremmelse samt arbejdsvilkår (EFT L 39, s. 40) og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2002/73/EF af 23.9.2002 om ændring af ovennævnte direktiv 76/207/EØF (EFT L 269, s. 15).

⁵⁴ Jf. ovenfor, fodnote 51.

Domstolen præciserede endvidere i *Chatzi*-dommen (dom af 16.9.2010, sag C-149/10) rækkevidden af § 2, stk. 1, i den rammeaftale vedrørende forældreorlov, som er optrykt som bilag til direktiv 96/34/EF om forældreorlov, der er indgået af UNICE, CEEP og EFS⁵⁵. Domstolen udtalte først, at denne bestemmelse ikke kan fortolkes således, at barnet tillægges en individuel ret til forældreorlov og dette såvel som følge af selve ordlyden af rammeaftalen som af formålet hermed. Dernæst afviste Domstolen en fortolkning af § 2, stk. 1, i rammeaftale vedrørende forældreorlov, hvorefter en tvillingefødsel giver ret til perioder med forældreorlov svarende til det antal børn, der fødes. Set i lyset af ligebehandlingsprincippet pålægges den nationale lovgiver ved denne bestemmelse imidlertid at indføre en ordning med forældreorlov, der under hensyntagen til situationen i den berørte medlemsstat sikrer forældre til tvillinger en behandling, der tager behørigt hensyn til deres særlige behov. Den overlod det dernæst til den nationale ret at efterprøve, om de nationale forskrifter opfylder dette krav, og i givet fald at anlægge en fortolkning af disse forskrifter, der i videst muligt omfang er i overensstemmelse med EU-retten.

Adskillige sager gav Domstolen mulighed for at bekræfte eksistensen af princippet om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder og for at præcisere rækkevidden heraf yderligere.

Andersen-sagen (dom af 12.19.2010, sag C-499/08) gav Domstolen lejlighed til at udtale sig om fortolkningen af artikel 2 og artikel 6, stk. 1, i direktiv 2000/78/EF⁵⁶ om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv. Ifølge Domstolen er direktivet til hinder for nationale retsfor skrifter, hvorefter arbejdstagere – alene som følge af den omstændighed, at de har ret til en alderspension udbetalt af deres arbejdsgiver i henhold til en pensionsordning, som de er indtrådt i før det fyldte 50. år – ikke er berettiget til en fratrædelsesgodtgørelse, der er bestemt til at lette overgangen til anden beskæftigelse for arbejdstagere med en anciennitet på over 12 år i virksomheden. Domstolen fastslog nemlig, at den omhandlede lovgivning indebar en ulige behandling, der var direkte baseret på et alderskriterium. Denne fratog visse arbejdstageres ret til fratrædelsesgodtgørelse alene med den begrundelse, at de på tidspunktet for deres afskedigelse var berettiget til en alderspension. Domstolen undersøgte derefter den eventuelle berettigelse af denne forskelsbehandling i henhold til de i direktiv 2000/78 fastsatte betingelser. Den fastslog herefter, at selv om den pågældende lovgivning var forholdsmæssig i forhold til legitime beskæftigelses- og arbejdsmarkedsformål, går den ud over det, der er nødvendigt for at opnå disse mål. Den har den virkning ikke alene at afskære alle arbejdstagere, der rent faktisk vil modtage en alderspension fra deres arbejdsgiver, fra at modtage fratrædelsesgodtgørelse, men også alle, der kan oppebære en sådan pension, men som ønsker at forfølge deres erhvervsmæssige karriere. Denne lovgivning er således ikke berettiget og er derfor uforenelig med direktiv 2000/78.

I *Kücükdevici*-dommen (dom af 19.1.2010, sag C-555/07) fastslog Domstolen, at princippet om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder, som konkretiseret ved ovennævnte direktiv 2000/78, skal fortolkes således, at den er til hinder for nationale bestemmelser, hvorefter beskæftigelsesperioder, som arbejdstageren har tilbagelagt før det fyldte 25. år, ikke tages i betragtning ved beregningen af afskedigelsesfristen. Domstolen bemærkede desuden, at et direktiv ikke i sig selv kan skabe forpligtelser for private, og at en direktivbestemmelse derfor ikke som sådan kan påberåbes over for sådanne personer. Domstolen bemærkede endvidere, at direktiv 2000/78 blot konkretiserer princippet om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv, dels at prin-

⁵⁵ Rådets direktiv 96/34/EF af 3.6.1996 om den rammeaftale vedrørende forældreorlov, der er indgået af UNICE, CEEP og EFS (EFT L 145, s. 4-9), som ændret ved Rådets direktiv 97/75/EF af 15.12.1997 om udvidelse af direktiv 96/34/EF om den rammeaftale vedrørende forældreorlov, der er indgået af UNICE, CEEP og EFS, til at omfatte Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland (EFT L 10, s. 24).

⁵⁶ Rådets direktiv 2000/78/EF af 27.11.2000 om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv (EFT L 303, s. 13).

cippet om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder er et almindeligt EU-retligt princip. Domstolen konkluderede derfor, at det påhviler den nationale ret, som skal træffe afgørelse i en tvist vedrørende princippet om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder, som konkretiseret ved direktiv 2000/78, inden for rammerne af sin kompetence at sikre den retsbeskyttelse, der for borgerne følger af EU-retten, og at sikre dennes fulde virkning, idet den om fornødent skal undlade at anvende enhver national bestemmelse, der er i strid med dette princip.

Endelig udtalte Domstolen sig i sagerne *Wolf, Petersen* (domme af 12.1.2010, sag C-229/08 og C-341/08) og *Rosenbladt* (dom af 12.10.2010, sag C-45/09) om rækkevidden af princippet om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder på baggrund af direktiv 2000/78. I den første sag fastslog Domstolen, at en national lovgivning, der fastsætter en aldersgrænse på 30 år for ansættelse i brandvæsenets tekniske tjeneste på mellemniveau, selv om den indfører en forskelsbehandling på grund af alder i henhold til artikel 2, stk. 2, litra a), i direktiv 2000/78, kan anses for at være nødvendig i forhold til målet at sikre det professionelle brandvæsens operationelle karakter og rette funktion, hvilket udgør et legitimt formål i henhold til direktivets artikel 4, stk. 1. Endvidere går den pågældende lovgivning ikke videre, end hvad der er nødvendigt for at nå dette mål, eftersom besiddelsen af en særligt betydelig fysik i forhold til udøvelsen af erhvervet som brandmand i den tekniske tjeneste på mellemniveau kan anses for et regulært og afgørende erhvervsmæssigt krav i den sidstnævnte bestemmelses forstand, og idet nødvendigheden af at have en veludviklet fysik for at udøve dette erhverv er knyttet til alderen hos medlemmerne af denne tjeneste.

I den anden sag fastslog Domstolen, at artikel 2, stk. 5, i direktiv 2007/78 er til hinder for en national foranstaltning, hvorved der fastsættes en øvre aldersgrænse for udøvelsen af hvervet som overenskomststillet tandlæge, i det foreliggende tilfælde 68 år, når denne foranstaltning som sit eneste angivne formål har at beskytte patienternes sundhed mod faldet i ydeevne hos disse tandlæger over denne alder, når den samme aldersgrænse ikke finder anvendelse på ikke-overenskomststillede tandlæger. Direktivets artikel 6, stk. 1, skal til gengæld fortolkes således, at den ikke er til hinder for en sådan foranstaltning, når der dermed tilstræbes en fordeling mellem generationerne af mulighederne for at opnå beskæftigelse som overenskomststillet tandlæge, såfremt foranstaltningen under hensyn til situationen på det pågældende arbejdsmarked er hensigtsmæssig og nødvendig for at opnå dette formål. I den tredje sag fastslog Domstolen, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 2000/78 ikke er til hinder for en national bestemmelse, hvorefter bestemmelser om automatisk ophør af ansættelseskontrakterne som følge af den omstændighed, at arbejdstageren har nået pensionsalderen, anses for gyldige, for så vidt som den pågældende bestemmelse er objektivt og rimeligt begrundet i et legitimt beskæftigelses- og arbejdsmarkedspolitisk mål, og midlerne til at opfylde det pågældende formål er hensigtsmæssige og nødvendige.

Miljø

I sagen *Kommissionen mod Italien* (dom af 4.3.2010, sag C-297/08) skulle Domstolen undersøge, om Italien, som hævdede af Kommissionen, tilsidesatte sine forpligtelser i henhold til direktiv 2006/12/EF⁵⁷. De forhold, der blev foreholdt Italien, vedrørte bortskaffelse af affald i regionen Campanien.

Hvad angår anlæg til nyttiggørelse og bortskaffelse af byaffald bemærkede Domstolen, at ved oprettelsen af et integreret og tilstrækkeligt net af bortskaffelsesfaciliteter for affald råder medlemsstaterne over en vid skønsebeføjelse for så vidt angår valget af det territoriale grundlag, som de anser for egnet til at nå en tilstrækkelig national egenkapacitet med hensyn til bortskaffelse af affald. For visse former for affald kan behandlingen på grund af deres specielle karakter med fordel

⁵⁷ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/12/EF af 5.4.2006 om affald (EUT L 114, s. 9).

inddeles i et eller flere anlæg på nationalt plan og kan endog ske i samarbejde med andre medlemsstater. Hvad angår ikke-farligt byaffald, som principielt ikke nødvendiggør specielle anlæg, skal medlemsstaterne til gengæld bestræbe sig på at have et net til rådighed, som kan opfylde behovene for faciliteter til bortskaffelse af affald så tæt på produktionsstedet som muligt, uden at dette berører adgangen til at oprette et sådant net inden for rammerne af et interregionalt eller endog grænseoverskridende samarbejde, som er i overensstemmelse med nærhedsprincippet. Hverken befolkningens protester, den manglende opfyldelse af kontrakterne eller tilstedeværelsen af kriminelle aktiviteter udgør tilfælde af force majeure, der kan begrunde hverken tilsidesættelsen af de forpligtelser, der følger af det pågældende direktiv, eller den manglende opførelse af bortskaffelsesanlæggene til tiden.

For så vidt angår faren for menneskers sundhed og skaden på miljøet bemærkede Domstolen, at selv om direktivet fastsætter mål for bevaring af miljøet og for menneskers sundhed, præciserer det ikke det konkrete indhold af de foranstaltninger, der skal træffes, og overlader et vist skøn til medlemsstaterne. Det kan således i princippet ikke udledes direkte af den omstændighed, at en faktisk situation ikke er i overensstemmelse med målene ifølge samme direktivs artikel 4, stk. 1, at den pågældende medlemsstat nødvendigvis har tilsidesat sine forpligtelser efter denne bestemmelse, nemlig at træffe de nødvendige foranstaltninger for at sikre bortskaffelse af affaldet, uden at menneskers sundhed udsættes for fare, og uden at miljøet skades. Når en sådan faktisk situation varer ved, navnlig når den fører til en betydelig forringelse af miljøet i længere tid, uden at de kompetente myndigheder griber ind, kan den imidlertid vise, at medlemsstaterne har overskredet grænserne for det skøn, de har i henhold til den nævnte bestemmelse. Den Italienske Republik tilsidesatte derfor i dobbelt forstand sine forpligtelser, idet den ikke oprettede et tilstrækkeligt og integreret net af bortskaffelses- og nyttiggørelsesfaciliteter i nærheden af produktionsstedet, og idet den ikke traf alle nødvendige foranstaltninger til at undgå, at den menneskelige sundhed bringes i fare, og at miljøet skades i regionen Campanien.

De to domme i sagen *ERG m.fl.* af 9. marts 2010, der blev afsagt i henholdsvis sag C-378/08 og i de forenede sager C-379/08 og C-380/08, gjorde det muligt for Domstolen at foretage en nærmere fortolkning af direktiv 2004/35 om miljøansvar⁵⁸.

I sag C-378/08 fandt Domstolen, at det pågældende direktiv om miljøansvar ikke er til hinder for en national lovgivning, der tillader den kompetente myndighed at antage, at der foreligger en årsagssammenhæng mellem operatører og den konstaterede forurening, og dette på grund af deres anlægs placering i nærheden af det forurenede område. I overensstemmelse med princippet om, at forureneren betaler, skal den kompetente myndighed imidlertid med henblik på at fastslå en sådan årsagssammenhæng være i besiddelse af troværdige beviser, der kan begrunde dens formodning, såsom nærheden mellem operatørens anlæg og den konstaterede forurening og overensstemmelsen mellem forureningen og de forurenende stoffer, som operatøren anvender i sin virksomhed. Endvidere er den kompetente myndighed ikke forpligtet til at fastslå, om de operatører, hvis virksomhed anses for at have forårsaget de pågældende miljøskader, har handlet culpøst. Det påhviler derimod den pågældende myndighed for det første forudgående at undersøge den konstaterede forurenings oprindelse, og i den forbindelse råder den over en skønsmargen med hensyn til procedurerne, de ressourcer, der skal anvendes, og varigheden af en sådan efterforskning.

I de forenede sager C-379/08 og C-380/08 fastslog Domstolen, at den kompetente myndighed er bemyndiget til at foretage en væsentlig ændring af de foranstaltninger til afhjælpning af miljøska-

⁵⁸ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2004/35/EF af 21.4.2004 om miljøansvar for så vidt angår forebyggelse og afhjælpning af miljøskader (EFT L 143, s. 56).

der, der er blevet besluttet efter en kontradiktorisk procedure gennemført i samarbejde med de berørte operatører, og som allerede er blevet udført, eller som er blevet påbegyndt. Imidlertid er myndigheden med henblik på at træffe en sådan afgørelse er myndigheden forpligtet til:

- at høre operatørerne, medmindre en miljømæssig nødsituation tvinger den kompetente myndighed til at agere øjeblikkeligt
- at opfordre navnlig de personer, på hvis ejendom der skal gennemføres disse foranstaltninger, til at fremsætte deres bemærkninger, som den kompetente myndighed tager i betragtning
- i sin afgørelse at angive de årsager, der begrundet dette valg, og i givet fald at angive de årsager, der kan begrunde, at der ikke var behov for en grundig undersøgelse, eller at en undersøgelse ikke har fundet sted eller ikke kunne finde sted, f.eks. på grund af en miljømæssig nødsituation.

Domstolen fastslog ligeledes, at samme direktiv om miljøansvar ikke er til hinder for en national lovgivning, hvorefter den kompetente myndighed kan underlægge operatørerne den betingelse, at de for at udøve retten til at anvende deres områder skal udføre afhjælpende miljøforanstaltninger, selv om disse områder ikke er berørt af foranstaltningerne, enten som følge af, at de allerede er blevet »renset«, eller fordi de aldrig har været forurenet. En sådan foranstaltning kan imidlertid være begrundet i formålet om at forhindre en forværring af den miljømæssige situation eller, i henhold til forsigtighedsprincippet, i formålet om at forhindre forekomsten eller genindtræden af andre miljøskader på operatørernes områder, der støder op til hele den kyststrækning, som er genstand for de afhjælpende foranstaltninger.

Visa, asyl og indvandring

Adskillige domme på dette område, der er i konstant udvikling, fortjener opmærksomhed. I *Melki- og Abdeli-sagerne* (domme af 22.6.2010, sag C-188/10 og C-189/10) udtalte Domstolen, at artikel 67, stk. 2, TEUF samt artikel 20 og 21 i forordning (EF) nr. 562/2006⁵⁹ er til hinder for en national lovgivning, som tillader politimyndighederne i den pågældende medlemsstat udelukkende i en zone i en afstand af 20 kilometer fra denne medlemsstats landegrænse til stater, som er parter i konventionen om gennemførelse af Schengenaf-talen, at foretage kontrol af enhver persons identitet uafhængigt af vedkommendes adfærd og særlige omstændigheder, som indebærer en risiko for krænkelse af den offentlige orden, med henblik på at kontrollere overholdelsen af den lovbestemte pligt til at være indehaver af, være i besiddelse af og fremvise beviser og dokumenter, uden at fastsætte den nødvendige afgrænsning af denne kompetence, som skal sikre, at den praktiske udøvelse af nævnte kompetence ikke har tilsvarende virkning som grænsekontrol.

I *Chakroun-sagen* (dom af 4.3.2010, sag C-578/08) havde Domstolen lejlighed til at præcisere sin praksis om familiesammenføring.

Domstolen fandt for det første, at udtrykket »social bistand« i artikel 7, stk. 1, indledningen og litra c), i direktiv 2003/86/EF⁶⁰ skal fortolkes således, at det ikke tillader, at en medlemsstat vedtager bestemmelser om familiesammenføring, hvorefter denne nægtes for en referenceperson, som har ført bevis for, at han råder over faste og regelmæssige indtægter, der er tilstrækkelige til, at han kan forsørge sig selv og sine familiemedlemmer, men som, henset til den pågældendes ind-

⁵⁹ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 562/2006 af 15.3.2006 om indførelse af en fællesskabskodeks for personers grænsepassage (Schengen-grænsekodeks) (EUT L 105, s. 1).

⁶⁰ Rådets direktiv 2003/86/EF af 22.9.2003 om om ret til familiesammenføring (EUT L 251, s. 12).

tægtsniveau, kan benytte sig af særlig bistand i forbindelse med særlige udgifter, der individuelt er vurderet til at være nødvendige for hans underhold, af indtægtsbaserede skattenedsættelser indrømmet af lokale myndigheder eller af indkomststøtteordninger inden for rammerne af den kommunale minimumspolitik.

Domstolen fastslog for det andet, at direktiv 2003/86 og navnlig dets artikel 2, indledningen og litra d), skal fortolkes således, at denne bestemmelse er til hinder for nationale bestemmelser, som med henblik på anvendelsen af indtægtsbetingelserne i direktivets artikel 7, stk. 1, indledningen og litra c), foretager en sondring mellem, om den familiemæssige tilknytning er opstået før eller efter referencepersonens indrejse på værtsmedlemsstatens område.

I *Bolbol*-sagen (dom af 17.6.2010, sag C-31/09) fortolkede Domstolen artikel 12, stk. 1, litra a), første punktum, i direktiv 2004/83⁶¹. Det særlige ved dette direktiv er, at det på EU-niveau gentager de forpligtelser, der følger af Genèvekonventionen⁶². Domstolen bemærkede, at de specifikke regler i konventionen, der finder anvendelse på fordrevne palæstinensere, udelukkende vedrører personer, der aktuelt nyder beskyttelse eller assistance fra De Forenede Nationers Nødhjælps- og Arbejdsagentur for palæstinensiske flygtninge i Mellemøsten (herefter »UNRWA«). Det er følgelig kun personer, som rent faktisk har adgang til hjælp ydet af UNRWA, der er omfattet af de specifikke bestemmelser. Personer, der er eller har været berettiget til beskyttelse eller bistand fra dette agentur, er fortsat omfattet af konventionens generelle bestemmelser. Deres ansøgninger om tildeling af flygtningestatus skal være genstand for en individuel bedømmelse og kan alene imødekommes i tilfælde af forfølgelse på grund af race eller religion, nationalitet eller politiske anskuelser. Hvad angår spørgsmålet om bevis for tildeling af hjælp bemærkede Domstolen, at selv om en registrering hos UNRWA er tilstrækkeligt bevis for, at personen rent faktisk har modtaget hjælp fra dette agentur, skal modtageren have mulighed for at føre bevis for denne hjælp på anden vis.

I sagen *B og D* (dom af 9.11.2010, forenede sager C-57/09 og C-101/09) præciserede Domstolen gennemførelsesbestemmelserne til klausulen om udelukkelse af at blive anerkendt som flygtning i artikel 12, stk. 2, litra b) og c), i direktiv 2004/83/EF⁶³. Domstolen blev konfronteret dels med en ansøger om flygtningestatus, dels en person med flygtningestatus, som henholdsvis havde tilhørt organisationer, der var opført på Den Europæiske Unions liste over personer, grupper og enheder, der er involveret i terrorhandlinger, der var oprettet inden for rammerne af terrorbekæmpelse i henhold til en resolution fra De Forenede Nationers Sikkerhedsråd.

Domstolen indledte med at undersøge spørgsmålet, om der, når den pågældende person har været tilknyttet en organisation, der er opført på listen, og personen aktivt har støttet denne organisations væbnede kamp, efter omstændighederne ved at indtage en fremtrædende position heri, er tale om en »alvorlig ikke-politisk forbrydelse« eller »*handlinger, der er i modstrid med De Forenede Nationers formål og principper*« som omhandlet i nævnte direktiv. I den forbindelse præciserede Domstolen, at udelukkelsen af en person fra at blive anset for flygtning, når denne har været tilknyttet en organisation, der anvender terrormetoder, er betinget af en individuel vurdering af de nøjagtige faktiske omstændigheder, der gør det muligt for den kompetente myndighed at afgøre, om der er tungtvejende grunde til at antage, at denne person, inden for rammerne af sine aktivi-

⁶¹ Rådets direktiv 2004/83/EF af 29.4.2004 om fastsættelse af minimumsstandarder for anerkendelse af tredjelandstatsborgere eller statsløse som flygtninge eller som personer, der af anden grund behøver international beskyttelse, og indholdet af en sådan beskyttelse (EUT L 304, s. 12, og – berigtigelse – EUT 2005 L 204, s. 24).

⁶² Genèvekonventionen af 28.7.1951 om flygtninges retsstilling (United Nations Treaty Series, bind 189, s. 150, nr. 2545 (1954)).

⁶³ Jf. ovenfor, fodnote 60.

teter inden for denne organisation, har begået en alvorlig ikke-politisk forbrydelse eller har gjort sig skyldig i handlinger, der er i strid med De Forenede Nationers mål og grundsætninger, eller har anstiftet til eller på anden måde deltaget i begåelsen af sådanne forbrydelser eller handlinger som omhandlet i samme direktiv.

Det følger for det første heraf, at den omstændighed alene, at den pågældende person har været tilknyttet en sådan organisation, ikke kan have som automatisk konsekvens, at vedkommende skal udelukkes fra at blive anerkendt som flygtning. For det andet bemærkede Domstolen, at den blotte deltagelse i en terroristgruppes aktiviteter heller ikke kan give anledning til en automatisk anvendelse af de udelukkelsesbestemmelser, der er fastsat i samme direktiv, idet dette forudsætter en fuldstændig vurdering af alle de særlige omstændigheder i hver enkelt sag.

Domstolen fastslog dernæst, at udelukkelse fra at blive anerkendt som flygtning i medfør af en af de omhandlede klausuler om udelukkelse ikke er betinget af, at den pågældende person udgør en aktuel fare for den medlemsstat, der er værtsland. Klausulerne om udelukkelse har alene til formål at sanktionere handlinger, der er begået i fortiden. Der er andre bestemmelser i dette direktiv, der giver de kompetente myndigheder mulighed for at træffe de nødvendige foranstaltninger, når en person udgør en aktuel fare.

Endelig fortolkede Domstolen det pågældende direktiv således, at medlemsstaterne kan indrømme en asylret på grundlag af national ret til en person, der er udelukket fra at blive anerkendt som flygtning på grundlag af en af direktivets klausuler om udelukkelse, for så vidt som denne anden type beskyttelse ikke indebærer risiko for forveksling med flygtningestatus som omhandlet i samme direktiv.

I sagerne *Salahadin Abdulla m.fl.* (domme af 2.3.2010, forenede sager C-175/08, C-176/08, C-178/08 og C-179/08) undersøgte Domstolen nærmere betingelserne for ophør af flygtningestatus grundet en ændring af de omstændigheder, som begrundede anerkendelsen i henhold til artikel 11, stk. 1, litra e), i ovennævnte direktiv 2004/83.

Domstolen fastslog, at en person mister sin flygtningestatus, når en ændring af omstændighederne af væsentlig og ikke blot midlertidig karakter, der er indtrådt i det omhandlede tredjeland, har medført, at de omstændigheder, der begrundede frygten for forfølgelse, ikke længere består, og den pågældende heller ikke af andre grunde må frygte forfølgelse. For at nå frem til det resultat, at flygtningens frygt for forfølgelse ikke længere er velbegrundet, skal de kompetente myndigheder sikre sig, at den eller de aktør(er), der yder beskyttelse i det omhandlede tredjeland, og som er omfattet af direktivets artikel 7, stk. 1, har taget rimelige skridt til at forhindre forfølgelse. De skal således bl.a. anvende et effektivt retssystem til afsløring, retsforfølgning og sanktionering af handlinger, der udgør forfølgelse. De kompetente myndigheder skal ligeledes sikre sig, at den pågældende statsborger har adgang til en sådan beskyttelse, såfremt hans flygtningestatus ophører.

Dernæst analyserede Domstolen det tilfælde, hvor de omstændigheder, som har ført til tildeling af flygtningestatus, ikke længere består, og præciserede de forhold, hvorunder de kompetente myndigheder om fornødent skal undersøge, om der foreligger andre omstændigheder, der kan begrunde, at den berørte person har grund til at frygte reelt at blive udsat for forfølgelse. Inden for rammerne af denne analyse bemærkede Domstolen bl.a., at såvel under behandlingen af en ansøgning om tildeling af flygtningestatus som under behandlingen af spørgsmålet om denne status' opretholdelse angår vurderingen det samme spørgsmål, nemlig om de omstændigheder, som kan lægges til grund, udgør en sådan trussel, at den pågældende, henset til dennes individuelle situation, har grund til at frygte reelt at blive udsat for forfølgelse. Domstolen konkluderede

følgelig, at sandsynlighedskriteriet ved vurderingen af risikoen er det samme som det, der blev anvendt, da flygtningestatus blev tildelt.

Samarbejde på det civilretlige område og inden for international privatret

Samarbejdet på det civilretlige områdes »inkorporering i fællesskabsretten« har, som det kunne forventes, medført en styrkelse af Fællesskabets retsinstansers rolle.

Domstolen traf i 2010 adskillige vigtige afgørelser vedrørende fortolkningen af de særlige bestemmelser, der finder anvendelse på aftaler, og som er fastsat i Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område⁶⁴.

Indledningsvis skal nævnes *Car Trim*-sagen (dom af 25.2.2010, sag C-381/08), hvor Domstolen skulle tage stilling til fortolkningen af artikel 5, stk. 1, litra b), i forordning nr. 44/2001, der med henblik på at lette anvendelsen af den specielle kompetenceregulering i artikel 5, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 i sager om kontraktforhold fastsætter to selvstændige definitioner om henholdsvis kontraktforhold ved salg af varer og kontraktforhold ved levering af tjenesteydelser, og som angiver retten på det sted, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen, er opfyldt eller skal opfyldes, som den kompetente ret. I sager om kontraktforhold ved salg af varer definerer forordningens artikel 5, stk. 1, litra b), første led, opfyldelsesstedet for forpligtelsen som varenes leveringssted i henhold til aftalen. I sager om kontraktforhold ved levering af tjenesteydelser henviser forordningens artikel 5, stk. 1, litra b), andet led, til tjenesteydelsens leveringssted i henhold til aftalen. Det præjudicielle spørgsmål, der i denne sag var forelagt Domstolen, vedrørte dels definitionen af kriterierne til sondring mellem »salg af varer« og »levering af tjenesteydelser« i den forstand, hvori udtrykkene er anvendt i forordningens artikel 5, stk. 1, litra b), dels fastlæggelse af opfyldelsesstedet for leveringsforpligtelsen, som i sagen var et forsendelseskøb, og navnlig i tilfælde af, at aftalen ikke fastsætter noget herom.

Spørgsmålets første del besvarede Domstolen med, at artikel 5, stk. 1, litra b), i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at aftaler om levering af varer, som først skal fremstilles eller frembringes, uanset at ordregiver har opstillet særlige krav vedrørende fremskaffelse, forarbejdning og levering af de genstande, der skal fremstilles, uden at materialet er blevet leveret af denne, og hvor leverandøren er ansvarlig for varens kvalitet og for, at den er i overensstemmelse med aftalen, skal klassificeres som »salg af varer« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i forordningens artikel 5, stk. 1, litra b), første led. Domstolen besvarede indledningsvis den anden del af det præjudicielle spørgsmål om fastlæggelse af opfyldelsesstedet for et forsendelseskøb med, at i henhold til artikel 5, stk. 1, litra b), første led, i forordning nr. 44/2001 skal stedet, hvor varerne er blevet eller skulle have været leveret i henhold til aftalen i forbindelse med forsendelseskøb, fastlægges på grundlag af kontraktbestemmelserne. Dernæst anførte Domstolen, at hvis det ikke er muligt at fastlægge leveringsstedet på dette grundlag uden at henholde sig til den materielle ret, som finder anvendelse på kontrakten, er dette sted det sted, hvor varerne fysisk overdrages til køberen, hvorved han får eller skulle have fået den faktiske råderet over disse varer på deres endelige bestemmelsessted. Det er Domstolens opfattelse, at denne løsning ikke blot opfylder formålene om forudsigelighed og nærhed, men ligeledes er i overensstemmelse med det grundlæggende formål med en aftale om salg af varer, som er overdragelsen af disse fra sælgeren til køberen, hvilket er en transaktion, der først er fuldt ud gennemført, når varerne er ankommet til deres endelige bestemmelsessted.

⁶⁴ Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22.12.2000 (EFT L 12, s. 1).

Opmærksomheden henledes også på sagen *Pammer og Hotel Alpenhof* (dom af 7.12.2010, forenede sager C-585/08 og C-144/09), der ligeledes omhandler anvendelsen af forordning nr. 44/2001 i sager om kontraktforhold. I denne dom traf Domstolen afgørelse om fortolkningen af forordningens artikel 15 om forbruger aftaler. Det præjudicielle spørgsmål, der var fælles for de to sager, vedrørte nærmere bestemt definitionen af begrebet »virksomhed rettet mod« den medlemsstat, hvor forbrugeren har sin bopæl som fastsat i artikel 15, stk. 1, litra c), i forordning nr. 44/2001. Dette begreb, som har til formål at gøre det muligt at anvende forordningens særlige forbrugerbeskyttelsesregler på aftaler indgået via internettet, er ikke defineret i forordningen. Der findes kun en fælles erklæring fra Kommissionen og Rådet angående artikel 15 i forordning (EF) nr. 44/2001, hvori det anføres, at »den omstændighed, at der er adgang til et netsted på internettet, [er] ikke [...] tilstrækkeligt til, at artikel 15 finder anvendelse, det kræves også, at der på dette netsted opfordres til at indgå fjerntkontrakter, og at der faktisk er indgået en fjerntkontrakt, uanset hvordan det er sket«. I erklæringen er anført, at forhold som det sprog eller den valuta, der benyttes på internetsiden, ikke udgør tilstrækkelige holdepunkter.

Med henblik på at præcisere nævnte forordning angav Domstolen en generel definition af begrebet »virksomhed rettet mod« i forbindelse med elektronisk handel og opstillede dernæst en ikke-udtømmende liste over holdepunkter for at fastslå, at den erhvervsdrivendes virksomhed er rettet mod forbrugers bopælsmedlemsstat. For det første bekræftede Domstolen, at begrebet »virksomhed rettet mod« skal fortolkes selvstændigt, hvorpå den fastslog, at en erhvervsdrivende retter sin virksomhed over internettet mod den medlemsstat, hvor sagsøgte har bopæl, hvis det, før den eventuelle indgåelse af en aftale med forbrugeren, fremgår af disse netsteder på internettet og af den erhvervsdrivendes samlede virksomhed, at sidstnævnte havde til hensigt at handle med forbrugere med bopæl i en eller flere medlemsstater, herunder den medlemsstat, på hvis område den pågældende forbruger har bopæl, i den forstand, at den erhvervsdrivende var indstillet på at indgå en aftale med disse forbrugere. For det andet anførte Domstolen på ikke-udtømmende vis de holdepunkter, som den nationale ret skal undersøge, og som udgør den erhvervsdrivendes klare udtryk for en hensigt om at nå ud til forbrugere i en anden medlemsstat end sin egen, nemlig virksomhedens internationale beskaffenhed, beskrivelsen af ruter fra andre medlemsstater til stedet, hvor den erhvervsdrivende er etableret, anvendelsen af et sprog eller en valuta, der er forskellig fra det sprog eller den valuta, der normalt anvendes i medlemsstaten, hvor den erhvervsdrivende er etableret, med mulighed for at reservere og bekræfte reservationen på dette andet sprog, oplysning om telefonnummer med angivelse af international landekode, udgifter til en søge- og annonceringsydelse på internettet med henblik på at give forbrugere, der har bopæl i andre medlemsstater, adgang til den erhvervsdrivendes eller det formidlende selskabs netsted, anvendelsen af et andet topdomænenavn end det, der anvendes i den medlemsstat, hvor den erhvervsdrivende er etableret, og omtale af et internationalt klientel sammensat af kunder med bopæl i forskellige medlemsstater. Endelig bekræftede Domstolen for det tredje i disse domme, at elementer som almindelig adgang til den erhvervsdrivendes netsted på internettet i den medlemsstat, hvor forbrugeren har bopæl, oplysning om en e-mail-adresse eller en anden adresse eller anvendelse af det sprog eller den valuta, som er det sprog og/eller den valuta, der normalt anvendes i medlemsstaten, hvor den erhvervsdrivende er etableret, ikke er tilstrækkelige.

I *Pammer*-sagen fastslog Domstolen desuden, at en fragtskibsrejse ligeledes kan betragtes som en »pakkerejse« som omhandlet i artikel 15, stk. 3, i forordning nr. 44/2001, for så vidt som den opfylder de nødvendige betingelser for at fastslå, at der foreligger en »pakkerejse« som omhandlet i artikel 2, stk. 1, i direktiv 90/314/EØF⁶⁵. Ifølge dette direktiv skal rejsen, ud over transport for en samlet pris, indeholde indkvartering og en rejsevarighed på mindst 24 timer. Det bemærkes, at

⁶⁵ Rådets direktiv 90/314/EØF af 13.6.1990 om pakkerejser, herunder pakkeferier og pakketure (EFT L 158, s. 59).

Domstolen for at skabe sammenhæng i Unionens internationale privatret valgte at fortolke artikel 15, stk. 3, i forordning nr. 44/2001 under hensyntagen til den tilsvarende bestemmelse i forordning (EØF) nr. 593/2008 om lovvalgsregler for kontraktlige forpligtelser, som udtrykkeligt henviser til begrebet »pakkerejse« som omhandlet i direktiv 90/314.

Fortolkningen af forordning (EF) nr. 2201/2003 om kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i ægteskabssager og i sager vedrørende forældreansvar og om ophævelse af forordning (EF) nr. 1347/2000⁶⁶ har givet anledning til tre domme, der fortjener at blive nævnt. Disse afgørelser vedrører anmodninger om tilbagegivelse af et barn, når barnet ulovligt er blevet fjernet fra det land, hvor det havde sit sædvanlige opholdssted. Det skal ligeledes bemærkes, at to af disse afgørelser er truffet inden for rammerne af den præjudicielle hasteprocedure i artikel 104b i Domstolens procesreglement. Denne procedure har været gældende siden den 1. marts 2008 for forelæggelsesanmodninger vedrørende området med frihed, sikkerhed og retfærdighed, således at Domstolen har mulighed for, inden for en væsentligt kortere frist, at behandle de mest følsomme spørgsmål, såsom de spørgsmål, der bl.a. kan opstå ved visse situationer, der vedrører frihedsberøvelse, når svaret på det rejste spørgsmål er afgørende for bedømmelsen af retsstillingen for en person, der er fængslet eller på anden måde frihedsberøvet, eller vedrørende forældreansvar og forældremyndighed, når kompetencen for den ret, for hvilken sagen er indbragt i medfør af EU-retten, afhænger af svaret på det præjudicielle spørgsmål.

I *Povse*-sagen (dom af 1.7.2010, sag C-211/10) stillede den forelæggende østrigske ret inden for rammerne af ovennævnte hasteprocedure Domstolen en række præjudicielle spørgsmål om fortolkningen af bestemmelserne om forældremyndighed og barnets tilbagegivelse i forordning nr. 2201/2003. Parterne i hovedsagen er forældrene til et barn, der af sin mor ulovligt er blevet fjernet fra det fælles hjem i Italien til Østrig. Det vanskelige i denne sag var den omstændighed, at der parallelt var anlagt to forskellige sager med forskellige sagsgenstande for henholdsvis de italienske og de østrigske domstole. Det første præjudicielle spørgsmål vedrørte spørgsmålet, om en foreløbig afgørelse – som den afgørelse, der blev truffet af den italienske domstol om ophævelse af forbuddet over for moderen mod at forlade Italien med barnet, som foreløbigt gav forældrene fælles forældremyndighed med tilladelse til, at barnet, indtil der blev truffet en endelig afgørelse, kunne forblive i Østrig hos sin mor – er en »afgørelse om forældremyndighed, som ikke indebærer tilbagegivelse af barnet« som omhandlet i artikel 10, litra b), nr. iv), i forordning nr. 2201/2003. Virkningen af en sådan afgørelse truffet af retten i den medlemsstat, hvor barnet tidligere havde sit sædvanlige opholdssted, er en overførsel af kompetencen fra denne ret til retterne i den medlemsstat, som det bortførte barn er bragt til. Domstolen fastslog, at en foreløbig afgørelse ikke er en »afgørelse om forældremyndighed, som ikke indebærer tilbagegivelse af barnet« som omhandlet i artikel 10, litra b), nr. iv), i forordning nr. 2201/2003, og den kan ikke indebære en overførsel af kompetence til retterne i den medlemsstat, som barnet ulovligt er fjernet til. Denne konklusion følger af forordningens opbygning og tjener ligeledes barnets interesser. I modsat fald skabes der en risiko for, at den kompetente ret i den medlemsstat, hvor barnet tidligere havde sit opholdssted, vil afstå fra at træffe sådanne foreløbige afgørelser, som barnets interesser kræver. For det andet var Domstolen blevet forespurgt om fortolkningen af artikel 11, stk. 8, i forordning nr. 2201/2003. I henhold til denne bestemmelse er en afgørelse om, at barnet ikke skal tilbagegives på grundlag af artikel 13 i Haagerkonventionen af 1980 – som den afgørelse, der i den foreliggende sag på faderens begæring blev truffet af den østrigske ret – ikke til hinder for fuldbyrdelsen af en senere retsafgørelse, der beordrer barnet tilbagegivet, truffet af en ret, der har kompetence i medfør af forordning nr. 2201/2003, som den afgørelse, der i hovedsagen blev opnået af faderen ved den italienske ret, efter at den østrigske ret havde truffet afgørelse om ikke at tilbagegive. Domstolen

⁶⁶ Rådets forordning (EF) nr. 2201/2003 af 27.11.2003 (EUT L 338, s. 1).

blev stillet spørgsmålet, om en afgørelse, der beordrer barnet tilbagegivet, kun er eksigibel, hvis den træffes på grundlag af en endelig afgørelse fra samme ret om forældremyndigheden over barnet. Domstolen besvarede spørgsmålet benægtende, idet en sådan fortolkning vanskeligt ville kunne forenes med det mål om en hurtig behandling, der forfølges med forordningens artikel 11, og den prioritet, der gives kompetencen for retten i domsstaten. For det tredje udtalte Domstolen, at artikel 47, stk. 2, andet afsnit, i forordning nr. 2201/2003 skal fortolkes således, at en afgørelse om foreløbig overgivelse af forældremyndigheden, der senere er truffet af en ret i fuldbyrdsstaten, og som er eksigibel i henhold til denne stats lovgivning, ikke kan gøres gældende som en hindring for fuldbyrdelsen af en attesteret afgørelse, der forinden er afsagt af den kompetente ret i domsstaten, hvorved barnet beordres tilbagegivet. Hvad angår den uforenelighed, der er omhandlet i forordningens artikel 47, stk. 2, andet afsnit, mellem en attesteret afgørelse og en senere truffet eksigibel retsafgørelse, skal den alene vurderes i forhold til eventuelle senere retsafgørelser, der er truffet af de kompetente retter i domsstaten. Endelig fastslog Domstolen for det fjerde, at fuldbyrdelsen af en attesteret afgørelse ikke kan nægtes i fuldbyrdsstaten med henvisning til, at omstændighederne, siden afgørelsen blev truffet, har ændret sig på en sådan måde, at fuldbyrdelsen vil indebære en alvorlig risiko for barnets tarv. En sådan ændring er nemlig et spørgsmål vedrørende realiteten, der skal afgøres af den kompetente ret i domsstaten.

Spørgsmålet om forældremyndighed og ulovlig fjernelse af et barn inden for rammerne af anvendelsen af forordning nr. 2201/2003 var ligeledes temaet i *McB.*-sagen (dom af 5.10.2010, sag C-400/10), der også blev behandlet i henhold til den præjudicielle hasteprocedure. Denne sag belyser de forskelle, der findes i medlemsstaternes nationale ret vedrørende forældremyndighedsrettigheder for en far, der ikke er gift med barnets mor. I visse retsordener har børns biologiske far nemlig ikke uden videre forældremyndighed, da det for at få denne ret er en betingelse, at der opnås en afgørelse fra den kompetente nationale ret, hvorved faderen tilkendes en sådan ret. Dette er tilfældet i irsk ret, som fandt anvendelse på tvisten i hovedsagens realitet. Heraf følger, at faderen i mangel af en afgørelse, hvorved han tildeles forældremyndighed, ikke kan godtgøre den ulovlige karakter af fjernelsen af barnet i henhold til artikel 2, stk. 11, i forordning nr. 2201/2003 med henblik på en anmodning om barnets tilbagegivelse til det land, hvor det havde sit sædvanlige opholdssted. Det præjudicielle spørgsmål, der var stillet Domstolen i *McB.*-sagen, vedrørte spørgsmålet, om en medlemsstats lovgivning, hvorefter det er en betingelse for tildelingen af forældremyndighed til et barns far, når faderen ikke er gift med barnets mor, at der er opnået en retsafgørelse, er forenelig med forordning nr. 2201/2003, fortolket i overensstemmelse med artikel 7 om ret til privatliv og familieliv i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder.

Domstolen understregede for det første, at selv om begrebet »forældremyndighed« er selvstændigt defineret i den omhandlede forordning, fremgår det af forordningens artikel 2, stk. 11, litra a), at spørgsmålet om, hvem der er forældremyndighedsindehaver, henhører under den nationale lovgivning, der finder anvendelse, hvilket vil sige lovgivningen i den medlemsstat, hvor barnet havde sit sædvanlige opholdssted umiddelbart før fjernelsen eller tilbageholdelsen. Domstolen fastslog for det andet, at den omstændighed, at den biologiske far ikke, til forskel fra moderen, automatisk er indehaver af forældremyndighed over barnet som omhandlet i artikel 2 i forordning nr. 2201/2003, ikke påvirker kernen i hans ret til privatliv og familieliv som omhandlet i artikel 7 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, for så vidt som hans ret til at anmode om forældremyndighed for den kompetente ret er sikret.

Endelig skal nævnes *Purrucker*-sagen (dom af 15.7.2010, sag C-256/09), hvor Domstolen skulle træffe afgørelse om anvendelsen af bestemmelserne i forordning nr. 2201/2003 vedrørende anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser truffet af en ret i en anden medlemsstat, nærmere bestemt foreløbige retsmidler anordnet vedrørende forældremyndighed i henhold til forordningens artikel 20. For det første bemærkede Domstolen sondringen mellem bestemmelserne i forordningens

artikel 8-14, som fastsætter kompetencen til at påkende sagens realitet, og bestemmelsen i forordningens artikel 20, stk. 1, der tillader en ret i en medlemsstat, selv når det ikke er fastslået, at den har kompetence til at påkende sagens realitet, at træffe afgørelse om foreløbige, herunder sikrende, retsmidler på de tre betingelser, at de anordnede retsmidler skal anvendes på en uopsættelig situation, de skal anvendes over for personer og aktiver, der befinder sig i den medlemsstat, hvori retten har sæde, og de skal være af foreløbig karakter. Domstolen fastslog for det andet, at den ordning om anerkendelse og fuldbyrdelse, der er fastsat i artikel 21 ff. i forordning nr. 2201/2003, ikke finder anvendelse på afgørelser om foreløbige retsmidler truffet på grundlag af forordningens artikel 20. Domstolen bemærkede, at EU-lovgiver nemlig ikke har ønsket en sådan anvendelighed, således som det fremgår af såvel tilblivelseshistorien som de tilsvarende bestemmelser i de tidligere instrumenter som forordning (EF) nr. 1347/2000 og Bruxelles II-konventionen. Domstolen var ligeledes af den opfattelse, at en anvendelse af ordningen med anerkendelse og fuldbyrdelse fastsat i forordning nr. 2201/2003 for så vidt angår foreløbige retsmidler i enhver anden medlemsstat, herunder i den stat, som har kompetence til at påkende sagens realitet, desuden ville skabe en risiko for omgåelse af de kompetenceregler, der er fastsat ved denne forordning, og for »forum shopping«. En sådan situation ville være i strid med de mål, som forfølges med nævnte forordning, og herunder navnlig med hensynet til barnets bedste ved hjælp af vedtagelsen af afgørelser vedrørende barnet ved den ret, som geografisk er tættest ved dets sædvanlige opholdssted, som af EU-lovgiver anses for bedst egnet til at vurdere de foranstaltninger, som skal træffes i barnets interesse. Domstolen udtalte sig endelig for det tredje om nødvendigheden af at tillade sagsøgte i hasteproceduren en adgang til at appellere afgørelsen om foreløbige retsmidler. Domstolen bemærkede nemlig, at henset til betydningen af foreløbige retsmidler – uanset om de anordnes af en ret, som har kompetence til at påkende sagens realitet eller ej – som kan anordnes i sager om forældres ansvar, er det vigtigt, at en person, som er berørt af en sådan procedure, også selv om vedkommende er blevet hørt af den ret, som har anordnet retsmidlerne, kan tage initiativ til at appellere afgørelsen om disse foreløbige retsmidler. Det er vigtigt, at denne person for en anden ret end den, som har anordnet de nævnte retsmidler, og som har truffet afgørelse inden for en kort frist, kan få efterprøvet den kompetence til at påkende sagens realitet, som den ret, der har anordnet de foreløbige retsmidler, har tillagt sig, eller, dersom det ikke fremgår af afgørelsen, at retten er kompetent eller har tillagt sig kompetence til at påkende sagens realitet i medfør af denne forordning, overholdelsen af betingelserne fastsat i nævnte forordnings artikel 20.

Politisamarbejde og retligt samarbejde i kriminalsager

Det symbolske instrument på området for politisamarbejde og retligt samarbejde i kriminalsager, den europæiske arrestordre, tilførte endnu engang ny retspraksis.

I *Mantello*-sagen (dom af 16.11.2010, sag C-261/09) fortolkede Domstolen artikel 3, stk. 2, i rammeafgørelse 2002/584/RIA⁶⁷, hvorefter den judicielle myndighed i den fuldbyrdende medlemsstat kan afslå at fuldbyrde en europæisk arrestordre, hvis det af de oplysninger, den fuldbyrdende judicielle myndighed er i besiddelse af, fremgår, at den eftersøgte person er blevet »endeligt dømt for de samme handlinger« af en anden medlemsstat. Domstolen var i første omgang blevet spurgt vedrørende fortolkningen af begrebet »samme handlinger« og fandt, at med henblik på udstedelse og fuldbyrdelse af en europæisk arrestordre udgør begrebet »samme handlinger« i artikel 3, stk. 2, i rammeafgørelse 2002/584 et selvstændigt EU-retligt begreb. Begrebet »samme handlinger« findes desuden også i artikel 54 i konventionen om gennemførelse af Schengenaf-talen og er i denne sammenhæng blevet fortolket således, at det kun henviser til selve eksistensen af de

⁶⁷ Rådets rammeafgørelse 2002/584/RIA af 13.6.2002 om den europæiske arrestordre og om procedurerne for overgivelse mellem medlemsstaterne (EFT L 190, s. 1).

faktiske omstændigheder og omfatter en helhed af konkrete omstændigheder, der er indbyrdes uadskilleligt forbundne, uanset handlingernes retlige subsumption eller den retlige interesse, der søges beskyttet. Henset til, at nævnte konventions artikel 54 og rammeafgørelsens artikel 3, stk. 2, har samme formål, der består i at undgå, at en person på ny bliver strafferetligt forfulgt eller dømt for de samme handlinger, gælder den fortolkning, der gives af dette begreb inden for rammerne af konventionen om gennemførelse af Schengenaftalen, således også i forbindelse med rammeafgørelse 2002/584.

Domstolen bemærkede dernæst, at en eftersøgt person anses for at være blevet endeligt dømt for de samme handlinger, når en strafforfølgning er endeligt indstillet som følge af en strafferetlig procedure, eller når personen er blevet frifundet. Den »endelige« karakter af en dom henhører under retten i den medlemsstat, hvor dommen er blevet afsagt. En afgørelse, der efter retten i den medlemsstat, som har indledt strafforfølgning, ikke medfører, at adgangen til strafforfølgning er definitivt ophørt på nationalt plan for bestemte forhold, udgør følgelig ikke en processuel hindring for, at strafforfølgning eventuelt indledes eller fortsættes på grund af de samme forhold i en af Unionens medlemsstater. Når den udstedende judicielle myndighed – som svar på en anmodning om oplysninger fremsat af den fuldbyrdende judicielle myndighed – i medfør af sin nationale ret udtrykkeligt har konstateret, at dens forudgående inden for dens retsorden afsagte dom ikke udgjorde en endelig dom vedrørende de forhold, der er omhandlet i dens arrestordre, kan den fuldbyrdende judicielle myndighed i princippet ikke afslå at fuldbyrde den europæiske arrestordre.

Udenrigs- og sikkerhedspolitik

På området for den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik præciserede Domstolen på foranledning af Oberlandesgericht Düsseldorf rækkevidden af de specifikke restriktive foranstaltninger mod visse personer og enheder med henblik på at bekæmpe terrorisme (dom af 29.6.2010, sag C-550/09) og fortolkede artikel 2 og 3 i forordning (EF) nr. 2580/2001⁶⁸.

Med henblik på at gennemføre visse resolutioner vedtaget af De Forenede Nationer vedtog Rådet fælles holdning 2001/931/FUSP⁶⁹ og forordning nr. 2580/2001, der pålægger indefrysning af midler for de personer og enheder, der er opført på en liste, der fastsættes og regelmæssigt opdateres ved rådsafgørelser. Forordningen forbyder desuden, at der direkte eller indirekte stilles midler til rådighed for de personer eller enheder, som er opført på denne liste.

Frem til juni 2007 er disse afgørelser blevet vedtaget, uden at personerne og enhederne på listen er blevet oplyst om de specifikke grunde til, at de er blevet opført på listen. Som følge af en dom afsagt af Retten⁷⁰, hvorefter en gruppes optagelse på listen var ugyldig bl.a. på grund af, at Rådet ikke havde begrundet gruppens optagelse på listen og dermed gjorde en materiel domstolsprøvelse umulig, ændrede Rådet sin procedure for optagelse på listen. Fra vedtagelsen af en ny afgørelse om opdatering af listen⁷¹, som trådte i kraft den 29. juni 2007, har Rådet således givet de berørte personer og grupper en begrundelse for deres optagelse på listen. Retten har i sine senere domme fundet optagelsen på listen af adskillige andre enheder ugyldig af samme grunde som

⁶⁸ Rådets forordning (EF) nr. 2580/2001 af 27.12.2001 om specifikke restriktive foranstaltninger mod visse personer og enheder med henblik på at bekæmpe terrorisme (EFT L 344, s. 70).

⁶⁹ Rådet fælles holdning 2001/931/FUSP af 27.12.2001 om anvendelse af specifikke foranstaltninger til bekæmpelse af terrorisme (EFT L 344, s. 93).

⁷⁰ Dom af 12.12.2006, Organisation des Modjahedines du peuple d'Iran mod Rådet (sag T-228/02).

⁷¹ Rådets afgørelse 2007/445/EF af 28.6.2007 om gennemførelse af artikel 2, stk. 3, i forordning (EF) nr. 2580/2001 og om ophævelse af afgørelse 2006/379/EF og 2006/1008/EF (EUT L 169, s. 58).

i ovennævnte dom i sag T-228/02. Den 2. maj 2002 blev organisationen Devrimci Halk Kurtulus Partisi-Cephesi (DHKP-C) optaget på den omhandlede liste. Siden da har Rådet vedtaget flere afgørelser om opdatering af listen. DHKP-C har været på listen uafbrudt siden optagelsen.

Den sag, der er forelagt Domstolen, vedrører to tyske statsborgere, mod hvem der i Tyskland er indledt strafforfølgning. E og F er anklaget for fra den 30. august 2002 til den 5. november 2008 at have været medlemmer af DHKP-C. De blev varetægtsfængslet for at have tilknytning til en terrorgruppe, og der blev indledt en straffesag mod dem. Da den forelæggende ret var i tvivl om, hvorvidt DHKP-C lovligt er optaget på listen, spurgte den Domstolen, om DHKP-C's optagelse på listen, henset til Rettens domme, der har annulleret visse personer og enheders optagelse på listen, idet der var sket tilsidesættelse af grundlæggende processuelle garantier, også skulle anses for ugyldig, på trods af at DHKP-C ikke havde påstået denne optagelse annulleret.

Domstolen bemærkede indledningsvis, at sagen for den nationale ret ville kunne medføre fængselsstraf. Domstolen understregede i denne forbindelse, at Den Europæiske Union er en retsunion, hvori dens institutioner er undergivet kontrol med, at deres retsakter er forenelige med TEU-traktaten og generelle retsprincipper. Enhver part har ret til, inden for rammerne af en national retssag, at gøre gældende, at bestemmelser, der er indeholdt i Unionens retsakter, og som ligger til grund for en afgørelse eller en national retsakt, der er til ulempe for den pågældende part, er ugyldige, og at få den nationale ret til at forelægge Domstolen et præjudicielt spørgsmål herom, såfremt den pågældende part ikke havde ret til at anlægge et direkte søgsmål for Retten til prøvelse af disse bestemmelser.

Vedrørende gyldigheden af Rådets afgørelser truffet inden juni 2007 anførte Domstolen, at ingen af de afgørelser var ledsaget af en begrundelse for så vidt angår de retlige betingelser for anvendelse af forordningen på DHKP-C, eller af en angivelse af de specifikke og konkrete grunde til, at Rådet anså det for begrundet eller fortsat begrundet at optage DHKP-C på listen. De tiltalte har således ikke haft adgang til de oplysninger, der var nødvendige for at tage stilling til, om optagelsen af DHKP-C på listen i perioden før den 29. juni 2007 var begrundet, og nærmere bestemt sikre sig, om de forhold, der var lagt til grund for denne optagelse, var korrekte og relevante, og dette til trods for, at optagelsen danner grundlag for det anklageskrift, der er udformet mod dem. Den manglende begrundelse, der kendetegner optagelsen på listen, kan ligeledes forhindre en passende domstolskontrol med dens lovlighed. En sådan kontrol er således uomgængeligt nødvendig for at sikre en korrekt balance mellem kravene om bekæmpelse af international terrorisme og beskyttelsen af de grundlæggende friheder og rettigheder.

Vedrørende spørgsmålet, om afgørelsen fra juni 2007 efterfølgende havde afhjulpet manglerne ved optagelsen af DHKP-C på listen, bemærkede Domstolen, at afgørelsen under ingen omstændigheder kan danne grundlag for idømmelse af straf vedrørende forhold, der knytter sig til perioden inden dens ikrafttræden. En sådan fortolkning ville tilsidesætte det principielle forbud mod at tillægge straffebestemmelser af denne type tilbagevirkende gyldighed. Under disse omstændigheder fandt Domstolen, at det påhviler den nationale ret, inden for rammerne af hovedsagen, at undlade at anvende de afgørelser, der er truffet af Rådet inden juni 2007, som folgelig ikke kan danne grundlag for den strafferetlige forfølgelse af E og F for så vidt angår perioden før den 29. juni 2007.

Endelig anlagde Domstolen en bred fortolkning af forbuddet i artikel 2, stk. 1, litra b), i forordning nr. 2580/2001 mod at stille midler til rådighed for personer eller enheder optaget på listen. Ifølge Domstolen omfatter forbuddet enhver handling, hvis gennemførelse er tilstrækkelig for, at en person, en gruppe eller en enhed, der er optaget på listen, der er omhandlet i artikel 2, stk. 3, i forordning nr. 2580/2001, faktisk kan få beføjelse til fuldt ud at råde over de pågældende pengemidler, andre finansielle aktiver eller økonomiske ressourcer. Domstolen fandt, at en sådan bred betydning

er uafhængig af, om der eksisterer forbindelser mellem ophavsmanden og modtageren af den omhandlede tilrådighedsstillelse.

I sagen *M m.fl.* (dom af 29.4.2010, sag C-340/08) tog Domstolen stilling til spørgsmålet, om sociale sikringsydelser og bistandsydelser – såsom invaliditetsydelse, børnetilskud, boligsikring – der er tildelt ægtefæller til formodede terrorister, der er opført på listen i forordning (EF) nr. 881/2002⁷², er omfattet af anvendelsesområdet for indefrosne midler i henhold til forordningen.

Domstolen bemærkede, at forordningen, henset til visse forskelle mellem de forskellige sprogversioner af den og af De Forenede Nationers Sikkerhedsråds resolution, som forordningen tilsigter at gennemføre, skal fortolkes på baggrund af dens formål om at bekæmpe international terrorisme. Formålet med indefrysningen af midler er at forhindre, at de pågældende personer får adgang til økonomiske eller finansielle ressourcer, uanset deres art, som de vil kunne anvende til at understøtte terrorvirksomhed. Dette formål skal navnlig forstås således, at indefrysning af midler kun finder anvendelse på aktiver, som kan anvendes til at opnå midler, varer eller tjenesteydelser, som kan anvendes til støtte for terrorvirksomhed. Domstolen anførte, at det ikke var gjort gældende, at de omhandlede ægtefæller videregiver disse midler til deres ægtefæller i stedet for at anvende dem til basale udgifter i deres husholdning, og at det var ubestridt, at de omhandlede midler faktisk er blevet anvendt af ægtefællerne til at opfylde grundlæggende behov i de husholdninger, som de personer, der er optaget på listen, er en del af. Muligheden for at anvende disse midler til at opnå midler til understøttelse af terrorisme forekommer således usandsynlig, eftersom ydelserne er fastsat på et niveau, der tilsigter kun at dække de strengt nødvendige behov for de berørte personer. Domstolen fastslog derfor, at den fordel, som en person, der er optaget på listen, indirekte vil kunne drage af sociale ydelser, der udbetales til dennes ægtefælle, ikke bringer formålet med forordningen i fare. Nævnte forordning finder følgelig ikke anvendelse på udbetalinger af sociale sikringsydelser og bistandsydelser til ægtefæller til personer, der er opført på listen om indefrysning af midler.

⁷² Rådets forordning (EF) nr. 881/2002 af 27.5.2002 om indførelse af visse specifikke restriktive foranstaltninger mod visse personer og enheder, der har tilknytning til Usama bin Laden, Al-Qaida-organisationen og Taliban, og om ophævelse af Rådets forordning (EF) nr. 467/2001 om forbud mod udførsel af visse varer og tjenesteydelser til Afghanistan, om styrkelse af flyveforbuddet og om udvidelse af indefrysningen af midler og andre økonomiske ressourcer over for Taliban i Afghanistan (EFT L 139, s. 9).

C – Domstolens sammensætning

(Sammensætning efter rangfølge pr. 7. oktober 2010)

Første række, fra venstre mod højre:

Afdelingsformand A. Arabadjiev, førstegeneraladvokat Y. Bot, afdelingsformændene K. Lenaerts og A. Tizzano, Domstolens præsident, V. Skouris, afdelingsformændene J.N. Cunha Rodrigues, J.-C. Bonichot, K. Schieman og J.-J. Kasel.

Anden række, fra venstre mod højre:

Dommerne M. Ilešič og G. Arestis, generaladvokat J. Kokott; dommer A. Rosas, afdelingsformand D. Šváby, dommerne R. Silva de Lapuerta, E. Juhász, A. Borg Barthet og J. Malenovský.

Tredje række, fra venstre mod højre:

Generaladvokaterne J. Mazák og P. Mengozzi, dommerne L. Bay Larsen, E. Levits, U. Löhms og A. Ó Caoimh, generaladvokat E. Sharpston, dommerne P. Lindh og T. von Danwitz.

Fjerde række, fra venstre mod højre:

Dommer E. Jarašiūnas, generaladvokat P. Cruz Villalón, dommerne M. Berger og C. Toader, generaladvokat V. Trstenjak, dommer M. Safjan, generaladvokat N. Jääskinen, dommer A. Prechal og justitssekretær A. Calot Escobar.

1. Domstolens medlemmer

(efter tiltrædelsestidspunkt)

Vassilios Skouris

Født i 1948; juridisk eksamen fra det frie universitet i Berlin (1970); dr.jur. i forfatningsret og forvaltningsret ved Hamburgs universitet (1973); lektor ved Hamburgs universitet (1972-1977); professor i offentlig ret ved Bielefeld universitet (1978); professor i offentlig ret ved Thessalonikis universitet (1982); indenrigsminister (i 1989 og i 1996); medlem af bestyrelsen for Kretas universitet (1983-1987); direktør for Center for International Økonomisk og Europæisk Ret, Thessaloniki (fra 1997-2005); formand for Græsk Selskab for Europæisk Ret (1992-1994); medlem af det græske forskningsråd (1993-1995); medlem af det øverste udvalg for udvælgelse af græske tjenestemænd (1994-1996); medlem af det videnskabelige råd ved akademiet for europæisk ret i Trier (fra 1995); medlem af bestyrelsen for den græske nationale dommerskole (1995-1996); medlem af udenrigsministeriets videnskabelige råd (1997-1998); formand for det græske økonomiske og sociale råd i 1998; dommer ved Domstolen siden den 8. juni 1999; Domstolens præsident siden den 7. oktober 2003.

Antonio Tizzano

Født i 1940; professor i EU-ret ved universitetet La Sapienza i Rom; professor ved universiteterne »Istituto Orientale« (1969-1979) og »Federico II« i Napoli (1979-1992), ved universitetet i Catania (1969-1977) og ved universitetet i Mogadishu (1967-1972); advokat med møderet for den italienske kassationsret; juridisk konsulent ved Den Italienske Republiks Faste Repræsentation ved De Europæiske Fællesskaber (1984-1992); medlem af den italienske delegation ved forhandlingerne om Kongeriget Spaniens og Den Portugisiske Republiks tiltrædelse af De Europæiske Fællesskaber, om den europæiske fælles akt og om traktaten om Den Europæiske Union; forfatter af mange publikationer, herunder kommentarer til de europæiske traktater og værker om Den Europæiske Union; grundlægger af og siden 1996 direktør for tidsskriftet »Il Diritto dell'Unione Europea«; medlem af bestyrelsen eller redaktionskomitéen for flere juridiske tidsskrifter; rapportør ved mange internationale kongresser; konferencer og kurser ved flere internationale institutioner, herunder ved Hague Academy of International Law (1987), medlem af en uafhængig gruppe af eksperter, som blev udpeget til at undersøge Kommissionen for De Europæiske Fællesskabers finanser (1999); generaladvokat ved Domstolen fra den 7. oktober 2000 til den 3. maj 2006; dommer ved Domstolen siden den 4. maj 2006.

José Narciso da Cunha Rodrigues

Født i 1940; forskellige dommerfunktioner (1964-1977); tildelt forskellige opgaver af regeringen med henblik på gennemførelsen og samordningen af undersøgelser om reformen af domstolssystemet; regeringens repræsentant ved Den Europæiske Menneskerettighedskommission og Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (1980-1984); ekspert ved Europarådets styringsudvalg for menneskerettigheder (1980-1985); medlem af udvalget for revision af straffeloven og af lov om strafferetsplejen; Procurador-Geral da República (1984-2000); medlem af overvågningsudvalget for Det Europæiske Kontor for Bekæmpelse af Svig (OLAF) (1999-2000); dommer ved Domstolen siden den 7. oktober 2000.

Christiaan Willem Anton Timmermans

Født i 1941; referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1966-1969); tjenestemand ved Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (1969-1977); dr.jur. (Leidens universitet); professor i EF-ret ved Groningens universitet (1977-1989); assisterende dommer ved appelretten i Arnhem; har udgivet forskellige publikationer; vicegeneraldirektør ved Kommissionen for De Europæiske Fællesskabers Juridiske Tjeneste (1989-2000); professor i fællesskabsret ved Amsterdams universitet; dommer ved Domstolen fra den 7. oktober 2000 til den 10. juni 2010.

Allan Rosas

Født i 1948; juridisk kandidateksamen fra Turku universitet (Finland); underviser i retsvidenskab ved Turku universitet (1978-1981) og ved Åbo akademi (Turku/Åbo) (1981-1996); direktør for dettes institut for menneskerettigheder (1985-1995); forskellige ledende nationale og internationale universitetsstillinger; medlem af videnskabelige selskaber; samordning af flere nationale og internationale projekter og forskningsprogrammer, navnlig på følgende områder: fællesskabsret, international ret, menneskerettigheder og grundlæggende rettigheder, forfatningsret og komparativ offentlig ret; den finske regerings repræsentant som medlem af eller konsulent for finske delegationer ved forskellige internationale konferencer og møder; har virket som ekspert i finsk ret navnlig i juridiske udvalg under Finlands regering og parlament samt ved De Forenede Nationer, Unesco, Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa (OSCE) og Europarådet; siden 1995 ledende juridisk konsulent i Europa-Kommissionens Juridiske Tjeneste med ansvar for forbindelser udadtil; siden marts 2001 vicegeneraldirektør for Europa-Kommissionens Juridiske Tjeneste; dommer ved Domstolen siden den 17. januar 2002.

Rosario Silva de Lapuerta

Født i 1954; cand.jur. (Universidad Complutense de Madrid); abogado del Estado i Malaga; abogado del Estado i transport-, turist- og kommunikationsministeriets juridiske afdeling og derefter i udenrigsministeriets juridiske afdeling; abogado del Estado for statens juridiske tjeneste i relation til sager for EF-Domstolen og vicegeneraldirektør i Abogacías General del Estados afdeling for EF-ret og international ret (justitsministeriet); medlem af Kommissionens arbejdsgruppe vedrørende EF-domstolssystemets fremtid; chef for den spanske delegation i arbejdsgruppen »Formandskabets Venner« med henblik på reformen af EF-domstolssystemet i Nicetraktaten og formand for Rådets ad hoc-udvalg vedrørende »EF-Domstolen«; underviser i EF-ret på Escuela Diplomática i Madrid; medredaktør af tidsskriftet »Noticias de la Unión Europea«. Dommer ved Domstolen siden den 7. oktober 2003.

Koen Lenaerts

Født i 1954; cand.jur. og dr.jur. (Katholieke Universiteit Leuven); Master of Laws og Master in Public Administration (Harvard University); assistent (1979-1983), derefter professor i EU-ret ved Katholieke Universiteit Leuven (siden 1983); referendar ved Domstolen (1984-1985); lærer ved Europa-Kollegiet, Brugge (1984-1989); advokat i Bruxelles (1986-1989); gæsteprofessor ved Harvard Law School; dommer ved Retten i Første Instans fra den 25. september 1989 til den 6. oktober 2003; dommer ved Domstolen siden den 7. oktober 2003.

Juliane Kokott

Født i 1957; jurastudier (Bonns universitet og Genève's universitet); LL.M. (American University/Washington D.C.); dr.jur. (Heidelbergs universitet, 1985, Harvard University, 1990); gæsteprofessor ved University of California, Berkeley (1991); professor i tysk og international offentlig ret, international ret og EF-ret ved Augsburgs universitet (1992), Heidelbergs universitet (1993) og Düsseldorfs universitet (1994); stedfortrædende dommer for den tyske regering i den internationale mæglings- og voldgiftsdomstol under Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa (OSCE); næstformand i Wissenschaftliche Beirat der Bundesregierung Globale Umweltveränderungen (WBGU, 1996); professor i international ret, international erhvervsret og EF-ret ved universitetet i St. Gallen (1999); leder af Institut for europæisk og international erhvervsret ved universitetet i St. Gallen (2000); stedfortrædende leder af programmet for specialisering i erhvervsret ved universitetet i St. Gallen (2001); generaladvokat ved Domstolen siden den 7. oktober 2003.

Konrad Hermann Theodor Schiemann

Født i 1937; jurastudier i Cambridge; barrister (1964-1980); Queen's Counsel (1980-1986); dommer ved High Court of England and Wales (1986-1995); Lord Justice of Appeal (1995-2003); siden 1985 senior-medlem og i 2003 kasserer i Honourable Society of the Inner Temple; dommer ved Domstolen siden den 8. januar 2004.

Pranas Kūris

Født i 1938; juridisk eksamen fra universitetet i Vilnius (1961); juridisk kandidat fra Moskvas universitet (1965); dr.jur. (med forelæsningsret) ved Moskvas universitet (1973); praktikant ved Institut des Hautes Études Internationales (direktør: prof. Ch. Rousseau), Université de Paris (1967-1968); fungerende medlem af Litauens videnskabelige akademi (1996); æresdoktor ved det juridiske universitet i Litauen (2001); forskellige opgaver inden for undervisning og administration ved universitetet i Vilnius (1961-1990); lektor, adjungeret professor, professor i international ret, dekan ved det juridiske fakultet, flere regeringsposter inden for Litauens udenrigstjeneste og retsvæsen; justitsminister (1990-1991), dommer (1991), Litauens ambassadør i Belgien, Luxembourg og Nederlandene (1992-1994); dommer ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (før reformen) (juni 1994 – oktober 1998); dommer ved Litauens højesteret og præsident samme sted (december 1994 – oktober 1998); dommer ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (siden november 1998); deltager i adskillige internationale konferencer; medlem af Republikken Litauens delegation i forhandlingerne med USSR (1990-1992); forfatter af adskillige publikationer (ca. 200); dommer ved Domstolen fra den 11. maj 2004 til den 6. oktober 2010.

Endre Juhász

Født i 1944; juridisk eksamen fra universitetet i Szeged, Ungarn (1967); ungarsk advokateksamen (1970); studier i komparativ ret ved universitetet i Strasbourg, Frankrig (1969, 1970, 1971 og 1972); embedsmand i det juridiske kontor i ministeriet for udenrigshandel (1966-1974); direktør for lovgivningsmæssige anliggender (1973-1974); første handelsattaché ved Ungarns ambassade i Bruxelles med ansvar for fællesskabsretlige anliggender (1974-1979); direktør i ministeriet for udenrigshandel (1979-1983); første handelsattaché, senere handelsråd, ved Ungarns ambassade i Washington D.C., De Forenede Stater (1983-1989); generaldirektør i handelsministeriet og ministeriet for udenrigshandel (1989-1991); Ungarns chefforhandler i forbindelse med den associeringsaftale, der blev indgået mellem Ungarn, Den Europæiske Fællesskaber og medlemsstaterne (1990-1991); generalsekretær i ministeriet for internationale økonomiske relationer; direktør for kontoret for europæiske anliggender (1992); statssekretær, ministeriet for internationale økonomiske relationer (1993-1994); statssekretær, ministeriet for industri og handel, leder af kontoret for europæiske anliggender (1994); overordentlig og befuldmægtiget ambassadør, chef for Republikken Ungarns diplomatiske mission ved Den Europæiske Union (januar 1995 – maj 2003); chefforhandler i forbindelse med Republikken Ungarns tiltrædelse af Den Europæiske Union (juli 1998 – april 2003); minister uden portefølje for koordineringen af spørgsmål vedrørende europæisk integration (siden maj 2003); dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

George Arestis

Født i 1945; juridisk eksamen fra universitetet i Athen (1968); MA i Comparative Politics and Government fra University of Kent, Canterbury (1970); advokat på Cypern (1972-1982); udnævnt til District Court Judge (1982); forfremmet til President District Court (1995); Administrative President District Court i Nicosia (1997-2003); dommer ved Cyperns Højesteret (2003); dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

Anthony Borg Barthet U.O.M.

Født i 1947; juridisk kandidateksamen ved det kongelige universitet på Malta i 1973; ansat i den maltesiske centraladministration som Notary to Government i 1975; rådgiver for Republikken Malta i 1978, første-rådgiver for Republikken Malta i 1979, assisterende Attorney General i 1988 og af Maltas præsident udnævnt til Attorney General i 1989; ekstern lektor i civilret ved universitetet på Malta (1985-1989), medlem af bestyrelsen for universitetet på Malta (1998-2004); medlem af kommissionen for justitsforvaltningen (1994-2004); medlem af Committee of Governors for Maltas voldgiftsdomstol (1998-2004); dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

Marko Ilešič

Født i 1947; dr.jur. (Ljubljana universitet); specialisering i komparativ ret (Strasbourg universitet og Coimbra universitet); juridisk kandidateksamen; professor i civilret, handelsret og international privatret; pro-dekan (1995-2001) og dekan (2001-2004) ved det juridiske fakultet ved universitetet i Ljubljana; forfatter af adskillige juridiske publikationer; retsformand og afdelingsformand ved arbejdsretten i Ljubljana (1975-1986); præsident for idrætsvoldgiftsdomstolen i Slovenien (1978-1986); præsident for børsens voldgiftsdomstol i Ljubljana; voldgiftsdommer ved Jugoslaviens handelskammer (indtil 1991), og ved Sloveniens handelskammer (siden 1991); voldgiftsdommer ved Det Internationale Handelskammer i Paris; dommer ved UEFA's appeludvalg og ved FIFA's appeludvalg; formand for sammenslutningen af slovenske juristforeninger (1993-2005); medlem af International Law Association, af Comité Maritime International og af flere andre selskaber inden for international ret; dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

Jiří Malenovský

Født i 1950; juridisk kandidateksamen fra Karlova universitet i Prag (1975); assisterende professor (1974-1990); pro-dekan (1989-1991) og leder for afdelingen for international og europæisk ret (1990-1992) ved Masaryk universitet i Brno; dommer ved Tjekkoslaviets forfatningsdomstol (1992); ambassadør ved Europarådet (1993-1998); formand for komitéen af delegerede til Europarådet (1995); generaldirektør i udenrigsministeriet (1998-2000); formand for den tjekkiske og slovakiske afdeling af International Law Association (1999-2001); dommer ved forfatningsdomstolen (2000-2004); medlem af det lovgivende råd (1998-2000); medlem af den permanente voldgiftsdomstol i Haag (siden 2000); professor i international ret ved Masaryk universitet i Brno (2001); dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

Uno Lõhmus

Født i 1952; dr.jur. i 1986; advokat (1977-1998); gæsteprofessor i strafferet ved universitetet i Tartu; dommer ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (1994-1998); præsident for Estlands højesteret (1998-2004); medlem af den juridiske forfatningskommission; rådgiver for straffelovskommissionen; medlem af arbejdsgruppen til udarbejdelse af strafferechtsplejeloven; forfatter af flere værker om menneskerettigheder og statsforfatningsret; dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

Egils Levits

Født i 1955; juridisk og politologisk eksamen fra universitetet i Hamburg; videnskabelig medarbejder ved det juridiske fakultet ved universitetet i Kiel; rådgiver for det lettiske parlament i spørgsmål om international ret, statsforfatningsret og lovgivningsreformer; Republikken Letlands ambassadør i Tyskland og Schweiz (1992-1993), og i Østrig, Schweiz og Ungarn (1994-1995); vicestatsminister og justitsminister samt fungerende udenrigsminister (1993-1994); rådgiver for den internationale mæglings- og voldgiftsdomstol under Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa (OSCE) (siden 1997); medlem af den permanente voldgiftsdomstol (siden 2001); valgt til dommer ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i 1995 og genvalgt i 1998 og 2001; adskillige publikationer inden for statsforfatningsret, forvaltningsret, lovgivningsreformer og fællesskabsret; dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

Aindrias Ó Caoimh

Født i 1950; bachelor i civilret (National University of Ireland, University College Dublin 1971); barrister (King's Inns, 1972); eksamensbevis efter videregående studier i fællesskabsret (University College Dublin, 1977); barrister i Irland (1972-1999); lektor i fællesskabsret (King's Inns, Dublin); Senior Counsel (1994-1999); Irlands repræsentant i en række sager for De Europæiske Fællesskabers Domstol, dommer ved High Court, Irland (fra 1999); Bencher (bestyrelsesmedlem) af Honorable Society of King's Inns (fra 1999); næstformand for det irske selskab for fællesskabsret; medlem af Foreningen for International Ret (den irske afdeling); søn af Andreas O'Keeffe (Aindrias Ó Caoimh), der var dommer ved Domstolen (1974-1985); dommer ved Domstolen siden den 13. oktober 2004.

Lars Bay Larsen

Født i 1953; eksamen i statskundskab (1976); cand.jur. (1983), Københavns Universitet; sekretær i Justitsministeriet (1983-1985); undervisningsassistent (1984-1991), herefter ekstern lektor (1991-1996) i familieret ved Københavns Universitet; fuldmægtig i Advokatsamfundet (1985-1986); fuldmægtig i Justitsministeriet (1986-1991), advokatbestalling (1991); kontorchef i Justitsministeriet (1991-1995); afdelingschef, Justitsministeriets Civil- og Politiafdeling (1995-1999), afdelingschef, Justitsministeriets Lovafdeling (2000-2003), repræsentant for Danmark i K-4-Komitéen (1995-2000), i Schengen-Centralgruppen (1996-1998) og i Europol Management Board (1998-2000); dommer ved Højesteret (2003-2006); dommer ved Domstolen siden den 11. januar 2006.

Eleanor Sharpston

Født i 1955; studier i økonomi, sprog og retsvidenskab ved King's College, Cambridge (1973-1977); assistent og forsker ved Corpus Christi College, Oxford (1977-1980); advokatbestalling (Middle Temple, 1980); barrister (1980-1987 og 1990-2005); referendar for generaladvokat, derefter dommer Sir Gordon Slynn (1987-1990); lektor i europæisk og komparativ ret (Director of European Legal Studies) ved University College London (1990-1992); lektor (Lecturer) ved juridisk fakultet (1992-1998), herefter ekstern lektor (Affiliated Lecturer) (1998-2005) ved Cambridge universitet; Fellow ved King's College, Cambridge (siden 1992); ekstern lektor og forsker (Senior Research Fellow) ved Centre for European Legal Studies, Cambridge universitet (1998-2005); Queen's Counsel (1999); Benchers of Middle Temple (2005); generaladvokat ved Domstolen siden den 11. januar 2006.

Paolo Mengozzi

Født i 1938; professor i international ret og indehaver af Jean Monnet-lærestolen i fællesskabsret ved universitetet i Bologna; æresdoktor ved universitetet Carlos III i Madrid; gæsteprofessor ved følgende universiteter: John Hopkins (Bologna Center), St. Johns (New York), Georgetown, Paris-II, Georgia (Athens) og Institut universitaire international (Luxembourg); koordinator af European Business Law Pallas Program på universitetet i Nijmegen; medlem af Kommissionen for De Europæiske Fællesskabers Rådgivende Udvalg for Offentlige Aftaler; statssekretær for industri og handel under det italienske formandskab for Rådet; medlem af Det Europæiske Fællesskabs arbejdsgruppe vedrørende Verdenshandelsorganisationen (WTO) og leder af 1997-konferencen om Verdenshandelsorganisationen på forskningscentret ved Hague Academy of International Law; dommer ved Retten i Første Instans fra den 4. marts 1998 til den 3. maj 2006; generaladvokat ved Domstolen siden den 4. maj 2006.

Pernilla Lindh

Født i 1945; cand.jur. fra Lunds universitet; referendar og dommer ved Tingsrätten i Trollhättan (1971-1974); referendar ved Svea Hovrätt (1974-1975); dommer ved Stockholms Tingsrätt (1975); rådgiver i juridiske og administrative spørgsmål for præsidenten ved Svea Hovrätt (1975-1978); fuldmægtig ved Domstolverket (1977); rådgiver ved justitskanslerens kontor (1979-1980); hovrättsassessor ved Svea Hovrätt (1980-1981); juridisk rådgiver i handelsministeriet (1981-1982); juridisk rådgiver, derefter departementschef og departementsråd i juridiske spørgsmål i udenrigsministeriet (1982-1995); udnævnt til ambassadør i 1992; vice-præsident ved Marknadsdomstolen; ansvarlig for juridiske og institutionelle spørgsmål under EØS-forhandlingerne (vicepræsident, derefter præsident for EFTA-gruppen) og under forhandlingerne i forbindelse med Kongeriget Sveriges tiltrædelse af Den Europæiske Union; dommer ved Retten i Første Instans fra den 18. januar 1995 til den 6. oktober 2006; dommer ved Domstolen siden den 7. oktober 2006.

Yves Bot

Født i 1947; cand.jur. fra Rouens universitet; dr.jur. (université de Paris II Panthéon-Assas); assisterende professor ved Mans' universitet; fuldmægtig, og siden førstefuldmægtig ved anklagemyndigheden i Mans (1974-1982); offentlig anklager ved tribunal de grande instance de Dieppe (1982-1984); assisterende offentlig anklager ved tribunal de grande instance de Strasbourg (1984-1986); offentlig anklager ved tribunal de grande instance de Bastia (1986-1988); generaladvokat ved cour d'appel de Caen (1988-1991); offentlig anklager ved tribunal de grande instance du Mans (1991-1993); tildelt forskellige opgaver af det franske justitsministeriums kabinet (1993-1995); offentlig anklager ved tribunal de grande instance de Nanterre (1995-2002); offentlig anklager ved tribunal de grande instance de Paris (2002-2004); offentlig anklager ved cour d'appel de Paris (2004-2006); generaladvokat ved Domstolen siden den 7. oktober 2006.

Ján Mazák

Født i 1954; juridisk kandidateksamen (Pavol Jozef Safarik-universitetet, Košice, 1978); professor i civilret (1994) fællesskabsret (2004); direktør for instituttet for fællesskabsret ved Košices universitet (2004); dommer ved Krajský súd (landsret) i Košice (1980); vicepræsident (1982) og præsident (1990) for Mestský súd (byret) i Košice; medlem af den slovakiske advokatsammenslutning (1991); juridisk rådgiver for forfatningsdomstolen (1993-1998); vicejustitsminister (1998-2000); præsident for forfatningsdomstolen (2000-2006); medlem af Venedig-kommissionen (2004); generaladvokat ved Domstolen siden den 7. oktober 2006.

Jean-Claude Bonichot

Født i 1955; juridisk kandidateksamen fra Metz' universitet, eksamen fra Institut d'études politiques de Paris, École nationale d'administration; Rapporteur (1982-1985), Commissaire du Gouvernement (1985-1987 og 1992-1999); assessor (1999-2000); formand for sjette underafdeling af Conseil d'États tvistemålsafdeling (2000-2006); referendar ved Domstolen (1987-1991); kabinetschef for Ministre du Travail, de l'Emploi et de la Formation professionnelle, senere kabinetschef for Ministre d'État, ministre de la Fonction publique et de la Modernisation de l'administration (1991-1992); chef for Conseil d'États juridiske kontor ved Caisse nationale d'assurance maladie des travailleurs salariés (2001-2006); adjungeret professor ved Metz' universitet (1988-2000), senere ved université de Paris I Panthéon-Sorbonne (siden 2000); forfatter til en række udgivelser om forvaltningsret, fællesskabsret og europæiske menneskerettigheder; stifter af og formand for redaktionskomitéen for Bulletin de jurisprudence de droit de l'urbanisme, medstifter og medlem af redaktionskomitéen for Bulletin juridique des collectivités locales, formand for Conseil scientifique du groupement de recherche sur les institutions et le droit de l'aménagement de l'urbanisme et de l'habitat; dommer ved Domstolen siden den 7. oktober 2006.

Thomas von Danwitz

Født i 1962; studier i Bonn, Genève og i Paris; juridisk statseksamen (1986 og 1992); dr.jur. (Bonns universitet, 1988); diplôme international d'administration publique (École nationale d'administration, 1990); akademisk undervisningsbeføjelse (Bonns universitet, 1996); professor i tysk offentlig ret og fællesskabsret (1996-2003), dekan for det juridiske fakultet ved Ruhr-Universität Bochum (2000-2001); professor i tysk offentlig ret og fællesskabsret (Kölns universitet, 2003-2006); direktør for institut for offentlig ret og forvaltningskundskab (2006); gæsteprofessor ved Fletcher School of Law and Diplomacy (2000), ved université François Rabelais (Tours, 2001-2006) og ved université de Paris I Panthéon-Sorbonne (2005-2006); æresdoktor ved université François Rabelais (Tours, 2010); dommer ved Domstolen siden den 7. oktober 2006.

Verica Trstenjak

Født i 1962; juridisk kandidateksamen (1987); dr.jur. fra Ljubljana universitet (1995); professor (siden 1996) i rets- og statsteori (retslære) og privatret; forsker; doktorstudier ved Zürich universitet, ved Institut für Rechtsvergleichung ved Wien universitet, ved Max Planck Institut for international privatret i Hamburg og ved Vrije Universitet, Amsterdam; gæstef professor ved Wien universitet, Freiburg universitet (Tyskland) og ved Bucerius Law School i Hamburg, chef for juridisk tjeneste (1994-1996) og statssekretær for ministeren for videnskab og teknologi (1996-2000); generalsekretær for regeringen (2000); medlem af arbejdsgruppen for en europæisk civillovbog (Study Group on European Civil Code) siden 2003; ansvarlig for forskningsprojekt Humboldt (Humboldt Stiftung); skrevet mere end hundrede juridiske artikler og bøger inden for fællesskabsret og privatret; den slovenske juristsammenslutnings pris »årets jurist 2003«; medlem af redaktionskomitéen på flere juridiske tidsskrifter; generalsekretær for den slovenske juristsammenslutning; medlem af flere juridiske foreninger, herunder Gesellschaft für Rechtsvergleichung; dommer ved Retten i Første Instans fra den 7. juli 2004 til den 6. oktober 2006; generaladvokat ved Domstolen siden den 7. oktober 2006.

Alexander Arabadjiev

Født i 1949; jurastudier (St. Kliment Ohridski universitet, Sofia); dommer ved førsteinstansretten i Blagoevgrad (1975-1983); dommer ved den regionale domstol i Blagoevgrad (1983-1986); dommer ved højesteretten (1986-1991); dommer ved forfatningsdomstolen (1991-2000); medlem af Den Europæiske Menneskerettighedskommission (1997-1999); medlem af konventet om Den Europæiske Unions fremtid (2002-2003); parlamentsmedlem (2001-2006); observatørstatus i Europa-Parlamentet; dommer ved Domstolen siden den 12. januar 2007.

Camelia Toader

Født i 1963; juridisk kandidateksamen (1986), dr.jur. (1997) (Bukarest universitet); retsassessor ved førsteinstansretten i Buftea (1986-1988); dommer ved førsteinstansrettens femte afdeling i Bukarest (1988-1992); ekstern lektor (1992-2005) og derefter professor (2005-2006) i civilret og europæisk kontraktsret ved Bukarest universitet; flere doktorstudier samt forskning ved Max Planck Institut for international privatret i Hamburg (1992-2004); afdelingschef for europæisk integration i justitsministeriet (1997-1999); dommer ved kassationsdomstolen (1999-2006); gæstef professor ved Wien universitet (2000); gæstef professor i fællesskabsret ved det nationale institut for dommerstanden (2003 og 2005-2006); medlem af redaktionskomitéer for flere juridiske tidsskrifter; dommer ved Domstolen siden den 12. januar 2007.

Jean-Jacques Kasel

Født i 1946; juridisk kandidateksamen, overbygningsgrad i forvaltningsret (ULB, 1970); afgangseksamen fra Institut d'études politiques de Paris (Ecofin, 1972); advokatfuldmægtig; juridisk konsulent ved Banque de Paris et des Pays-Bas (1972-1973); attaché og senere legationssekretær i udenrigsministeriet (1973-1976); formand for Ministerrådets arbejdsgrupper (1976); første ambassadesekretær, assisterende fast repræsentant ved OECD (1976-1979); kabinetschef for regeringens viceformand (1979-1980); formand for Det Europæiske Politiske Samarbejde (1980); rådgiver og derefter vicekabinetschef for formanden for Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (1981); direktør for budgettet og vedtægten ved Ministerrådets Generalsekretariat (1981-1984); fuldmægtig ved den faste repræsentation ved De Europæiske Fællesskaber (1984-1985); formand for budgetkomitéen; befuldmægtiget minister, direktør for politiske og kulturelle anliggender (1986-1991); diplomatisk rådgiver for premierministeren (1986-1991); ambassadør i Grækenland (1989-1991, ikke bosat i Grækenland), formand for den politiske komité (1991); ambassadør, fast repræsentant ved De Europæiske Fællesskaber (1991-1998); formand for Coreper (første halvår 1997); ambassadør (Bruxelles, 1998-2002); fast repræsentant ved NATO (1998-2002); hofmarskal og kabinetschef for hans kongelige højhed storhertugen (2002-2007); dommer ved Domstolen siden den 15. januar 2008.

Marek Safjan

Født i 1949; dr.jur. (Warszawas universitet 1980); doktor i juridisk videnskab (Warszawas universitet 1980); juridisk professor (1998-2009); direktør for institut for civilret ved Warszawas universitet (1992-1996); vicerector for Warszawas universitet (1994-1997); generalsekretær for den polske afdeling af foreningen Henri Capitant; venner af den franske retskultur (1994-1998); Polens repræsentant ved Europarådets Komité for Bioetik (1991-1997); præsident for Det Videnskabelige Råd ved Juridisk Institut (1998); dommer ved forfatningsdomstolen (1997-1998), derefter retspræsident for samme domstol (1998-2006); medlem af Det Internationale Akademi for komparativ ret (siden 1994); medlem af Den Internationale Forening for Jura, Etik og Videnskab (siden 1995); medlem af den polske komité i Helsinki, medlem af det polske kunst- og litteraturakademi; fortjenstmedalje tildelt af Europarådets generalsekretær (2007); forfatter af adskillige artikler vedrørende civilret, lægeret og EU-ret; dommer ved Domstolen siden den 7. oktober 2009.

Daniel Šváby

Født i 1951; juridisk kandidateksamen (Bratislava universitet); dommer ved førsteinstansretten i Bratislava; dommer ved appelretten med civile retssager som ansvarsområde og vicepræsident for appelretten i Bratislava; medlem af afdelingen for civil- og familieret ved justitsministeriets juridiske tjeneste; konstitueret dommer ved højesteret med erhvervsret som ansvarsområde; medlem af Den Europæiske Menneskerettighedskommission (Strasbourg); dommer ved forfatningsdomstolen (2000-2004); dommer ved Retten i Første Instans fra den 12. maj 2004 til den 6. oktober 2009, dommer ved Domstolen siden den 7. oktober 2009.

Maria Berger

Født i 1956; jura- og økonomistudier (1975-1979); juridisk kandidateksamen; assistent og ansvarlig for undervisningen ved institut for offentlig ret og statskundskab ved Innsbruck Universitet (1979-1984); fuldmægtig i Forbundsministeriet for videnskab og forskning, senest vicekontorchef (1984-1988); ansvarlig for spørgsmål vedrørende Den Europæiske Union ved Forbundskancelliet (1988-1989); kontorchef for »Europæisk Integration« i Forbundskancelliet (forberedelse af Østrigs tiltrædelse af Den Europæiske Union) (1989-1992); direktør for EFTA-Tilsynsmyndigheden i Genève og i Bruxelles (1993-1994); vicerektor for Donau universitet i Krems (1995-1996); medlem af Europa-Parlamentet (november 1996 – januar 2007 og december 2008 – juli 2009); medlem af Udvalget om Retlige Anliggender og suppleant ved Det Europæiske Konvent om Europas fremtid (februar 2002 – juli 2003); medlem af kommunalbestyrelsen i Perg (september 1997 – september 2009); forbundsjustitsminister (januar 2007 - december 2008); dommer ved Domstolen fra den 7. oktober 2009.

Niilo Jääskinen

Født i 1958; lic.jur. (1980); diplom i videregående retsstudier (1982); doktorafhandling (2008) fra Helsinki universitet; undervisningsansvarlig ved Helsinki universitet (1980-1986); referendar og vikarierende dommer ved førsteinstansretten i Rovaniemi (1983-1984); juridisk rådgiver (1987-1989), derefter chef for afdelingen for EU-ret (1990-1995) i justitsministeriet; juridisk rådgiver ved udenrigsministeriet (1989-1990); rådgiver og sekretær for europasager i den høje kommission ved det finske parlament 1995-2000); vikarierende dommer (juli 2000-december 2002), derefter dommer (januar 2003 – september 2009) ved den højeste forvaltningsdomstol; ansvarlig for juridiske og institutionelle spørgsmål under forhandlingerne om Republikken Finlands tiltrædelse af Den Europæiske Union; generaladvokat ved Domstolen siden den 7. oktober 2009.

Pedro Cruz Villalón

Født i 1946; juridisk eksamen (1963-1968) og dr.jur. (1975) fra Sevillas universitet; studier ved universitetet i Freiburg im Breisgau (1969-1971); lektor i politisk ret ved Sevillas universitet (1978-1986); indehaver af lærestolen i forfatningsret ved Sevillas universitet (1986-1992); referendar ved Tribunal Constitucional (1986-1987); Letrado ved Tribunal Constitucional (1992-1998); præsident for Tribunal Constitucional (1998-2001); Fellow ved Wissenschaftskolleg i Berlin (2001-2002); indehaver af lærestolen i forfatningsret ved Universidad Autónoma i Madrid (2002-2009); valgt medlem af Consejo de Estado (2004-2009); forfatter af adskillige publikationer; generaladvokat ved Domstolen siden den 14. december 2009.

Alexandra (Sacha) Prechal

Født i 1959; jurastudier (Groningen Universitet, 1977-1983); dr.jur. (Amsterdam universitet, 1995); underviser i jura ved det juridiske fakultet i Maastricht (1983-1987); referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1987-1991); underviser ved Europa-Instituttet under det juridiske fakultet ved Amsterdam universitet (1991-1995); professor i EU-ret ved det juridiske fakultet ved Tilburg universitet (1995-2003); professor i EU-ret ved det juridiske fakultet ved Utrecht universitet og bestyrelsesmedlem ved Europa-Instituttet ved Utrecht universitet (siden 2003); medlem af redaktionskomitéen for flere nationale og internationale juridiske tidsskrifter; forfatter af adskillige publikationer; medlem af Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen; dommer ved Domstolen siden den 10. juni 2010.

Egidijus Jarašiūnas

Født i 1952; juridisk kandidateksamen fra universitetet i Vilnius (1974-1979); doktor i juridisk videnskab ved Litauens Akademi for Retsvidenskab (1999); advokat i Litauen (1979-1990); parlamentsmedlem i Republikken Litauens parlament (1990-1992), herefter medlem af Republikken Litauens parlament Seimas og medlem af Rådet for stat og ret (1992-1996); dommer ved Republikken Litauens forfatningsdomstol (1996-2005), herefter rådgiver for præsidenten for Republikken Litauens forfatningsdomstol (siden 2006); assistent for lærestolen i forfatningsret ved det juridiske fakultet ved universitetet Mykolas Romeris (1997-2000), herefter assisterende professor (2000-2004), dernæst professor ved lærestolen (siden 2004) og endelig formand for denne lærestol i forfatningsret (2005-2007); dekan for det juridiske fakultet ved universitetet Mykolas Romeris (2007-2010); medlem af Venedig-kommissionen (2006-2010); underskriver af retsakten af 11. marts 1990 om genopretning af Litauens selvstændighed; forfatter af adskillige juridiske publikationer; dommer ved Domstolen siden den 6. oktober 2010.

Roger Grass

Født i 1948; afgangseksamen fra Institut d'études politiques de Paris og kandidateksamen i politisk videnskab og offentlig ret; statsadvokatfuldmægtig ved tribunal de grande instance de Versailles; ekspeditionssekretær ved Domstolen; generalsekretær for anklagemyndigheden ved cour d'appel de Paris; ansat i den franske justitsministers kabinet; referendar hos Domstolens præsident; justitssekretær ved Domstolen fra den 10. februar 1994 til den 6. oktober 2010.

Alfredo Calot Escobar

Født i 1961; juridisk kandidateksamen fra Valencias Universitet (1979-1984); forretningsanalytiker ved rådet for handelskamrene i den selvstyrende region Valencia (1986); jurist-lingvist ved Domstolen (1986-1990); juridisk revisor ved Domstolen (1990-1993); fuldmægtig i Domstolens Presse- og Informationstjeneste (1993-1995); fuldmægtig i sekretariatet for Europa-Parlamentets Udvalg om Institutionelle Spørgsmål (1995-1996); attaché ved Domstolens justitssekretær (1996-1999); referendar ved Domstolen (1999-2000); chef for den spanske oversættelsesafdeling ved Domstolen (2000-2001); direktør, herefter generaldirektør, for oversættelsesdirektoratet ved Domstolen (2001-2010); justitssekretær ved Domstolen siden den 7. oktober 2010.

2. Ændringer i Domstolens sammensætning i 2010

Højtideligt retsmøde den 10. juni 2010

Som følge af Christiaan Timmermans afgang har repræsentanter for regeringerne i Den Europæiske Unions medlemsstater ved afgørelse af 2. juni 2010 udnævnt Alexandra Prechal til dommer ved Den Europæiske Unions Domstol for den resterende periode af Christiaan Timmermans mandat, dvs. perioden fra den 10. juni 2010 til den 6. oktober 2012.

Højtideligt retsmøde den 6. oktober 2010

Som følge af Pranas Kūris' afgang har repræsentanter for regeringerne i Den Europæiske Unions medlemsstater ved afgørelse af 29. september 2010 udnævnt Egidijus Jarašiūnas til dommer ved Den Europæiske Unions Domstol for den resterende periode af Pranas Kūris' mandat, dvs. perioden fra den 6. oktober 2010 til den 6. oktober 2012.

Som følge af, at Roger Grass, der siden den 10. februar 1994 har været justitssekretær ved Domstolen, er fratrådt, er Alfredo Calot Escobar den 14. september 2010 af dommerne og generaladvokaterne blevet valgt til justitssekretær for Domstolen for en periode på seks år, dvs. perioden fra den 7. oktober 2010 til den 6. oktober 2016.

3. Domstolens sammensætning efter rangfølge

fra den 1. januar 2010 til den 10. juni 2010

V. SKOURIS, Domstolens præsident
A. TIZZANO, formand for Første Afdeling
J.N. CUNHA RODRIGUES, formand for Anden Afdeling
K. LENAERTS, formand for Tredje Afdeling
J.-C. BONICHOT, formand for Fjerde Afdeling
P. MENGGOZZI, førstegeneraladvokat
R. SILVA de LAPUERTA, formand for Syvende Afdeling
E. LEVITS, formand for Femte Afdeling
P. LINDH, formand for Sjette Afdeling
C. TOADER, formand for Ottende Afdeling
C.W.A. TIMMERMANS, dommer
A. ROSAS, dommer
J. KOKOTT, generaladvokat
K. SCHIEMANN, dommer
P. KÜRIS, dommer
E. JUHÁSZ, dommer
G. ARESTIS, dommer
A. BORG BARTHET, dommer
M. ILEŠIČ, dommer
J. MALENOVSKÝ, dommer
U. LÖHMUS, dommer
A. Ó CAOIMH, dommer
L. BAY LARSEN, dommer
E. SHARPSTON, generaladvokat
Y. BOT, generaladvokat
J. MAZÁK, generaladvokat
T. VON DANWITZ, dommer
V. TRSTENJAK, generaladvokat
A. ARABADJIEV, dommer
J.-J. KASEL, dommer
M. SAFJAN, dommer
D. ŠVÁBY, dommer
M. BERGER, dommer
N. JÄÄSKINEN, generaladvokat
P. CRUZ VILLALÓN, generaladvokat

R. GRASS, justitssekretær

fra den 11. juni 2010 til den 6. oktober 2010

V. SKOURIS, Domstolens præsident
A. TIZZANO, formand for Første Afdeling
J.N. CUNHA RODRIGUES, formand for Anden Afdeling
K. LENAERTS, formand for Tredje Afdeling
J.-C. BONICHOT, formand for Fjerde Afdeling
P. MENGGOZZI, førstegeneraladvokat
R. SILVA de LAPUERTA, formand for Syvende Afdeling
E. LEVITS, formand for Femte Afdeling
P. LINDH, formand for Sjette Afdeling
C. TOADER, formand for Ottende Afdeling
A. ROSAS, dommer
J. KOKOTT, generaladvokat
K. SCHIEMANN, dommer
P. KÜRIS, dommer
E. JUHÁSZ, dommer
G. ARESTIS, dommer
A. BORG BARTHET, dommer
M. ILEŠIČ, dommer
J. MALENOVSKÝ, dommer
U. LÖHMUS, dommer
A. Ó CAOIMH, dommer
L. BAY LARSEN, dommer
E. SHARPSTON, generaladvokat
Y. BOT, generaladvokat
J. MAZÁK, generaladvokat
T. von DANWITZ, dommer
V. TRSTENJAK, generaladvokat
A. ARABADJIEV, dommer
J.-J. KASEL, dommer
M. SAFJAN, dommer
D. ŠVÁBY, dommer
M. BERGER, dommer
N. JÄÄSKINEN, generaladvokat
P. CRUZ VILLALÓN, generaladvokat
A. PRECHAL, dommer

R. GRASS, justitssekretær

**fra den 7. oktober 2010 til den
31. december 2010**

V. SKOURIS, Domstolens præsident
A. TIZZANO, formand for Første Afdeling
J.N. CUNHA RODRIGUES, formand for Anden Afdeling
K. LENAERTS, formand for Tredje Afdeling
J.-C. BONICHOT, formand for Fjerde Afdeling
Y. BOT, førstegeneraladvokat
K. SCHIEMANN, formand for Ottende Afdeling
A. ARABADJIEV, formand for Sjette Afdeling
J.-J. KASEL, formand for Femte Afdeling
D. ŠVÁBY, formand for Syvende Afdeling
A. ROSAS, dommer
R. SILVA de LAPUERTA, dommer
J. KOKOTT, generaladvokat
E. JUHÁSZ, dommer
G. ARESTIS, dommer
A. BORG BARTHET, dommer
M. ILEŠIČ, dommer
J. MALENOVSKÝ, dommer
U. LÖHMUS, dommer
E. LEVITS, dommer
A. Ó CAOIMH, dommer
L. BAY LARSEN, dommer
E. SHARPSTON, generaladvokat
P. MENGGOZZI, generaladvokat
P. LINDH, dommer
J. MAZÁK, generaladvokat
T. von DANWITZ, dommer
V. TRSTENJAK, generaladvokat
C. TOADER, dommer
M. SAFJAN, dommer
M. BERGER, dommer
N. JÄÄSKINEN, generaladvokat
P. CRUZ VILLALÓN, generaladvokat
A. PRECHAL, dommer
E. JARAŠIŪNAS, dommer

A. CALOT ESCOBAR, justitssekretær

4. Tidligere medlemmer af Domstolen

Massimo Pilotti, dommer (1952-1958), præsident 1952-1958
Petrus Serrarens, dommer (1952-1958)
Adrianus Van Kleffens, dommer (1952-1958)
Jacques Rueff, dommer (1952-1959 og 1960-1962)
Otto Riese, dommer (1952-1963)
Maurice Lagrange, generaladvokat (1952-1964)
Louis Delvaux, dommer (1952-1967)
Charles Léon Hammes, dommer (1952-1967), præsident 1964-1967
Karl Roemer, generaladvokat (1953-1973)
Nicola Catalano, dommer (1958-1962)
Rino Rossi, dommer (1958-1964)
Andreas Matthias Donner, dommer (1958-1979), præsident 1958-1964
Alberto Trabucchi, dommer (1962-1972), derefter generaladvokat (1973-1976)
Robert Lecourt, dommer (1962-1976), præsident 1967-1976
Walter Strauss, dommer (1963-1970)
Joseph Gand, generaladvokat (1964-1970)
Riccardo Monaco, dommer (1964-1976)
Josse J. Mertens de Wilmars, dommer (1967-1984), præsident 1980-1984
Pierre Pescatore, dommer (1967-1985)
Alain Louis Dutheil de Lamothe, generaladvokat (1970-1972)
Hans Kutscher, dommer (1970-1980), præsident 1976-1980
Henri Mayras, generaladvokat (1972-1981)
Cearbhall O'Dalaigh, dommer (1973-1974)
Max Sørensen, dommer (1973-1979)
Gerhard Reischl, generaladvokat (1973-1981)
Jean-Pierre Warner, generaladvokat (1973-1981)
Alexander J. Mackenzie Stuart, dommer (1973-1988), præsident 1984-1988
Aindrias O'Keeffe, dommer (1975-1985)
Adolphe Touffait, dommer (1976-1982)
Francesco Capotorti, dommer (1976), derefter generaladvokat (1976-1982)
Giacinto Bosco, dommer (1976-1988)
Thymen Koopmans, dommer (1979-1990)
Ole Due, dommer (1979-1994), præsident 1988-1994
Ulrich Everling, dommer (1980-1988)
Alexandros Chloros, dommer (1981-1982)
Simone Rozès, generaladvokat (1981-1984)
Pieter Verloren van Themaat, generaladvokat (1981-1986)
Sir Gordon Slynn, generaladvokat (1981-1988), derefter dommer (1988-1992)
Fernand Grévisse, dommer (1981-1982 og 1988-1994)
Kai Bahlmann, dommer (1982-1988)
Yves Galmot, dommer (1982-1988)
G. Federico Mancini, generaladvokat (1982-1988), derefter dommer (1988-1999)
Constantinos Kakouris, dommer (1983-1997)
Marco Darmon, generaladvokat (1984-1994)

René Joliet, dommer (1984-1995)
Carl Otto Lenz, generaladvokat (1984-1997)
Thomas Francis O'Higgins, dommer (1985-1991)
Fernand Schockweiler, dommer (1985-1996)
José Luís Da Cruz Vilaça, generaladvokat (1986-1988)
José Carlos De Carvalho Moithinho de Almeida, dommer (1986-2000)
Jean Mischo, generaladvokat (1986-1991 og 1997-2003)
Gil Carlos Rodríguez Iglesias, dommer (1986-2003), præsident 1994-2003
Manuel Díez de Velasco, dommer (1988-1994)
Manfred Zuleeg, dommer (1988-1994)
Walter Van Gerven, generaladvokat (1988-1994)
Giuseppe Tesauro, generaladvokat (1988-1998)
Francis Geoffrey Jacobs, generaladvokat (1988-2006)
Paul Joan George Kapteyn, dommer (1990-2000)
John L. Murray, dommer (1991-1999)
Claus Christian Gulmann, generaladvokat (1991-1994), derefter dommer (1994-2006)
David Alexander Ogilvy Edward, dommer (1992-2004)
Michael Bendik Elmer, generaladvokat (1994-1997)
Günter Hirsch, dommer (1994-2000)
Georges Cosmas, generaladvokat (1994-2000)
Antonio Mario La Pergola, dommer (1994 og 1999-2006), generaladvokat (1995-1999)
Jean-Pierre Puissochet, dommer (1994-2006)
Philippe Léger, generaladvokat (1994-2006)
Hans Ragnemalm, dommer (1995-2000)
Nial Fennelly, generaladvokat (1995-2000)
Leif Sevón, dommer (1995-2002)
Melchior Wathelet, dommer (1995-2003)
Peter Jann, dommer (1995-2009)
Dámaso Ruiz-Jarabo Colomer, generaladvokat (1995-2009)
Romain Schintgen, dommer (1996-2008)
Krateros Ioannou, dommer (1997-1999)
Siegbert Alber, generaladvokat (1997-2003)
Antonio Saggio, generaladvokat (1998-2000)
Macken Fidelma O'Kelly, dommer (1999-2004)
Stig Von Bahr, dommer (2000-2006)
Ninon Colneric, dommer (2000-2006)
Leendert A. Geelhoed, generaladvokat (2000-2006)
Christine Stix-Hackl, generaladvokat (2000-2006)
Christiaan Willem Anton Timmermans, dommer (2000-2010)
Luís Miguel Póiares Pessoa Maduro, generaladvokat (2003-2009)
Jerzy Makarczyk, dommer (2004-2009)
Ján Klučka, dommer (2004-2009)
Pranas Kušis, dommer (2004-2010)

Præsidenter

Massimo Pilotti (1952-1958)
Andreas Matthias Donner (1958-1964)
Charles Léon Hammes (1964-1967)
Robert Lecourt (1967-1976)
Hans Kutscher (1976-1980)
Josse J. Mertens de Wilmars (1980-1984)
Stuart Alexander John Mackenzie (1984-1988)
Ole Due (1988-1994)
Gil Carlos Rodríguez Iglésias (1994-2003)

Justitssekretærer

Albert Van Houtte (1953-1982)
Paul Heim (1982-1988)
Jean-Guy Giraud (1988-1994)
Roger Grass (1994-2010)

D – Statistik over retssagerne ved Domstolen

Samlet oversigt for Domstolen

1. Indbragte, afsluttede, verserende sager (2006-2010)

Indbragte sager

2. Sagstyper (2006-2010)
3. Sagernes genstand (2010)
4. Traktatbrudssøgsmål (2006-2010)

Afsluttede sager

5. Sagstyper (2006-2010)
6. Domme, kendelser, udtalelser (2010)
7. Dommerkollegierne (2006-2010)
8. Afsluttede sager ved dom, udtalelse eller kendelse med karakter af afgørelse (2006-2010)
9. Sagernes genstand (2006-2010)
10. Sagernes genstand (2010)
11. Traktatbrudssøgsmål: sagernes udfald (2006-2010)
12. Sagsbehandlingstid (domme og kendelser med karakter af afgørelse) (2006-2010)

Verserende sager pr. 31. december

13. Sagstyper (2006-2010)
14. Dommerkollegierne (2006-2010)

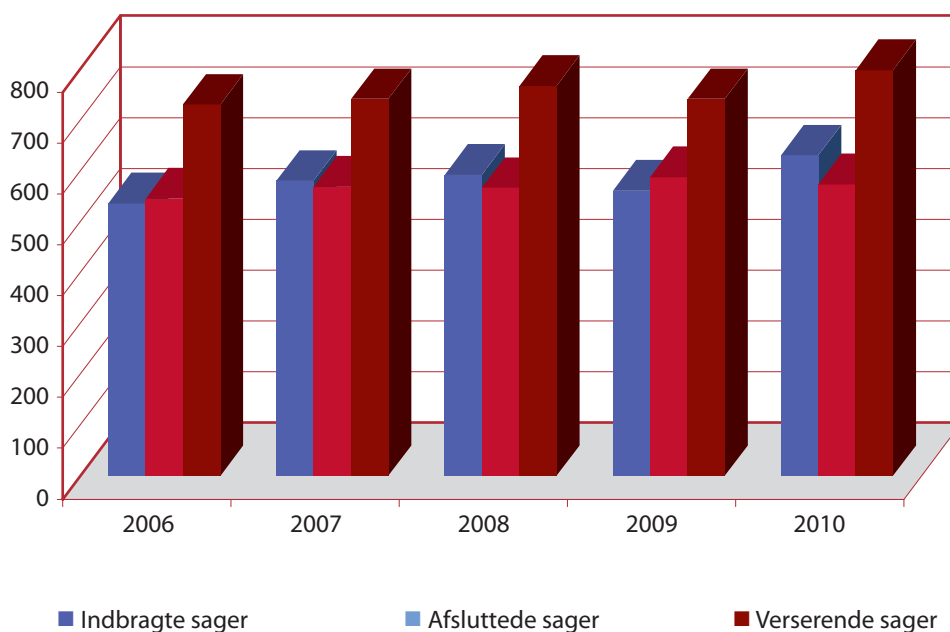
Diverse

15. Fremskyndede procedurer (2006-2010)
16. Præjudicielle hasteprocedurer (2006-2010)
17. Afgørelser vedrørende foreløbige forholdsregler (2010)

Den almindelige udvikling (1952-2010)

18. Indbragte sager og domme
19. Indbragte præjudicielle forelæggelser (pr. medlemsstat og pr. år)
20. Indbragte præjudicielle forelæggelser (pr. medlemsstat og pr. retsinstans)
21. Indbragte traktatbrudssøgsmål

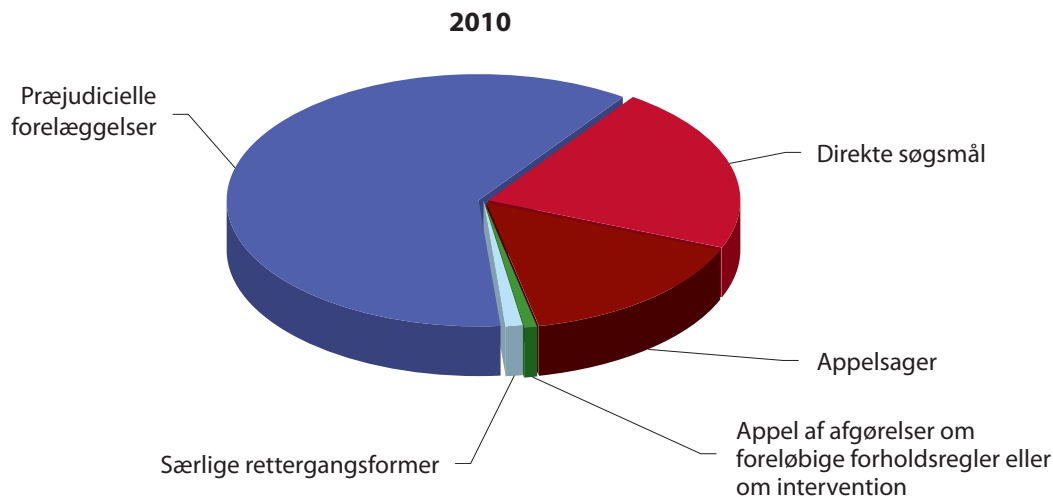
1. Samlet oversigt for Domstolen – indbragte, afsluttede, verserende sager (2006-2010) ¹

	2006	2007	2008	2009	2010
Indbragte sager	537	581	593	562	631
Afsluttede sager	546	570	567	588	574
Verserende sager	731	742	768	742	799

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

2. Indbragte sager – sagstyper (2006-2010) ¹

	2006	2007	2008	2009	2010
Præjudicielle forelæggelser	251	265	288	302	385
Direkte søgsmål	201	222	210	143	136
Appelsager	80	79	78	105	97
Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler eller om intervention	3	8	8	2	6
Udtalelser			1	1	
Særlige rettergangsformer ²	2	7	8	9	7
I alt	537	581	593	562	631
Begæringer om foreløbige forholdsregler	1	3	3	2	2

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

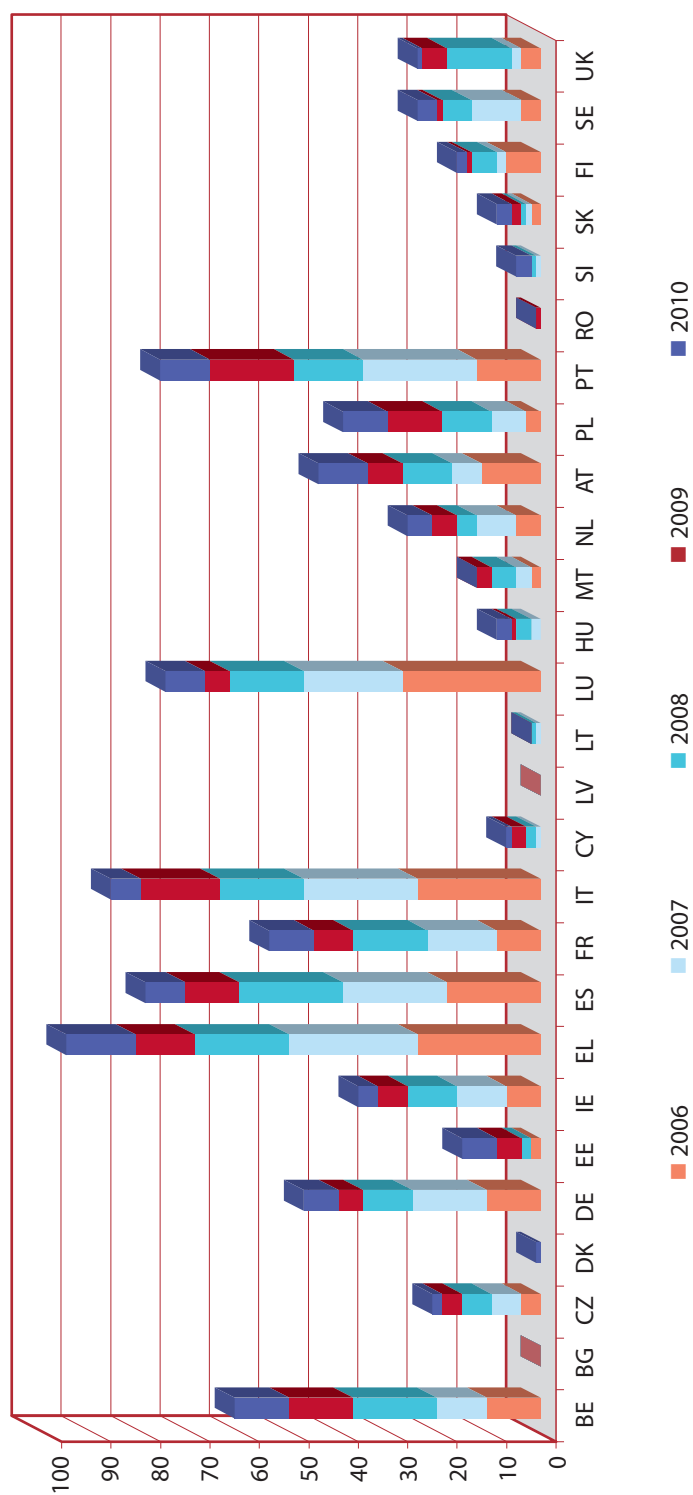
² »Særlige rettergangsformer« omfatter: berigtigelse af en dom (procesreglementets artikel 66), fastsættelse af sagsomkostninger (procesreglementets artikel 74), fri proces (procesreglementets artikel 76), begæring om genoptagelse af en dom (procesreglementets artikel 94), tredjemandsindsigelse (procesreglementets artikel 97), ekstraordinær genoptagelse (procesreglementets artikel 98), fortolkning af en dom (procesreglementets artikel 102), prøvelse af et af førstegeneraladvokaten fremsat forslag om fornyet prøvelse af en afgørelse, der er truffet af Retten (artikel 62 i statuten for Domstolen), begæring om udlæg eller arrest (protokollen vedrørende privilegier og immuniteter) og sager om immunitetsspørgsmål (protokollen vedrørende privilegier og immuniteter).

3. Indbragte sager – sagernes genstand (2010) ¹

	Direkte søgsmål	Præjudicielle forelæggelser	Appelsager	Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler eller om intervention	I alt	Særlige rettergangsformer
Aktindsigt			4		4	
Den Europæiske Unions optræden udadtil		5	1		6	
Energi		7			7	
Etableringsfrihed	1	5			6	
Finansielle bestemmelser (budget, den finansielle ramme, egne indtægter, bekæmpelse af svig...)	1	5			6	
Fiskale bestemmelser	5	57			62	
Folkesundhed	1	3			4	
Forbrugerbeskyttelse	1	9			10	
Fri bevægelighed for personer	2	10	1		13	
Fri udveksling af tjenesteydelser	13	38			51	
Frie kapitalbevægelser	4	3			7	
Frie varebevægelser		5			5	
Fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik	1		6		7	
Grundlæggende EU-retlige principper	1	11			12	
Handelspolitik		1	3		4	
Industripolitik	6	6			12	
Intellectuel og industriel ejendomsret		19	30		49	
Konkurrence		5	13	2	20	
Landbrug	5	20			25	
Miljø	34	26		1	61	
Offentlige kontrakter	6	5	4		15	
Område med frihed, sikkerhed og retfærdighed	5	38			43	
Registrering, vurdering, godkendelse og begrænsning vedrørende kemikalier (REACH-forordningen)	1				1	
Regler for institutionerne	2	1	17	2	22	2
Regler for virksomhederne	12	1			13	
Social sikring af vandrede arbejdstagere	2	7			9	
Socialpolitik	5	40			45	
Statsstøtte	4	4	15	1	24	
Tilnærmelse af lovgivningerne	10	16			26	
Toldunion og fælles toldtarif		21			21	
Transport	13	11	1		25	
Uddannelse, erhvervsuddannelse, ungdom og sport			1		1	
Unionsborgerskab		2			2	
Økonomisk og monetær politik			1		1	
TEUF	135	381	97	6	619	2
Privilegier og immuniteter		4			4	
Procedure						5
Tjenestemandsvedtægten	1				1	
Diverse	1	4			5	5
I ALT	136	385	97	6	624	7

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

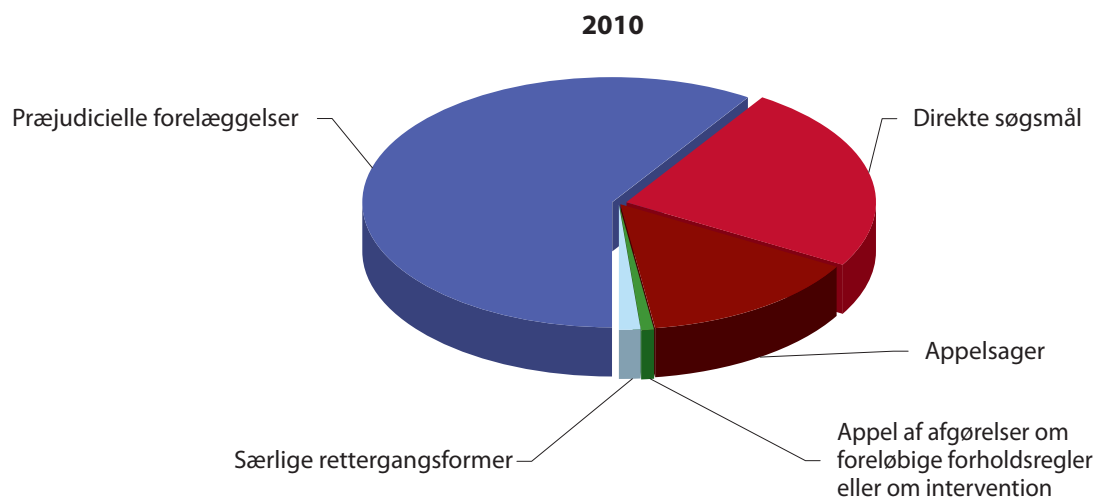
4. Indbragte sager – traktatbrudssøgsmål (2006-2010) ¹

	2006	2007	2008	2009	2010
Belgien	11	10	17	13	11
Bulgarien					
Den Tjekkiske Republik	4	6	6	4	2
Danmark					1
Tyskland	11	15	10	5	7
Estland	2		2	5	7
Irland	7	10	10	6	4
Grækenland	25	26	19	12	14
Spanien	19	21	21	11	8
Frankrig	9	14	15	8	9
Italien	25	23	17	16	6
Cypern		1	2	3	1
Letland					
Litauen		1	1		
Luxembourg	28	20	15	5	8
Ungarn		2	3	1	3
Malta	2	3	5	3	
Nederlandene	5	8	4	5	5
Østrig	12	6	10	7	10
Polen	3	7	10	11	9
Portugal	13	23	14	17	10
Rumænien				1	
Slovenien		1	1		3
Slovakiet	2	1	1	2	3
Finland	7	2	5	1	2
Sverige	4	10	6	1	4
Det Forenede Kongerige					
I alt	193	212	207	142	128

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

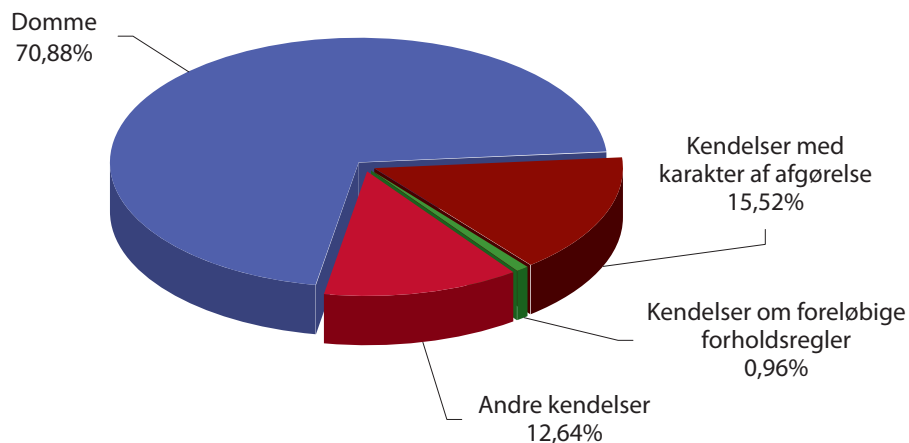
5. Afsluttede sager – sagstyper (2006-2010) ¹

	2006	2007	2008	2009	2010
Præjudicielle forelæggelser	266	235	301	259	339
Direkte søgsmål	212	241	181	215	139
Appelsager	63	88	69	97	84
Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler eller om intervention	2	2	8	7	4
Udtalelser	1			1	
Særlige rettergangsformer	2	4	8	9	8
I alt	546	570	567	588	574

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

6. Afsluttede sager – domme, kendelser, udtalelser (2010) ¹

	Domme	Kendelser med karakter af afgørelse ²	Kendelser om foreløbige forholdsregler ³	Andre kendelser ⁴	Udtalelser	I alt
Præjudicielle forelæggelser	239	33		21		293
Direkte søgsmål	97			42		139
Appelsager	34	43	1	3		81
Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler eller om intervention			4			4
Udtalelser						
Særlige rettergangsformer		5				5
I alt	370	81	5	66		522

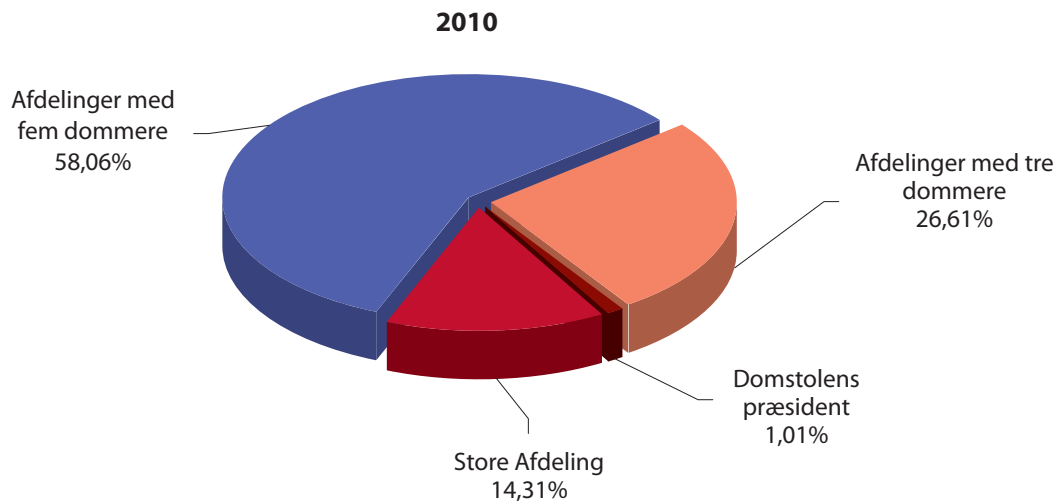
¹ Tallene (nettotal) angiver antallet af sager under hensyntagen til, at visse sager er blevet forenet (en række forenede sager = en sag).

² Kendelser om afslutning af sager på grund af slettelse, at stillingtagen til sagen er uforholdsmæssig, eller hjemvisning til Retten.

³ Kendelser afsagt i sager vedrørende begæringer i medfør af artikel 278 TEUF eller 279 TEUF (tidligere artikel 242 EF og 243 EF) eller artikel 280 TEUF (tidligere artikel 244 EF) eller i medfør af de tilsvarende bestemmelser i Euratom-traktaten eller i sager angående appel af en kendelse om foreløbige forholdsregler eller om intervention.

⁴ Kendelser om afslutning af sager på grund af slettelse, at stillingtagen til sagen er uforholdsmæssig, eller hjemvisning til Retten.

7. Afsluttede sager – dommerkollegierne (2006-2010) ¹

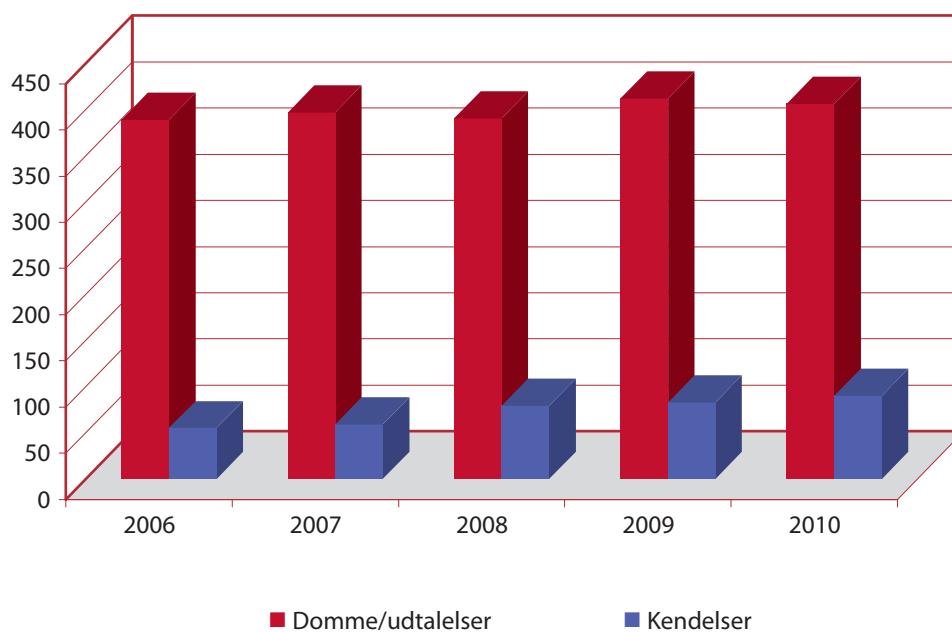

	2006			2007			2008			2009			2010		
	Domme/udtalelser	Kendelser ²	I alt	Domme/udtalelser	Kendelser ²	I alt	Domme/udtalelser	Kendelser ²	I alt	Domme/udtalelser	Kendelser ²	I alt	Domme/udtalelser	Kendelser ²	I alt
Domstolens plenum	2		2												
Store Afdeling	55		55	51		51	66		66	41		41	70	1	71
Afdelinger med fem dommere	265	13	278	241	8	249	259	13	272	275	8	283	280	8	288
Afdelinger med tre dommere	67	41	108	105	49	154	65	59	124	96	70	166	56	76	132
Domstolens præsident		1	1		2	2		7	7		5	5		5	5
I alt	389	55	444	397	59	456	390	79	469	412	83	495	406	90	496

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

² Kendelser om afslutning af sager på grund af slettelse, at stillingtagen til sagen er uforholdsmæssig, eller hjemvisning til Retten.

8. *Sager afsluttet ved dom, udtalelse eller kendelse med karakter af afgørelse (2006-2010)*^{1 2}

	2006	2007	2008	2009	2010
Domme/udtalelser	389	397	390	412	406
Kendelser	55	59	79	83	90
I alt	444	456	469	495	496

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

² Kendelser om afslutning af sager på grund af slettelse, at stillingtagen til sagen er uforholdsmæssig, eller hjemvisning til Retten.

9. Sager afsluttet ved dom, udtalelse eller kendelse med karakter af afgørelse – sagernes genstand (2006-2010) ¹

	2006	2007	2008	2009	2010
Bruxelleskonventionen	4	2	1	2	
De Europæiske Fællesskabers budget					1
Den Europæiske Unions optræden udadtil	11	9	8	8	10
Energi	6	4	4	4	2
Etableringsfrihed	21	19	29	13	17
Finansielle bestemmelser (budget, den finansielle ramme, egne indtægter, bekæmpelse af svig ...)					1
Fiskale bestemmelser	55	44	38	44	66
Forbrugerbeskyttelse ²					3
Forskning, information, uddannelse og statistik					1
Fri bevægelighed for personer	20	19	27	19	17
Fri udveksling af tjenesteydelser	17	24	8	17	30
Frie kapitalbevægelser	4	13	9	7	6
Frie varebevægelser	8	14	12	13	6
Fælles fiskeripolitik	7	6	6	4	2
Fælles toldtarif ³	7	10	5	13	7
Fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik		4	2	2	2
Fællesskabernes egne indtægter	6	3		10	5
Grundlæggende EU-retlige principper	1	4	4	4	4
Handelspolitik	1	1	1	5	2
Industripolitik		11	12	6	9
Intellektuel og industriel ejendomsret	20	21	22	31	38
Konkurrence	30	17	23	28	13
Landbrug	30	23	54	18	15
Miljø ²					9
Miljø og forbrugerbeskyttelse ²	40	50	43	60	48
Nye staters tiltrædelse		1		1	
Område med frihed, sikkerhed og retfærdighed	9	17	4	26	24
Privilegier og immuniteter	1	1	2		
Regionalpolitik	2	7	1	3	2
Regler for institutionerne	15	6	15	29	26
Regler for virksomhederne	9	16	17	17	17
Retlige og indre anliggender	2		1		
Romkonventionen				1	
Social sikring af vandrende arbejdstagere	7	7	5	3	6
Socialpolitik	29	26	25	33	36
Statsstøtte	23	9	26	10	16
Tilnærmelse af lovgivningerne	19	21	21	32	15
Toldunion og fælles toldtarif ³	9	12	8	5	15
Transport	9	6	4	9	4
Unionsborgerskab	4	2	7	3	6
Økonomisk og monetær politik		1	1	1	1
EF-traktaten	426	430	445	481	482
EU-traktaten	3	4	6	1	4
KS-traktaten		1	2		
EA-traktaten	4	1			
Procedure	2	3	5	5	6
Tjenestemandsvedtægten	9	17	11	8	4
Diverse	11	20	16	13	10
I ALT	444	456	469	495	496

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

² Kategorien »Miljø og forbrugerbeskyttelse« er blevet opslittet i to særskilte kategorier for så vidt angår sager, der er indbragt efter den 1.12.2009.

³ Kategorierne »Fælles toldtarif« og »Toldunion« er blevet samlet i en enkelt kategori for så vidt angår sager, der er blevet indbragt efter den 1.12.2009.

10. Sager afsluttet ved dom, udtalelse eller kendelse med karakter af afgørelse – sagernes genstand (2010) ¹

	Domme/udtalelser	Kendelser ²	I alt
De Europæiske Fællesskabers budget	1		1
Den Europæiske Unions optræden udadtil	10		10
Energi	2		2
Etableringsfrihed	14	3	17
Finansielle bestemmelser (budget, den finansielle ramme, egne indtægter, bekæmpelse af svig ...)	1		1
Fiskale bestemmelser	58	8	66
Forbrugerbeskyttelse ³	1	2	3
Forskning, information, uddannelse og statistik	1		1
Fri bevægelighed for personer	16	1	17
Fri udveksling af tjenesteydelser	26	4	30
Frie kapitalbevægelser	5	1	6
Frie varebevægelser	5	1	6
Fælles fiskeripolitik	1	1	2
Fælles toldtarif ⁴	7		7
Fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik	2		2
Fællesskabernes egne indtægter	5		5
Grundlæggende EU-retlige principper	2	2	4
Handelspolitik	2		2
Industripolitik	8	1	9
Intellektuel ejendomsret	19	19	38
Konkurrence	8	5	13
Landbrug	14	1	15
Miljø ³	9		9
Miljø og forbrugerbeskyttelse ³	44	4	48
Område med frihed, sikkerhed og retfærdighed	23	1	24
Regionalpolitik	1	1	2
Regler for institutionerne	11	15	26
Regler for virksomhederne	17		17
Social sikring af vandrende arbejdstagere	4	2	6
Socialpolitik	31	5	36
Statsstøtte	14	2	16
Tilnærmelse af lovgivningerne	15		15
Toldunion ⁴	12	3	15
Transport	4		4
Unionsborgerskab	6		6
Økonomisk og monetær politik		1	1
EF-traktaten	399	83	482
EU-traktaten	4		4
Procedure		6	6
Tjenestemandsvedtægten	3	1	4
Diverse	3	7	10
I ALT	406	90	496

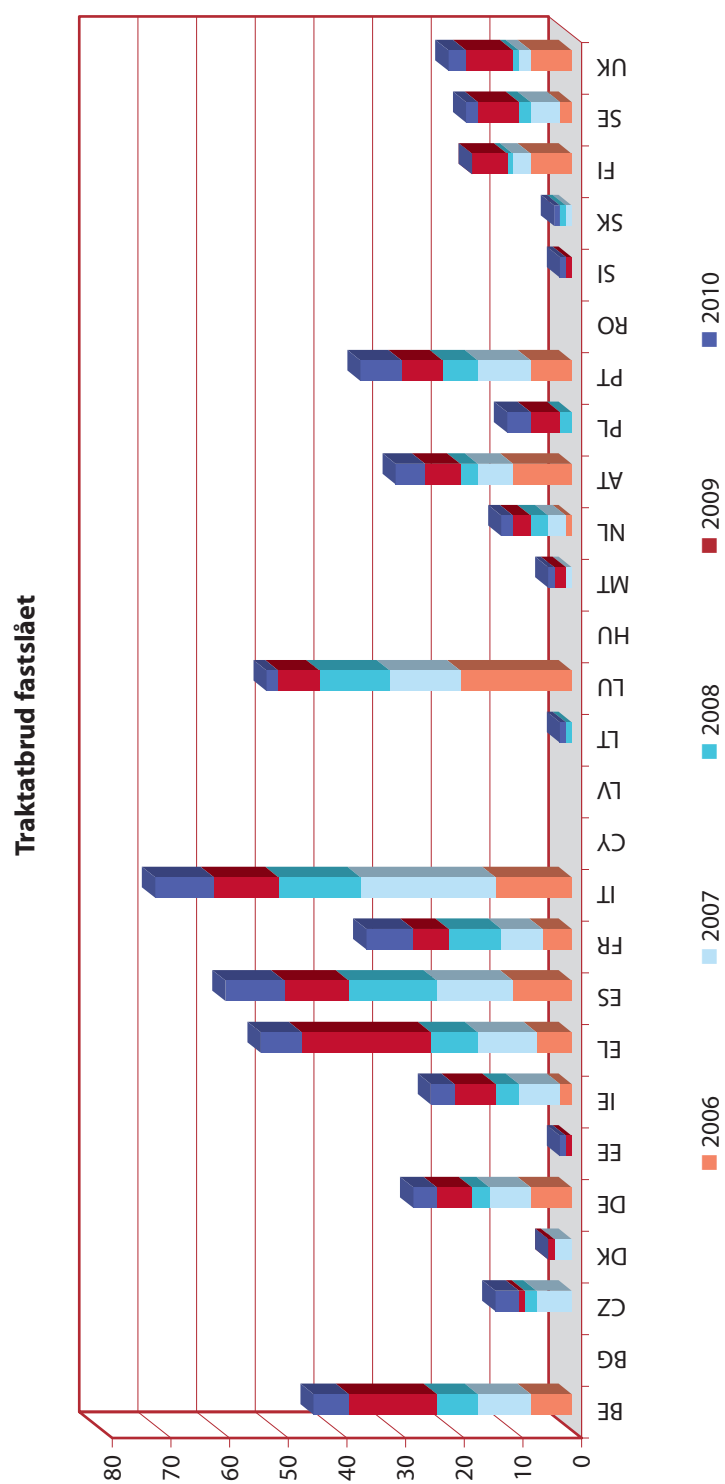
¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

² Kendelser om afslutning af sager på grund af slettelse, at stillingtagen til sagen er uforholdsmæssig, eller hjemvisning til Retten.

³ Kategorien »Miljø og forbrugerbeskyttelse« er blevet opslittet i to særskilte kategorier for så vidt angår sager, der er indbragt efter den 1.12.2009.

⁴ Kategorierne »Fælles toldtarif« og »Toldunion« er blevet samlet i en enkelt kategori for så vidt angår sager, der er blevet indbragt efter den 1.12.2009.

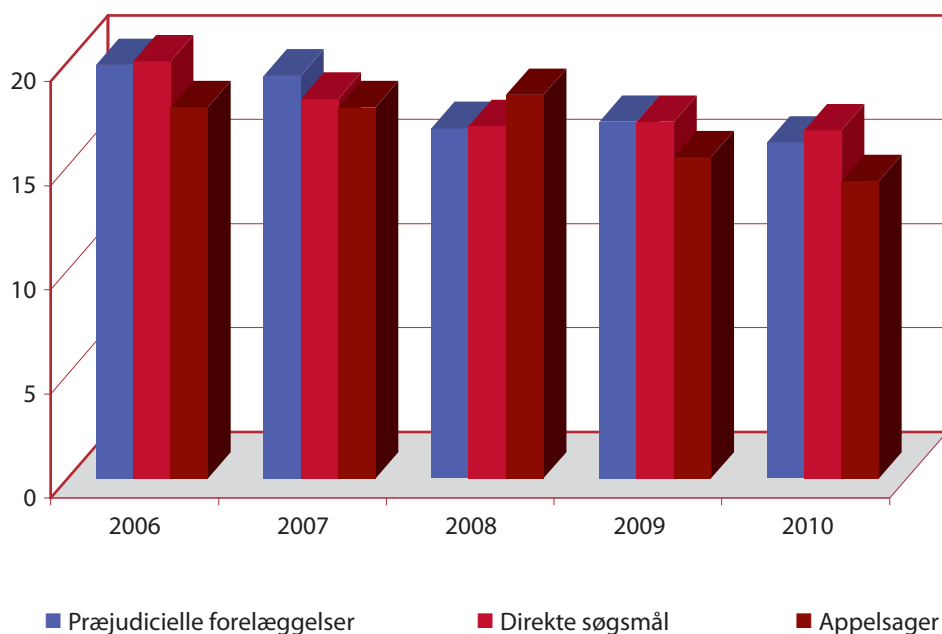
11. Afsluttede sager – traktatbrudssøgsmål: sagernes udfald (2006-2010) ¹

	2006		2007		2008		2009		2010	
	Traktatbrud fastslået	Frifindelse	Traktatbrud fastslået	Frifindelse	Traktatbrud fastslået	Frifindelse	Traktatbrud fastslået	Frifindelse	Traktatbrud fastslået	Frifindelse
Belgien	7		9	1	7		15	1	6	1
Bulgarien										
Den Tjekkiske Republik			6		2		1		4	
Danmark			3				1			
Tyskland	7		7	1	3	3	6	2	4	2
Estland							1		1	
Irland	2	1	7	2	4		7		4	
Grækenland	6		10	3	8	1	22		7	
Spanien	10	1	13	1	15	1	11		10	2
Frankrig	5		7		9	1	6		8	2
Italien	13	1	23	2	14	1	11	4	10	
Cypern										
Letland										
Litauen					1				1	
Luxembourg	19		12		12		7		2	
Ungarn										
Malta			1				2		1	1
Nederlandene	1	1	3	1	3		3		2	1
Østrig	10		6		3		6		5	
Polen					2		5		4	1
Portugal	7		9		6		7	1	7	1
Rumænien										
Slovenien							1		1	
Slovakiet			1		1				1	
Finland	7		3	1	1	1	6	1		
Sverige	2	1	5		2	1	7		2	
Det Forenede Kongerige	7	3	2	4	1		8	1	3	1
I alt	103	8	127	16	94	9	133	10	83	12

¹ Tallene (nettotal) angiver antallet af sager under hensyntagen til, at visse sager er blevet forenet (en række forenede sager = en sag).

12. Afsluttede sager – sagsbehandlingstid (2006-2010) ¹ (domme og kendelser med karakter af afgørelse)

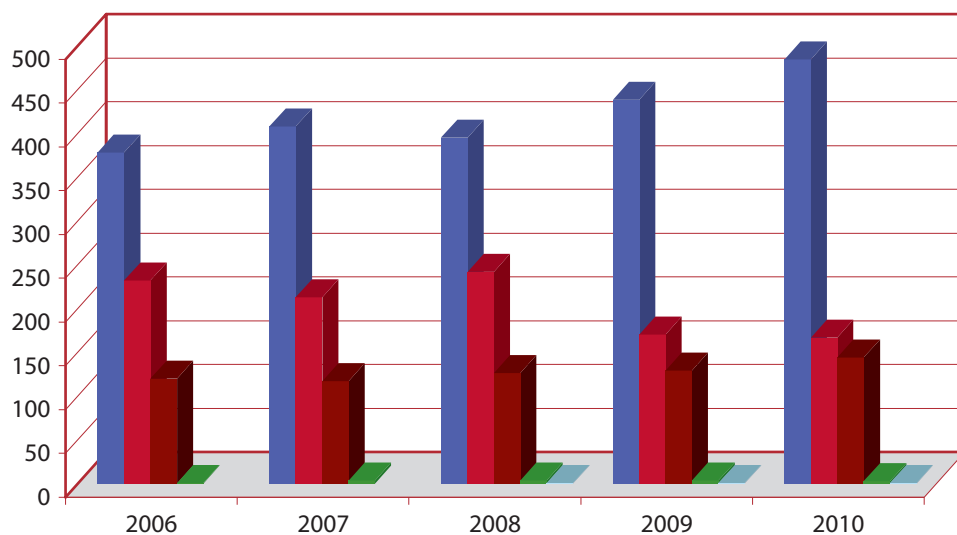

	2006	2007	2008	2009	2010
Præjudicielle forelæggelser	19,8	19,3	16,8	17,1	16,1
Præjudicielle hasteprocedurer			2,1	2,5	2,1
Direkte søgsmål	20	18,2	16,9	17,1	16,7
Appelsager	17,8	17,8	18,4	15,4	14,3

¹ Varigheden angives i måneder og tiendedele af måneder.

Undtaget fra beregningen af sagsbehandlingstiden er sager, hvori der er afsagt en mellemafgørelse, truffet en foranstaltning til sagens oplysning, afgivet udtalelse, sager, der indebærer en særlig rettergangsform (dvs. fastsættelse af sagsomkostninger, fri proces, begæring om genoptagelse af en dom, tredjemandsindsigelse, fortolkning af en dom, ekstraordinær genoptagelse, berigtigelse af en dom, begæring om udlæg eller arrest), samt sager, der afsluttes ved en kendelse om slettelse, om, at det er ufornuddent at træffe afgørelse i sagen, om hjemvisning eller henvisning til Retten, begæring om foreløbige forholdsregler samt appelsager om begæring om foreløbige forholdsregler eller om intervention.

13. Verserende sager pr. 31. december – sagstyper (2006-2010) ¹

■ Præjudicielle forelæggelser

■ Direkte søgsmål

■ Appelsager

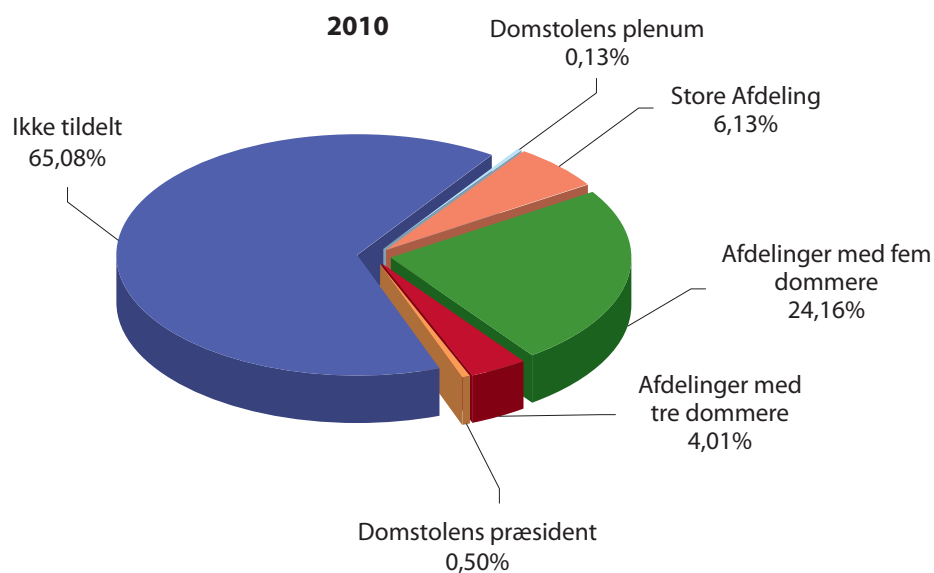
■ Særlige rettergangsformer

■ Udtalelser

	2006	2007	2008	2009	2010
Præjudicielle forelæggelser	378	408	395	438	484
Direkte søgsmål	232	213	242	170	167
Appelsager	120	117	126	129	144
Særlige rettergangsformer	1	4	4	4	3
Udtalelser			1	1	1
I alt	731	742	768	742	799

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

14. Verserende sager pr. 31. december – dommerkollegierne (2006-2010) ¹

	2006	2007	2008	2009	2010
Ikke tildelt	489	481	524	490	520
Domstolens plenum					1
Store Afdeling	44	59	40	65	49
Afdelinger med fem dommere	171	170	177	169	193
Afdelinger med tre dommere	26	24	19	15	32
Domstolens præsident	1	8	8	3	4
I alt	731	742	768	742	799

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

15. Diverse – fremskyndede procedurer (2006-2010) ¹

	2006		2007		2008		2009		2010	
	Antaget	Forkastet	Antaget	Forkastet	Antaget	Forkastet	Antaget	Forkastet	Antaget	Forkastet
Direkte søgsmål				1						1
Præjudicielle forelæggelser		5		5	2	6	1	3	4	7
Appelsager				1				1		
Særlige rettergangsformer								1		
I alt		5		7	2	6	1	5	4	8

16. Diverse – præjudicielle hasteprocedurer (2008 og 2010) ²

	2008		2009		2010	
	Antaget	Forkastet	Antaget	Forkastet	Antaget	Forkastet
Landbrug		1				
Politisamarbejde og retligt samarbejde i kriminalsager	2	1		1		
Område med frihed, sikkerhed og retfærdighed	1	1	2		5	1
I alt	3	3	2	1	5	1

¹ Siden den 1.7.2000 kan en sag underkastes en fremskyndet procedure i henhold til bestemmelserne i procesreglementets artikel 62a og 104a.

² Siden den 1.3.2008 kan en præjudiciel hasteprocedure i medfør af procesreglementets artikel 104b bringes i anvendelse i sager i sager vedrørende området med frihed, sikkerhed og retfærdighed.

17. Diverse – afgørelser vedrørende foreløbige forholdsregler (2010) ¹

	Indbragte sager om foreløbige forholdsregler	Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler eller om intervention	Sagernes udfald		
			Forkastet	Antaget	Slettelse eller uforholdent at tage stilling
Aktindsigt	1				
Statsstøtte		1			
Konkurrence		2	3		
Regler for institutionerne		2	1		
Miljø		1			
Handelspolitik	1				
Intellectuel og industriel ejendomsret	1		1		
I ALT	3	6	5		

¹ Tallene (nettotal) angiver antallet af sager under hensyntagen til, at visse sager er blevet forenet (en række forenede sager = en sag).

18. Den almindelige udvikling (1952-2010) – indbragte sager og domme

År	Indbragte sager ¹							Domme/ udtalelser ²
	Direkte søgsmål	Præjudicielle forelæggelser	Appelsager	Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler eller om intervention	Anmodninger om udtalelse	I alt	Begæringer om foreløbige forholdsregler	
1953	4					4		
1954	10					10		2
1955	9					9	2	4
1956	11					11	2	6
1957	19					19	2	4
1958	43					43		10
1959	46				1	47	5	13
1960	22				1	23	2	18
1961	24	1			1	26	1	11
1962	30	5				35	2	20
1963	99	6				105	7	17
1964	49	6				55	4	31
1965	55	7				62	4	52
1966	30	1				31	2	24
1967	14	23				37		24
1968	24	9				33	1	27
1969	60	17				77	2	30
1970	47	32				79		64
1971	59	37				96	1	60
1972	42	40				82	2	61
1973	131	61				192	6	80
1974	63	39				102	8	63
1975	61	69			1	131	5	78
1976	51	75			1	127	6	88
1977	74	84				158	6	100
1978	146	123			1	270	7	97
1979	1 218	106				1 324	6	138
1980	180	99				279	14	132
1981	214	108				322	17	128
1982	217	129				346	16	185
1983	199	98				297	11	151
1984	183	129				312	17	165
1985	294	139				433	23	211
1986	238	91				329	23	174
1987	251	144				395	21	208
1988	193	179				372	17	238
1989	244	139				383	19	188

>>>

År	Indbragte sager ¹							Domme/ udtalelser ²
	Direkte søgsmål	Præjudicielle forelæggelser	Appelsager	Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler eller om intervention	Anmodninger om udtalelse	I alt	Begæringer om foreløbige forholdsregler	
1990	221	141	15	1		378	12	193
1991	140	186	13	1	2	342	9	204
1992	251	162	24	1	2	440	5	210
1993	265	204	17			486	13	203
1994	125	203	12	1	3	344	4	188
1995	109	251	46	2		408	3	172
1996	132	256	25	3		416	4	193
1997	169	239	30	5		443	1	242
1998	147	264	66	4		481	2	254
1999	214	255	68	4		541	4	235
2000	197	224	66	13	2	502	4	273
2001	187	237	72	7		503	6	244
2002	204	216	46	4		470	1	269
2003	277	210	63	5	1	556	7	308
2004	219	249	52	6	1	527	3	375
2005	179	221	66	1		467	2	362
2006	201	251	80	3		535	1	351
2007	221	265	79	8		573	3	379
2008	210	288	77	8	1	584	3	333
2009	143	302	104	2	1	552	1	377
2010	136	385	97	6		624	2	370
I alt	8 601	7 005	1 118	85	19	16 828	351	8 637

¹ Bruttototal, ekskl. særlige rettergangsformer.² Nettototal.

19. Den almindelige udvikling (1952-2010) – indbragte præjudicielle forelæggelser (pr. medlemsstat og pr. år) ¹

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Andet ¹	I alt
1961																		1											1
1962																		5											5
1963															1			5											6
1964																		4											6
1965					4					2								1											7
1966																		1											1
1967	5				11					3					1			3											23
1968	1				4					1	1							2											9
1969	4				11					1					1														17
1970	4				21					2	2							3											32
1971	1				18					6	5				1			6											37
1972	5				20					1	4							10											40
1973	8				37					4	5				1			6											61
1974	5				15					6	5							7									1		39
1975	7			1	26					15	14				1			4									1		69
1976	11				28					8	12							14									1		75
1977	16			1	30		2			14	7							9									5		84
1978	7			3	46		1			12	11							38									5		123
1979	13			1	33		2			18	19				1			11									8		106
1980	14			2	24		3			14	19							17									6		99
1981	12			1	41					17	11				4			17									5		108
1982	10			1	36					39	18							21									4		129
1983	9			4	36		2			15	7							19									6		98
1984	13			2	38		1			34	10							22									9		129
1985	13				40		2			45	11				6			14									8		139

>>>

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Andet ¹	I alt
1986	13			4	18		4	2	1	19	5				1			16									8		91
1987	15			5	32		2	17	1	36	5				3			19									9		144
1988	30			4	34				1	38	28				2			26									16		179
1989	13			2	47		1	2	2	28	10				1			18		1							14		139
1990	17			5	34		4	2	6	21	25				4			9		2							12		141
1991	19			2	54		2	3	5	29	36				2			17		3							14		186
1992	16			3	62			1	5	15	22				1			18		1							18		162
1993	22			7	57		1	5	7	22	24				1			43		3							12		204
1994	19			4	44		2		13	36	46				1			13		1							24		203
1995	14			8	51		3	10	10	43	58				2			19	2	5						6	20		251
1996	30			4	66			4	6	24	70				2			10	6	6					3	4	21		256
1997	19			7	46		1	2	9	10	50				3			24	35	2					6	7	18		239
1998	12			7	49		3	5	55	16	39				2			21	16	7					2	6	24		264
1999	13			3	49		2	3	4	17	43				4			23	56	7					4	5	22		255
2000	15			3	47		2	3	5	12	50							12	31	8					5	4	26	1	224
2001	10			5	53		1	4	4	15	40				2			14	57	4					3	4	21		237
2002	18			8	59			7	3	8	37				4			12	31	3					7	5	14		216
2003	18			3	43		2	4	8	9	45				4			28	15	1					4	4	22		210
2004	24			4	50		1	18	8	21	48				1	2		28	12	1					4	5	22		249
2005	21		1	4	51		2	11	10	17	18				2	3		36	15	1	2				4	11	12		221
2006	17		3	3	77		1	14	17	24	34			1	1	4		20	12	2	3			1	5	2	10		251
2007	22	1	2	5	59	2	2	8	14	26	43			1		2		19	20	7	3	1		1	5	6	16		265
2008	24		1	6	71	2	1	9	17	12	39	1	3	3	4	6		34	25	4	1				4	7	14		288
2009	35	8	5	3	59	2		11	11	28	29	1	4	3		10	1	24	15	10	3	1	2	1	2	5	28	1	302
2010	37	9	3	10	71		4	6	22	33	49		3	2	9	6		24	15	8	10	17	1	5	6	6	29		385
I alt	651	18	15	135	1 802	6	55	151	244	816	1 056	2	10	10	73	33	1	767	363	32	77	19	3	8	64	87	505	2	7 005

¹ Sag C-265/00, Campina Melkunie (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof).
Sag C-196/09, Miles m.fl. (Europaskolernes Klagævn).

20. Den almindelige udvikling (1952-2010) – indbragte præjudicielle forelæggelser (pr. medlemsstat og pr. retsinstans)

			I alt
Belgien	Cour constitutionnelle	17	
	Cour de cassation	77	
	Conseil d'État	62	
	Øvrige retsinstanser	495	651
Bulgarien	Софийски градски съд Търговско отделение	1	
	Øvrige retsinstanser	17	18
Den Tjekkiske Republik	Nejvyšší soud	1	
	Nejvyšší správní soud	5	
	Ústavní soud		
	Øvrige retsinstanser	9	15
Danmark	Højesteret	29	
	Øvrige retsinstanser	106	135
Tyskland	Bundesgerichtshof	130	
	Bundesverwaltungsgericht	100	
	Bundesfinanzhof	272	
	Bundesarbeitsgericht	23	
	Bundessozialgericht	74	
	Staatsgerichtshof des Landes Hessen	1	
	Øvrige retsinstanser	1 202	1 802
Estland	Riigikohus	1	
	Øvrige retsinstanser	5	6
Irland	Supreme Court	18	
	High Court	15	
	Øvrige retsinstanser	22	55
Grækenland	Αρειος Πάγος	10	
	Συμβούλιο της Επικρατείας	44	
	Øvrige retsinstanser	97	151
Spanien	Tribunal Supremo	35	
	Audiencia Nacional	1	
	Juzgado Central de lo Penal	7	
	Øvrige retsinstanser	201	244
Frankrig	Cour de cassation	93	
	Conseil d'État	63	
	Øvrige retsinstanser	660	816
Italien	Corte suprema di Cassazione	108	
	Corte Costituzionale	1	
	Consiglio di Stato	64	
	Øvrige retsinstanser	883	1 056
Cypern	Ανώτατο Δικαστήριο	2	
	Øvrige retsinstanser		2
Letland	Augstākā tiesa	9	
	Satversmes tiesa		
	Øvrige retsinstanser	1	10

>>>

			I alt
Litauen	Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas	1	
	Lietuvos Auksciausiasis	3	
	Lietuvos vyriausiasis administracinis Teismas	3	
	Øvrige retsinstanser	3	10
Luxembourg	Cour supérieure de justice	10	
	Cour de cassation	8	
	Conseil d'État	13	
	Cour administrative	7	
	Øvrige retsinstanser	35	73
Ungarn	Legfelsőbb Bíróság	3	
	Fővárosi Ítéletábla	2	
	Szegedi Ítéletábla	1	
	Øvrige retsinstanser	27	33
Malta	Qorti Kostituzzjonali		
	Qorti ta' l- Appel		
	Øvrige retsinstanser	1	1
Nederlandene	Raad van State	74	
	Hoge Raad der Nederlanden	194	
	Centrale Raad van Beroep	49	
	College van Beroep voor het Bedrijfsleven	139	
	Tariefcommissie	34	
	Øvrige retsinstanser	277	767
Østrig	Verfassungsgerichtshof	4	
	Oberster Gerichtshof	78	
	Oberster Patent- und Markensenat	3	
	Bundesvergabeamt	24	
	Verwaltungsgerichtshof	61	
	Vergabekontrollsenat	4	
	Øvrige retsinstanser	189	363
Polen	Sąd Najwyższy	5	
	Naczelny Sąd Administracyjny	12	
	Trybunał Konstytucyjny		
	Øvrige retsinstanser	15	32
Portugal	Supremo Tribunal de Justiça	2	
	Supremo Tribunal Administrativo	40	
	Øvrige retsinstanser	35	77
Rumænien	Tribunal Dâmbovița	2	
	Øvrige retsinstanser	17	19
Slovenien	Vrhovno sodišče		
	Ustavno sodišče		
	Øvrige retsinstanser	3	3

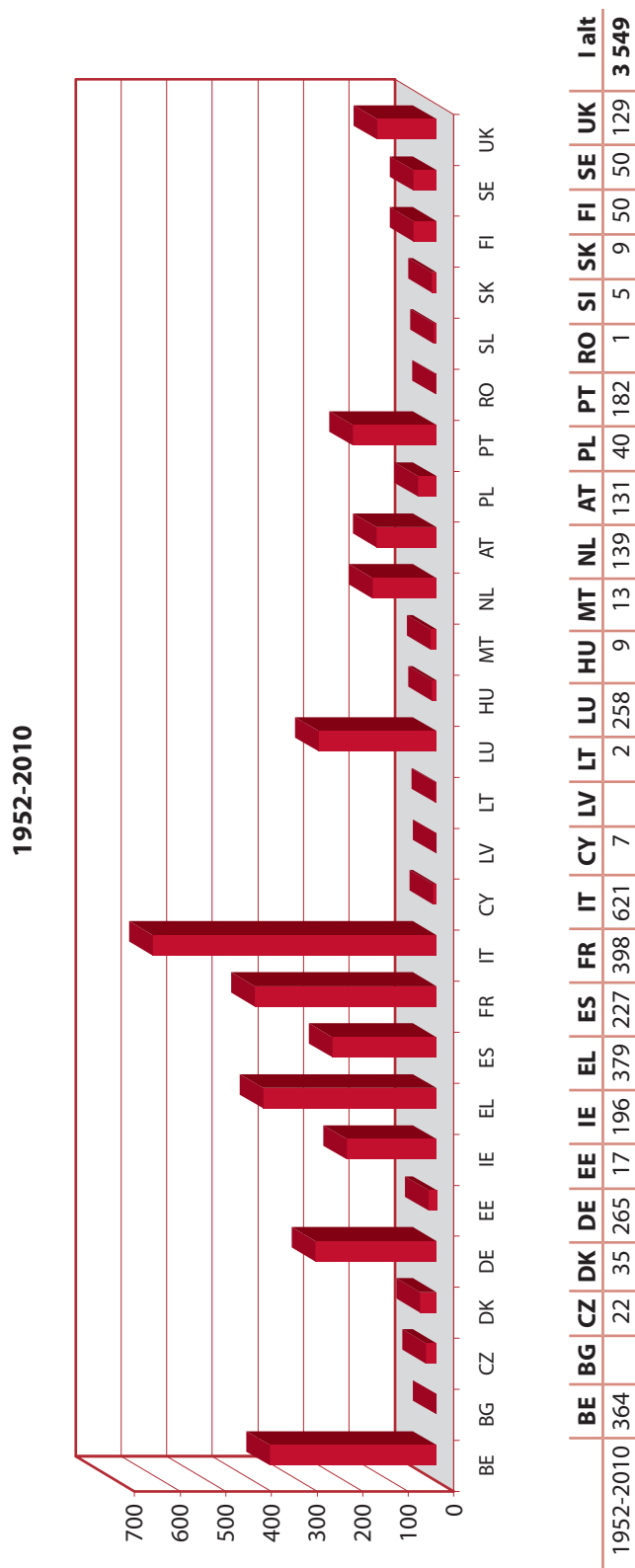
>>>

			I alt
Slovakiet	Ústavný Súd		
	Najvyšší súd	5	
	Øvrige retsinstanser	3	8
Finland	Korkein hallinto-oikeus	29	
	Korkein oikeus	11	
	Øvrige retsinstanser	24	64
Sverige	Högsta Domstolen	14	
	Marknadsdomstolen	5	
	Regeringsrätten	24	
	Øvrige retsinstanser	44	87
Det Forenede Kongerige	House of Lords	40	
	Court of Appeal	64	
	Øvrige retsinstanser	401	505
Øvrige	Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof ¹	1	1
	Europaskolernes Klagenævn ²	1	1
I alt			7 005

¹ Sag C-265/00, Campina Melkunie.

² Sag C-196/09, Miles m.fl.

21. Den almindelige udvikling (1952-2010) – indbragte traktatbrudssøgsmål

Kapitel II

Retten

A – Arbejdet ved Retten i 2010

Ved Rettens præsident, Marc Jaeger

2010 har for Retten været et år med delvis udskiftning for så vidt angår 14 af dens medlemmer. Selv om 11 blandt dem er blevet genudnævnt i deres embede, har Retten med beklagelse måttet tage afsked med tre medlemmer, der tilsammen havde mere end 27 års erfaring i retsinstansens tjeneste: A.W.H. Meij og M. Vilaras, der havde været dommere ved Retten siden 1998, og V.M. Ciucă, der havde været dommer ved Retten siden 2007, er blevet erstattet af henholdsvis M. Van der Woude, D. Gratsias og A. Popescu. Dommerkollegiet er ligeledes blevet berørt af, at T. Tchipev, der havde været dommer ved Retten siden 2007, gik af den 29. juni 2010. I januar 2011 var der endnu ikke stillet forslag om en kandidat til hans afløsning.

Disse omstændigheders betragtelige indvirkning på retskalenderen (retsinstansens otte ordinære sammensætninger havde hver mindst et medlem, hvis mandat udløb i 2010) har krævet en enestående planlægning med henblik på at undgå at skade den judicielle virksomhed.

Det var endvidere det første år, hvor det i artikel 255 TEUF fastsatte udvalg – der i henhold til Lisabontraktaten er blevet betroet dette ansvar – skulle afgive udtalelse om kandidaternes kvalifikationer til at udøve embedet som dommer inden medlemsstaternes regeringers beslutning om udnævnelse. Selv om denne procedure, der tilsigter at garantere såvel medlemmerne af Domstolen og Rettens uafhængighed som deres kompetence, kun kan hilses velkommen, har den ikke desto mindre forsinket gennemførelsen af den delvise udskiftning. Det vil fremover være vigtigt, at alle parter i udnævnelsesproceduren undgår forsinkelser og de heraf følgende forhindringer for et velfungerende retsvæsen. Rettens resultater kan ikke analyseres ved at bortse fra disse oplysninger uafhængigt af retsinstansens vilje til og indsats for at håndtere udviklingen i sagerne, der er kendetegnet ved at være stigende i antal samt mere forskelligartede og komplekse.

For så vidt angår statistikken har 2010 været præget af flere tendenser. Den første er den stærke stigning i antallet af anlagte sager, der er gået fra 568 (i 2009) til 636 (i 2010), hvilket niveau aldrig tidligere har været nået¹. Den anden tendens er fastholdelsen af et antal afsluttede sager, der ligger mærkbart over 500 (527 afsluttede sager), og dette på trods af de ovenfor beskrevne ugunstige omstændigheder. Dette resultat har imidlertid ikke været tilstrækkeligt til at begrænse stigningen i antallet af verserende sager, der havde nået 1 300 den 31. december 2010. Den tredje tendens vedrører sagsbehandlingstiden, der er et væsentligt kriterium for den judicielle virksomhed. På grund af den vægt, hastigheden af sagsbehandlingen er blevet tillagt, er denne behandlingstid blevet nedsat betydeligt med 2,5 måned i gennemsnit (fra 27,2 måneder i 2009 til 24,7 måneder i 2010). Denne nedsættelse er endnu mere betydelig for så vidt angår sager, der afsluttes ved dom på områder, der siden retsinstansens oprettelse har befundet sig i centrum af tvisterne for Retten (dvs. andre områder end appeller og intellektuel ejendomsret), for hvilke et fald i sagsbehandlingstiden på syv måneder er blevet registreret.

Reformer, der skal gennemføres, og de betydelige tiltag, der er gennemført af retsinstansen, forventes i et vist omfang at forbedre disse resultater. Dette må imidlertid ikke ske på bekostning af kvaliteten af den retslige prøvelse, der udøves, som sikrer den effektive domstolsprøvelse, der i sig selv udgør en retsunion.

¹ I mangel af større grupper af identiske eller lignende sager.

Den følgende fremstilling tilsigter at give en oversigt over, hvor forskelligartet og lejlighedsvist komplekst Rettens arbejdsområde er i forbindelse med dens prøvelse af retsakters lovlighed (I), erstatningssøgsmål (II), appelsager (III) og begæringer om foreløbige forholdsregler (IV).

I. Søgsmål vedrørende retsakters lovlighed

Formaliteten vedrørende annulationssøgsmål

1. Retsakter, der kan gøres til genstand for et søgsmål

Foranstaltninger, som har retligt bindende virkninger, der kan berøre sagsøgerens interesser gennem en væsentlig ændring af hans retsstilling, udgør retsakter, der kan gøres til genstand for et annulationssøgsmål som omhandlet i artikel 263 TEUF².

I dom af 20. maj 2010, *Tyskland mod Kommissionen* (sag T-258/06, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), undersøgte Retten, på hvilke betingelser en kommissionsmeddelelse offentliggjort i EU-Tidende, serie C, kan anses for en retsakt, der kan anfægtes.

I den nævnte sag havde Forbundsrepublikken Tyskland nedlagt påstand om annulation af en meddelelse³, der har til formål at give meddelelse om Kommissionens almindelige opfattelse vedrørende anvendelsen af de grundlæggende regler om indgåelse af offentlige kontrakter, som følger direkte af traktatens regler og principper, navnlig princippet om forbud mod forskelsbehandling og gennemsigtighedsprincippet, på indgåelsen af kontrakter, der ikke eller kun delvist er omfattet af »udbudsdirektiverne«⁴.

Med henblik på at fastslå, om denne retsakt, som Kommissionen hævdede blot var af fortolkende karakter, kunne anfægtes, undersøgte Retten, om meddelelsen, henset til dens indhold, tilsigter at skabe retsvirkninger, som er nye i forhold til dem, der følger af anvendelsen af traktatens grundlæggende principper. Det skulle nemlig undersøges, om meddelelsen blot tydeliggør de bestemmelser om frie varebevægelser, om etableringsfriheden, om den frie udveksling af tjenesteydelser, princippet om forbud mod forskelsbehandling, gennemsigtighedsprincippet samt proportionalitetsprincippet og reglerne om gennemsigtighed og gensidig anerkendelse, som finder anvendelse på kontrakter, der ikke eller kun delvist er omfattet af udbudsdirektiverne, eller om den fastlægger nye eller specifikke forpligtelser i forhold til disse bestemmelser, principper og regler. Den blotte omstændighed, at en fortolkningsmeddelelse ikke ud fra sin form, natur eller affattelse fremstår som en retsakt, der skal skabe retsvirkninger, er ikke tilstrækkelig til at fastslå, at meddelelsen ikke skaber bindende retsvirkninger. I denne forbindelse er det ligeledes irrelevant, om retsakten er blevet offentliggjort eller ej.

Efter at have foretaget en grundig undersøgelse af meddelelsens indhold konkluderede Retten, at den ikke indeholder nye regler om indgåelse af offentlige kontrakter, der går ud over forpligtelser-

² Domstolens dom af 11.11.1981, sag 60/81, IBM mod Kommissionen, Sml. s. 2639, præmis 9.

³ Kommissionens Fortolkningsmeddelelse om den fællesskabsret, der finder anvendelse på tildelingen af kontrakter, som ikke eller kun delvis er omfattet af »udbudsdirektiverne« (EUT 2006 C 179, s. 2).

⁴ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2004/17/EF af 31.3.2004 om samordning af fremgangsmåderne ved indgåelse af kontrakter inden for vand- og energiforsyning, transport samt posttjenester (EUT L 134, s. 1) og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2004/18/EF af 31.3.2004 om samordning af fremgangsmåderne ved indgåelse af offentlige vareindkøbskontrakter, offentlige tjenesteydelseskontrakter og offentlige bygge- og anlægskontrakter (EUT L 134, s. 114).

ne i henhold til eksisterende ret, og at den under disse omstændigheder ikke medfører bindende retsvirkninger, der kan påvirke Forbundsrepublikken Tysklands retsstilling.

2. Den tidsmæssige anvendelse af artikel 263 TEUF

Artikel 230, stk. 4, EF opstiller to betingelser for, at søgsmål anlagt af private til prøvelse af retsakter, som de ikke er adressater for, kan antages til realitetsbehandling, nemlig at sagsøgerne er umiddelbart og individuelt berørt af den anfægtede retsakt. Ifølge retspraksis kan andre fysiske eller juridiske personer end en beslutnings adressater kun gøre gældende, at de berøres individuelt, hvis beslutningen rammer dem på grund af visse egenskaber, som er særlige for dem, eller på grund af en faktisk situation, der adskiller dem fra alle andre og derfor individualiserer dem på lignende måde som adressaten⁵.

Med Lissabontraktatens ikrafttræden den 1. december 2009 er betingelserne for at antage annulationssøgsmål til realitetsbehandling blevet ændret. I henhold til artikel 263, stk. 4, TEUF kan enhver fysisk eller juridisk person således indbringe klage med henblik på prøvelse af retsakter, som berører denne umiddelbart og individuelt, samt af regelfastsættende retsakter, der berører vedkommende umiddelbart, og som ikke omfatter gennemførelsesforanstaltninger.

Inden overhovedet at have foretaget en materiel fortolkning af disse bestemmelser, har Retten i år haft lejlighed til at behandle problemstillingen om deres tidsmæssige anvendelse. Henset til vigtigheden af dette spørgsmål, traf Retten afgørelse herom i Store Afdeling.

De to omhandlede sager, *Norilsk Nickel Harjavalta og Umicore mod Kommissionen* og *Etimine og Etiproducs mod Kommissionen* (kendelser af 7.9.2010, sag T-532/08 og sag T-539/08, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), vedrørte en påstand om annullation af direktiv 2008/58/EF⁶ og af forordning (EF) nr. 790/2009⁷, der indebærer en ændring af klassificeringen af visse nikkelforbindelser og borater.

Eftersom søgsmålene blev anlagt den 5. december 2008, fremsatte Kommissionen en formalitetsindsigelse og gjorde herved gældende, at de anfægtede retsakter ikke berører sagsøgerne individuelt i henhold til artikel 230 EF. Sagsøgerne gjorde gældende, at eftersom Lissabontraktaten i mellemtiden var trådt i kraft, finder denne betingelse for antagelse til realitetsbehandling ikke længere anvendelse på de anfægtede retsakter i henhold til bestemmelserne i artikel 263, stk. 4, TEUF. Dermed opstod spørgsmålet, om artikel 263, stk. 4, TEUF finder tidsmæssig anvendelse på de omhandlede søgsmål og i almindelighed på alle verserende søgsmål ved Lissabontraktatens ikrafttræden.

Retten bemærkede, at EUF-traktaten ikke fastsætter nogen overgangsbestemmelse i denne henseende, og understregede, at det fremgår af fast retspraksis, for det første, at spørgsmålet, om en sag kan antages til realitetsbehandling i overensstemmelse med maksimen tempus regit actum, skal behandles efter de regler, der var i kraft, da sagen blev anlagt, og for det andet, at betingelserne for

⁵ Domstolens dom af 15.7.1963, sag 25/62, Plaumann mod Kommissionen, Sml. 1954-1964, s. 411, på s. 414, org. ref.: Rec. s. 197, på s. 223.

⁶ Kommissionens direktiv 2008/58/EF af 21.8.2008 om ændring med henblik på den 30. tilpasning til den tekniske udvikling af Rådets direktiv 67/548/EØF om tilnærmelse af lovgivning om klassificering, emballering og etikettering af farlige stoffer (EUT L 246, s. 1).

⁷ Kommissionens forordning (EF) nr. 790/2009 af 10.8.2009 om ændring, med henblik på tilpasning til den tekniske og videnskabelige udvikling, af Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1272/2008 om klassificering, mærkning og emballering af stoffer og blandinger (EUT L 235, s. 1).

at antage sagen til realitetsbehandling skal bedømmes i forhold til det tidspunkt, hvor sagen blev anlagt, dvs. ved indgivelsen af stævningen, hvorved en berigtigelse kun er mulig, når den foretages inden udløbet af søgsmålsfristen. Den modsatte løsning ville føre til en risiko for vilkårlighed i retsplejen, da spørgsmålet, om en sag kan antages til realitetsbehandling, således ville afhænge af den – i øvrigt usikre – dato for afsigelsen af Rettens dom, hvorved sagen afsluttes.

Denne vurdering afkræftes ikke af, at artikel 263 TEUF er en procedureregel, som retspraksis – til forskel fra materielretlige regler – har anerkendt almindeligvis kan antages at finde anvendelse på samtlige tvister, der verserer på ikrafttrædelsestidspunktet. Selv hvis det antoges, at spørgsmålene om domstolskompetencen henhører under området for procedurereglerne, fandt Retten, at der skal ske anvendelse af maksimen tempus regit actum med henblik på at fastlægge de bestemmelser, med hensyn til hvilke det skal vurderes, om et annulationssøgsmål, rettet mod en unionsretsakt, kan antages til realitetsbehandling.

3. Søgsmålsinteresse

Begrebet søgsmålsinteresse, som er en betingelse for, at et annulationssøgsmål kan antages til realitetsbehandling, har været genstand for præciseringer vedrørende forskellige aspekter, der gennemgås nedenfor.

For det første kan et annulationssøgsmål, der anlægges af en fysisk eller juridisk person, ifølge fast retspraksis kun admitteres, såfremt sagsøgeren har en retlig interesse i, at den anfægtede retsakt annulleres. En sådan interesse forudsætter, at en annulation af den pågældende retsakt i sig selv kan have retsvirkninger, eller – sagt med andre ord – at søgsmålet med sit resultat kan bibringe parten en fordel⁸. Søgsmålsinteressen skal bestå lige indtil retsafgørelsen, idet det i modsat fald findes ufornuddent at træffe afgørelse⁹.

I dom af 19. januar 2010, *Co-Frutta mod Kommissionen* (forenede sager T-355/04 og T-446/04, Sml. II, s. 1)¹⁰, præciserede Retten den vurdering, der skal foretages af søgsmålsinteressen, når retssubjektet efter en begæring om aktindsigt i Kommissionens dokumenter har anlagt to søgsmål efter hinanden, et med påstand om annulation af Kommissionens stiltiende beslutning om afslag på aktindsigt og et med påstand om annulation af Kommissionens udtrykkelige beslutning, der blev truffet efter den første stiltiende beslutning.

I den nævnte sag havde selskabet Co-Frutta, der er et italiensk selskab, som foretager modning af bananer, til Kommissionens Generaldirektorat (GD) for Landbrug indgivet en begæring om aktindsigt i Kommissionens dokumenter om bananimportører registreret i Det Europæiske Fællesskab. Efter at have modtaget afslag herpå fra generaldirektøren i Generaldirektoratet for »Landbrug« genfremsatte sagsøgeren sin begæring for Kommissionens generaldirektør, hvilken begæring blev stiltiende afvist ved udløbet af fristen på 15 dage fastsat i forordning (EF) nr. 1049/2001¹¹. Sagsøgeren anfægtede lovligheden af disse to beslutninger for Retten (sagsgenstanden i sag T-355/04).

⁸ Jf. Rettens dom af 28.9.2004, sag T-310/00, MCI mod Kommissionen, Sml. II, s. 3253, præmis 44 og den deri nævnte retspraksis.

⁹ Domstolens dom af 7.6.2007, sag C-362/05 P, Wunenburger mod Kommissionen, Sml. I, s. 4333, præmis 42.

¹⁰ Jf. ligeledes dom af 10.12.2010, forenede sager T-494/08 – T-500/08 og T-509/08, Ryanair mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

¹¹ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1049/2001 af 30.5.2001 om aktindsigt i Europa-Parlamentets, Rådets og Kommissionens dokumenter (EFT L 145, s. 43).

To måneder senere vedtog Kommissionens generaldirektør en udtrykkelig beslutning, hvorved den stiltiende beslutning i det væsentlige blev bekræftet, men som imidlertid gav adgang til en del af de dokumenter, der var fremsat begæring om. Sagsøgeren anlagde en ny sag til prøvelse af denne beslutning (sagsgenstanden i sag T-446/04).

I denne henseende bemærkede Retten, at på grund af vedtagelsen af den senere udtrykkelige beslutning, som sagsøgeren ligeledes påstod annulleret, havde sagsøgeren mistet sin søgsmålsinteresse i forhold til den stiltiende beslutning, og det var dermed uforholdsmæssigt at træffe afgørelse i søgsmålet i sag T-355/04. Kommissionen havde nemlig i kraft af vedtagelsen af den udtrykkelige beslutning trukket den tidligere stiltiende beslutning tilbage. Retten fastslog endvidere, at en eventuel annulation af den stiltiende afgørelse på grund af formmangler kun kan medføre, at der træffes en ny afgørelse, som materielt set er identisk med den stiltiende beslutning. Behandling af søgsmålet vedrørende den stiltiende afgørelse kan hverken begrundes med det formål at undgå, at ulovligheden gentager sig, eller at lette adgangen til en eventuel erstatningssag, idet disse mål kunne opfyldes ved behandlingen af søgsmålet til prøvelse af den udtrykkelige beslutning, som er det eneste søgsmål, der kan antages til realitetsbehandling.

For det andet bragte Retten i dom af 11. maj 2010, *PC-Ware Information Technologies mod Kommissionen* (sag T-121/08, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), den retspraksis i anvendelse, hvorefter sagsøgerens søgsmål – selv om søgsmålsinteressen navnlig vurderes i forhold til den direkte fordel, som annulationen af den pågældende retsakt kan bibringe denne – ligeledes kan antages til realitetsbehandling, når påstanden om annulation kan medføre, at det undgås, at den påberåbte retsstridighed gentages i fremtiden¹². Således fandt Retten, at et søgsmål anlagt af en ansøger, der var blevet afvist under en procedure for tildeling af offentlige kontrakter, til prøvelse af Kommissionens beslutning om afvisning af ansøgerens bud, kunne antages til realitetsbehandling, selv om opgaven allerede delvist var blevet udført. Retten fastslog, at hvad angår en rammeaftale som den her omtvistede, der indfører et enkelt indkøbssted for indkøb af udbyderen Microsoft, der er i stand til at tjene som model for den fremtidige indgåelse af lignende kontrakter, findes der en interesse i at undgå, at den af sagsøgeren påberåbte retsstridighed gentages i fremtiden.

For det tredje behandlede Retten i dom af 21. maj 2010, *Frankrig m.fl. mod Kommissionen* (forenede sager T-425/04, T-444/04, T-450/04 og T-456/04, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser og appelleret til Domstolen), den særlige situation, der for medlemsstaterne er fastsat i traktaten vedrørende godtgørelse af en retlig interesse, og foretog herved desuden en sondring mellem dette begreb og begrebet en retsakt, der kan anfægtes.

Retten understregede således, at traktaten indeholder en klar sondring mellem på den ene side fællesskabsinstitutionernes og medlemsstaternes ret til at anlægge annulationssøgsmål og på den anden side fysiske og juridiske personers ret til at anlægge sådanne søgsmål, idet enhver medlemsstat har ret til gennem et annulationssøgsmål at anfægte lovligheden af Kommissionens beslutninger, uden at det herved er en forudsætning, at det godtgøres, at der foreligger en retlig interesse. Det er således ikke en betingelse for, at en medlemsstats søgsmål kan antages til realitetsbehandling, at denne godtgør, at en retsakt fra Kommissionen, som den har anfægtet, har retsvirkninger i forhold til staten selv. Der skal endvidere sondres mellem begrebet søgsmålsinteresse og begrebet retsakt, der kan gøres til genstand for søgsmål, hvorefter en retsakt for at kunne være genstand for et annulationssøgsmål skal tilsigte at skabe retsvirkninger, idet der ved afgørelsen heraf skal lægges vægt på dens indhold. Eftersom den anfægtede beslutning i den foreliggende sag udgjorde en sådan retsakt med bindende retsvirkninger, der kan gøres til genstand for søgs-

¹² Rettens dom af 25.3.1999, sag T-102/96, *Gencor mod Kommissionen*, Sml. II, s. 753, præmis 41.

mål, havde Den Franske Republik, alene i sin egenskab af medlemsstat, kompetence til at anlægge annullationssøgsmål og behøvede ikke at godtgøre at have søgsmålsinteresse hvad dette angår.

Konkurrenceregler for virksomheder

1. Generelt

a) Begrebet virksomhedssammenslutning

I dom af 26. oktober 2010, *CNOP og CCG mod Kommissionen* (sag T-23/09, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), lempede Retten kvalificeringen af virksomhedssammenslutning inden for rammerne af Kommissionens kontrolundersøgelsesbeslutninger. Det præciseres i artikel 20, stk. 4, i forordning (EF) nr. 1/2003¹³, at Kommissionen kan foretage alle nødvendige kontrolundersøgelser hos virksomheder og virksomhedssammenslutninger. I den sag, som gav anledning til denne dom, bestred Conseil national de l'Ordre des pharmaciens (CNOP) og Conseil central de la section G (CCG) de l'Ordre national des pharmaciens (ONP), adressaterne for den anfægtede beslutning med ONP, den kvalifikation som virksomheder eller virksomhedssammenslutninger, som Kommissionen havde lagt til grund over for dem og dermed sidstnævntes mulighed for at foretage kontrolundersøgelser i deres lokaler. Retten understregede for det første, at der skal tages hensyn til kontrolundersøgelsesernes særlige art. Når henses til, at sådanne beslutninger træffes ved undersøgelsens begyndelse, kan der navnlig ikke blive tale om på dette tidspunkt at foretage en endelig vurdering af, om adfærd eller vedtagelser inden for de enheder, der er adressater for beslutningen, eller andre enheder, kan kvalificeres som aftaler mellem virksomheder, vedtagelser inden for virksomhedssammenslutninger eller samordnet praksis, der er i strid med artikel 81, stk. 1, EF (nu artikel 101, stk. 1, TEUF), eller om der er tale om de former for praksis, der er opregnet i artikel 82 EF (nu artikel 102 TEUF). Der skal nemlig ikke på dette tidspunkt foretages en vurdering af konkret adfærd, idet formålet med kontrolundersøgelsen netop er at indsamle bevismateriale vedrørende den formodede adfærd. Retten bemærkede endvidere, at Kommissionen konstaterede, at ONP og sagsøgerne er organer, der forener og repræsenterer en række erhvervsdrivende, som kan kvalificeres som virksomheder i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 81 EF. Spørgsmålet, om sagsøgerne, når de udøvede deres konkrete beføjelser, faldt uden for anvendelsesområdet for artikel 81 EF, var åbenbart fremsat for tidligt og bør afgøres i forbindelse med den endelige afgørelse. Det var således Rettens konklusion, at Kommissionen på det tidspunkt, hvor den anfægtede beslutning blev vedtaget, med føje kunne anse ONP og sagsøgerne for virksomhedssammenslutninger i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 20, stk. 4, i forordning nr. 1/2003.

b) Definition af markedet

Dom af 15. december 2010, *CEAHR mod Kommissionen* (sag T-427/08, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), gav Retten mulighed for at henvise til metoden for definitionen af det relevante marked, hvor eftersalgsmarkedene blev taget i betragtning. Retten anførte i denne dom, at Kommissionen i den anfægtede beslutning angav, at reservedelsmarkedet for primærprodukterne af et vist mærke ikke kunne udgøre et særskilt relevant marked i to tilfælde: for det første i tilfælde, hvor forbrugeren kan skifte til reservedele, som en anden fabrikant har fremstillet, og for det andet i tilfælde, hvor forbrugeren kan skifte til et andet primærprodukt med henblik på at undgå en prisstigning på reservedelsmarkedet. Retten præciserede imidlertid i denne henseende, at Kommissionen skal godtgøre, at et tilstrækkeligt stort antal forbrugere i tilfælde af en moderat og permanent prisstigning på de sekundære produkter vil skifte til de andre produkter, primære eller sekundære, for ikke at gøre

¹³ Rådets forordning (EF) nr. 1/2003 af 16.12.2002 om gennemførelse af konkurrencereglerne i artikel 81 [EF] og 82 [EF] (EFT 2003 L 1, s. 1).

en sådan prisstigning rentabel. Retten tilføjede, at påvisningen af, at der foreligger en rent teoretisk mulighed for forbrugernes overgang til et andet primærprodukt, ikke er et tilstrækkeligt bevis i forhold til definitionen på det relevante marked, idet denne definition bygger på forestillingen om, at der foreligger en effektiv konkurrence. Retten konkluderede, at Kommissionen ved at fastslå, at de primære og sekundære produkter i denne sag indgik i samme marked, endog uden at have godtgjort, at konsekvenserne af en fabrikant på det sekundære markeds moderate prisstigning vil være, at efterspørgslen bevæger sig mod andre fabrikanters produkter på det primære marked, anlagde et åbenbart urigtigt skøn.

c) Kontrolundersøgelser

Begrundelsespligt

I ovennævnte dom i sagen *CNOP og CCG mod Kommissionen* præciserede Retten omfanget af den begrundelsespligt, som påhviler Kommissionen i forbindelse med en beslutning om kontrolundersøgelse. Retten bemærkede indledningsvis, at den anfægtede beslutning ikke indeholder nogen argumentation, der specifikt vedrører grundene til, at en fagorganisation som den i sagen omhandlede og de tilhørende organer skal anses for virksomhedssammenslutninger. Den bemærkede imidlertid endvidere, at når der henses til det stadie under den administrative procedure, hvor kontrolundersøgelsesbeslutninger træffes, er Kommissionen ikke på dette tidspunkt i besiddelse af præcise oplysninger, der giver mulighed for at vurdere, om den pågældende adfærd eller de pågældende handlinger kan kvalificeres som vedtagelser inden for virksomheder eller virksomhedssammenslutninger i den forstand, hvori udtrykkene er anvendt i artikel 81 EF. Retten henviste til, at det netop er under hensyntagen til kontrolundersøgelsernes særlige art, at retspraksis vedrørende spørgsmålet om begrundelse har fremhævet de former for oplysninger, der skal være indeholdt i en kontrolundersøgelsesbeslutning, således at beslutningens adressater har mulighed for at påberåbe sig deres ret til forsvar på dette tidspunkt af den administrative procedure. At pålægge Kommissionen en mere omfattende begrundelsespligt ville ikke tage behørigt hensyn til den foreløbige karakter af kontrolundersøgelsen. Retten fandt derfor, at Kommissionen ikke var forpligtet til i den anfægtede beslutning at redegøre for den særlige retlige analyse, på grundlag af hvilken den har kvalificeret adressaterne som virksomhedssammenslutninger, ud over de begrundelser, der i denne henseende er indeholdt i denne beslutning.

Bevisbyrde

I dom af 15. december 2010, *E.ON Energie mod Kommissionen* (sag T-141/08, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), stadfæstede Retten den bøde på 38 mio. EUR, som blev pålagt E.ON Energie AG for at have brudt et segl placeret af Kommissionen på et lokale i denne virksomhed under en kontrolundersøgelse. Dette første tilfælde af anvendelse af artikel 23, stk. 1, litra e), i forordning nr. 1/2003 førte Retten til særligt at undersøge spørgsmålet om bevisbyrden i sådanne tilfælde.

I denne forbindelse henviste Retten til princippet, hvorefter – hvad angår bevisbyrden for en overtrædelse af konkurrenceretten – det, når Kommissionen lægger direkte beviselementer til grund, som i princippet er tilstrækkelige til at godtgøre, at en overtrædelse har fundet sted, ikke er tilstrækkeligt, at den omhandlede virksomhed påberåber sig muligheden for, at en omstændighed har fundet sted, som kan påvirke bevisværdien af nævnte beviser, for at Kommissionen bærer bevisbyrden med hensyn til, at denne omstændighed ikke har kunnet påvirke bevisernes bevisværdi. Tværtimod tilkommer det den omhandlede virksomhed at føre bevis for, dels at den af Kommissionen påberåbte omstændighed foreligger, dels at denne omstændighed rejser tvivl med hensyn til bevisværdien af de beviser, som Kommissionen lægger til grund, med undtagelse af de tilfælde, hvor et sådant bevis ikke kan leveres af den omhandlede virksomhed på grund af Kommissionens egen adfærd. Selv om Kommissionen i øvrigt har bevisbyrden for, at der er sket et seglbrud, påhvi-

ler det den derimod ikke at føre bevis for, at der faktisk er blevet skaffet adgang til det forseglede lokale, eller at der er blevet manipuleret med de dokumenter, som er placeret dér. Retten fandt under alle omstændigheder i den foreliggende sag, at det tilkom sagsøgeren at træffe nødvendige foranstaltninger for at hindre enhver manipulation af det omtvistede segl, når navnlig henses til, at selskabet tydeligt var blevet oplyst om betydningen af det omtvistede segl og konsekvenserne af et seglbrud.

Bøder

I den sag, der gav anledning til dommen i sagen *E.ON Energie mod Kommissionen*, gjorde sagsøgeren tillige gældende, at bøden på 38 mio. EUR var uforholdsmæssig. Retten bemærkede imidlertid i dommen, at Kommissionen havde taget hensyn til den omstændighed, at det omhandlede seglbrud udgjorde det første eksempel på anvendelse af artikel 23, stk. 1, litra e), i forordning nr. 1/2003, idet den havde præciseret, at uafhængig af denne omstændighed rådede sagsøgeren for det første over adskillige jurister med ekspertise i konkurrenceret, for det andet var ændringen af forordning nr. 1/2003 sket mere end tre år inden de kontrolundersøgelser, som det havde været genstand for, for det tredje var sagsøgeren blevet oplyst om konsekvenserne af et seglbrud, og for det fjerde var andre segl blevet anbragt i bygningerne hos andre selskaber i sagsøgerens koncern nogle uger tidligere. Retten understregede i øvrigt, at seglbruddet i sig selv bevirkede, at seglets beskyttelseseffekt forsvandt, og dette var tilstrækkeligt til at udgøre en overtrædelse. Endelig fandt Retten, at en bøde på 38 mio. EUR, som svarede til ca. 0,14% af sagsøgerens omsætning, ikke kunne anses for uforholdsmæssig i forhold til overtrædelsen, henset til den særlige grovhed af et seglbrud, sagsøgerens størrelse og behovet for at sikre en tilstrækkelig afskrækkende virkning af bøden, for at det ikke kan være fordelagtigt for en virksomhed at bryde et segl anbragt af Kommissionen i forbindelse med kontrolundersøgelser.

2. Bidrag vedrørende artikel 81 EF (nu artikel 101 TEUF)

a) Vedvarende overtrædelse

I dom af 19. maj 2010, *IMI m.fl. mod Kommissionen* (sag T-18/05, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), omfattede Rettens undersøgelse især den uafbrudte karakter af sagsøgernes deltagelse i overtrædelsen. Retten understregede i denne henseende, at selv om den periode, der adskiller to udslag af en ulovlig adfærd, er et relevant kriterium med henblik på at fastlægge en overtrædelses vedvarende karakter, forholder det sig ikke desto mindre således, at spørgsmålet, om nævnte periode er tilstrækkelig lang til at udgøre en afbrydelse af overtrædelsen eller ej, ikke kan undersøges abstrakt, men skal foretages i forbindelse med det pågældende kartels funktion. Den bemærkede i det foreliggende tilfælde, at perioden for fraværet af hemmelige kontakter eller tilkendegivelser fra sagsøgernes side med mere end et år oversteg de perioder, inden for hvilke de virksomheder, som var medlemmer af kartellet, normalt tilkendegav deres vilje til at begrænse konkurrencen. Ved at antage, at sagsøgerne på en uafbrudt måde havde deltaget i kartellet i den omtvistede periode, konkluderede Retten, at Kommissionen havde begået en retlig fejl, og ændrede den bøde, der var pålagt sagsøgerne, med henblik på at tage hensyn til deres kronologiske karteldeltagelse, ved at nedsætte forhøjelsen i henhold til varigheden fra 110 til 100%.

b) Beregning af bøden

De søgsmål, der blev anlagt til prøvelse af Kommissionens beslutninger, hvorved der pålagdes sanktioner for de såkaldte »industritråds«-, »VVS-rør«- og »spansk tobak«-karteller, gav Retten mulighed for at foretage præciseringer og illustrationer af en række faktorer, der indgår i beregningen af bøder.

Udgangsbeløbet

I dom af 28. april 2010, *BST mod Kommissionen* (sag T-452/05, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), vedrørende de overtrædende virksomheders reelle økonomiske mulighed for at skade konkurrencen bemærkede Retten, at selv om vertikal integration og produktsortimentets omfang efter omstændighederne kan være faktorer, som er relevante med henblik på at vurdere den indflydelse, en virksomhed kan øve på markedet, og i forhold til markedsandelene og omsætningen på det relevante marked kan udgøre supplerende indikationer for denne indflydelse, viste sagsøgerens argumenter vedrørende de andre berørte virksomheders vertikale integration i det foreliggende tilfælde ikke, at disse virksomheder rådede over særlige og væsentlige konkurrencemæssige fordele på det berørte marked.

Differentieret behandling

I sagen *Chalkor mod Kommissionen* (dom af 19.5.2010, sag T-21/05, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser og appelleret til Domstolen) og i den sag, som gav anledning til dommen i sagen *IMI m.fl. mod Kommissionen*, havde Kommissionen konkluderet, at der ikke var grundlag for at anvende en forskellig behandling af de lovovertrædere, der alene havde deltaget i et af leddene i det såkaldte »VVS-rør«-kartel, og dem, der ligeledes havde deltaget i et andet led i kartellet, eftersom samarbejdet inden for det andet led ikke havde været betydeligt snævre end det, der fandtes inden for det første led. Retten fandt imidlertid i disse domme, at en virksomhed, hvis ansvar er fastslået for så vidt angår flere led i et kartel, faktisk bidrager i højere grad til dette kartels effektivitet og grovhed end en lovovertræder, der alene er involveret i et enkelt led i dette samme kartel, og begår følgelig en grovere overtrædelse. Denne vurdering skal nødvendigvis finde sted i forbindelse med fastsættelsen af det særlige udgangsbeløb, eftersom hensyntagen til de formildende omstændigheder alene gør det muligt at fastsætte bødens grundbeløb på grundlag af de fremgangsmåder, lovovertræderen har anvendt ved gennemførelsen af kartellet. Retten nedsatte følgelig udgangsbeløbet for bøden med 10% for hver af sagsøgerne i disse sager.

Loftet på 10% af virksomhedens omsætning

I dom af 28. april 2010, *Gütermann og Zwicky mod Kommissionen* (forenede sager T-456/05 og T-457/05, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), henviste Retten til, at Kommissionen, i hvert fald i situationer, hvor der ikke er holdepunkter for, at en virksomhed har indstillet sine økonomiske aktiviteter eller har foretaget en urigtig gengivelse af sin omsætning for at undgå at blive pålagt en stor bøde, skal fastsætte maksimumsgrænsen for bøden i forhold til den seneste omsætning, der afspejler et afsluttet år med økonomisk aktivitet. I denne sag bemærkede Retten, at de tungtvejende indicier, som f.eks. en nul-omsætning gennem flere år, fraværet af ansatte eller endog manglende konkrete beviser for, at virksomhedens ejendomme udnyttedes, eller for, at der findes investeringsprojekter med henblik på udnyttelse af ejendommene, gav anledning til en formodning for, at Zwicky & Co. AG ikke længere udøvede normal økonomisk aktivitet som omhandlet i retspraksis. Retten fandt derfor, at for at fastlægge det loft på 10% af omsætningen, der ikke måtte overskrides ved beregningen af den i artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003 fastsatte bødeudmåling, skulle Kommissionen have taget udgangspunkt i Zwicky & Co.'s sidste omsætning, der fulgte af faktiske økonomiske aktiviteter, og ikke omsætningen hos den virksomhed, der havde overtaget Zwicky & Co. efter ophøret af dets aktiviteter.

Skærpende omstændigheder

I sagen *Deltafina mod Kommissionen* (dom af 8.9.2010, sag T-29/05, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser og appelleret til Domstolen) fastslog Kommissionen, at sagsøgeren havde haft den ledende rolle i kartellet, og forhøjede som følge heraf bødens grundbeløb med 50% på grundlag af skærpende

omstændigheder på den ene side, og tog denne rolle i betragtning som grund til kun at nedsætte bødens størrelse med 10% på grundlag af samarbejdet på den anden side. Retten fastslog i dommen, at Kommissionen begik en fejl i denne henseende. Den henviste for det første til, at den omhandlede virksomhed for at blive kvalificeret som leder skal have været en væsentlig drivende kraft bag kartellet og have haft et særligt og konkret ansvar for dets funktion. Den bemærkede dog, at hvis de elementer i denne sag, der var fremført af Kommissionen, godtgjorde, at sagsøgeren havde spillet en aktiv og direkte rolle i tobaksforarbejdningsvirksomhedernes kartel, var de imidlertid ikke tilstrækkelige til at fastslå, at denne virksomhed havde udgjort en sådan væsentlig drivende kraft bag kartellet, eller at dens rolle havde været mere betydningsfuld end en hvilken som helst af de spanske forarbejdningsvirksomheders. Retten understregede navnlig, at der intet element var i sagen, der indikerede, at Deltafinas SpA tog noget initiativ med det formål at skabe det omhandlede kartel eller at bringe spanske forarbejdningsvirksomheder til at tilslutte sig kartellet, og i øvrigt heller ikke, at selskabet påtog sig de aktiviteter, der normalt henhører under rollen som leder af et kartel, som f.eks. formandsposten under møder eller centralisering og formidling af visse oplysninger. Ved anvendelse af sin fulde prøvelsesret nedsatte Retten følgelig Deltafinas bøde fra 11,88 til 6,12 mio. EUR.

c) Ansvar for ulovlig adfærd – solidarisk ansvar

I dom af 13. september 2010, *Trioplast Industrier mod Kommissionen* (sag T-40/06, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), fremførte Retten en række præciseringer med hensyn til de regler, der finder anvendelse på successive moderselskabers solidariske ansvar for den bøde, der er pålagt deres datterselskaber.

Retten bemærkede for det første, at en fremgangsmåde, hvorefter der pålægges et moderselskab det samme udgangsbetrag som det, der blev lagt til grund med hensyn til det datterselskab, som direkte deltog i kartellet, uden at dette udgangsbetrag i tilfælde af tidsmæssig succession af flere moderselskaber fordeles, ikke i sig selv betragtes som uhensigtsmæssig. Det formål, som Kommissionen således forfølger, er at give mulighed for, at et moderselskab kan pålægges det samme udgangsbetrag som det, det ville være blevet pålagt i det tilfælde, hvor moderselskabet selv direkte deltog i kartellet, hvilket er i overensstemmelse med formålet med konkurrencepolitikken.

Endvidere bemærkede Retten, at når en overtrædelse begås af et datterselskab, der successivt indgik i flere økonomiske enheder i perioden for overtrædelsen, kan det ikke anses for uhensigtsmæssigt, at sammenlægningen af de beløb, der tildeles moderselskaberne, er højere end det beløb eller sammenlægning af beløb, som er tildelt datterselskabet.

Derimod anførte Retten, at det var med urette, at den anfægtede beslutning gav Kommissionen en fuldstændig frihed med hensyn til inddrivelse af bøden hos den ene eller den anden af de pågældende juridiske personer på grundlag af deres bidragsevne. Denne valgfrihed gør således det beløb, der faktisk inddrives fra sagsøgeren, afhængig af de beløb, der inddrives fra de tidligere moderselskaber, og omvendt, selv om disse selskaber aldrig har udgjort en fælles økonomisk enhed og derfor ikke er solidarisk ansvarlige. Retten tilføjede, at princippet om individualiserede straffe og sanktioner kræver, at det beløb, der faktisk er betalt af sagsøgeren, ikke overstiger dens kvoteandel af det solidariske ansvar, hvilken kvoteandel svarer til den del af bøden, der er tildelt sagsøgeren i forhold til det samlede beløb, som de successive moderselskaber respektivt holdes solidarisk ansvarlige for vedrørende betaling af den bøde, som datterselskabet er blevet pålagt. Retten konkluderede i denne sag, at beslutningen var uforenelig med Kommissionens forpligtelse om at give sagsøgeren mulighed for utvetydigt at kende det nøjagtige beløb, som den skal betale i henhold til den periode, for hvilken den sammen med datterselskabet er holdt solidarisk ansvarlig for overtrædelsen. Retten annullerede herefter beslutningen delvist og fastsatte det beløb, der tildelt Trioplast Industrier, til 2,73 mio. EUR, idet dette beløb udgør grundlaget for Kommissionens

fastsættelse af sagsøgerens kvoteandel i de successive moderselskabers solidariske ansvar for betaling af den bøde, som deres datterselskab er blevet pålagt.

3. Bidrag vedrørende artikel 82 EF (nu artikel 102 TEUF)

I dom af 1. juli 2010, *AstraZeneca mod Kommissionen* (sag T-321/05, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser og appelleret til Domstolen), udtalte Retten sig om lovligheden af en kommissionsbeslutning, hvori det blev fastslået, at sagsøgeren havde tilsidesat artikel 82 EF ved dels at afgive vildledende oplysninger til de nationale patentmyndigheder, dels at tilbagekalde markedsføringsstilladelser for et lægemiddel, hvis patent udløb.

Hvad angår det første tilfælde af misbrug fandt Retten, at afgivelsen af vildledende oplysninger til de offentlige myndigheder, som kan vildlede dem og derfor gøre det muligt at give en eksklusiv ret, som virksomheden ikke har ret til, eller som den har ret til i en mere begrænset periode, udgør en praksis, der går imod konkurrence baseret på kvaliteten af ydelserne, og som kan være særdeles konkurrencebegrænsende.

Den vildledende karakter af de oplysninger, som afgives til offentlige myndigheder, bør bedømmes på grundlag af objektive forhold, da påvisning af forsætlighed ved adfærden og ond tro hos den dominerende virksomhed ikke kræves med henblik på identificering af et misbrug af dominerende stilling. Den omstændighed, at begrebet misbrug af dominerende stilling har et objektivt indhold og ikke forudsætter et ønske om at forvolde skade, fører ikke til, at en hensigt til at anvende en praksis, der går imod konkurrence baseret på kvaliteten af ydelserne, under alle omstændigheder er uden relevans, selv om konstateringen af et misbrug i første række må hvile på en objektiv konstatering af en materiel gennemførelse af den pågældende adfærd.

Hvad angår det andet tilfælde af misbrug, dvs. tilbagekaldelsen af markedsføringstilladelser for et lægemiddel, hvis patent udløb, fandt Retten, at selv om en dominerende stilling ikke afskærer en virksomhed, der har denne stilling, fra at beskytte sine egne handelsmæssige interesser, når disse trues, kan den ikke anvende forskriftsprocedurer for at undgå eller besværliggøre konkurrenters adgang til markedet, når der ikke foreligger grunde for at beskytte den berettigede interesse hos en virksomhed, der går ind i en konkurrence baseret på kvaliteten af ydelserne, eller i mangel af objektive begrundelser. En virksomheds udarbejdelse – også selv om den indtager en dominerende stilling – af en strategi, der har til formål at indskrænke udhulingen af dens salg og være i stand til at imødegå konkurrencen fra generiske produkter, er lovlig og en del af den normale konkurrence, i den udstrækning den påtænkte adfærd ikke afviger fra en praksis, som indgår i en konkurrence baseret på kvaliteten af ydelserne.

Efter udløbet af beskyttelsesperioden for anvendelsen af data vedrørende resultater af farmakologiske, toksikologiske og kliniske forsøg har en adfærd, der har til formål at hindre fabrikkerne af generiske produkter i at anvende deres ret til disse oplysninger, som fremlægges med henblik på markedsføringen af det oprindelige lægemiddel, intet grundlag i den berettigede beskyttelse af en investering, der er omfattet af konkurrence baseret på kvaliteten af ydelserne. Den omstændighed, at konkurrenterne til den dominerende virksomhed kunne have fået markedsføringstilladelser ved hjælp af alternative procedurer, er ikke tilstrækkeligt til at fratage den adfærd, som består i at tilbagekalde markedsføringstilladelser, karakteren af misbrug, da den i hvert fald midlertidigt kan udelukke fabrikkerne af generiske produkter fra markedet.

I dom af 9. september 2010, *Tomra Systems m.fl. mod Kommissionen* (sag T-155/06, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser og appelleret til Domstolen), undersøgte Retten spørgsmålet om, hvorvidt Kommissionen for at bevise udelukkelsen af konkurrenter fra det samlede marked skal fastslå stør-

relsen af den krævede minimale levedygtighed for at kunne operere på det pågældende marked og herefter undersøge, om den del af markedet, der ikke kan opdyrkes (dvs. den del af markedet, der er bundet af den pågældende adfærd), er tilstrækkelig stor til at have en udelukkelsesvirkning over for konkurrenterne. Retten fandt, at en dominerende virksomheds lukning af en væsentlig del af markedet ikke kunne begrundes i påvisningen af, at den del af markedet, som kan erobres, stadig rækker til at give plads til et begrænset antal konkurrenter. Dels burde de kunder, som er i den udelukkede del af markedet, have mulighed for at drage nytte af enhver grad af konkurrence på markedet, og konkurrenterne burde kunne drive konkurrence baseret på kvaliteten af ydelserne på hele markedet og ikke blot en del heraf. Dels er den dominerende virksomheds rolle ikke at fastlægge antallet af de levedygtige konkurrenter, som har fået tilladelse til at konkurrere med virksomheden angående den del af markedet, der endnu kan erobres.

4. Bidrag vedrørende fusionskontrol

a) Begrebet anfægtelig retsakt

Den sag, der gav anledning til kendelse af 2. september 2010, *Schemaventotto mod Kommissionen* (sag T-58/09, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), gav Retten mulighed for at foretage præciseringer med hensyn til anvendelsen af artikel 21 i forordning (EF) nr. 139/2004¹⁴. I denne sag blev den påtænkte fusion mellem Abertis Infrastructures SA og Autostrade SpA, der i første omgang blev godkendt af Kommissionen, opgivet af de nævnte selskaber i betragtning af navnlig vanskelighederne i forbindelse med udviklingen i lovgivningen i Italien. Kommissionen foretog en foreløbig vurdering af lovgivningen, idet den konkluderede, at artikel 21 i forordning nr. 139/2004 var blevet tilsidesat. I forhold til et forslag til lovændringer underrettede Kommissionen ikke desto mindre de italienske myndigheder den 13. august 2008 om beslutningen om at afslutte den procedure, der var indledt i henhold til artikel 21 i forordning nr. 139/2004. Ved skrivelse af 4. september 2008 oplyste Kommissionen sagsøgeren om denne beslutning, der var genstanden for sagen for Retten.

Retten fandt for det første i kendelsen, at Kommissionen i skrivelsen kun meddelte, at den havde besluttet ikke at fortsætte proceduren i Abertis/Autostrade-sagen vedrørende de eventuelle overtrædelser, der var blevet konstateret ved den foreløbige undersøgelse, idet den ikke herved godkendte nye nationale lovbestemmelser.

For det andet undersøgte Retten, om denne foranstaltning udgjorde en anfægtelig retsakt, dvs. om den havde retligt bindende virkninger, som kunne berøre sagsøgerens interesser gennem en væsentlig ændring af hans retsstilling. Retten bemærkede i denne forbindelse, at proceduren i artikel 21, stk. 4, i forordning nr. 139/2004 vedrører Kommissionens kontrol med konkrete fusioner i henhold til forordningen. Kommissionen er derfor forpligtet til at vedtage en beslutning over for medlemsstaten, som består i enten en anerkendelse af den pågældende interesse som følge af, at den er forenelig med EU-rettens generelle principper og øvrige bestemmelser, eller en manglende anerkendelse af interessen som følge af, at den uforenelig med de nævnte principper og bestemmelser. Som følge af, at den påtænkte fusion ikke blev gennemført, havde Kommissionen således ikke længere kompetence til i det foreliggende tilfælde at afslutte den procedure, der var indledt i henhold til forordningens artikel 21, stk. 4, ved en beslutning om anerkendelse af en offentlig interesse, der beskyttedes af de nationale foranstaltninger, det drejede sig om.

¹⁴ Rådets forordning (EF) nr. 139/2004 af 20.1.2004 om kontrol med fusioner og virksomhedsovertagelser (EUT L 24, s. 1).

Det påvirker ikke denne konklusion, at proceduren i artikel 21, stk. 4, i forordning nr. 139/2004 ikke kun har en objektiv, men også en subjektiv funktion, nemlig at beskytte de berørte virksomheders interesse i forbindelse med den påtænkte fusion med henblik på at garantere retssikkerheden og sikre hurtigheden af den i forordningen fastsatte procedure, idet det som følge af, at de berørte virksomheder havde opgivet den påtænkte fusion, var blevet unødvendigt at tage hensyn til den subjektive funktion.

Kommissionen kunne derfor kun træffe den formelle beslutning at afslutte den omhandlede procedure. Idet den ingen andre virkninger havde, kunne denne beslutning derfor ikke udgøre en anfægtelig retsakt.

I sagen *Éditions Jacob mod Kommissionen* (dom af 13.9.2010, sag T-279/04, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser og appelleret til Domstolen) fremsatte Kommissionen en formalitetsindsigelse mod den af sagsøgeren anlagte sag til prøvelse af beslutningen om godkendelse – på betingelse af genafståelse af aktiver – af Lagardère SCA's tilbagekøb af Vivendi Universal Publishing SA. Kommissionen var af den opfattelse, at en tidligere beslutning, hvori den havde besluttet at indlede den tilbundsgående undersøgelse af den planlagte fusion, havde medført, at Natexis Banques Populaires SA's forudgående køb af målaktiver forudsætningsvis, men nødvendigvis blev kvalificeret som erhvervelse af andele i et selskab med henblik på videresalg. Den anfægtede beslutning var således blot en rent bekræftende afgørelse. Retten afviste Kommissionens fortolkning med henvisning til, at beslutningen om at indlede den tilbundsgående kontrolfase ikke udgjorde en anfægtelig retsakt, men en forberedende foranstaltning, som udelukkende har til formål at indlede en forundersøgelse, der skal fastslå de forhold, der skal give Kommissionen mulighed for at træffe en endelig afgørelse om, hvorvidt den pågældende fusion var forenelig med fællesmarkedet. Retten tilføjede, at indledningen af den tilbundsgående undersøgelse udelukkende havde til formål at foretage en forudgående konstatering af den alvorlige tvivl, som den anmeldte fusion havde givet anledning til.

b) Begrebet fusion

I sagen *Aer Lingus Group mod Kommissionen* (dom af 6.7.2010, sag T-411/07, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser) søgte sagsøgeren med støtte i de nationale lovbestemmelser at udvide fusionsbegrebet, således som dette defineres i EU-retten, til tilfælde, hvor – i mangel af opnåelse af kontrol – kapitaldeltagelse fra et selskabs side i et andet selskab ikke i sig selv giver mulighed for at øve afgørende indflydelse på sidstnævnte virksomheds drift. Ryanair Holdings plc havde fremsat et offentligt tilbud om køb af hele aktiekapitalen (OPA) i Aer Lingus Group plc, men havde måttet opgive projektet på grund af Kommissionens beslutning, hvorved fusionen blev erklæret uforenelig med fællesmarkedet. Efter denne beslutning havde Aer Lingus Group dog anmodet Kommissionen om at pålægge Ryanair derudover at afhænde sin allerede bestående minoritetsandel i selskabet. Da Kommissionen afviste denne anmodning, anlagde Aer Lingus Group sag til prøvelse af denne beslutning.

I dommen erindrede Retten om, at beføjelsen til at pålægge afhændelse af samtlige de aktiver, en virksomhed har erhvervet i en anden virksomhed, kun består med henblik på, at den situation, der bestod forud for fusionens gennemførelse, genoprettes. Uden erhvervelse af kontrol, og derfor uden fusionens gennemførelse, har Kommissionen følgelig ikke beføjelse til at ophæve den pågældende »fusion«. Retten præciserede også generelt, at forordning nr. 139/2004 ikke har til hensigt at beskytte virksomhederne mod uoverensstemmelser af forretningsmæssig art, hvorunder de er uenige med deres aktionærer, eller at fjerne enhver usikkerhed vedrørende sidstnævntes godkendelse af vigtige beslutninger, idet denne form for tvister henhører under de nationale domstole. På samme måde ville det, hvis man antog, at Kommissionen kunne beordre afhændelsen af en minoritetsandel i en konkurrerende virksomhed alene med den begrundelse, at den udgør en teoretisk risiko på det økonomiske plan, hvor der er tale om et duopol eller en ulempe for tiltrækningskraft

ten for aktierne i den ene af de virksomheder, der indgår i dette duopol, gå ud over de beføjelser, der er overdraget til Kommissionen i henhold til fusionskontrollen.

I sagen *Éditions Jacob mod Kommissionen* bestred sagsøgeren den retlige kvalifikation af Natexis Banques Populaires' forudgående køb af målaktiver som erhvervelse af andele i et selskab med henblik på videresalg, der er omfattet af artikel 3, stk. 5, litra a), i forordning (EØF) nr. 4064/89¹⁵. Sagsøgeren gjorde gældende, at denne transaktion, benævnt »salg med tilbagekøbspligt«, faktisk var en fusion som omhandlet i forordningens artikel 3, stk. 1, litra b), idet den havde gjort det muligt for Lagardère at opnå enten enekontrol over målaktiverne gennem Natexis Banques Populaires eller fælles kontrol herover med Natexis Banques Populaires og derfor have mulighed for at udøve en bestemmende indflydelse på virksomheden forbundet med målaktiverne.

Ifølge Retten kunne påstandene om enekontrol ikke tages til følge. Det fremgik således af ordlyden af overdragelsesaftalen, at Lagardère hverken havde ejendoms- eller brugsret til målaktiverne inden Kommissionens vedtagelse af den betingede godkendelse, eller rettigheder, som gav selskabet mulighed for at udøve en bestemmende indflydelse på selskabsorganerne med kontrol over målaktiverne. Retten bemærkede med hensyn til den fælles kontrol, at selv hvis det antoges, at salget med tilbagekøbspligt af målaktiverne gav Lagardère mulighed for sammen med Natexis Banques Populaires at udøve en bestemmende indflydelse på virksomheden forbundet med målaktiverne, så snart aktiesalget var gennemført, ville fusionen som følge heraf under alle omstændigheder udgøre en selvstændig transaktion i forhold til den af Lagardère anmeldte fusion. Den fejl, som Kommissionen begik ved at kvalificere salget med tilbagekøbspligt af målaktiverne som en »erhvervelse af andele i et selskab med henblik på videresalg« og ikke som en erhvervelse af ene- eller fælleskontrol, ville under alle omstændigheder være uden betydning for lovligheden af den beslutning, hvorved Lagardères tilbagekøb af Vivendi Universal Publishing – på betingelse af genafståelse af aktiver – erklæres forenelig med fællesmarkedet.

c) Øget effektivitet – påviselighed

I dommen *Ryanair mod Kommissionen* bemærkede Retten for det første, at Kommissionen var af den opfattelse, at det fremgik af såvel forordning nr. 139/2004 som retningslinjerne for vurdering af horisontale fusioner efter fusionsforordningen¹⁶, at effektivitetsgevinsterne som følge af fusionen for at kunne opveje dens negative virkninger for forbrugerne skal kunne påvises at kunne skabe en fordel for forbrugerne, som ikke kunne opnås i samme omfang ved mindre konkurrencebegrænsende midler end den planlagte fusion. Med hensyn til den første betingelse understregede Retten, at betingelsen om den øgede effektivitets påviselighed, i modsætning til hvad Kommissionen anførte i den anfægtede beslutning, i overensstemmelse med retningslinjerne ikke kræver, at den anmeldende part fremlægger oplysninger, der kan kontrolleres på uafhængigt grundlag af tredje-mand, eller dokumenter fra tiden forud for fusionen, der gør det muligt at vurdere omfanget af den øgede effektivitet skabt ved erhvervelsen objektivt og uafhængigt. Kommissionen kunne derfor ikke udelukke de oplysninger, Ryanair Holdings havde fremlagt på dette grundlag. Retten tilføjede, at forretningslivet ikke nødvendigvis giver mulighed for at fremlægge sådanne dokumenter i rette tid, og de dokumenter, en virksomhed anvender for at iværksætte et OPA – hvad enten dokumenterne stammer fra denne virksomhed eller fra dens rådgivere – vil efter deres art sandsynligvis være af en vis betydning for at underbygge indholdet af påstandene om øget effektivitet.

¹⁵ Rådets forordning (EØF) nr. 4064/89 af 21.12.1989 om kontrol med fusioner og virksomhedsovertagelser (berigtiget udgave EFT 1990 L 257, s. 13).

¹⁶ Retningslinjer for vurdering af horisontale fusioner efter Rådets forordning om kontrol med fusioner og virksomhedsovertagelse (EUT 2004 C 31, s. 5).

d) Tilsagn

Befuldmægtiget

I sagen *Éditions Jacob mod Kommissionen* (dom af 13.9.2010, sag T-452/04, ikke trykt i Samling af Afgørelser og appelleret til Domstolen) skulle Retten træffe afgørelse om lovligheden af beslutningen om godkendelse af Wendel Investissement SA som køber af de afståede aktiver i henhold til Kommissionens beslutning af 7. januar 2004 om godkendelse – på betingelse af genafståelse af aktiver – af Lagardères tilbagekøb af Vivendi Universal Publishing. Et af de anbringender, der var fremført, var, at godkendelsen af Wendel Investissement var støttet på rapporten fra en befuldmægtiget, som ikke var uafhængig. Retten bemærkede i denne forbindelse, dels at den befuldmægtigede blev udpeget, selv om han var medlem af direktionen i det selskab, som havde målaktiverne, dels at han faktisk samtidigt udførte funktionerne som direktionsmedlem i selskabet med målaktiverne. Han befandt sig derfor i et afhængighedsforhold i forhold til dette selskab, der var egnet til at skabe tvivl om den neutralitet, som det påhvilede ham at udvise ved udførelsen af sit hverv som befuldmægtiget. I det omfang hvor denne udarbejdede evalueringsrapporten om Wendel Investissements kandidatur som køber af de genafståede aktiver, som havde en afgørende indflydelse på den af Kommissionen vedtagne godkendelsesbeslutning, fandt Retten, at den konstaterede ulovlighed berettigede annullationen af beslutningen om godkendelse af Wendel Investissement som køber.

Statsstøtte

Retspraksis på området for statsstøtte udgjorde en væsentlig del af Rettens aktiviteter i 2010 med afslutningen af 50 sager. Der kan alene gives en kort oversigt over disse afgørelser for så vidt angår for det første formaliteten, for det andet materielle spørgsmål og for det tredje processuelle regler.

1. Formaliteten

Retspraksis i år præciserer anvendelsen med hensyn til vurderingen af søgsmålskompetence for så vidt angår sager, der tilsigter at anfægte en kommissionsbeslutning, hvorved en støtteforanstaltning erklæres forenelig med fællesmarkedet.

For det første nedlagde sagsøgeren i sagen *TF1 mod Kommissionen* (dom af 13.9.2010, sag T-193/06, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser) påstand om annullation af en kommissionsbeslutning vedrørende støtteforanstaltninger til filmproduktion og produktion inden for den audiovisuelle sektor i Frankrig, hvorved Kommissionen besluttede ikke at rejse indsigelse mod de anmeldte foranstaltninger ved afslutningen af den indledende undersøgelsesfase i henhold til artikel 88, stk. 3, EF.

Idet den gjorde gældende, at den anfægtede beslutning formelt blev rettet til Den Franske Republik, anfægtede Kommissionen sagen, der var anlagt af sagsøgeren, ved at fastslå, at nævnte selskab ikke var individuelt berørt af denne beslutning.

Retten bemærkede, at den indledende fase af undersøgelsen alene har til formål at gøre det muligt for Kommissionen at danne sig en første opfattelse af, om den pågældende støtte helt eller delvis er forenelig med fællesmarkedet. Det er først i undersøgelsesfasen i artikel 88, stk. 2, EF, at Kommissionen er forpligtet til at give de berørte adgang til at fremsætte deres bemærkninger. Når Kommissionen således uden at indlede den formelle undersøgelsesprocedure fastslår, at støtten er forenelig med fællesmarkedet, kan de berørte parter, der er indrømmet disse processuelle garantier, bl.a. de konkurrerende virksomheder til støttemodtagerne, anlægge sag med påstand om at beskytte deres processuelle rettigheder. Hvis sagsøgeren derimod anfægter berettigelsen af beslutningen og vurde-

ringen af støtten som sådan, er den omstændighed alene, at sagsøgeren anses for »interesseret part« i artikel 88, stk. 2, EF's forstand, ikke tilstrækkeligt til at realitetsbehandle sagen.

I den nævnte sag undersøgte Retten indledningsvis beskaffenheden af sagsøgerens anbringender, før den konkluderede, at ingen af disse annullationsanbringender tilsigtede at fastslå, at de pågældende støtteforanstaltninger havde forårsaget alvorlige problemer på grund af deres kvalifikation som statsstøtte eller konstateringen af deres forenelighed med fællesmarkedet, og at Kommissionen på grund af disse vanskeligheder var forpligtet til at indlede en formel procedure. Sagsøgeren anfægtede ikke Kommissionens afslag på at indlede en formel undersøgelsesprocedure i henhold til artikel 88, stk. 2, EF eller påberåbte sig en tilsidesættelse af de processuelle rettigheder i henhold til denne bestemmelse, men ønskede annullation af beslutningen med hensyn til realiteten, således som selskabet bekræftede under retsmødet som svar på et spørgsmål fra Retten.

Under disse omstændigheder havde sagen ikke til formål at beskytte sagsøgerens proceduremæssige rettigheder, som derfor måtte godtgøre, at selskabet havde en særlig stilling som omhandlet i praksis siden Domstolens dom i sagen *Plaumann mod Kommissionen*¹⁷, bl.a. fordi dets stilling på markedet var påvirket væsentligt af de støtteforanstaltninger, der er genstand for beslutningen, idet påvirkningen af selskabets konkurrencemæssige stilling skal undersøges i forhold til støttemodtagerne, dvs. erhvervsdrivende, der har produktionsvirksomhed inden for filmproduktion og produktion inden for den audiovisuelle sektor. Eftersom den på omsætningen anvendte procentdel af påbudt investering i den foreliggende sag var den samme for alle konkurrenter, var den omstændighed, at sagsøgerens udgifter oversteg de øvrige konkurrenters udgifter, henset til selskabets højere omsætning, ikke af en sådan art, at den var egnet til at skabe en særlig stilling hvad angår selskabet og derfor ikke individualiserede det på lignende måde som en adressat som omhandlet i retspraksis i henhold til dommen i sagen *Plaumann mod Kommissionen*.

For det andet fandt Retten i dom af 13. september 2010, *Grækenland m.fl. mod Kommissionen* (forenede sager T-415/05, T-416/05 og T-423/05, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), at så længe sagsøgerne mente at have en interesse i at begære den anfægtede beslutning annulleret, selv om de er trådt i likvidation, havde intervenienten en tilsvarende interesse i at intervenere i sagen til støtte for Kommissionens påstande for at forsvare denne beslutnings lovlighed – alene for at kunne rejse erstatningskrav og anlægge sag med påstand om, at der uretmæssigt er ydet støtte til skade for intervenienten.

For det tredje og sidste bemærkede Retten i dom af 16. december 2010, *Nederlandene og NOS mod Kommissionen* (forenede sager T-231/06 og T-237/06, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), at den administrative procedure for kontrol af statsstøtte kun kan indledes mod den pågældende medlemsstat. De støttemodtagende virksomheder betragtes kun som berørte i denne procedure. Det følger heraf, at de berørte parter på ingen måde kan påberåbe sig en sådan ret til forsvar, som tilkommer de personer, der er genstand for undersøgelsen, men at de kun har ret til at blive inddraget i den administrative procedure i det omfang, det må anses for formålstjenligt under hensyn til sagens konkrete omstændigheder.

¹⁷ Dom af 15.7.1963, sag 25/62, Sml. 1954-1964, s. 411, på s. 414, org.ref.: Rec. s. 197, på s. 223.

2. Materielle bestemmelser

a) Individuel støtte, der er tildelt til gennemførelse af en generel støtteordning, som er godkendt af Kommissionen

I dom af 3. marts 2010, *Freistaat Sachsen m.fl. mod Kommissionen* (forenede sager T-102/07 og T-120/07, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), fandt Retten, at Kommissionen, når den får forelagt en individuel støtteforanstaltning, som hævdes at være truffet i medfør af en tidligere godkendt støtteordning, ikke uden videre kan vurdere støtteforanstaltningen direkte i henhold til EF-traktaten. Den skal, før den indleder nogen form for procedure, først blot kontrollere, om støtten er omfattet af den generelle ordning og opfylder de betingelser, der er fastsat i beslutningen om godkendelse af denne generelle ordning. I modsat fald ville Kommissionen i forbindelse med sin undersøgelse af hver enkelt individuel støtte efterfølgende kunne ændre sin beslutning om godkendelse af støtteordningen, hvilket i sig selv forudsætter en undersøgelse i forhold til artikel 87 EF. En støtte, som udgør en streng og forudsigelig anvendelse af de betingelser, der er fastsat i beslutningen om godkendelse af den generelle ordning, anses følgelig for en eksisterende støtte, der ikke har skullet anmeldes til Kommissionen eller har skullet undersøges med henblik på artikel 87 EF.

Retten præciserede også, at en kommissionsbeslutning, hvori der tages stilling til, om en statsstøtte er forenelig med den pågældende ordning, er omfattet af Kommissionens forpligtelse til at kontrollere anvendelsen af artikel 87 EF og 88 EF. Af denne grund er Kommissionens undersøgelse af foreneligheden af en støtte med denne ordning ikke en foranstaltning, som overskrider dens beføjelser. Som følge heraf kan Kommissionens vurdering ikke begrænses af den vurdering, som de nationale myndigheder, der har ydet støtten, har foretaget.

b) Indrømmelse af en økonomisk fordel

I dom af 21. maj 2010, *Frankrig m.fl. mod Kommissionen* (forenede sager T-425/04, T-444/04, T-450/04 og T-456/04, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), fastslog Retten, at offentlige erklæringer fremsat af offentlige myndigheder indebærer en mærkbar fordel for en virksomhed i betragtning af, at de fører til fornyet tillid på finansmarkederne. De gør det også muligt, lettere og mindre bekosteligt for virksomheden at få adgang til de nye lån, der er nødvendige for at refinansiere dens kortfristede gæld, og endelig bidrager de til at stabilisere virksomhedens meget svage finansielle situation. Erklæringerne har en afgørende indvirkning på kreditvurderingsbureauernes reaktion. Enhver positiv indflydelse på en virksomheds rating, som blot kan være en følge af offentlige erklæringer, der er egnede til at skabe tillid hos investorerne eller at styrke deres tillid, har umiddelbar indvirkning på, hvor store omkostninger virksomheden må afholde for at refinansiere sin gæld på kapitalmarkederne.

Retten præciserede også, at kravet om en forbindelse mellem den påviste fordel og forpligtelsen af statsmidler i princippet forudsætter, at fordelene er snævert knyttet til en byrde, som belaster statsbudgettet, eller at der på grundlag af retligt bindende forpligtelser, som staten har indgået, er skabt en tilstrækkelig konkret økonomisk risiko for dette budget. For at erklæringer kan sidestilles med en statslig garanti eller fortolkes således, at de udtrykker et uigenkaldeligt tilsagn om at yde en bestemt støtte, såsom betaling af kortfristet gæld, skal de bestå af en konkret, ubetinget og uigenkaldelig forpligtelse af offentlige midler og udtrykkeligt angive, enten nøjagtigt hvor store beløb der ville blive investeret, hvilke konkrete gældsposter der ville blive garanteret, eller, i det mindste, hvor stor en finansiel ramme der på forhånd var fastlagt, såsom en kreditlinje på et bestemt beløb, samt på hvilke betingelser den påtænkte støtte ville blive ydet. At en medlemsstat gjorde brug af sit særlige omdømme på finansmarkederne, er i sig selv ikke tilstrækkeligt til at godtgøre, at dens midler var udsat

for en risiko af en sådan art, at det udgjorde en overførsel af statsmidler som omhandlet i artikel 87, stk. 1, EF, der i tilstrækkelig grad var knyttet til den fordel, erklæringerne indebar.

I dom af 15. juni 2010, *Mediaset mod Kommissionen* (sag T-177/07, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser og appelleret til Domstolen), henviste Retten til, at det er fastslået i retspraksis, at en direkte fordel, der ydes til visse fysiske eller juridiske personer, som ikke nødvendigvis udgør virksomheder, kan udgøre en indirekte fordel for og dermed statsstøtte til andre fysiske eller juridiske personer, der udgør virksomheder. Opfattelsen, hvorefter et forbrugertilskud ikke kan betragtes som statsstøtte til fordel for operatører, der udbyder forbrugsvarer eller tjenesteydelser, skal derfor forkastes.

c) Tjenesteydelser af almindelig økonomisk interesse

I dom af 1. juli 2010, *M6 og TF1 mod Kommissionen* (forenede sager T-568/08 og T-573/08, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser og appelleret til Domstolen), fastslog Retten, at synspunktet, hvorefter overholdelsen af den fjerde betingelse i præmis 88-93 i Domstolens dom af 24. juli 2003, *Altmark Trans og Regierungspräsidium Magdeburg*¹⁸, betinger muligheden for undtagelse i henhold til artikel 86, stk. 2, EF, hviler på en sammenblanding mellem betingelserne for, at der er tale om statsstøtte som omhandlet i artikel 87, stk. 1, EF og dem, der anvendes for at vurdere, om en støtte er forenelig med artikel 86, stk. 2, EF. Det eneste formål med betingelserne i dommen i sagen *Altmark Trans og Regierungspräsidium Magdeburg* er kvalificering af den pågældende foranstaltning som statsstøtte med henblik på afgørelsen af, om der foreligger en forpligtelse til at anmelde foranstaltningen til Kommissionen i forbindelse med ny støtte, eller samarbejde med Kommissionen i forbindelse med eksisterende støtte.

Retten påpegede også, at spørgsmålet om, hvorvidt en virksomhed, som overdrages en tjenesteydelse af almindelig økonomisk interesse med hensyn til radio- og tv-virksomhed, vil kunne opfylde sine offentlige serviceforpligtelser med lavere omkostninger, er uden betydning for vurderingen af foreneligheden af den statslige finansiering af denne tjenesteydelse under hensyn til fællesskabsreglerne om statsstøtte. Det, som artikel 86, stk. 2, EF har til hensigt at undgå ved bedømmelsen af støttens forholdsmæssighed, er, at en operatør med ansvar for en tjenesteydelse af almindelig økonomisk interesse modtager en finansiering, som overstiger nettoudgifterne i forbindelse med offentlig service.

I dommen i sagen *Nederlandene og NOS mod Kommissionen* præciserede Retten, at medlemsstaterne har en bred skønsmagt med hensyn til definitionen af det, de anser for at være tjenesteydelser af almen økonomisk interesse. Kommissionen kan således kun sætte spørgsmålstejn ved en medlemsstats definition af disse tjenesteydelser i tilfælde af en åbenbar fejl. Hvad angår definitionen af public service med hensyn til radio- og tv-virksomhed bør Kommissionen som traktatens vogter være i stand til at gribe ind i tilfælde af en åbenbar fejl, selv om det er korrekt, at det ikke tilkommer den at afgøre, om et program skal udbydes som en tjeneste af almindelig økonomisk interesse eller at sætte spørgsmålstejn ved kvaliteten af et givet produkt.

d) Kriteriet om den private investor, som opererer på markedsøkonomiske vilkår

I dom af 3. marts 2010, *Bundesverband deutscher Banken mod Kommissionen* (sag T-163/05, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), forkastede Retten argumentet om, at den teoretiske efterprøvelse af, om en transaktion er gennemført i henhold til de normale markedsøkonomiske vilkår, nødvendigvis skal ske med henvisning til den ene investor eller til den ene virksomhed, der begunstiges ved investeringen, da samspillet mellem de forskellige aktører netop er det, der karakteri-

¹⁸ Sag C-280/00, Sml. I, s. 7747.

serer markedsøkonomien. Kommissionen kan således undersøge spørgsmålet, om en virksomhed havde kunnet tilvejebringe midler hos andre investorer, der medfører de samme fordele for virksomheden, og i givet fald på hvilke betingelser. Denne efterprøvelse kræver i øvrigt heller ikke, at der ses bort fra de begrænsninger, der er forbundet med arten af den overførte formue.

Endvidere fastslog Retten, at den omstændighed, at et af aspekterne af transaktionen medfører en forhøjelse af den risiko, der løbes af investoren, kun berettiger en forhøjelse af godtgørelsen, hvis nævnte aspekt medfører en fordel for banken, eller hvis banken ikke er i stand til at afslå den tilbudte kapital. Hvis forhøjelsen af risikoen for investoren derimod følger af en beslutning, som investoren vedtog af årsager, som er investorens egne, uden at blive påvirket af bankens ønsker eller behov, vil banken afslå at betale et godtgørelsestillæg og vil tilvejebringe kapitalen hos andre investorer.

I dommen i sagen *Grækenland m.fl. mod Kommissionen* fandt Retten, efter at have henvist til, at det følger af artikel 87, stk. 1, EF, at begrebet støtte er et objektivt begreb, ved hvis afgrænsning det alene har betydning, om en statslig foranstaltning giver den virksomhed, som den er rettet til, en økonomisk fordel, som den ikke ville have opnået under normale markedsvilkår, at kriteriet om den private investor skal anvendes, selv om transaktionen er fornuftig for de offentlige myndigheder eller den offentlige virksomhed, der tildeler støtten.

e) Forpligtelse til at tilbagebetale støtte

I dommen i sagen *Grækenland m.fl. mod Kommissionen* behandlede Retten spørgsmålet om tilbagesøgningen af støtte i tilfælde af økonomisk kontinuitet mellem to virksomheder. Når der foreligger en sådan kontinuitet, kan den nye virksomhed anses for at være den faktiske modtager af den støtte, som var til fordel for de pågældende aktiviteter, som blev tildelt den tidligere virksomhed, inden de omhandlede aktiviteter blev overtaget af den nye virksomhed. Når to virksomheder ikke udgør en økonomisk enhed efter spaltningen, kan støtte, der er tildelt den tidligere virksomhed efter spaltningen, derimod ikke tilbagesøges fra den nye virksomhed, blot fordi denne virksomhed indirekte drager fordel af den. Det giver således ikke i sig selv anledning til at fastslå, at den nye virksomhed er den faktiske modtager af støtten til den tidligere virksomhed.

Hvad angår tilbagebetalingsforpligtelsens fordeling mellem støttemodtagerne bemærkede Retten, at Kommissionen ikke behøver at præcisere, i hvilket omfang hver virksomhed har draget fordel af den støtte, den har modtaget, i en beslutning, hvori det fastslås, at den pågældende støtte er uforenelig og skal tilbagesøges. Det tilkommer den berørte medlemsstat i samarbejde med Kommissionen i henhold til artikel 10 EF at fastlægge det beløb, som hver af disse virksomheder skal tilbagebetale i forbindelse med støttens tilbagesøgning.

Kriterierne for identificeringen af den faktiske støttemodtager, der er fastsat i retspraksis, er i øvrigt af objektiv karakter. Det kan fastslås, om der forekommer økonomisk kontinuitet, på grundlag af forskellige objektive forhold, som f.eks. at der ikke er betalt en pris svarende til markedsprisen for de overførte aktiver, eller den objektive omstændighed, at overførslen har medført en omgåelse af forpligtelsen til at tilbagebetale den omtvistede støtte.

Konklusionen om, at der er økonomisk kontinuitet mellem to virksomheder, giver ikke anledning til at antage, at de nye foranstaltninger til fordel for den nye virksomhed, der undersøges i den anfægtede beslutning, i betragtning af de to selskabers fortsatte økonomiske vanskeligheder efter spaltningen er en logisk følge af den tidligere støtte og derfor også må anses for statsstøtte. Det tilkommer under alle omstændigheder Unionens retsinstanser at undersøge, om det under hensyn til de relevante elementer er rimeligt at udskille disse foranstaltninger fra de tidligere støtteforanstaltninger.

3. Processuelle regler

a) Den formelle undersøgelsesprocedure

I dom af 3. marts 2010, *Bundesverband deutscher Banken mod Kommissionen* (sag T-36/06, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), fastslog Retten, at spørgsmålet, om Kommissionen anvendte kriteriet om den private investor ukorrekt, ikke må sammenblandes med spørgsmålet, om der forelå alvorlige vanskeligheder, der nødvendiggjorde indledningen af den formelle undersøgelsesprocedure. Den omstændighed, at Kommissionen ikke havde svaret på visse klagepunkter, som sagsøgeren havde rejst i forbindelse med en lignende sag, indebar ikke, at Kommissionen ikke kunne træffe afgørelse vedrørende den pågældende foranstaltning på grundlag af de oplysninger, den rådede over, og at den som følge heraf burde indlede den formelle undersøgelsesprocedure for at færdiggøre sin undersøgelse. Når Kommissionen har indledt den formelle undersøgelsesprocedure i forbindelse med lignende transaktioner, og væsentligheden af visse karakteristika, der er fælles for alle transaktionerne, i den forbindelse særligt er blevet drøftet, kan det fastslås, at Kommissionen råder over oplysninger, der gør det muligt for den at vurdere relevansen af nævnte karakteristika.

b) Begrundelsespligt

I dommen i sagen *Freistaat Sachsen m.fl. mod Kommissionen* annullerede Retten som følge af utilstrækkelig begrundelse en kommissionsbeslutning om, at der forelå statsstøtte, der var uforenelig med fællesmarkedet, der ikke i beregningen af støtten til en kriseramt virksomhed indeholdt nogen henvisning til praksis på det finansielle marked om kumulation af risici (kriseramt virksomhed, mangel på sikkerhed osv.), idet forholdet mellem de forhøjelser, som Kommissionen havde anvendt, og den særlige situation for de pågældende virksomheder ikke fremgik klart, og valget mellem de anvendte forhøjelser i det mindste fremstod som vilkårligt, hvorimod Kommissionens meddelelse om metoden for fastsættelse af referencesatsen og kalkulationsrenten¹⁹ ikke indeholdt nogen oplysninger om denne kumulation af risici. Kommissionen burde have forklaret anvendelsen af yderligere forhøjelser og deres omfang ved en undersøgelse af praksis på markedet for således at gøre det muligt for disse selskaber at sætte spørgsmålstejn ved, om forhøjelserne er passende, og gøre det muligt for Retten at prøve deres lovlighed.

Endvidere præciserede Retten i dommen i sagen *Mediaset mod Kommissionen*, at begrundelsespligten ved kvalifikationen af en støtteforanstaltning kræver, at de grunde, der førte Kommissionen til at fastslå, at foranstaltningen faldt inden for anvendelsesområdet for artikel 87, stk. 1, EF, skal være angivet. Hvad angår spørgsmålet, om der foreligger fordrejning af konkurrencen på fællesmarkedet, gælder det, at selv om Kommissionen ifølge fast retspraksis er forpligtet til i begrundelsen for sin beslutning i det mindste at anføre de omstændigheder, hvorunder en støtte er blevet ydet, når omstændighederne godtgør, at støtten kan påvirke samhandelen mellem medlemsstaterne og fordreje eller true med at fordreje konkurrencen, er den derimod ikke forpligtet til at foretage en økonomisk analyse af den faktiske situation på de berørte markeder, af markedsandelen for de virksomheder, der modtager støtte, af de konkurrerende virksomheders stilling og af samhandelen mellem medlemsstater. Desuden er Kommissionen i tilfælde af ulovligt tildelt støtte ikke forpligtet til at dokumentere de reelle følger af støtten for konkurrencen og for samhandelen mellem medlemsstater. Hvis det var tilfældet, ville dette krav faktisk medføre, at de medlemsstater, der udbetaler ulovlig støtte, ville blive begunstiget i forhold til de medlemsstater, som underretter Kommissionen om støtteforanstaltninger. Det er navnlig tilstrækkeligt, at Kommissionen godtgør,

¹⁹ Kommissionens meddelelse 97/C 273/03 om metoden for fastsættelse af referencesatsen og kalkulationsrenten (EFT C 273, s. 3).

at den omtvistede støtte kan påvirke samhandelen mellem medlemsstaterne og fordreje eller true med at fordreje konkurrencen, og det er ikke nødvendigt at afgrænse det pågældende marked.

EF-varemærker

Afgørelser vedrørende anvendelse af forordning (EF) nr. 40/94²⁰ og forordning (EF) nr. 207/2009²¹ udgjorde også i 2010 en betydelig del af de af Retten afgjorte sager (180 sager, dvs. 34% af det samlede antal afgjorte sager i 2010).

1. Absolutte registreringshindringer

Artikel 7, stk. 1, litra b), i forordning nr. 40/94 og i forordning nr. 207/2009 forbyder registrering som EF-varemærker af tegn, der mangler fornødent særpræg, hvilket fornødent særpræg skal bedømmes i forhold til de varer eller tjenesteydelser, for hvilke varemærket er søgt registreret samt i forhold til opfattelsen af varemærket hos den relevante kundekreds.

I dom af 15. juni 2010, *X Technology Swiss mod KHIM (Farvning i orange af en soks tå)* (sag T-547/08, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser og appelleret til Domstolen), frifandt Retten Harmoniseringskontoret i en sag, hvorunder der var nedlagt påstand om annulation af den afgørelse, der blev truffet af appelkammeret ved Kontoret for Harmonisering i det Indre Marked (Varemærker og Design), hvorefter en orange farve med form af en hætte, som dækker tåen på hver enkelt strikvare-artikel, er uden fornødent særpræg for en gennemsnitsforbruger. Retten fastslog for det første, at appelkammeret ikke begik en fejl ved at anvende retspraksis om tredimensionelle varemærker på det ansøgte varemærke, som af sagsøgeren var kvalificeret som et »positionsvarermærke«. Retten præciserede, at kvalifikationen af et »positionsvarermærke« som et figurmærke eller et tredimensionelt varemærke eller som en særlig kategori af varemærker imidlertid er uden relevans ved bedømmelsen af, hvorvidt varemærket har fornødent særpræg, idet den omstændighed, at det går ud i et med fremtrædelsesformen for den omhandlede vare, er afgørende for anvendelsen af denne retspraksis. For det andet fandt Retten, at når et tegn ikke er i stand til at identificere varernes handelsmæssige oprindelse, kan det ikke registreres som varemærke, selv om det betegner varer, som følger modens tendenser, og selv om der derfor findes adskillige lignende tegn eller løbende skabes sådanne tegn i den pågældende industrisektor. Endelig gjorde Retten det klart, at risikoen for, at en vares eller tjenesteydelses element kopieres af en konkurrent, er uden betydning ved fortolkningen af artikel 7, stk. 1, litra b), i forordning nr. 40/94, idet den erhvervsdrivende, som erhvervsmæssigt anvender et tegn, der ikke opfylder betingelsen i henhold til denne bestemmelse, i givet fald kan søge at godtgøre, at tegnet har opnået særpræg ved den brug, der er gjort deraf i henhold til artikel 7, stk. 3, i forordning nr. 40/94, eller anvende de øvrige retlige midler, som eventuelt måtte være til hans rådighed, såsom designretten eller et søgsmål med påstand om illoyal konkurrence.

I domme af 12. november 2010, *Deutsche Bahn mod KHIM (Horisontal kombination af farverne grå og rød)* (sag T-404/09, ikke trykt i Samling af Afgørelser), og *Deutsche Bahn mod KHIM (Vertikal kombination af farverne grå og rød)* (sag T-405/09, ikke trykt i Samling af Afgørelser), vendte Retten tilbage til spørgsmålet, om en farvekombination har fornødent særpræg. I disse to domme stadfæstede Retten den restriktive tilgang til registreringsansøgninger vedrørende varemærker med farvekombinationer og fastslog, at farvekombinationen ikke fremviste en tydelig afvigelse for den relevante

²⁰ Rådets forordning (EF) nr. 40/94 af 20.12.1993 om EF-varemærker (EFT 1994 L 11, s. 1).

²¹ Rådets forordning (EF) nr. 207/2009 af 26.2.2009 om EF-varemærker (EFT L 78, s. 1), som afløste forordning nr. 40/94.

kundekreds i forhold til de farver, der almindeligvis anvendes for de omhandlede tjenesteydelser, og at det følgelig manglede fornødent særpræg.

2. Relative registreringshindringer

I dommen af 22. juni 2010, *Montero Padilla mod KHIM – Padilla Requena (JOSE PADILLA)* (sag T-255/08, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), foretog Retten en præcisering vedrørende de grunde, hvorpå en indsigelse kan støttes. Sagsøgeren havde i det væsentlige anmodet Retten om at efterprøve lovligheden af Harmoniseringskontorets afgørelse i forhold til artikel 9 i forordning nr. 40/94 vedrørende de rettigheder, der er knyttet til EF-varemærket. Retten præciserede, at de grunde, hvorpå en indsigelse kan støttes, og som angives i artikel 42, stk. 1, i forordning nr. 40/94, udelukkende er de i forordningens artikel 8 omhandlede relative registreringshindringer, idet forordningens artikel 9 definerer udstrækningen af de til EF-varemærket knyttede rettigheder og følgelig virkningerne af varemærkets registrering, men ikke vedrører betingelserne for registreringen. Følgelig er den nævnte artikel 9 ikke en del af de retlige og faktiske omstændigheder, som Harmoniseringskontoret skal tage hensyn til, når det undersøger en registreringsansøgning eller en indsigelse. Desuden fandt Retten, at det følger af ordlyden af artikel 8, stk. 5, i forordning nr. 40/94, hvor ordene »for hvilke det ældre varemærke er registreret« er anvendt, at denne bestemmelse kun finder anvendelse på ældre varemærker som omhandlet i forordningens artikel 8, stk. 2, for så vidt som disse varemærker er gjort til genstand for registrering. Følgelig beskytter artikel 8, stk. 5, i forordning nr. 40/94 – med hensyn til varer eller tjenesteydelser, der ikke er af lignende art – kun de varemærker, som er vitterligt kendte i Pariserkonventionens²² artikel 6a's forstand, for hvilke der er fremlagt bevis på registrering. Endelig præciserede Retten, at ophavsretten ikke kan udgøre et »erhvervsmæssigt anvendt tegn« som omhandlet i artikel 8, stk. 4, i forordning nr. 40/94, således som det fremgår af opbygningen af denne forordnings artikel 52. Sidstnævnte bestemmelse fastslår i stk. 1, litra c), at et EF-varemærke erklæres ugyldigt, når der findes en af de i artikel 8, stk. 4, i forordning nr. 40/94 omhandlede ældre rettigheder, og betingelserne i nævnte stykke er opfyldt. Samme artikels stk. 2, litra c), bestemmer, at et EF-varemærke ligeledes erklæres for ugyldigt, hvis der kan rejses forbud mod brug af varemærket på grundlag af en »anden« ældre ret, herunder navnlig en ophavsret. Det følger heraf, at ophavsretten ikke udgør en del af de ældre rettigheder som omhandlet i artikel 8, stk. 4, i forordning nr. 40/94.

3. Forholdet mellem absolutte registreringshindringer og relative registreringshindringer

I *JOSE PADILLA*-dommen understregede Retten, at det fremgår af ordlyden af artikel 42, stk. 1, i forordning nr. 40/94 og af opbygningen af samme artikel og nævnte forordnings artikel 43, at de i forordningens artikel 7 omhandlede absolutte registreringshindringer ikke skal behandles inden for rammerne af en indsigelsesprocedure. De grunde, som en indsigelse kan støttes på, og som angives i artikel 42, stk. 1, i forordning nr. 40/94, er nemlig udelukkende de i forordningens artikel 8 omhandlede relative registreringshindringer.

4. Procedurespørgsmål

I dom af 28. april 2010, *Claro mod KHIM – Telefónica (Claro)* (sag T-225/09, ikke trykt i Samling af Afgørelser og appelleret til Domstolen), frifandt Retten Harmoniseringskontoret i en sag om prøvelse af en afgørelse truffet af appelkammeret ved Harmoniseringskontoret, hvorved appelkammeret fandt, at en klage ikke kunne antages til realitetsbehandling, med den begrundelse, at der ikke blev indgi-

²² Pariserkonventionen til beskyttelse af industriel ejendomsret af 20.3.1883, som revideret og ændret.

vet en skriftlig begrundelse for klagen inden for fristen i artikel 59 i forordning nr. 40/94. Sagsøgeren gjorde gældende, at det ikke var nødvendigt at give en skriftlig begrundelse, dels fordi sagsøgeren anfægtede indsigelsesafdelingens afgørelse i sin helhed, hvilken afgørelse gav medhold i indsigelsen rejst på grundlag af registreringshindringen i artikel 8, stk.1, litra b), i forordning nr. 40/94, dels grundet den funktionelle kontinuitet mellem Harmoniseringskontorets forskellige instanser, som er forpligtet til at underbygge deres afgørelse under henvisning til proceduren for den underliggende instans. Retten præciserede, at en indgivelse af en skriftlig begrundelse for klagen på ingen måde var unødvendig, idet det tilkommer den part, der indgiver en klage til et appelkammer, at fremføre de grunde, hvorpå klagen støttes. Det påhviler til gengæld ikke appelkammeret gennem deduktion at fastlægge de grunde, hvorpå den klage, som det skal behandle, støttes. Hvad endvidere angår den funktionelle kontinuitet anvendte Retten på ny de principper, som Domstolen opstillede i dommen af 13. marts 2007, *KHIM mod Kaul*²³, ved at præcisere, at det følger af artikel 62, stk. 1, i forordning nr. 40/94, at appelkammeret som følge af den klage, som er forelagt det, skal foretage en ny og fuldstændig prøvelse af indsigelsens realitet, såvel retligt som faktisk. En sådan prøvelse forudsætter imidlertid, at klagen for appelkammeret kan antages til realitetsbehandling, idet appelkammeret, såfremt dette ikke er tilfældet, skal afvise den uden at foretage en realitetsbehandling.

Dernæst udtalte Retten sig i dom af 16. juni 2010, *Kureha mod KHIM – Sanofi-Aventis (KREMEZIN)* (sag T-487/08, ikke trykt i Samling af Afgørelser), om bevisværdien af en offentliggørelse fra Verdensorganisationen for Intellectuel Ejendomsret (WIPO), der blev forelagt for sent med henblik på at godtgøre, at der forelå et ældre varemærke. Retten fastslog, at ingen af bestemmelserne i forordning nr. 40/94 eller forordning (EF) nr. 2868/95²⁴ er til hinder for, at Harmoniseringskontorets instanser er af den opfattelse, at en offentliggørelse fra WIPO af en international registrering opfylder kravene i regel 19, stk. 2, i forordning nr. 2868/95. Et eventuelt spørgsmål om anfægtelse af bevisværdien af en offentliggørelse fra WIPO af en international registrering reguleres følgelig af regel 20, stk. 2 og 4, i forordning nr. 2868/95, idet disse to bestemmelser regulerer udveksling af bemærkninger og beviser mellem parterne gennem Harmoniseringskontoret, mens samme forordnings regel 19 alene vedrører kommunikation mellem Harmoniseringskontoret og indsigeren. Retten fandt endvidere, at det fremgår af de anvendelige bestemmelser i forordning nr. 40/94, sammenholdt med forordning nr. 2868/95, at Harmoniseringskontoret inden for rammerne af anvendelsen af regel 20 i forordning nr. 2868/95 dels kan opfordre parterne til at fremkomme med bemærkninger, når retten skønner det nødvendigt, dels, såfremt det skønnes hensigtsmæssigt, kan tage hensyn til oplysninger, der af parterne meddeles det efter fristens udløb.

Endvidere gav dom af 13. september 2010, *Inditex mod KHIM – Marín Díaz de Cerio (OFTEN)* (sag T-292/08, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), Retten mulighed for at præcisere, om spørgsmålet vedrørende bevis for den reelle brug af et ældre varemærke og om ligheden mellem de omhandlede varer, som ikke er rejst for et af Harmoniseringskontorets appelkamre, omfattes af tvisten for denne instans, idet de blev rejst for indsigelsesafdelingen. Hvad angår spørgsmålet om reel brug fandt Retten, at det har en specifik og forudgående karakter, idet det medfører, at det i forbindelse med behandlingen af indsigelsen bliver fastslået, om det ældre varemærke kan betragtes som registreret for de pågældende varer eller tjenesteydelser. Spørgsmålet falder således ikke ind under behandlingen af indsigelsen i egentlig forstand, idet anbringendet om utilstrækkeligt bevis for reel brug ikke var genstand for tvisten for appelkammeret, eftersom denne tvist alene vedrørte behandlingen af spørgsmålet om risikoen for forveksling. Når der til gengæld rejses en indsigelse over for registreringen af et EF-varemærke, skal Harmoniseringskontoret efterprøve, om de varer og tjeneste-

²³ Sag C-29/05 P, Sml. I, s. 2213.

²⁴ Kommissionens forordning (EF) nr. 2868/95 af 13.12.1995 om gennemførelsesbestemmelser til forordning nr. 40/94 (EFT L 303, s. 1).

ydelser, der er omfattet af de omtvistede varemærker, er af samme eller lignende art under hensyntagen til den indbyrdes afhængighed mellem de faktorer, der tages i betragtning ved helhedsvurderingen af risikoen for forveksling.

Retten bemærkede endelig i dom af 9. december 2010, *Tresplain Investment mod KHIM – Hoo Hing (Golden Elephant Brand)* (sag T-303/08, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), at anbringender, der ikke fremsættes af sagsøgeren for Harmoniseringskontorets instanser, ikke kan antages til realitetsbehandling af Retten. Ifølge fast retspraksis påhviler det imidlertid Harmoniseringskontoret at tage hensyn til den nationale lovgivning i den medlemsstat, hvori det ældre varemærke, som ugyldighedsbegæringen støttes på, nyder beskyttelse som følge af den omstændighed, at begrænsningen af det faktiske grundlag for den prøvelse, som Harmoniseringskontoret foretager, ikke udelukker, at Harmoniseringskontoret ud over de faktiske omstændigheder, der udtrykkeligt er anført af parterne, også tager hensyn til velkendte kendsgerninger, såfremt disse er nødvendige for at bedømme betingelserne for anvendelse af den pågældende ugyldighedsgrund, og hvilken beviskraft de fremlagte dokumenter har. I den nævnte sag gjorde sagsøgeren gældende, at Harmoniseringskontorets appelkammer i sin vurdering af, om der var tale om vildledende præsentation, skulle have taget hensyn til, at intervenienten ikke havde fremlagt noget bevis, der godtgjorde, at varemærkerne var blevet forvekslet. Selv om sagsøgeren gør gældende, at det i et tilfælde med varemærkers eksistens side om side ifølge lovgivningen i en medlemsstat (i det foreliggende tilfælde Det Forenede Kongerige) kræves, at den, der iværksætter et søgsmål på nationalt plan støttet på en påstand om uretmæssig brug, beviser, at de omhandlede varemærker i konkrete tilfælde er blevet forvekslet, kan et sådant argument antages til realitetsbehandling, selv om sagsøgeren ikke har fremført det for Harmoniseringskontoret, forudsat at varemærkernes eksistens side om side fremgår af sagen. Retten fandt endvidere, at den omstændighed, at intervenienten først fik kendskab til retsstillingen under retsforhandlingen, for så vidt som Retten, på det tidspunkt, hvor intervenienten indleverede sit svarskift, endnu ikke havde afvist sidstnævntes særskilte søgsmål, ikke kan udgøre en ny faktisk eller retlig omstændighed som omhandlet i artikel 48, stk. 2, i Rettens procesreglement.

5. EF-design

I 2010 skulle Retten for første gang anvende forordning (EF) nr. 6/2002²⁵.

I dom af 18. marts 2010, *Grupo Promer Mon Graphic mod KHIM – PepsiCo (Gengivelse af et cirkelformet reklameunderlag)* (sag T-9/07, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), præciserede Retten, at listen over ugyldighedsgrunde for et EF-design fastsat i artikel 25, stk. 1, i forordning nr. 6/2002 skal anses for udtømmende og ikke omfatter ond tro hos indehaveren af det omtvistede EF-design. Retten foretog desuden en definition af visse grundlæggende begreber i forordning nr. 6/2002. Hvad angår begrebet »strider mod« bemærkede Retten, at artikel 25, stk. 1, litra d), i forordning nr. 6/2002 skal fortolkes således, at et EF-design strider mod et tidligere design, når dette design – under hensyntagen til den grad af frihed, som designeren har haft ved udviklingen af det nævnte EF-design – ikke giver den informerede bruger et anderledes helhedsindtryk end det, det påberåbte tidligere design giver. Retten belyste endvidere rækkevidden af begreberne »den grad af frihed, som designeren har haft ved udviklingen af designet«, »den informerede bruger« og »helhedsindtrykket«. Hvad angår den grad af frihed, som designeren har haft ved udviklingen af designet, fastslog Retten, at den navnlig defineres ud fra de bindinger, som er knyttet til de kendetegn, som produktets eller en del af produktets tekniske funktion pålægger, eller ud fra de ved lov fastsatte krav til produktet. Hvad angår den informerede bruger præciserede Retten, at denne hverken er fabrikant eller sælger af de produkter, hvori de omhandlede design skal inkorporeres, eller hvorpå de

²⁵ Rådets forordning (EF) nr. 6/2002 af 12.12.2001 om EF-design (EFT 2002 L 3, s. 1).

skal anvendes, selv om nævnte bruger er særligt opmærksom og har et vist kendskab til den tidligere kunstform, hvilket vil sige til de design, der hidtil er blevet anvendt for det omhandlede produkt, og som var blevet offentliggjort på den dato, hvor ansøgningen om det omtvistede design blev indgivet, eller eventuelt den dato, hvor der begæres prioritet. Endelig præciserede Retten, at der inden for rammerne af den konkrete vurdering af de omhandlede designs helhedsindtryk skal tages hensyn til graden af frihed, som designeren har haft ved udviklingen af det omtvistede design. I det omfang lighederne mellem de omhandlede design vedrører fælles kendetegn, vil disse således være mindre vigtige for det helhedsindtryk, som disse design giver den informerede bruger. Jo mere bundet designerens frihed er ved udviklingen af det omtvistede design, desto mere vil mindre forskelle mellem de omhandlede design derfor kunne være tilstrækkelige til at give den informerede bruger et andet helhedsindtryk.

Dernæst foretog Retten i dom af 12. maj 2010, *Beifa Group mod KHIM – Schwan-Stabilo Schwan-haüßer (Skriveredskab)* (sag T-148/08, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), nogle præciseringer vedrørende fortolkningen af artikel 25, stk. 1, litra e), i forordning nr. 6/2002, som bestemmer, at et EF-design kan kun erklæres ugyldigt, hvis et kendetegn benyttes i et senere design, og fællesskabsretten eller medlemsstatens lovgivning vedrørende sådanne tegn giver indehaveren af retten til kendetegnet ret til at forbyde en sådan brug. Ifølge Retten dækker den pågældende artikel det tilfælde, at der foreligger lighed mellem tegnene og ikke kun identitet, således at appelkammeret ikke begik retlige fejl, da det fortolkede bestemmelsen således, at indehaveren af et kendetegn kan påberåbe sig dette med henblik på at begære et senere EF-design kendt ugyldigt, når der i nævnte design er gjort brug af et tegn, der ligner indehaverens. Retten behandlede endvidere spørgsmålet om fremgangsmåden for, hvorledes en begæring om bevis for reel brug af det ældre tegn skal indgives af indehaveren af et EF-design, der er genstand for en ugyldighedsbegæring, idet der ikke forelå særlige bestemmelser herom i forordning nr. 6/2002. Retten bemærkede, at den pågældende begæring skal indgives udtrykkeligt og rettidigt til Harmoniseringskontoret. En begæring om bevis for den reelle brug af det ældre tegn, der er påberåbt til støtte for en begæring om at kende et EF-design ugyldigt, kan til gengæld ikke fremsættes for første gang for appelkammeret.

Endelig præciserede Retten i dom 22. juni 2010, *Shenzhen Taiden mod KHIM – Bosch Security Systems (Kommunikationsudstyr)* (sag T-153/08, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), at der, således som det fremgår af 14. betragtning til forordning nr. 6/2002, ved vurderingen af et designs individuelle karakter, som omhandlet i forordningens artikel 6, bør tages hensyn til arten af det produkt, som designet finder anvendelse på eller indgår i, og navnlig hvilken industrigren produktet tilhører. Endvidere belyste Retten begrebet »den informerede bruger« ved at understrege, at det at have egenskab af »bruger« indebærer, at den pågældende person benytter sig af det produkt, som designet indgår i, i overensstemmelse med formålet med produktet, og at benævnelsen »informeret« indebærer, at brugeren, uden at være designer eller teknisk ekspert, er bekendt med de forskellige design i den omhandlede sektor, i besiddelse af et vist kendskab til de bestanddele, som disse design normalt består af, og udviser en vis grad af opmærksomhed, når han anvender produkterne, som følge af hans interesse for de omhandlede produkter. Denne omstændighed indebærer imidlertid ikke, at den informerede bruger er i stand til at adskille de af produktets ydre kendetegn, der er dikteret af dets tekniske funktion, fra de vilkårlige kendetegn, ud over hvad der følger af den erfaring, han har indhøstet gennem anvendelsen af det pågældende produkt.

Miljø

1. Ordning for handel med kvoter for drivhusgasemissioner

Ordningen for handel med kvoter for drivhusgasemissioner, der er indført ved direktiv 2003/87/EF²⁶, har siden 2007 udgjort en ny og vedvarende kilde til tvister for Retten.

I år skal nævnes dommen af 2. marts 2010, *Arcelor mod Parlamentet og Rådet* (sag T-16/04, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser). I forbindelse med et erstatningssøgsmål, hvorved der blev nedlagt påstand om betaling af erstatning for tab, som sagsøgeren hævdede at være blevet tilføjet som følge af vedtagelsen af det pågældende direktiv, fastslog Retten, at fællesskabslovgiver råder over en vid skønsmæssig beføjelse ved udøvelsen af kompetencerne på miljøområdet i henhold til artikel 174 EF og 175 EF. Udførelsen af denne skønsmæssige beføjelse medfører nemlig dels, at det er nødvendigt for fællesskabslovgiver at forudse og vurdere den økologiske, videnskabelige, tekniske og økonomiske udviklings komplekse og usikre karakter, dels denne lovgivers afvejning og mægling mellem de forskellige mål, principper og interesser, der er omfattet af artikel 174 EF. Dette er i direktiv 2003/87 afspejlet ved fastsættelsen af en række delvis modstridende mål og delmål.

Retten bemærkede endvidere, at institutionerne på samme måde som medlemsstaterne skal respektere de grundlæggende friheder såsom etableringsfriheden, der tjener til at opnå et af Unionsens grundlæggende formål, særligt formålet med etableringen af det indre marked. Det følger ikke af denne generelle forpligtelse, at fællesskabslovgiver skal regulere det pågældende område på sådan en måde, at fællesskabslovgivningen, især når den tager form af et direktiv, frembyder en udtømmende og endelig løsning på visse problemer, der er opstået ud fra etableringen af det indre marked, eller at fællesskabslovgivningen gennemfører en fuldstændig harmonisering af de nationale lovgivninger med henblik på at afværge enhver tænkelig hindring for samhandelen. Når fællesskabslovgiver skal omstrukturere eller indføre en kompliceret ordning, såsom ordningen for handel med kvoter, er lovgiver berettiget til at gå etapevis frem og kun gradvist gennemføre en harmonisering af de pågældende lovgivninger.

Retten understregede, at idet unionsbestemmelserne på miljøbeskyttelsesområdet i medfør af subsidiaritetsprincippet ikke tilsigter en fuldstændig harmonisering, har medlemsstaterne mulighed for at træffe strengere beskyttelsesforanstaltninger, som kun er undergivet betingelsen om, at de er forenelige med traktaten, og at de meddeles Kommissionen. Den ene omstændighed, at fællesskabslovgiver har ladet et spørgsmål vedrørende direktiv 2003/87's anvendelsesområde samt anvendelsesområdet for en grundlæggende frihed stå åbent, berettiger ikke i sig selv, at denne undladelse betegnes som værende i strid med traktatens bestemmelser. Idet gennemførelsen af direktiv 2003/87 desuden er underlagt de nationale retsinstansers kontrol, tilkommer det disse retsinstanser i tilfælde, hvor de er i tvivl om fortolkningen eller gyldigheden af direktivet, at forelægge et præjudicielt spørgsmål for Domstolen.

Endelig gjorde sagsøgeren gældende, at direktiv 2003/87 tilsidesætter retssikkerhedsprincippet, idet der ikke foreligger en bestemmelse om omfanget af de økonomiske konsekvenser, der muligvis vil følge både af den eventuelle mangel på emissionskvoter, der er tildelt et anlæg, og af prisen på de nævnte kvoter, idet denne pris jo udelukkende bliver fastsat af de markeds kræfter, der er opstået som følge af oprettelsen af ordningen for handel med kvoter. I den forbindelse fastslog Retten, at en regulering af priser på kvoter kan modarbejde direktiv 2003/87's primære formål,

²⁶ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/87/EF af 13.10.2003 om en ordning for handel med kvoter for drivhusgasemissioner i Fællesskabet og om ændring af Rådets direktiv 96/61/EF (EFT L 275, s. 32).

nemlig reduktionen af drivhusgasser ved hjælp af en effektiv ordning for handel med kvoter, i forbindelse med hvilken omkostningen ved emissionerne og de investeringer, der er foretaget med henblik på reduktionen af disse, i det væsentligste fastsættes af markedsmekanismerne. I tilfælde af mangel på kvoter afhænger de erhvervsdrivendes tilskyndelse til at reducere deres drivhusgasemissioner af en kompleks økonomisk beslutning, som særligt træffes under hensyn til priserne på de emissionskvoter, der er tilgængelige på markedet for handel, og til omkostningerne ved eventuelle foranstaltninger til at reducere emissionerne, der kan have det formål enten at sænke produktionen eller at investere i mere energieffektive produktionsmidler. I en sådan ordning kan forhøjelsen af omkostningen ved emissionerne ikke på forhånd reguleres af fællesskabslovgiver, idet de økonomiske tilskyndelser, der udgør grundlaget for ordningens funktion, formindskes eller endog tilintetgøres og således forstyrrer effektiviteten af ordningen for handel med kvoter.

Den manglende forudsigelighed af udviklingen på markedet for handel udgør en selvfølgelig og uadskillelig del af den økonomiske mekanisme, der kendetegner ordningen for handel med kvoter, som er undergivet de klassiske regler for udbud og efterspørgsel, og kan ikke anses for at være i strid med retssikkerhedsprincippet.

2. Luftfart – eksterne forbindelser

I dom af 9. september 2010, *Schweiz mod Kommissionen* (sag T-319/05, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser og appelleret til Domstolen), blev der for Retten indbragt en tvist vedrørende aftalen mellem Det Europæiske Fællesskab og Det Schweiziske Forbund om luftfart²⁷ og vedrørende nogle tyske foranstaltninger i forbindelse med indflyvningsvejene til lufthavnen i Zürich (Schweiz).

På grund af den nære beliggenhed ved den tyske grænse må størstedelen af de fly, der lander i Zürich, og de fleste af de fly, der letter tidligt om morgenen og sidst på aftenen, benytte tysk luftrum. Benyttelsen af dette luftrum var mellem 1984 og 2001 reguleret af en bilateral aftale indgået efter forhandlinger mellem Det Schweiziske Forbund og Forbundsrepublikken Tyskland. I 2003 vedtog de tyske luftfartsmyndigheder en national forordning om luftfartsbestemmelser. Denne fastsatte foranstaltninger, som i det væsentlige gik ud på at forhindre overflyvning i lav højde over tysk territorium i nærheden af den schweiziske grænse under normale vejrforhold mellem kl. 21 og kl. 7 på hverdage og mellem kl. 20 og kl. 9 i weekender og på officielle helligdage for at formindske den støj, den lokale befolkning blev udsat for.

Under henvisning til aftalen mellem Det Europæiske Fællesskab og Det Schweiziske Forbund om luftfart (som i henhold til aftalen anvender forordning (EØF) nr. 2408/92²⁸) indgav Det Schweiziske Forbund en klage til Kommissionen, hvori man anmodede Kommissionen om at træffe en beslutning, således at Forbundsrepublikken Tyskland skulle ophøre med at anvende de ved den nationale lovgivning indførte foranstaltninger. Da denne klage blev afslået, anlagde Det Schweiziske Forbund et søgsmål til prøvelse af denne beslutning, bl.a. med påstand om, at der var sket tilsidesættelse af principperne om ligebehandling, proportionalitet og den frie udveksling af tjenesteydelser inden for luftfartssektoren.

Retten konstaterede først, at Kommissionen ikke begik en retlig fejl ved at fastslå, at de tyske foranstaltninger ikke indfører betingelser for, begrænser eller nægter udøvelsen af trafikrettigheder. De

²⁷ Aftale mellem Det Europæiske Fællesskab og Det Schweiziske Forbund om luftfart undertegnet den 21.6.1999 i Luxembourg (EFT 2002 L 114, s. 73).

²⁸ Rådets forordning (EØF) nr. 2408/92 af 23.7.1992 om EF-luftfartsselskabers adgang til luftruter inden for Fællesskabet (EFT L 240, s. 8).

tyske foranstaltninger indebærer nemlig på ingen måde et forbud (hverken betinget eller delvist) mod, at fly på vej til eller fra Zürich lufthavn passerer det tyske luftrum, men begrænser sig til en ændring af de omhandlede flys kurs efter deres start fra eller inden deres landing i Zürich lufthavn.

Hvad endvidere angår tilsidesættelsen af princippet om ligebehandling til skade for schweiziske luftfartsselskaber, der anvender Zürich lufthavn som hovedlufthavn, understregede Retten, at konstateringen af, at en foranstaltning fører til samme resultat som en forskelsbehandling på grundlag af nationalitet, ikke er tilstrækkelig til at fastslå, at den er uforenelig med aftalens artikel 3, og at det skal efterprøves, om den nævnte foranstaltning er begrundet i objektive hensyn, og om den står i rimeligt forhold til det formål, der forfølges. Et turistområdes nærhed, som er særligt sårbart over for støjemissioner, udgør et objektivt hensyn, hvilket begrundet vedtagelsen af de omtvistede tyske foranstaltninger vedrørende udelukkende Zürich lufthavn. Endvidere fandt Retten, at de tyske foranstaltninger stod i rimeligt forhold til det formål, der forfølges, dvs. reduktion af støjgener fra fly på den del af det tyske territorium, som grænser op til Schweiz i nattetimerne og weekenderne, og at Forbundsrepublikken Tyskland ikke havde andre midler til sin rådighed for at sikre reduktionen af støjgener. Kontrollen af, om en støjgrænse overholdes, kan være meget besværlig, og en tilsidesættelse deraf kan vise sig umulig at sanktionere til forskel fra forpligtelserne knyttet til fastsættelsen af minimumsflyvehøjder.

Endelig bemærkede Retten i forbindelse med undersøgelsen af den eventuelle tilsidesættelse af den frie udveksling af tjenesteydelser inden for luftfartssektoren, at formålet reduktion af støjgener udgør en særlig gren af miljøbeskyttelsen, der er blandt de tvingende almene hensyn, som kan begrunde begrænsninger af de ved EF-traktaten sikrede grundlæggende rettigheder, herunder navnlig den frie udveksling af tjenesteydelser, og at foranstaltningerne stod i rimeligt forhold til dette formål.

Fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik

Retten afsagde i år fem domme vedrørende restriktive foranstaltninger, der blev truffet over for personer inden for rammerne af den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik. Særligt i to domme af 9. og 30. september 2010 skulle Retten udvikle sin allerede væsentlige praksis på området for bekæmpelse af terrorisme.

Hvad for det første angår omfanget af domstolskontrollen af indefrysningen af midler truffet til gennemførelse af resolutioner fra FN's Sikkerhedsråd, drog Rettens dom af 30. september 2010, *Kadi mod Kommissionen* (sag T-85/09, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), konsekvenserne af Domstolens dom af 3. september 2008, *Kadi og Al Barakaat International Foundation mod Rådet og Kommissionen*²⁹, som ophævede Rettens dom af 21. september 2005, *Kadi mod Rådet og Kommissionen*³⁰. I denne dom stadfæstede Domstolen Rettens konklusion og fastslog, at Unionens retsinstanser fuldt ud har kompetence til at efterprøve lovligheden af de af Fællesskabet vedtagne foranstaltninger, som gennemfører FN's Sikkerhedsråds resolutioner. Domstolen annullerede dernæst forordningen om indefrysning, idet den fandt, at denne var blevet vedtaget i strid med den berørtes grundlæggende rettigheder, men opretholdt forordningens virkninger for et tidsrum på højst tre måneder for at gøre det muligt at afhjælpe de konstaterede tilsidesættelser.

²⁹ Forenede sager C-402/05 P og C-415/05 P, Sml. I, s. 6351.

³⁰ Sag T-315/01, Sml. II, s. 3649.

Som følge af Domstolens dom underrettede Kommissionen sagsøgeren om, at den havde til hensigt at opretholde indførelsen af sagsøgerens navn i forordning (EF) nr. 881/2002³¹ på grundlag af en sammenfatning af begrundelsen fra Sikkerhedsrådets sanktionskomité for indførelsen af sagsøgeren på listen over personer, over for hvem indefrysningen af pengemidler og økonomiske ressourcer skal gælde, og opfordrede sagsøgeren til at fremsætte sine bemærkninger i den forbindelse. Den 28. november 2008 vedtog Kommissionen en ny forordning³², hvorved den opretholdt indefrysningen over for sagsøgeren.

Sagsøgeren anlagde for Retten et annulationssøgsmål til prøvelse af denne sidstnævnte forordning, og Retten fandt, at det på baggrund af Domstolens dom i sagen *Kadi og Al Barakaat International Foundation mod Rådet og Kommissionen* i det foreliggende tilfælde var dens opgave at sikre en retslig prøvelse, der var fuldstændig og streng, af forordningens lovlighed uden at lade den nævnte forordning nyde nogen retslig immunitet med den begrundelse, at den har til formål at gennemføre resolutioner vedtaget af FN's Sikkerhedsråd. Dette må i det mindste gælde, så længe sanktionskomitéens procedure for revurdering klart ikke opfylder de garantier, som er forbundet med en effektiv domstolsbeskyttelse. Denne prøvelse skal indirekte omfatte selve de bedømmelser vedrørende realiteten, som sanktionskomitéen har foretaget, samt de beviser, der ligger til grund for disse bedømmelser. Dette er endnu mere begrundet, da disse foranstaltninger på en mærkbar og varig måde påvirker de grundlæggende rettigheder for sagsøgeren, der igennem næsten ti år har været underlagt en ordning, hvorefter hans midler og andre aktiver indefrysnes i sin helhed på ubestemt tid. Retten præciserede, at ti år udgør en betydelig del af et menneskes liv, og at kvalifikationen af de omhandlede foranstaltninger som værende af præventiv eller represiv karakter, som sikkerhedsforanstaltning eller konfiskation, eller civilretlige eller strafferetlige, nu fremstår som åben.

Inden for rammerne af denne fuldstændige prøvelse og under anvendelse af de kriterier, som Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol lagde til grund i sin dom i sagen *A. m.fl. mod Det Forenede Kongerige*³³, fandt Retten, at sagsøgerens ret til forsvar alene var »overholdt« rent formelt og tilsyneladende. Kommissionen tog ikke behørigt hensyn til den opfattelse, som sagsøgeren gav udtryk for, og gav ikke sagsøgeren adgang til de beviselementer, der belaster ham, end ikke et minimum, uden at der blev foretaget en afvejning af sagsøgerens interesser i den forbindelse og behovet for at beskytte den fortrolige karakter af de omhandlede oplysninger. Under disse omstændigheder fremstår de få oplysninger og de upræcise påstande i sammenfatningen af begrundelsen som åbenbart utilstrækkelige til at sætte sagsøgeren i stand til effektivt at tilbagevise de beskyldninger, der er fremsat imod ham.

Retten fastslog således, at forordningen blev vedtaget under tilsidesættelse af sagsøgerens ret til forsvar. Desuden kunne sagsøgeren heller ikke, eftersom han ikke har fået effektiv adgang til oplysninger og beviselementer, som blev lagt ham til last, under tilfredsstillende betingelser forsvare sine rettigheder for Unionens retsinstanser, hvorfor det må fastslås, at der foreligger en tilsidesættelse af nævnte ret til en effektiv søgsmålsadgang. Endelig fastslog Retten, at henset til indefrysningens generelle karakter og den vedvarende karakter af indfrysningsforanstaltningerne, udgør forordningen ligeledes en ubegrundet begrænsning af hans ejendomsret.

³¹ Rådets forordning (EF) nr. 881/2002 af 27.5.2002 om indførelse af visse specifikke restriktive foranstaltninger mod visse personer og enheder, der har tilknytning til Usama bin Laden, Al-Qaida-organisationen og Taliban, og om ophævelse af Rådets forordning (EF) nr. 467/2001 (EFT L 139, s. 9).

³² Kommissionens forordning (EF) nr. 1190/2008 af 28.11.2008 om 101. ændring af Rådets forordning (EF) nr. 881/2002 (EUT L 322, s. 25).

³³ Dom af 19.2.2009, endnu ikke trykt i *Reports of Judgments and Decisions*.

Hvad for det andet angår de nationale afgørelser, der kan udgøre et grundlag for en foranstaltning om indefrysning vedtaget af Rådet, præciserede Retten i dommen af 9. september 2010, *Al-Aqsa mod Rådet* (sag T-348/07, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), de betingelser, hvorunder en dom om foreløbige forholdsregler, der afsiges inden for rammerne af en procedure med henblik på at opnå en midlertidig suspension af en national foranstaltning om indefrysning (Sanctieregeling), udgør en »afgørelse« truffet af en kompetent myndighed som omhandlet i artikel 1, stk. 4, i fælles holdning 2001/931/FUSP³⁴ og i artikel 2, stk. 3, i forordning (EF) nr. 2580/2001³⁵.

Retten bemærkede i den forbindelse, at dommen om foreløbige forholdsregler lige så lidt som Sanctieregeling strengt taget udgør en afgørelse om »indledning af undersøgelser eller retsforfølgning af en terrorhandling«, og at den heller ikke leder til en »domfældelse« af sagsøgeren i en strengt strafferetlig betydning af ordet. Ikke desto mindre udgør dommen om foreløbige forholdsregler under hensyntagen til dens indhold, dens rækkevidde og dens kontekst, bedømt sammen med Sanctieregeling, en »afgørelse« truffet af en kompetent myndighed som omhandlet i de nævnte bestemmelser i fælles holdning 2001/931 og i forordning nr. 2580/2001, hvilke bestemmelser ikke kræver, at den nationale »afgørelse« træffes inden for rammerne af en i snæver forstand strafferetlig proces.

Endvidere skal en national afgørelse, hvorved der er »indledt en undersøgelse eller en retsforfølgelse«, for gyldigt at kunne påberåbes af Rådet, træffes inden for rammerne af en national procedure, der direkte og principalt tager sigte mod at pålægge den berørte en foranstaltning med karakter af forebyggelse eller sanktion, som et led i terrorbekæmpelse. I modsætning til en afgørelse truffet af en national judiciel myndighed, som kun accessorisk og indirekte udtaler sig om den pågældendes mulige involvering i en sådan virksomhed, fandt Retten, at dommen om foreløbige forholdsregler, som Rådet i den nævnte sag påberåbte sig, på en tilstrækkeligt umiddelbar måde udgør en del af en national procedure, der først og fremmest tilsigter at pålægge den berørte person en økonomisk sanktion, nemlig indefrysning af dennes midler i henhold til Sanctieregeling, på grundlag af dennes involvering i terroristaktiviteter.

Der blev imidlertid ligeledes rejst det spørgsmål, om dommen om foreløbige forholdsregler stadig kunne baseres på Rådets afgørelse, idet Sanctieregeling blev ophævet af de nationale myndigheder efter afvisningen af påstanden i dommen om foreløbige forholdsregler. Retten fandt, at dette ikke var tilfældet. Ved dommen afviste dommeren i sager om foreløbige forholdsregler ganske enkelt at foretage en midlertidig udsættelse af Sanctieregelings virkninger. Denne er imidlertid endegyldigt ophørt med at have nogen retlig virkning grundet dens ophævelse. Det samme må nødvendigvis som konsekvens deraf gælde for de retlige virkninger af dommen om foreløbige forholdsregler, så meget desto mere som denne blot indebærer en midlertidig vurdering uden betydning for en senere afgørelse om sagens realitet. Det ville i øvrigt ikke være i overensstemmelse med den generelle opbygning af forordning nr. 2580/2001, som er kendetegnet ved de nationale procedurers dominerende rolle ved Rådets bedømmelse, hvis Sanctieregeling, som ikke længere havde nogen retlig virkning i den nederlandske retsorden, indirekte skulle fortsætte med at have virkning på ubegrænset tid i Fællesskabets retsorden via dommen om foreløbige forholdsregler. Rådet har således overskredet grænserne for sine skønsbeføjelser ved på ubegrænset tid at fastholde sagsøgeren på den omtvistede liste ved den periodiske reevaluering af dennes omstændigheder med den ene begrundelse, at afgørelsen truffet af dommeren i sager om foreløbige

³⁴ Fælles holdning 2001/931/FUSP om anvendelse af specifikke foranstaltninger til bekæmpelse af terrorisme (EFT L 344, s. 93).

³⁵ Rådets forordning (EF) nr. 2580/2001 af 27.12.2001 om specifikke restriktive foranstaltninger mod visse personer og enheder med henblik på at bekæmpe terrorisme (EFT L 344, s. 70).

forholdsregler ikke var blevet anfægtet under den nederlandske retsorden ved appelinstansen for foreløbige forholdsregler eller ved den retsinstans, som ville skulle træffe afgørelse om realiteten, selv om den administrative afgørelse, som dommeren i sager om foreløbige forholdsregler blev anmodet om at udsætte virkningen af, i mellemtiden var blevet ophævet af sin ophavsmand.

Aktindsigt i institutionernes dokumenter

Proceduren for aktindsigt i Kommissionens dokumenter, der er omfattet af artikel 6-8 i forordning nr. 1049/2001, løber over to stadier. For det første skal ansøgeren forelægge Kommissionen en oprindelig begæring om aktindsigt i dokumenterne. Derefter kan ansøgeren i tilfælde af helt eller delvist afslag genfremsætte begæringen over for Kommissionens generalsekretær. Kun en foranstaltning, som er vedtaget af Kommissionens generalsekretær, som har karakter af en afgørelse, og som fuldstændig træder i stedet for den tidligere stillingtagen, kan have retsvirkninger, der berører ansøgerens interesser, og dermed gøres til genstand for et annullationssøgsmål.

I dom af 19. januar 2010, *Co-Frutta mod Kommissionen* (forenede sager T-355/04 og T-446/04, Sml. II, s. 1)³⁶, skulle Retten beskrive virkningerne af udløbet af den frist på 15 arbejdsdage – med mulighed for forlængelse – som institutionen i henhold til artikel 8, stk. 1 og 2, i forordning nr. 1049/2001 har til at besvare den genfremsatte begæring. Ifølge Retten er denne frist i henhold til artikel 8, stk. 1 og 2, i forordning nr. 1049/2001 ufravigelig. Udløbet af denne frist har imidlertid ikke den virkning, at institutionen fratages beføjelsen til at træffe en beslutning. Intet juridisk princip kan nemlig medføre, at administrationen mister sin kompetence til at besvare en begæring, selv uden for de herfor fastsatte frister. Ordningen med en stiltiende afvisning er blevet oprettet for at mindske risikoen for, at administrationen vælger ikke at besvare en begæring om aktindsigt og undgå enhver domstolskontrol, og ikke med henblik på at ulovliggøre enhver forsinket beslutning. Derimod har administrationen i princippet en forpligtelse til – om end forsinket – at fremkomme med et begrundet svar på en begæring fra en borger. En sådan fremgangsmåde er i overensstemmelse med den måde, hvorpå ordningen med den stiltiende afvisning fungerer, som består i at tillade borgerne at få prøvet administrationens passivitet med henblik på at få et begrundet svar fra denne.

Ligeledes skal den institution, der modtager en begæring om aktindsigt i et dokument, som hidrører fra en medlemsstat, uopholdeligt og sammen med medlemsstaten, når institutionen har videresendt begæringen til den, indlede loyale drøftelser om den eventuelle anvendelse af undtagelserne i artikel 4, stk. 1-3, i forordning nr. 1049/2001. De skal herved være opmærksomme på, at institutionen skal have mulighed for at træffe afgørelse inden for de fastsatte frister, inden for hvilke institutionen i henhold til forordningens artikel 7 og 8 har pligt til at besvare en anmodning om aktindsigt. Overskridelsen af de i artikel 8 i forordning nr. 1049/2001 fastsatte frister medfører imidlertid ikke, at den beslutning, der blev vedtaget efter fristens udløb, automatisk annulleres. Annullation af en beslutning udelukkende på grund af den omstændighed, at der er sket overskridelse af de i forordning nr. 1049/2001 fastsatte frister, ville nemlig kun have den virkning, at den administrative procedure vedrørende aktindsigt blev genåbnet. I alle tilfælde kan der gennem et erstatningssøgsmål fremsættes krav om erstatning for eventuelt tab, der måtte være lidt som følge af en forsinkelse af Kommissionens besvarelse.

³⁶ Jf. ligeledes Rettens dom af 10.12.2010, forenede sager T-494/08 – T-500/08 og T-509/08, Ryanair mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

Retten drog endvidere i dommen af 10. december 2010, *Ryanair mod Kommissionen* (forenede sager T-494/08 – T-500/08 og T-509/08, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), konsekvenserne af Domstolens dom af 29. juni 2010, *Kommissionen mod Technische Glaswerke Ilmenau*³⁷.

Retten bemærkede således, at der i henhold til denne dom med henblik på fortolkningen af undtagelsen i artikel 4, stk. 2, tredje led, i forordning nr. 1049/2001 om beskyttelse af formålet med undersøgelser skal tages hensyn til den omstændighed, at interesserede parter – ud over den berørte medlemsstat – ikke har adgang til Kommissionens administrative sagsmapper under procedurer i statsstøttesager, og derfor anerkendes en generel formodning om, at udbredelsen af administrative dokumenter er til skade for beskyttelsen af formålet med undersøgelser.

Kommissionen kan således i medfør af artikel 4, stk. 2, tredje led, i forordning nr. 1049/2001 give afslag på aktindsigt i alle dokumenter vedrørende kontrolprocedurer for statsstøtte, uden forudgående at foretage en konkret og individuel undersøgelse af disse dokumenter. Denne generelle formodning udelukker ikke de nævnte interesserede parters ret til at bevise, at et givent dokument, som der begæres aktindsigt i, ikke er omfattet af den nævnte formodning, eller at der er en mere tungtvejende offentlig interesse i udbredelsen af dokumentet i medfør af artikel 4, stk. 2, i forordning nr. 1049/2001.

Idet sagsøgeren i den nævnte sag ikke fremførte argumenter, der beviste, at de omhandlede dokumenter ikke er dækket af den generelle formodning, frifandt Retten Kommissionen.

En lignende problemstilling blev behandlet af Retten i dom af 9. juni 2010, *Éditions Jacob mod Kommissionen* (sag T-237/05, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser). Imidlertid vedrørte de dokumenter, der var begæret aktindsigt i, i det nævnte tilfælde en sag vedrørende en fusionsprocedure, der allerede var afsluttet på tidspunktet for indgivelsen af aktindsigtsbegæringen. I den sammenhæng fandt Retten, at undtagelsen om beskyttelsen af formålet med inspektioner, undersøgelser og revision kun finder anvendelse, hvis udbredelsen af de pågældende dokumenter risikerer at bringe deres afslutning i fare. De forskellige undersøgelses- eller inspektionsdokumenter kan ganske vist fortsat være omfattet af undtagelsen om beskyttelsen af inspektioner, undersøgelser og revision, så længe der fortsat udføres undersøgelser eller inspektioner, selv om den konkrete undersøgelse eller inspektion, der var baggrunden for den rapport, hvori der er begæret aktindsigt, er afsluttet. Hvis det anerkendes, som Kommissionen hævdede, at de ønskede dokumenter altid er dækket af den pågældende undtagelse, og så længe de beslutninger, der afslutter proceduren ikke er endelige, dvs. så længe Retten og i givet fald Domstolen ikke har forkastet de sager, der er anlagt mod beslutningerne, eller, i tilfælde af annullation, så længe Kommissionen ikke har vedtaget en eller flere nye beslutninger, medfører det, at adgangen til aktindsigt i disse dokumenter afhænger af en af usikker, fremtidig og eventuelt fjern begivenhed. Det følger deraf, at de ønskede dokumenter ikke længere – siden vedtagelsen af beslutningen om afslag på aktindsigt – er omfattet af anvendelsesområdet for undtagelsen om beskyttelsen af formålet med undersøgelser. Selv om dokumenterne skulle være omfattet af denne undtagelse, fremgik det under alle omstændigheder på ingen måde af betragtningerne til den anfægtede beslutning, at Kommissionen foretog en konkret og individuel undersøgelse af de ønskede dokumenter.

Retten præciserede endvidere, at den tavshedspligt, der følger af artikel 17 i forordning nr. 139/2004 og artikel 287 EF, ikke har et omfang, som kan begrunde et generelt og abstrakt afslag på aktindsigt i dokumenter, som er udleveret i forbindelse med fusionsmeddelelsen. Vurderingen af en oplysnings fortrolige karakter nødvendiggør således, at der foretages en afvejning mellem på den ene side de berettigede interesser, der taler mod en udbredelse, og på den anden side den

³⁷ Sag C-139/07 P, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

almene interesse, som fordrer, at fællesskabsinstitutionernes handlinger foretages så åbent som muligt. Kommissionen er således ved at foretage en konkret og individuel undersøgelse af de ønskede dokumenter i stand til at sikre den effektive virkning af de bestemmelser, der finder anvendelse på fusionsområdet i fuldstændig overensstemmelse med forordning nr. 1049/2001. Retten tilføjede navnlig, at korrespondancen mellem Kommissionen og de berørte parter på fusionsområdet ikke skal anses for åbenbart omfattet af undtagelsen om beskyttelsen af forretningsmæssige interesser, og at Kommissionen skal sikre sig dette ved en konkret og effektiv undersøgelse af hvert dokument.

Vedtægten for Europa-Parlamentets medlemmer

1. Privilegier og immuniteter

Sagen *Gollnisch mod Parlamentet* (dom af 19.3.2010, sag T-42/06, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser) havde baggrund i udtalelser fremsat af Bruno Gollnisch, da denne var medlem af Europa-Parlamentet i forbindelse med en pressekonference, som kunne udgøre en straffelovsovertrædelse. Efter at der i Frankrig var indledt en undersøgelse af benægtelse af forbrydelser mod menneskeheden og på begæring af Luca Romagnoli, der ligeledes var medlem af Europa-Parlamentet, forelagde Parlamentets formand Retsudvalget en anmodning om beskyttelse af sagsøgerens parlamentariske immunitet i overensstemmelse med proceduren fastsat i artikel 6, stk. 3, i Parlamentets forretningsorden³⁸. Efter behandlingen af denne anmodning og efter indstilling heraf af dette udvalg forkastede Parlamentet anmodningen om immunitet ved afgørelse af 13. december 2005 på grundlag af, at immuniteten for medlemmerne af Europa-Parlamentet i medfør af artikel 9 i protokollen vedrørende De Europæiske Fællesskabers privilegier og immuniteter³⁹ vedrører meningstilkendegivelser eller stemmeafgivelser under udøvelsen af deres hverv, hvilket ikke var tilfældet i den foreliggende sag.

Retten udtalte til spørgsmålet om påstand om erstatning for det tab, Bruno Gollnisch led som følge af denne afgørelse, at skønt de privilegier og immuniteter, som i henhold til protokollen indrømmes De Europæiske Fællesskaber, har en funktionel karakter, idet de har til formål at undgå, at der opstilles hindringer for Fællesskabernes funktion og uafhængighed, skaber protokollen en subjektiv ret til fordel for disse personer, hvis overholdelse er sikret i kraft af søgsmålsadgangen i henhold til traktaten.

Endvidere anførte Luca Romagnoli under henvisning til artikel 10, stk. 1, litra a), i protokollen om privilegier og immuniteter, at Bruno Gollnischs immunitet var af samme karakter som den, der er fastsat i de franske forfatningsbestemmelser, som bestemmer, at den forsamling, det pågældende medlem tilhører, kan forlange, at retsforfølgelse stilles i bero. I henhold til denne artikel i protokollen om privilegier og immuniteter nyder medlemmerne af Parlamentet under dets mødeperioder på deres eget lands område nemlig de immuniteter, der tilstås medlemmerne af deres lands lovgivende forsamling. Det følger heraf, at Parlamentet var blevet forelagt en klar anmodning med henblik på, at retsforfølgningen mod Bruno Gollnisch i Frankrig blev stillet i bero, og ikke en anmodning om beskyttelse af parlamentarisk immunitet i henhold til artikel 9 i protokollen om privilegier og immuniteter. Selv om Parlamentet har et vidt skøn med hensyn til, hvad en afgørelse, der træffes i anledning af en anmodning som den, der var fremsat i det foreliggende tilfælde, skal gå ud på, forholder det sig dog således, at spørgsmålet om, hvorvidt afgørelsen skulle træffes på grundlag af artikel 9 eller dens artikel 10, stk. 1, litra a), i protokollen om privilegier og

³⁸ EUT 2005 L 44, s. 1.

³⁹ Protokollen af 8.4.1965 vedrørende De Europæiske Fællesskabers privilegier og immuniteter (EFT 1967 152, s. 13).

immuniteter i det foreliggende tilfælde ikke var omfattet af Parlamentets skøn. Retten konstaterede således, at Parlamentet ikke tog stilling til, om den strafferetlige retsforfølgning skulle stilles i bero, mens artikel 10 i protokollen om privilegier og immuniteter overlader det til de forskellige nationale lovgivninger at fastlægge udstrækningen og indholdet af den immunitet, Parlamentets medlemmer nyder på deres nationale område, og artikel 26, stk. 3, i den franske forfatning bestemmer, at retsforfølgelse stilles i bero i perioden for det parlamentariske mandat. I det foreliggende tilfælde kunne sagsøgeren således inden for rammerne af erstatningssøgsmålet gøre gældende, at Parlamentets afvisning af at udtale sig på grundlag af artikel 10, stk. 1, litra a), i protokollen om privilegier og immuniteter var retsstridig.

Erstatningspåstanden støttet på det tab, der fulgte af ærekrænkelsen, blev ikke desto mindre forkastet, da der ikke forelå en direkte årsagsforbindelse mellem dette tab og den konstaterede retsstridighed. Henset til Parlamentets vide skønsmæssige beføjelse, kunne Parlamentet, hvis det havde lagt artikel 10, stk. 1, litra a), i protokollen om privilegier og immuniteter til grund, med føje have truffet såvel en afgørelse om at kræve retsforfølgningen stillet i bero, som en afgørelse om ikke at kræve retsforfølgningen stillet i bero. Det retsstridige forhold, hvormed den anfægtede afgørelse er bekræftet, kan således ikke udgøre den direkte og afgørende årsag til den af sagsøgeren påberåbte ærekrænkelse.

2. Omkostningsgodtgørelser og godtgørelser

I sagen *Martin mod Parlamentet* (dom af 16.12.2010, sag T-276/07, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser) blev der for Retten nedlagt påstand om annullation af en beslutning truffet af Europa-Parlamentets generalsekretær, hvorved denne sidstnævnte erklærede udbetalingen til Hans-Peter Martin, medlem af Europa-Parlamentet, af et beløb på 163 381,54 EUR som sekretariatstillæg for uberettiget og underrettede Hans-Peter Martin om, at der ville blive foretaget en tilbagesøgning af beløbet.

Ud fra et ønske om gennemsigtighed vedtog Parlamentet regulativ om omkostningsgodtgørelser og godtgørelser til Europa-Parlamentets medlemmer (omkostningsregulativet), herunder artikel 14, som bestemmer, at Europa-Parlamentets medlemmer skal indgive en ansøgning om sekretariatstillæg, som bl.a. indeholder assistentens navn, adresse, nationalitet, land og fødselsdato samt en underskrift, der bekræfter oplysningerne rigtighed. Retten konstaterede, at disse krav er blevet strengere gennem tiderne, navnlig som følge af pligten til at ledsage ansøgningen af en kopi af aftalen indgået mellem parlamentsmedlemmet og assistenten samt at give meddelelse om enhver ændring vedrørende ansøgningen godtgørelse. Retten bemærkede ligeledes, at hvert parlamentsmedlem, når det tiltræder tjenesten, modtager en kopi af omkostningsregulativet og skriftligt bekræfter modtagelsen. Endelig forpligter parlamentsmedlemmet sig formelt til at udbetale sekretariatstillægget til sin assistent, det udpeges ved navns nævnelse, når medlemmet tiltræder tjenesten, og der er endvidere adgang for offentligheden til listen over udpegede parlamentariske assistenter.

Retten udledte af samtlige disse oplysninger, at betingelserne i omkostningsregulativets artikel 14, navnlig vedrørende de angivelser, som ansøgningen indgivet af parlamentsmedlemmet for den assistent eller de assistenter, som han ansætter, skal indeholde, er af væsentlig karakter. I det foreliggende tilfælde bemærkede Retten, at sagsøgeren ikke til Parlamentet havde angivet visse endelige modtagere af udbetalinger, og at Parlamentet ikke modtog underretning om opsigelse af visse kontrakter. Endvidere havde sagsøgeren dels ikke tilbagebetalt de ubenyttede midler sidst på året, dels brugt de udbetalte midler for visse assistenter på at aflønne andre personer. I det foreliggende tilfælde tilsidesatte sagsøgeren omkostningsregulativet og kunne således ikke inden for rammerne af annullationssøgsmålet påberåbe sig en ubetinget ret til at anvende de opkrævede midler.

Retten understregede endvidere, at artikel 71, stk. 3, i finansforordning (EF, Euratom) nr. 1605/2002⁴⁰ pålægger Parlamentet en ubetinget pligt til at opkræve de beløb, der er blevet uberettiget udbetalt. Denne pligt påhviler ligeledes generalsekretæren i medfør af omkostningsregulativets artikel 27, stk. 3.

II. Erstatningstvister

1. Kvalifikation af, om tvisten er af kontraktretlig karakter eller har karakter af ansvar uden for kontrakt

I dommen af 16. december 2010, *Systran og Systran Luxembourg mod Kommissionen* (sag T-19/07, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), bemærkede Retten, at dens kompetence til at træffe afgørelse i erstatningssøgsmål varierer alt efter, om karakteren af det pågældende ansvar er af kontraktretlig art eller har karakter af ansvar uden for kontrakt. Inden for området for ansvar i kontraktforhold er Retten således alene kompetent, såfremt der foreligger en voldgiftsbestemmelse som omhandlet i artikel 238 EF. Hvis der ikke foreligger en sådan bestemmelse, kan Retten ikke på grundlag af artikel 235 EF træffe afgørelse i realiteten i en sag om erstatning inden for kontraktforhold. Retten ville i modsat fald udvide sin kompetence til at omfatte andre tvister end dem, som er omfattet af den udtømmende angivelse i artikel 240 EF af, hvilke tvister den kan påkende, idet denne bestemmelse tillægger de nationale retter kompetence til at træffe afgørelse i tvister, som falder ind under den almindelige ret, og hvori Fællesskabet er part. På området for erstatning uden for kontrakt er Domstolen derimod kompetent, uden at det er fornødent, at tvistens parter giver et klart samtykke forud herfor. Domstolens kompetence følger nemlig direkte af artikel 235 EF og artikel 288, stk. 2, EF.

Med henblik på at fastlægge sin kompetence i medfør af artikel 235 EF skal Retten på baggrund af de forskellige relevante oplysninger i sagen undersøge, om det af sagsøgerne anlagte erstatningssøgsmål på objektiv og generel vis er baseret på forpligtelser, der er kontraktretlige eller har karakter af ansvar uden for kontrakt. Disse oplysninger kan navnlig udledes af en undersøgelse af parternes påstande, den begivenhed, der forvolder den skade, som kræves erstattet, og indholdet af de kontraktretlige eller ikke-kontraktretlige bestemmelser, der påberåbes med henblik på tvistens afgørelse. Inden for disse rammer fraviger Rettens kompetence på det kontraktretlige område de almindelige retsregler, og den skal derfor fortolkes restriktivt, således at Retten alene kan træffe afgørelse vedrørende krav, der hviler på en kontrakt, eller som har eller står i direkte forbindelse med de forpligtelser, der følger af denne kontrakt.

I det nævnte tilfælde skulle Retten således undersøge indholdet af de kontrakter, der blev indgået mellem Systran-koncernen og Kommissionen. En sådan undersøgelse henhører under undersøgelsen af kompetencen, som udgør en ufravigelig procesforudsætning, og kan ikke have til følge, at sagens karakter ændres ved at give sagen et kontraktretligt grundlag.

Retten fastslog efter en indgående undersøgelse af de af parterne fremførte argumenter, at den omhandlede tvist havde karakter af ansvar uden for kontrakt. Der var nemlig tale om at bedømme den påståede culpøse og skadegørende karakter af Kommissionens spredning til tredjemand af oplysninger, der er beskyttet af en intellektuel ejendomsret eller af en knowhow-rettighed uden indehaverens udtrykkelige godkendelse på grundlag af de almindelige retsgrundsætninger, der

⁴⁰ Forordning (EF, Euratom) nr. 1605/2002 af 25.6.2002 om finansforordningen vedrørende De Europæiske Fællesskabers almindelige budget (EFT L 248, s. 1).

er fælles for medlemsstaternes retssystemer, og som finder anvendelse på området, og ikke om kontraktsbestemmelser.

2. Årsagssammenhæng

I dom af 20. januar 2010, *Sungro m.fl. mod Rådet og Kommissionen* (forenede sager T-252/07, T-271/07 og T-272/07, Sml. II, s. 55), undlod Retten at give sagsøgerne medhold i de nedlagte påstande om erstatning for det tab, som de havde lidt som følge af en statslig støtteordning for bomuld, som blev annulleret i dom afsagt af Domstolen den 7. september 2006, *Spanien mod Rådet* (sag C-310/04, Sml. I, s. 7285). Retten støttede sig herved til en betragtning, hvorefter det for at fastslå det tab, som kan henføres til en forseelse, som en fællesskabsinstitution har gjort sig skyldig i, er virkningerne af den overtrædelse, som har medført, at Fællesskabet er ifaldet ansvar, der skal tages i betragtning, og ikke virkningerne af den retsakt, inden for hvis rammer den er sket, forudsat at institutionen havde kunnet eller skulle udstede en retsakt med samme virkning uden at tilsidesætte retsreglerne. Undersøgelsen af årsagsforbindelsen kan med andre ord ikke tage udgangspunkt i den forkerte præmis, at institutionen i tilfælde af, at den ulovlige adfærd ikke havde foreligget, ikke ville have foretaget sig noget eller ville have vedtaget en retsakt med det modsatte indhold – hvilket ligeledes ville kunne have udgjort en forseelse fra institutionens side – men skal tage udgangspunkt i en sammenligning af den situation, forseelsen har bragt den berørte part i, og den situation, denne ville have befundet sig i, hvis institutionens adfærd havde været i overensstemmelse med retsreglerne.

3. Tilstrækkeligt kvalificeret tilsidesættelse af en regel, der tillægger borgerne rettigheder

For at Unionen kan pådrages erstatningsansvar uden for kontraktforhold, kræves det, at sagsøgeren godtgør, at der foreligger en tilstrækkeligt kvalificeret tilsidesættelse af en regel, der tillægger borgerne rettigheder⁴¹.

I forbindelse med en påstand om erstatning for det tab, som sagsøgeren hævdede at have lidt gennem en beslutning fra Kommissionen, som i henhold til artikel 15a i andet direktiv 75/319/EØF⁴² pålagde tilbagekaldelse af godkendelse af humanmedicinske lægemidler, som indeholder stoffet amfepramon, bemærkede Retten i dom af 3. marts 2010, *Artegodan mod Kommissionen* (sag T-429/05, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser og appelleret til Domstolen), at kravet om, at tilsidesættelsen skal være tilstrækkelig kvalificeret, har til formål at forhindre, at den omhandlede institutions evne til at udøve sine kompetencer fuldt ud i den almene interesse ikke hæmmes af risikoen for at skulle bære de tab, de berørte virksomheder påberåber sig.

Retten præciserede endvidere, at i tilfældet, hvor den pågældende institutions skøn er stærkt begrænset, eller hvor den ikke råder over et skøn, er der ingen automatisk forbindelse mellem manglende skønsmåling hos den berørte institution og kvalificeringen af overtrædelsen som en tilstrækkelig kvalificeret tilsidesættelse af fællesskabsretten. Omfanget af den kompetente institutions skønsmåling er efter sin karakter ganske vist af afgørende betydning, men udgør ikke det eneste kriterium. Det påhviler nemlig Fællesskabets retsinstanser at tage hensyn til kompleksiteten af de forhold, der skal reguleres, vanskeligheden ved at anvende eller fortolke bestemmelserne, hvor klar og præcis den tilsidesatte bestemmelse er, og om overtrædelsen er begået forsætligt el-

⁴¹ Domstolens dom af 4.7.2000, sag C-352/98 P, Bergaderm og Goupil mod Kommissionen, Sml. I, s. 5291, præmis 42 og 43.

⁴² Rådets andet direktiv 75/319/EØF af 20.5.1975 om tilnærmelse af lovgivning om medicinske specialiteter (EFT L 147, s. 13).

ler uagtsomt. Det følger heraf, at det alene er konstateringen af en uregelmæssighed, som under tilsvarende omstændigheder ikke ville være blevet begået af en normalt forsigtig og påpasselig administration, der kan pådrage Unionen ansvar.

I det nævnte tilfælde bemærkede Retten, at inden for rammerne af anvendelsen af direktiv 65/65/EØF⁴³ skal den kompetente myndighed ved vedtagelsen af en beslutning om suspension eller tilbagekaldelse af en markedsføringstilladelse overholde det almindelige princip om, at beskyttelsen af den offentlige sundhed har forrang, der er konkretiseret i de materielle bestemmelser i det pågældende direktiv. Dette princip pålægger for det første denne myndighed udelukkende at tage overvejelser vedrørende sundhedsbeskyttelsen i betragtning, for det andet skal et lægemidlets risk/benefit-forhold reevalueres, når nye data giver anledning til tvivl med hensyn til lægemidlets effekt eller sikkerhed, og for det tredje benyttes bevisbyrdeordningen i overensstemmelse med forsigtighedsprincippet. I det foreliggende tilfælde kunne sagsøgeren inden for rammerne af sit erstatningssøgsmål derfor ikke påberåbe sig tilsidesættelse af artikel 11 i direktiv 65/65. De vanskeligheder, der er forbundet med den systematiske fortolkning af betingelserne i denne artikel for tilbagekaldelse eller suspension af en markedsføringstilladelse i lyset af den samlede fællesskabsordning med forudgående godkendelse af lægemidler, kunne i mangel af fortilfælde med rimelighed forklare den retlige fejl, som Kommissionen begik. Retten understregede endvidere, at idet der ikke i de anvendelige retningslinjer var påvist et afgørende videnskabeligt kriterium for godkendelse af markedsføring af humanmedicinske lægemidler, som indeholder stoffet amfepramon, skulle Kommissionen have vedtaget sin beslutning på grundlag af en kompleks gennemgang af de successive forberedende videnskabelige rapporter, der var udarbejdet inden for rammerne af den undersøgelsesprocedure, der førte til den endelige udtalelse vedrørende amfepramon og på grundlag af de retningslinjer, der er nævnt i denne endelige udtalelse. På denne baggrund fastslog Retten, at tilsidesættelsen af fællesskabsretten ikke var tilstrækkeligt kvalificeret.

Det bemærkes ligeledes, at hvad angår betingelsen om, at den påståede tilsidesættelse skal vedrøre en bestemmelse, der har til formål at tillægge borgerne rettigheder, fastslog Retten, at de relevante bestemmelser i direktiv 75/319, der afgrænser de respektive kompetenceområder for Kommissionen og medlemsstaterne, ikke har til formål at tillægge borgerne rettigheder. Disse bestemmelser har nemlig specifikt til formål at organisere kompetencefordelingen mellem de nationale myndigheder og Kommissionen vedrørende en fremgangsmåde for gensidig anerkendelse af nationale markedsføringstilladelser. I det nævnte tilfælde kunne sagsøgeren ikke inden for rammerne af sit erstatningssøgsmål påberåbe sig den omstændighed, at Kommissionens beslutning som følge af Fællesskabets manglende kompetence er uden hjemmel, og at sagsøgeren navnlig af den grund har opnået, at beslutningen er annulleret.

4. Krænkelse af ophavsret og knowhow-rettigheder

Dommen i sagen *Systran og Systran Luxembourg mod Kommissionen* henviste til en ny udvikling i erstatningssager og til iagttagelsen af ophavsret og knowhow og afgjorde en kompleks tvist mellem selskabet Systran og Kommissionen i forbindelse med en udbudsprocedure vedrørende vedligeholdelse og sproglig styrkelse af Kommissionens automatiske oversættelsessystem.

Mellem den 22. december 1997 og den 15. marts 2002 udviklede selskabet Systran Luxembourg under betegnelsen EC-Systran Unix sit software vedrørende det automatiske oversættelsessystem Systran-Unix efter Kommissionens særlige behov på området. Den 4. oktober 2003 indledte Kommissionen en udbudsrunde for vedligeholdelse og sproglig styrkelse af sit automatiske over-

⁴³ Rådets direktiv af 26.1.1965 om tilnærmelse af lovgivning om medicinske specialiteter (EFT 1965-1966, s. 17).

sættelsessystem. De tjenesteydelser, som ordremodtageren på dette marked skulle yde for Kommissionen, vedrørte bl.a. »forbedringer, tilpasninger og tilføjelser af sproglige rutiner«, »særlige forbedringer af analyse-, overførelses-, og sammenkædningsprogrammer« samt de »opdateringer af systemet«, der var omfattet af udbuddet.

Efter udbudsrunderen kontaktede Systran – Systran Luxembourgs moderselskab – Kommissionen for at gøre den opmærksom på, at de påtænkte arbejder forekom selskabet at kunne krænte dets intellektuelle ejendomsrettigheder. Efter adskillige kontakter mellem Systran og Kommissionen fandt denne sidstnævnte, at Systran ikke havde fremlagt »bevisdokumenter«, der kunne fastslå de rettigheder, som selskabet kunne påberåbe sig over sit automatiske oversættelsessystem EC-systran Unix. Kommissionen fandt således, at Systran-gruppen ikke var berettiget til at anfægte de arbejder, der blev gennemført af det selskab, der vandt udbuddet, og tildelte følgelig den kontrakt, der var genstand for udbuddet.

Idet Systran og Systran Luxembourg fandt, at Kommissionen retsstridigt havde videregivet selskabets knowhow til tredjemand, og at den i forbindelse med ordremodtagerens ikke-godkendte udvikling af EC-Systran Unix-versionen havde handlet retsstridigt, anlagde selskabet erstatnings-sag mod Kommissionen. Retten fandt i den forbindelse, at Kommissionen ved at tiltage sig retten til at gennemføre arbejder, der medfører en ændring af forhold vedrørende Systran-Unix-versionen af softwaret Systran, uden forinden at have opnået samtykke fra Systran-gruppen, begik en ulovlighed, idet den tilsidesatte de almindelige retsgrundsætninger, der er fælles for medlemsstaternes retssystemer, og som finder anvendelse på området for ophavsret og knowhow. Denne fejl, der udgør en tilstrækkeligt kvalificeret tilsidesættelse af Systran-gruppens ophavs- og knowhow-rettigheder til Systran-Unix-versionen af Systran-softwaret, kan bevirke, at Unionen ifalder ansvar uden for kontrakt.

Efter at have fastslået, at Kommissionen havde handlet culpøst, konstaterede Retten, at de påberåbte tab, dvs. i det væsentlige et forretningsmæssigt tab som følge af tab af potentielle kunder og de negative følger af diskussionerne med de aktuelle Systran-kunder samt et økonomisk tab som følge af skade på dets økonomiske værdi for investorer og en nedskrivning af de immaterielle aktiver, var en direkte følge af Kommissionens tilsidesættelse af Systrans ophavs- og knowhow-rettigheder.

Retten fastsatte erstatningen for selskabet Systrans lidte tab til et beløb på 12 001 000 EUR i erstatning med tillæg af renter, inklusive et royaltybeløb, som ville have været skyldigt, såfremt Kommissionen havde anmodet om godkendelse til at anvende Systrans intellektuelle rettigheder til gennemførelse af de af udbuddet omfattede arbejder, som følge af den påvirkning, Kommissionens adfærd kunne have på Systrans omsætning, samt godtgørelse for ikke-økonomisk skade. Det bemærkes ligeledes, at Retten exceptionelt præciserede, at udsendelsen af en pressemeddelelse ligeledes gør det muligt at erstatte ikke-økonomisk skade, som krænkelsen af Systrans omdømme udgør, og som er en følge af Kommissionens uretmæssige adfærd.

III. Appelsager

I 2010 blev der indbragt 24 sager til prøvelse af afgørelser fra EU-Personaleretten, og Rettens ap-pelafdeling afgjorde 37 sager. Navnlig to af disse afgørelser bør fremhæves.

For det første anførte Retten på den ene side i dom af 8. juli 2010, *Kommissionen mod Putterie-De-Beukelaer* (sag T-160/08 P, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), at spørgsmålet, om ophavsmanden til en bebyrdende retsakt var inkompetent, er en ufravigelig procesforudsætning, som

skal efterprøves ex-officio af Unionens retsinstanser, og på den anden side, at den manglende overholdelse af procedurereglerne vedrørende vedtagelsen af en bebyrdende retsakt udgør en tilsidesættelse af væsentlige formkrav, som ligeledes kan undersøges ex-officio af Unionens retsinstanser. Afvisningen af at undersøge en intern klage i henhold til de procedureregler, der finder anvendelse på vedtagelsen af en bebyrdende retsakt, udgør således en tilsidesættelse af væsentlige formkrav og kan dermed prøves ex officio af EU-Personaleretten.

For det andet bør det fremhæves, at Retten for første gang skulle træffe afgørelse i en sag, der var hjemsendt fra Domstolen efter en fornyet prøvelse af en dom i en appelsag. I dom af 8. juli 2010, *M mod EMEA* (sag T-12/08 P-RENV-RX, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), fandt Retten, at appelinstansen på visse betingelser kan træffe afgørelse om realiteten i en sag, selv om sagen i første instans var begrænset til en formalitetsindsigelse, som appelinstansen gav medhold i. Dette kan for det første være muligt, når ophævelsen af den appellerede dom eller kendelse nødvendigvis indebærer, at der træffes afgørelse om sagens realitet, eller for det andet, når den materielle prøvelse af annulationssøgsmålet er baseret på de argumenter, som parterne har fremført under appellsagen som følge af den argumentation, førsteinstansen har lagt til grund. Hvis der ikke foreligger sådanne særlige omstændigheder, er sagen ikke moden til påkendelse i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 61 i statuten for Den Europæiske Unions Domstol og artikel 13, stk. 1, i bilaget hertil. Appelinstansen kan således kun hjemvise sagen til den ret, der har truffet afgørelse i første instans, med henblik på, at den kan tage stilling til sagens realitet. Retten hjemsendte således selv sagen til EU-Personaleretten.

IV. Begæringer om foreløbige forholdsregler

Rettens præsident fik i år forelagt 41 begæringer om foreløbige forholdsregler, hvilket er en væsentlig forøgelse i forhold til antallet af begæringer indgivet i 2009 (24). I 2010 traf Retten afgørelse i 38 sager om foreløbige forholdsregler mod 20 i 2009.

I kendelser af 15. januar og 25. november 2010, *United Phosphorus mod Kommissionen* (sag T-95/09 R II og sag T-95/09 R III, ikke trykt i Samling af Afgørelser), gav Rettens præsident medhold i to begæringer om forlængelse af en foranstaltning bestående i udsættelse af gennemførelsen af en beslutning om at forbyde markedsføringen af et aktivt stof i et plantebeskyttelsesmiddel. Ved kendelse af 28. april 2009, *United Phosphorus mod Kommissionen* (sag T-95/09 R, ikke trykt i Samling af Afgørelser), havde Rettens præsident allerede anerkendt uopsætteligheden, idet han anså det for afgørende, at sagsøgeren efter vedtagelsen af denne beslutning havde indledt en nyligt indført fremskyndet administrativ procedure for vurdering, hvorunder sagsøgerens chancer for succes forekom større, end de ville have været inden for rammerne af den administrative procedure, som havde ført til beslutningen om forbud, og at denne fremskyndede procedure ville kunne afsluttes allerede nogle måneder efter den dato, hvor sagsøgeren var blevet pålagt at trække det omhandlede aktivstof tilbage fra markedet. Herved konkluderede Rettens præsident, at det ville være fornuftstridigt at forbyde markedsføringen af et stof, der sandsynligvis allerede ville blive godkendt nogle måneder senere. Efter at have anerkendt, at der forelå *fumus boni juris*, og efter at have vurderet, at afvejningen af de forskellige interesser faldt ud til sagsøgerens fordel, traf Rettens præsident følgelig afgørelse om at forlænge udsættelsen af gennemførelsen af beslutningen om forbud til den 7. maj 2010.

Sagsøgeren opnåede dernæst ved kendelse af 15. april 2010 at få forlænget den tildelte udsættelse frem til den 30. november 2010, eftersom det havde vist sig, at den fremskyndede procedure ikke ville være afsluttet den 7. maj 2010, og at de forhold, der havde begrundet tildelingen af den oprindelige udsættelse af gennemførelsen, var forblevet uændrede. I begyndelsen af november 2010

indgav sagsøgeren en ny begæring om forlængelse og gjorde herved den omstændighed gældende, at den fremskyndede vurderingsprocedure forventedes at få et positivt udfald for sagsøgeren. Kommissionen havde nemlig indledt en procedure til godkendelse af det omhandlede stof, og et direktiv indeholdende denne godkendelse skulle træde i kraft den 1. januar 2011. Under disse omstændigheder forlængede Rettens præsident ved kendelse af 25. november 2010 udsættelsen af beslutningen om forbud frem til den 31. december 2010, for så vidt som den afviser at godkende det omhandlede aktivstof. Hvad angår de plantebeskyttelsesmidler, der indeholder dette stof, bemærkede han, at beslutningen om forbud pålægger medlemsstaterne at tilbagekalde godkendelser af disse midler, og at udsættelsen givet ved de tidligere kendelser ligeledes omhandler tilbagekaldelsen af godkendelserne af disse midler. Selv efter, at godkendelsen af det omhandlede stof træder i kraft, skal sagsøgeren dog til de nationale myndigheder indgive en ny anmodning om godkendelse af plantebeskyttelsesmidler, der indeholder dette stof, idet disse midler skal tilbagekaldes fra markedet inden godkendelsen fra de nationale myndigheder. I denne henseende fastslog Rettens præsident, at det nye godkendelsesdirektiv ikke indeholder nogen bestemmelse om ophævelse af forbuddet, således at direktivet, i mangel af en forlængelse af den allerede tildelte udsættelse, ville pålægge tilbagekaldelsen af de godkendelser af plantebeskyttelsesmidler, som sagsøgeren i øjeblikket har. Det nye direktiv indeholder endvidere ingen bestemmelse, der tager hensyn til de udsættelser, som er givet ved kendelse af 28. april 2009 og 15. januar 2010, med henblik på at undgå en afbrydelse af markedsføringen af de omhandlede plantebeskyttelsesmidler og at sikre en rimelig overgangsperiode mellem beslutningen om forbud og gennemførelsen af det nye direktiv. Rettens præsident forlængede dermed den tidligere tildelte udsættelse frem til den 31. december 2011 for så vidt angår tilbagekaldelsen af godkendelser af plantebeskyttelsesmidler, der indeholder det omhandlede aktivstof, idet han understregede, at en sådan foranstaltning tager hensyn til dette stofs uskadelighed, som endelig er påvist i resultatet af den fremskyndede vurderingsprocedure.

Hvad angår begæringer om foreløbige forholdsregler, der støttes på sagsøgernes påståede manglende evne til at betale bøder, som de er pålagt af Kommissionen for tilsidesættelse af konkurrencereglerne, bekræftede Rettens præsident i kendelse af 7. maj 2010, *Almamet mod Kommissionen* (sag T-410/09 R, ikke trykt i Samling af Afgørelser), den retspraksis, ifølge hvilken sagsøgeren skal anføre konkrete oplysninger underbygget af detaljeret og bekræftet dokumentation, som giver et troværdigt og overordnet billede af dennes finansielle situation, der gør det muligt for Retten at vurdere de præcise konsekvenser, som sagsøgeren efter al sandsynlighed måtte lide, såfremt de ønskede foreløbige forholdsregler ikke blev truffet. I henhold til denne retspraksis fandt præsidenten det utilstrækkeligt, at en sagsøger havde påberåbt sig et afslag, der kun var givet mundtligt, fra en bank, som sagsøgeren havde rettet henvendelse til med henblik på at opnå en bankgaranti. Han tilføjede hertil, at selv om retspraksis vedrørende koncernbetragtninger ofte er blevet anvendt med hensyn til aktiemajoriteten, er det ikke udelukket, at den argumentation, der ligger til grund herfor, i givet fald kan være relevant i forhold til aktieminoriteten, da interessen for visse minoritetsaktionærer, henset til aktiekapitalens struktur, ligeledes kan begrunde, at deres finansielle ressourcer tages i betragtning. Da det sagsøgende selskabs aktiekapital bestod af to hovedaktionærer, som henholdsvis ejede 50% og 30% af dets kapital, skulle selskabet i den foreliggende sag have givet Retten præcise oplysninger om den minoritetsaktionær, der ejede andelen på 30%⁴⁴.

⁴⁴ I denne sammenhæng bemærkes en anden sag – der er omfattet af et krav om fortrolighed, henset til risikoen for at fremskynde sagsøgerens konkurs, såfremt dennes vanskelige økonomiske situation afsløres – som vedrørte en anmodning om fritagelse fra en forpligtelse pålagt af Kommissionen til at stille en bankgaranti som betingelse for, at den bøde, som Kommissionen havde pålagt sagsøgeren, ikke blev inddrevet straks. Da sagsøgeren allerede var begyndt at gennemføre en afdragsordning til Kommissionens fordel, afsagde Rettens præsident en kendelse om udsættelse i henhold til procesreglementets artikel 105, stk. 2, som fulgtes af et retsmøde med henblik på at tilskynde parterne til at finde en juridisk løsning. Idet parternes anstrengelser faktisk lykkedes, blev begæringen om foreløbige forholdsregler slettet af registret.

Den første begæring om foreløbige forholdsregler indgivet i forbindelse med forordning (EF) nr. 1907/2006⁴⁵ rejste spørgsmålet om årsagsforbindelse mellem den påståede skade og den foranstaltning, som begæres udsat. I kendelse af 26. marts 2010, *SNF mod ECHA* (sag T-1/10 R, ikke trykt i Samling af Afgørelser), afviste Rettens præsident en begæring om udsættelse af gennemførelsen af opførelsen af et kemikalie på »listen over stoffer med meget problematiske egenskaber« med den begrundelse, at ingen af bestemmelserne i forordning nr. 1907/2006 medfører, at fremstilling, markedsføring eller anvendelse af dette stof forbydes eller begrænses, blot fordi det er opført på nævnte liste. Hvad angår frykten for at den omhandlede liste af industrien og forbrugerne vil blive opfattet som en »sort liste« over stoffer, der bør undgås, bemærkedes, at eftersom der ikke består nogen form for automatik mellem stoffets opførelse på den omtvistede liste og dets gradvise udskiftning med andre stoffer, kan eventuelle negative reaktioner fra sagsøgerens kunder ikke anses for konsekvenser, som en erhvervsdrivende med rette kan drage på baggrund af den blotte identifikation af stoffet som havende meget problematiske egenskaber. Rettens præsident fastslog, at såfremt disse negative reaktioner kan forklares på baggrund af, at de omhandlede erhvervsdrivende foretager en politikændring baseret på en øget bevidsthed med hensyn til de farlige stoffer, er der tale om et selvstændigt valg foretaget af disse erhvervsdrivende, som er den afgørende årsag til den påståede skade.

På området for udbudsprocedurer henledes opmærksomheden på kendelse af 31. august 2010, *Babcock Noell mod Fællesforetagendet for Fusionsenergi* (sag T-299/10 R, ikke trykt i Samling af Afgørelser), som blev afsagt i en sag om det internationale projekt til fremstilling og drift af en international termonuklear forsøgsreaktor (ITER), der har til formål at påvise, at det er videnskabeligt og teknologisk muligt at udnytte fusionsenergi. Inden for rammerne af dette projekt er oprettet Det Europæiske Fællesforetagende for ITER, som har til formål at bidrage til en hurtig realisering af fusionsenergi. Med henblik herpå foretager Fællesforetagendet udbudsprocedurer vedrørende levering af varer, udførelse af arbejde eller tjenesteydelser. I forbindelse med et udbud til tildeling af kontrakten for levering af ITER Toroidal Field Coils Winding Packs havde sagsøgeren, der er et selskab, som beskæftiger sig med nuklear teknologi, afgivet et bud på den pågældende kontrakt, som var blevet afvist, idet det ikke var i overensstemmelse med udbudsbetingelserne. Sagsøgeren anlagde sag med påstand om annullation af afgørelsen om afvisning og af afgørelsen om at tildele kontrakten til en anden virksomhed, og indgav samtidig med søgsmålet en begæring om foreløbige forholdsregler, som blev afvist, idet ingen af betingelserne for de ønskede foreløbige forholdsregler var opfyldt i den foreliggende sag.

Hvad angår betingelsen om uopsættelighed anerkendte Retten ikke den påståede skade på sagsøgerens omdømme, eftersom deltagelse i en offentlig udbudsprocedure indebærer risici for alle de bydende, og afvisning af en tilbudsgivers bud i medfør af udbudsreglerne ikke i sig selv på nogen måde er skadelig. I tilfælde af en ulovlig afvisning af et selskabs bud er der så meget mindre grund til at tro, at dets omdømme vil kunne lide alvorlig og uoprettelig skade, idet en ulovlig afvisning ikke har nogen forbindelse med selskabets kvalifikationer, og en annullationsdom vil gøre det muligt at genoprette en eventuel skade på selskabets omdømme. Hvad angår interesseafvejningen bemærkede Retten desuden, at sagsøgerens interesse i at kunne nævne den omhandlede kontrakt i reklameøjemed bør vige for Unionens – og herunder dens borgeres – almene interesse i en hurtig realisering af ITER-projektet, hvis afgørende politiske og økonomiske vigtighed er åbenlys, eftersom projektet har

⁴⁵ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1907/2006 af 18.12.2006 om registrering, vurdering og godkendelse af samt begrænsninger for kemikalier (REACH), om oprettelse af et europæisk kemikalieagentur og om ændring af direktiv 1999/45/EF og ophævelse af Rådets forordning (EØF) nr. 793/93 og Kommissionens forordning (EF) nr. 1488/94 samt Rådets direktiv 76/769/EØF og Kommissionens direktiv 91/155/EØF, 93/67/EØF, 93/105/EF og 2000/21/EF (EUT L 396, s. 1).

til formål at udnytte fusionsenergi som en potentielt grænseløs, sikker, bæredygtig, miljømæssigt forsvarelig og økonomisk konkurrencedygtig energikilde, som Unionen kan få stort udbytte af⁴⁶.

Endelig skal nævnes den juridiske, økonomiske og sociokulturelle virkning af de kendelser af 30. april, 19. august, 19. oktober og 25. oktober 2010, som Rettens præsident afsagde i sagen *Inuit Tapiriit Kanatami m.fl. mod Parlamentet og Rådet* (henholdsvis sag T-18/10 R, T-18/10 R II, T-18/10 R II INTP og T-18/10 R II (appelleret til Domstolen), ikke trykt i Samling af Afgørelser). Disse kendelser finder deres udspring i forordning (EF) nr. 1007/2009⁴⁷, som med henblik på dyrevelfærd og på at fastsætte harmoniserede regler om markedsføring af sælprodukter fra den 20. august 2010 forbød markedsføringen af sådanne varer med undtagelse af de varer, der hidrører fra inuitsamfundenes traditionelle jagt, og bidrager til deres underhold. Denne undtagelse er begrundet i de grundlæggende økonomiske og sociale interesser hos de inuitsamfund, der jager sæler til deres underhold, idet denne jagt er en integrerende del af disse samfunds kultur og identitet. Hvad angår inuitsamfundenes tilladelse skal denne gennemføres ved en gennemførelsesforordning, som Kommissionen vedtager.

I januar 2010 anlagde flere sæljægere og -fangere, forarbejdere af sælprodukter og erhvervsdrivende selskaber, der beskæftiger sig med markedsføring af disse produkter eller anvender disse til medicinske formål, sag med påstand om annullation af forordning nr. 1007/2009, og i februar 2010 indgav de en begæring om udsættelse af gennemførelsen af nævnte forordning. Ved kendelse af 30. april 2010 afviste Rettens præsident denne begæring. Efter at have fastslået, at det ikke kunne udelukkes, at hovedsagen skulle antages til realitetsbehandling, og at de anbringender, som sagsøgerne gør gældende til støtte for annullationen, forekommer tilstrækkeligt relevante og vægtige til, at der foreligger *fumus boni juris*, fandt han ikke desto mindre, at der ikke forelå uopsættelighed, navnlig med henvisning til, at Kommissionen endnu ikke havde vedtaget den gennemførelsesforordning, der skal gennemføre tilladelser til inuitsamfundene.

I juli 2010 indgav sagsøgerne en ny begæring om foreløbige forholdsregler baseret på en ny faktisk omstændighed, nemlig offentliggørelsen af Kommissionens udkast til en gennemførelsesforordning. De gjorde gældende, at den fremtidige gennemførelsesforordning, der skulle træde i kraft den 20. august 2010, er fuldstændig uhensigtsmæssig og fratager inuitsamfundenes tilladelse enhver praktisk betydning. Ved kendelse af 19. august 2010 gav Rettens præsident medhold i denne nye begæring i medfør af procesreglementets artikel 105, stk. 2, og udsatte gennemførelsen af forordning nr. 1007/2009, for så vidt som den i forhold til sagsøgerne begrænser markedsføringen af sælprodukter, frem til afsigelsen af kendelse til endelig afgørelse af sagen om foreløbige forholdsregler.

Ved kendelse af 25. oktober 2010 afgjorde Rettens præsident sagen om foreløbige forholdsregler endeligt og afviste den nye begæring om foreløbige forholdsregler indgivet i juli 2010, idet der ikke forelå uopsættelighed. Da der indledningsvis blandt sagsøgerne ikke findes nogen offentlig retlig enhed, kan de ikke påberåbe sig inuiternes almene økonomiske, sociale og kulturelle interesser, men skal hver især godtgøre, at forordning nr. 1007/2009 individuelt vil kunne forårsage dem alvorlig og uoprettelig skade, såfremt begæringen om foreløbige forholdsregler afvises. Så-

⁴⁶ På udbudsområdet bør ligeledes nævnes følgende kendelser om afvisning af begæringer om foreløbige forholdsregler, der ikke er trykt i Samling af Afgørelser, af 15.10.2010, *Nexans France mod Fællesforetagendet for Fusionsenergi* (sag T-415/10 R), af 26.3.2010, *Sviluppo Globale mod Kommissionen* (sag T-6/10 R), af 5.2.2010, *De Post mod Kommissionen* (sag T-514/09 R), og af 20.1.2010, *Agriconsulting Europe mod Kommissionen* (sag T-443/09 R).

⁴⁷ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1007/2009 af 16.9.2009 om handel med sælprodukter (EUT L 286, s. 36).

danne beviser havde sagsøgerne imidlertid ikke fremlagt. Hvad angår sæljægerne og sælfangerne eller forarbejderne af sælprodukter havde de undladt at oplyse om deres indtægter fra jagt eller andre aktiviteter eller deres personlige formue, og de havde ikke fremlagt nogen attest udstedt af en kompetent myndighed til angivelse af deres ret til socialhjælp, arbejdsløshedsunderstøttelse eller nogen anden form for støtte, selv om det i henhold til en rapport, som de selv havde fremlagt, fremgik, at der i deres oprindelseslande, Grønland og Canada, eksisterer sådanne støtteordninger til støtte for sæljagt. Hvad angår de erhvervsdrivende selskaber, der er beskæftiget inden for denne sektor, havde de ikke fremlagt nogen taloplysninger, der gjorde det muligt at vurdere væsentligheden af den påståede skade i forhold til størrelsen af og omsætningen i hvert enkelt selskab.

Hvad endelig angår Kommissionens gennemførelsesforordning havde sagsøgerne ikke godtgjort umuligheden af at indføre det sporingssystem, der er fastsat i forordningen, som skal gøre det muligt at identificere de sælprodukter, der hidrører fra inuitjagt. Den rapport, som de selv havde fremlagt, nævnte derimod sporingssystemer, som faktisk allerede anvendes på Grønland (anvendelse af et mærke, der er forsynet med en stregkode og teksten »Traditionel jagt udført af inuitsamfundene med henblik på underhold«). Sagsøgerne havde ikke angivet en begrundelse for, hvorfor det ville være umuligt at tilpasse disse grønlandske sporingssystemer til kravene i gennemførelsesforordningen.

B – Rettens sammensætning

(Sammensætning efter rangfølge pr. 18.11.2010)

Første række, fra venstre mod højre:

Afdelingsformændene A. Dittrich, S. Papasavvas, O. Czúcz og J. Azizi, Rettens præsident, M. Jaeger, afdelingsformændene N.J. Forwood, I. Pelikánová, E. Moavero Milanesi og L. Truchot.

Anden række, fra venstre mod højre:

Dommerne N. Wahl, K. Jürimäe, I. Wiszniewska-Białicka, F. Dehousse, M.E. Martins Ribeiro, E. Cremona, V. Vadapalas, I. Labucka og M. Prek.

Tredje række, fra venstre mod højre:

Dommerne D. Gratsias, J. Schwarcz, K. O'Higgins, S. Soldevila Fragoso, V.M. Ciucă, S. Frimodt Nielsen, H. Kanninen og M. Van der Woude, justitssekretær E. Coulon.

1. Rettens medlemmer

(efter tiltrædelsestidspunkt)

Marc Jaeger

Født i 1954; juridisk kandidateksamen fra Université Robert Schuman i Strasbourg; studier ved Europakollegiet; advokatbestalling i Luxembourg (1981); attaché de justice, medhjælper hos Procureur général i Luxembourg (1983); dommer ved Tribunal d'arrondissement de Luxembourg (1984); referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1986-1996); formand for Institut Universitaire International de Luxembourg (IUIL); dommer ved Retten siden den 11. juli 1996; præsident for Retten siden den 17. september 2007.

Josef Azizi

Født i 1948; juridisk kandidateksamen samt samfundsaglig og erhvervs-økonomisk kandidateksamen fra Wiens universitet; forsknings- og undervisningsassistent ved Wirtschaftsuniversität Wien og ved det retsvidenskabelige fakultet ved Wiens universitet og ved flere andre universiteter; professor honoris causa ved det retsvidenskabelige fakultet ved Wiens universitet; kontorchef og afdelingschef i Forbundskancelliet; medlem af Europarådets styringsudvalg for retligt samarbejde (CDCJ); beskikket rettergangsfuldmægtig ved Verfassungsgerichtshof (forfatningsdomstolen) i retssager om forfatningsmæssigheden af forbundsstatslovgivning; ansvarlig for koordineringen af østrigsk forbundsrets tilpasning til fællesskabsretten; dommer ved Retten siden den 18. januar 1995.

Arjen W.H. Meij

Født i 1944; dommer ved Nederlandenes højesteret (1996); dommer og vicepræsident ved College van Beroep voor het bedrijfsleven (appelinstans i handelssager) (1986); stedfortrædende medlem af Commissie bezwaarschriften Wet arob/Awb (socialt ankenævn) og Tariefcommissie (tariferingsnævn); referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1980); docent i europæisk ret ved det juridiske fakultet ved Groningen Universitet og forskningsmedarbejder på University of Michigan Law School; medarbejder i det internationale sekretariat for Kamer van Koophandel en Fabrieken, Amsterdam (1970); dommer ved Retten fra den 17. september 1998 til den 13. september 2010.

Mihalis Vilaras

Født i 1950; advokat (1974-1980); udstationeret som national ekspert ved Kommissionen for De Europæiske Fællesskabers Juridiske Tjeneste, derefter ekspeditionssekretær i GD V (Beskæftigelse, Arbejdsmarkedsrelationer og Sociale Anliggender); fuldmægtig og assessor ved Den Øverste Græske Forvaltningsdomstol og siden 1999 medlem heraf; tilknyttet medlem af Grækenlands Særlige Højesteret; medlem af Grækenlands centrale lovforberedelsesudvalg (1996-1998); direktør for den græske regerings juridiske tjeneste; dommer ved Retten fra den 17. september 1998 til den 25. oktober 2010.

Nicholas James Forwood

Født 1948; Cambridge University (BA 1969, MA 1973) (polyteknik og jura); møderet for de engelske domstole i 1970, arbejdede derefter som advokat i London (1971-1999) og i Bruxelles (1979-1999); møderet for de irske domstole i 1981; Queen's Counsel i 1987; medlem af Middle Temple i 1998; repræsenterede Advokatsamfundet i England og Wales i Rådet for Advokaterne i Det Europæiske Fællesskab og var formand for Advokatrådets faste repræsentation ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1995-1999); bestyrelsesmedlem i World Trade Law Association og i European Maritime Law Organization (1993-2002); dommer ved Retten siden den 15. december 1999.

Maria Eugénia Martins de Nazaré Ribeiro

Født i 1956; studier i Lissabon, Bruxelles og Strasbourg; advogada i Portugal og i Bruxelles; fri forsker ved Institut for europæiske studier ved Université libre de Bruxelles; referendar hos den portugisiske dommer ved EF-Domstolen, Moitinho de Almeida (1986-2000), herefter hos præsidenten for Retten i Første Instans, Vesterdorf (2000-2003); dommer ved Retten siden den 31. marts 2003.

Franklin Dehousse

Født i 1959; cand.jur. (Lièges universitet, 1981); sekretær (den nationale videnskabelige forskningsfond, 1985-1989); juridisk rådgiver for Repræsentantkammeret (1981-1990); dr.jur. (Strasbourgs Universitet, 1990); professor (Lièges universitet, Strasbourgs universitet, Europa-kollegiet, det kongelige belgiske forsvarsakademi, Université Montesquieu-Bordeaux; Michel Servet-kollegiet ved Paris' universiteter, Notre-Dame de la Paix-universitetet i Namur); særlig udsending for udenrigsministeriet (1995-1999); leder af EF-studierne ved det kongelige belgiske udenrigspolitiske institut (1998-2003); bisidder i Conseil d'Etat (2001-2003); konsulent for Europa-Kommissionen (1990-2003); medlem af Observatoire Internet (2001-2003); dommer ved Retten siden den 7. oktober 2003.

Ena Cremona

Født i 1936; kandidateksamen i sprog fra Maltas kongelige universitet (1955); juridisk kandidateksamen ved Maltas kongelige universitet (1958); advokat på Malta siden 1959; juridisk rådgiver ved det nationale kvinderåd (1964-1979); medlem af kommissionen for offentlige tjenester (1987-1989); medlem af bestyrelsen for Lombard Bank (Malta) Ltd, som repræsentant for staten (1987-1993); medlem af valgkommissionen fra 1993; medlem af bedømmelsesudvalg for afhandlinger indleveret ved det juridiske fakultet på Maltas kongelige universitet; medlem af Den Europæiske Kommission mod Racisme og Intolerance (ECRI) (2003-2004); dommer ved Retten siden den 12. maj 2004.

Ottó Czúcz

Født i 1946; juridisk kandidateksamen ved Szeged universitet (1971); fuldmægtig i arbejdsministeriet (1971-1974); kursusansvarlig og professor (1974-1989), dekan for det juridiske fakultet (1989-1990), prorektor (1992-1997) ved universitetet i Szeged; advokat; medlem af præsidiet for den nationale pensionsforsikring; næstformand for Institut européen de la sécurité sociale (1998-2002); medlem af det videnskabelige råd for Association internationale de la sécurité sociale; dommer ved forfatningsdomstolen (1998-2004); dommer ved Retten siden den 12. maj 2004.

Irena Wiszniewska-Białecka

Født i 1947; cand.jur. ved Warszawa universitet (1965-1969); forsker (undervisningsassistent, lektor, professor) ved det retsvidenskabelige institut ved videnskabernes akademi (1969-2004); forsker ved Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Patent-, Urheber- und Wettbewerbsrecht, München (1985-1986); advokat (1992-2000); dommer ved den øverste forvaltningsdomstol (2001-2004); dommer ved Retten siden den 12. maj 2004.

Irena Pelikánová

Født i 1949; juridisk kandidateksamen, undervisningsassistent i økonomisk ret (indtil 1989), derefter dr. phil., professor i erhvervsret (fra 1993) ved det juridiske fakultet ved Karlova universitetet i Prag; medlem af det ledende organ for værdipapirkommissionen (1999-2002); advokat; medlem af den tjekkiske regerings lovgivende råd (1998-2004); dommer ved Retten siden den 12. maj 2004.

Vilenas Vadapalas

Født i 1954; juridisk kandidateksamen ved Moskva universitet; dr.jur. (med forelæsningsret) ved Warszawa universitet; professor ved Vilnius universitet: international ret (fra 1981), menneskerettigheder (fra 1991) og fællesskabsret (fra 2000); rådgiver for regeringen i udenrigsanliggender (1991-1993); medlem af koordineringsgruppen for forhandlingsdelegationen i forbindelse med tiltrædelsen af Den Europæiske Union; generaldirektør for regeringens afdeling for europæisk ret (1997-2004); Jean Monnet-professor i europæisk ret ved Vilnius Universitet; formand for Litauisk forening for EU-studier; formand for den parlamentariske arbejdsgruppe for den konstitutionelle reform i forbindelse med Litauens tiltrædelse; medlem af Den Internationale Juristkommission (april 2003); dommer ved Retten siden den 12. maj 2004.

Küllike Jürimäe

Født i 1962; juridisk kandidateksamen fra Tartu universitet (1981-1986); assistent, anklagemyndigheden i Tallinn (1986-1991); diplom fra diplomatskolen i Estland (1991-1992); juridisk rådgiver (1991-1993) og kommitteret i handels- og industrikammeret (1992-1993); dommer ved appelretten i Tallinn (1993-2004); Europæisk Master i menneskerettigheder og demokratisering, Padova universitet og Nottingham universitet (2002-2003); dommer ved Retten siden den 12. maj 2004.

Ingrida Labucka

Født i 1963; juridisk kandidateksamen fra Letlands universitet (1986); inspektør for indenrigsministeriet i Kirov-regionen og Riga (1986-1989); dommer ved førsteinstansretten i Riga (1990-1994); advokat (1994-1998 og juli 1999 – maj 2000); justitsminister (november 1998 – juli 1999 og maj 2000 – oktober 2002); medlem af den stående Voldgiftsdomstol i Haag (2001-2004); parlamentsmedlem (2002-2004); dommer ved Retten siden den 12. maj 2004.

Savvas S. Papasavvas

Født i 1969; studier ved Athens universitet (Ptychion-grad, 1991); ph.d.-studier ved Paris II-universitetet (»Diplôme d'études approfondies« i offentlig ret, 1992) og ved Aix-Marseille III-universitetet (dr.jur., 1995); advokat på Cypern (Nicosia) fra 1993; kursusansvarlig ved Cyperns universitet (1997-2002); lektor i forfatningsret fra september 2002; forsker ved European Public Law Center, Athen (2001-2002); dommer ved Retten siden den 12. maj 2004.

Enzo Moavero Milanesi

Født i 1954; juridisk kandidateksamen (universitetet La Sapienza i Rom); studier i EF-ret (Europakollegiet, Brügge); advokatbestalling og praktiserende advokat (1978-1983); ekstern lektor i fællesskabsret ved universitetet La Sapienza i Rom (1993-1996), ved universitetet Luiss i Rom (1993-1996 og 2002-2006) og ved universitetet Bocconi i Milano (1996-2000); rådgiver for den italienske premierminister i fællesskabsretlige anliggender (1993-1995); tjenestemand ved Europa-Kommissionen; juridisk konsulent og derefter kabinetschef hos næstformanden (1989-1992), kabinetschef hos kommissæren for det indre marked (1995-1999) og konkurrence (1999), direktør i Generaldirektoratet for Konkurrence (2000-2002), vicegeneralsekretær ved Europa-Kommissionen (2002-2005), generaldirektør ved Europa-Kommissionens Kontor for Europapolitisk Rådgivning (BEPA) (2006); dommer ved Retten siden den 3. maj 2006.

Nils Wahl

Født i 1961; jur.kand. (1987), dr.jur. (Stockholms universitet, 1995); assisterende professor, indehaver af Jean Monnet-lærestolen for fællesskabsret (1995) og professor i fællesskabsret (Stockholms universitet, 2001); advokatfuldmægtig (1987-1989); administrerende direktør for en uddannelsesfond (1993-2004); formand for den svenske forening for fællesskabsretlige studier (2001-2006); medlem af Rådet för konkurrensfrågor (2001-2006); konstitueret dommer ved Hovrätten över Skåne och Blekinge (landsretten, 2005); dommer ved Retten siden den 7. oktober 2006.

Miro Prek

Født i 1965; juridisk embedseksamen (1989); advokatbestalling (1994); forskellige opgaver og funktioner inden for den offentlige forvaltning, navnlig under regeringens lovkontor (vicestatssekretær og underdirektør, senere chef for departementet for fællesskabsret og komparativ ret) og under kontoret for europæiske anliggender (kontorchef); medlem af forhandlingsdelegationen vedrørende associeringsaftalen (1994-1996) og i forbindelse med tiltrædelsen af Den Europæiske Union (1998-2003) med ansvar for juridiske anliggender; advokat; projektansvarlig for tilpasning til fællesskabsretten og den europæiske integration, primært på Vestbalkan; afdelingschef ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (2004-2006); dommer ved Retten siden den 7. oktober 2006.

Teodor Tchipev

Født i 1940; jurastudier ved St. Kliment Ohridski universitet i Sofia (1961); dr.jur. (1977); advokat (1963-1964); juridisk rådgiver for det statslige selskab for international vejtransport (1964-1973); ekstern lektor ved det juridiske institut i det bulgarske akademi for videnskab (1973-1988); ekstern lektor i civilprocesret ved det juridiske fakultet ved St. Kliment Ohridski universitet i Sofia (1988-1991); voldgiftsdommer ved handels- og industrikammerets voldgiftsdomstol (1988-2006); dommer ved forfatningsdomstolen (1991-1994); associeret professor ved Paissiy Hilendarski universitet i Plovdiv (februar 2001-2006); justitsminister (1994-1995); ekstern lektor i civilprocesret ved det nye bulgarske universitet i Sofia (1995-2006); dommer ved Retten fra den 12. januar 2007 til den 29. juni 2010.

Valeriu M. Ciucă

Født i 1960; cand.jur. (1984), dr.jur. (1997) (Alexandru Ioan Cuza universitet i Iași); dommer ved førsteinstansretten i Suceava (1984-1989); militærdommer ved militærretten i Iași (1989-1990); professor ved Alexandru Ioan Cuza universitet i Iași (1990-2006); stipendiat til specialisering i privatret ved Rennes universitet (1991-1992); lektor ved Petre Andrei universitet i Iași (1999-2002); associeret professor ved université du Littoral Côte d'Opale (LAB. RII) (2006); dommer ved Retten fra den 12. januar 2007 til den 26. november 2010.

Alfred Dittrich

Født i 1950; jurastudier ved universitetet i Erlangen-Nürnberg (1970-1975); Rechtsreferendar ved Oberlandesgericht Nürnberg (1975-1978); fuldmægtig i forbundsøkonomiministeriet (1978-1982); fuldmægtig ved Forbundsrepublikken Tysklands faste repræsentation ved De Europæiske Fællesskaber (1982); fuldmægtig i forbundsøkonomiministeriet med ansvar for EF-ret og konkurrenceret (1983-1992); departementschef for EU-ret i justitsministeriet (1992-2007); leder af den tyske delegation i Rådets arbejdsgruppe »Domstolen«; befuldmægtiget for forbundsregeringen i en lang række sager ved De Europæiske Fællesskabers Domstol; dommer ved Retten siden den 17. september 2007.

Santiago Soldevila Fragoso

Født i 1960; juridisk kandidateksamen fra Universidad Autónoma de Barcelona (1983); dommer (1985), siden 1992 Magistrado especialista ved Contencioso-Administrativo, med embede ved Tribunal Superior de Justicia de Canarias, Santa Cruz de Tenerife (1992 og 1993), og ved Audiencia Nacional (Madrid, maj 1998 – august 2007), der behandler skattesager (moms), og i søgsmål til prøvelse af Ministro de Economías generelle lovbestemmelser og ministeriets beslutninger om statsstøtte eller Administracións økonomiske ansvar, samt søgsmål til prøvelse af aftaler indgået af de centrale økonomiske myndigheder på bankområdet, børsområdet, energiområdet, sikkerhedsområdet og konkurrenceområdet; Letrado ved Tribunal Constitucional (1993-1998); dommer ved Retten siden den 17. september 2007.

Laurent Truchot

Født i 1962; kandidat fra Institut d'études politiques de Paris (1984); studier ved École nationale de la magistrature (1986-1988); dommer ved tribunal de grande instance de Marseille (januar 1988 – januar 1990); fuldmægtig i civilretsdirektoratet i justitsministeriet (januar 1990 – juni 1992); vicekontorchef, senere kontorchef i generaldirektoratet for konkurrence, forbrug og bekæmpelse af svig i økonomi-, finans- og industriministeriet (juni 1992 – september 1994); teknisk rådgiver for justitsministeren (Garde des Sceaux) (september 1994 – maj 1995); dommer ved tribunal de grande instance de Nîmes (maj 1995 – maj 1996); referendar ved Domstolen hos generaladvokat P. Léger (maj 1996 – december 2001); referendarråd ved cour de cassation (december 2001 – august 2007); dommer ved Retten siden den 17. september 2007.

Sten Frimodt Nielsen

Født i 1963; cand.jur. fra Københavns Universitet (1988); fuldmægtig i Udenrigsministeriet (1988-1991); manuduktør i international ret og EF-ret ved Københavns Universitet (1988-1991); ambassadesekretær ved FN-missionen i New York (1991-1994); fuldmægtig i Udenrigsministeriets juridiske tjeneste (1994-1995); ekstern lektor ved Københavns Universitet (1995); fuldmægtig, senere konsulent i Statsministeriet (1995-1998); ministerråd ved Danmarks faste repræsentation ved Den Europæiske Union (1998-2001); kommitteret i juridiske spørgsmål i Statsministeriet (2001-2002); afdelingschef og juridisk rådgiver i Statsministeriet (marts 2002 - juli 2004); departementsråd og juridisk rådgiver i Statsministeriet (august 2004 - august 2007); dommer ved Retten siden den 17. september 2007.

Kevin O'Higgins

Født i 1946; studier ved Crescent College i Limerick, Clongowes Wood College, University College Dublin (B.A. degree og juridisk eksamen i EF-ret) og ved Kings Inns; advokatbestalling i Irland i 1968; barrister (1968-1982); Senior Counsel (Inner Bar of Ireland, 1982-1986); dommer ved Circuit court (1986-1997); dommer ved High Court of Ireland (1997-2008); medlem af Kings Inns; Irlands repræsentant ved Consultative Council of European Judges under Europarådet (2000-2008); dommer ved Retten siden den 15. september 2008.

Heikki Kanninen

Født i 1952; embedseksamen fra handelshøjskolen i Helsinki og det juridiske fakultet ved Helsinki Universitet; referendar ved Finlands højeste forvaltningsdomstol; generalsekretær for udvalget om en retsikkerhedsreform i den offentlige forvaltning; første fuldmægtig ved Finlands højeste forvaltningsdomstol; generalsekretær for udvalget til reform af domstolsbehandlingen af forvaltningsretlige sager; konsulent i justitsministeriets lovafdeling; assisterende justitssekretær ved EFTA-Domstolen; referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol; dommer ved Finlands højeste forvaltningsdomstol (1998-2005); medlem af det finske flygtningeævn; næstformand for udvalget om udvikling af de finske retsinstanser; dommer ved Personaleretten fra den 6. oktober 2005 til den 6. oktober 2009; dommer ved Retten siden den 7. oktober 2009.

Juraj Schwarcz

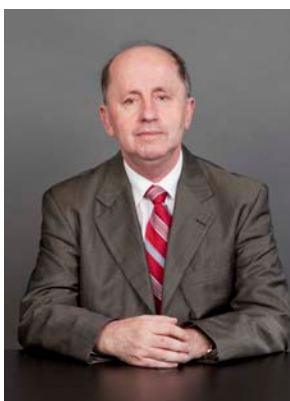
Født i 1952; juridisk kandidateksamen (Comenius-universitet i Bratislava, 1979); juridisk rådgiver for virksomheder (1975-1990); justitssekretær med ansvar for handelsregistret ved kommuneretten i Košice (1991); dommer ved kommuneretten i Košice (januar – oktober 1992); dommer og afdelingsformand ved regionalretten i Košice (november 1992-2009); dommer udstationeret ved Den Slovakiske Republiks højesteret, den erhvervsretlige afdeling (oktober 2004 – september 2005); præsident for handelskollegiet ved regionalretten i Košice (oktober 2005 – september 2009); eksternt medlem af det erhvervsretlige og økonomiske fakultet ved P.J. Šafárik universitet i Košice (1997-2009); eksternt medlem af lærerkollegiet ved det juridiske akademi (2005-2009); dommer ved Retten siden den 7. oktober 2009.

Marc van der Woude

Født i 1960; juridisk embedseksamen (universitetet i Groningen, 1983); studier ved Europa-kollegiet (1983-1984); assistent ved Europa-kollegiet (1984-1986); underviser ved universitetet i Leiden (1986-1987); referent i Kommissionen for De Europæiske Fællesskabers Generaldirektorat for Konkurrence (1987-1989); referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1989-1992); politisk koordinator i Kommissionen for De Europæiske Fællesskabers Generaldirektorat for Konkurrence (1992-1993); medlem af Den Juridiske Tjeneste ved Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (1993-1995); advokat i Bruxelles siden 1995; professor ved Erasmus-Universitetet i Rotterdam siden 2000; forfatter til talrige publikationer; dommer ved Retten siden den 13. september 2010.

Dimitrios Gratsias

Født i 1957; juridisk kandidateksamen fra Athens universitet (1980); eksamensbevis for videregående studier i offentlig ret ved université de Paris I, Panthéon-Sorbonne (1981); certifikat fra centre universitaire d'études communautaires et européennes (université Paris I) (1982); embedsmand ved Grækenlands statsråd (1985-1992); referendar ved Grækenlands statsråd (1992-2005); referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1994-1996); suppleant ved Grækenlands specialhøjesteret (1998 et 1999); medlem af Grækenlands statsråd (2005); medlem af specialdomstolen for sager vedrørende destitution af dommere som følge af embedsmisbrug (2006); medlem af det højeste råd for forvaltningsretterne (2008); inspektør ved forvaltningsretterne (2009-2010); dommer ved Retten siden den 25. oktober 2010.

Andrei Popescu

Født i 1948; cand.jur. fra Bukarests universitet (1971); efterfølgende studier i international arbejdsret og europæisk socialret ved Genève universitet (1973-1974); dr.jur. fra Bukarests universitet (1980); manuduktør på prøve (1971-1973), manuduktør (1974-1985), professor i arbejdsret ved Bukarests universitet (1985-1990); chefforsker ved instituttet for videnskabelig forskning vedrørende arbejde og social sikring (1990-1991); vicegeneraldirektør (1991-1992), direktør (1992-1996) i ministeriet for arbejde og social sikring; universitetslektor (1997), underviser ved skolen for politiske og administrative studier, Bukarest (2000); statssekretær i ministeriet for europæisk integration (2001-2005); departementschef i Rumæniens statsråd (1996-2001 et 2005-2009); den rumænske regerings befuldmægtigede for Den Europæiske Unions retsinstanser (2009-2010); dommer ved Retten siden den 26. november 2010.

Emmanuel Coulon

Født i 1968; jurastudier (Panthéon-Assas universitetet, Paris); studier i management (université Paris-Dauphine); Europakollegiet (1992); advokateksamen fra centre régional de formation à la profession d'avocat de Paris; belgisk advokatbestalling; advokat i Bruxelles; bestået almindelig udvælgelsesprøve ved Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber; referendar ved Retten i Første Instans (hos præsident Saggio, 1996-1998; hos præsident Vesterdorf, 1998-2002); kabinetschef hos præsidenten for Retten i Første Instans (2003-2005); justitssekretær ved Retten siden den 6. oktober 2005.

2. Ændringer i Rettens sammensætning i 2010

Højtideligt retsmøde den 13. september 2010

Ved afgørelser af 23. juni 2010 og 8. juli 2010 har repræsentanterne for medlemsstaternes regeringer for perioden fra den 1. september 2010 til den 31. august 2016 genudnævnt dommer ved Retten Marc Jaeger, Josef Azizi, Eugénia Martins de Nazaré Ribeiro, Ottó Czúcz, Irena Wiszniewska-Bialecka, Franklin Dehousse, Küllike Jürimäe, Savvas S. Papasavvas, Sten Frimodt Nielsen, Heikki Kanninen og Juraj Schwarcz.

Til afløsning af Arjen W.H. Meij har repræsentanterne for medlemsstaternes regeringer ved afgørelse af 8. juli 2010 udnævnt Marc van der Woude til dommer ved Retten for perioden fra den 1. september 2010 til den 31. august 2016.

Højtideligt retsmøde den 25. oktober 2010

Repræsentanterne for regeringerne for Den Europæiske Unions medlemsstater har ved afgørelse af 21. oktober 2010 udnævnt Dimitrios Gratsias til dommer ved Den Europæiske Unions Ret som afløser for Mihalis Vilaras for perioden fra den 25. oktober 2010 til den 31. august 2016.

Højtideligt retsmøde den 26. november 2010

Repræsentanterne for regeringerne for den Europæiske Unions medlemsstater har ved afgørelse af 18. november 2010 udnævnt Andrei Popescu til dommer ved Den Europæiske Unions Ret som afløser for Valeriu M. Ciucă for perioden fra den 26. november 2010 til den 31. august 2016.

3. Rettens sammensætning efter rangfølge

**fra den 1. januar 2010
til den 14. september 2010**

M. JAEGER, Rettens præsident
J. AZIZI, afdelingsformand
A.W.H. MEIJ, afdelingsformand
M. VILARAS, afdelingsformand
N.J. FORWOOD, afdelingsformand
M.E. MARTINS RIBEIRO, afdelingsformand
O. CZÚCZ, afdelingsformand
I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, afdelingsformand
I. PELIKÁNOVÁ, afdelingsformand
F. DEHOUSSE, dommer
E. CREMONA, dommer
V. VADAPALAS, dommer
K. JÜRIMÄE, dommer
I. LABUCKA, dommer
S. PAPASAVVAS, dommer
E. MOAVERO MILANESI, dommer
N. WAHL, dommer
M. PREK, dommer
T. TCHIPEV, dommer
V.M. CIUCĂ, dommer
A. DITTRICH, dommer
S. SOLDEVILA FRAGOSO, dommer
L. TRUCHOT, dommer
S. FRIMODT NIELSEN, dommer
K. O'HIGGINS, dommer
H. KANNINEN, dommer
J. SCHWARCZ, dommer

E. COULON, justitssekretær

**fra den 15. september 2010
til den 24. oktober 2010**

M. JAEGER, Rettens præsident
J. AZIZI, afdelingsformand
N.J. FORWOOD, afdelingsformand
O. CZÚCZ, afdelingsformand
I. PELIKÁNOVÁ, afdelingsformand
S. PAPASAVVAS, afdelingsformand
E. MOAVERO MILANESI, afdelingsformand
A. DITTRICH, afdelingsformand
L. TRUCHOT, afdelingsformand
M. VILARAS, dommer
M.E. MARTINS RIBEIRO, dommer
F. DEHOUSSE, dommer
E. CREMONA, dommer
I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, dommer
V. VADAPALAS, dommer
K. JÜRIMÄE, dommer
I. LABUCKA, dommer
N. WAHL, dommer
M. PREK, dommer
V.M. CIUCĂ, dommer
S. SOLDEVILA FRAGOSO, dommer
S. FRIMODT NIELSEN, dommer
K. O'HIGGINS, dommer
H. KANNINEN, dommer
J. SCHWARCZ, dommer
M. VAN DER WOUDE, dommer

E. COULON, justitssekretær

**fra den 25. oktober 2010
til den 25. november 2010**

M. JAEGER, Rettens præsident
J. AZIZI, afdelingsformand
N.J. FORWOOD, afdelingsformand
O. CZÚCZ, afdelingsformand
I. PELIKÁNOVÁ, afdelingsformand
S. PAPASAVVAS, afdelingsformand
E. MOAVERO MILANESI, afdelingsformand
A. DITTRICH, afdelingsformand
L. TRUCHOT, afdelingsformand
M.E. MARTINS RIBEIRO, dommer
F. DEHOUSSE, dommer
E. CREMONA, dommer
I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, dommer
V. VADAPALAS, dommer
K. JÜRIMÄE, dommer
I. LABUCKA, dommer
N. WAHL, dommer
M. PREK, dommer
V.M. CIUCĂ, dommer
S. SOLDEVILA FRAGOSO, dommer
S. FRIMODT NIELSEN, dommer
K. O'HIGGINS, dommer
H. KANNINEN, dommer
J. SCHWARCZ, dommer
M. VAN DER WOUDE, dommer
D. GRATSIAS, dommer

E. COULON, justitssekretær

**fra den 26. november 2010
til den 31. december 2010**

M. JAEGER, Rettens præsident
J. AZIZI, afdelingsformand
N.J. FORWOOD, afdelingsformand
O. CZÚCZ, afdelingsformand
I. PELIKÁNOVÁ, afdelingsformand
S. PAPASAVVAS, afdelingsformand
E. MOAVERO MILANESI, afdelingsformand
A. DITTRICH, afdelingsformand
L. TRUCHOT, afdelingsformand
M.E. MARTINS RIBEIRO, dommer
F. DEHOUSSE, dommer
E. CREMONA, dommer
I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, dommer
V. VADAPALAS, dommer
K. JÜRIMÄE, dommer
I. LABUCKA, dommer
N. WAHL, dommer
M. PREK, dommer
S. SOLDEVILA FRAGOSO, dommer
S. FRIMODT NIELSEN, dommer
K. O'HIGGINS, dommer
H. KANNINEN, dommer
J. SCHWARCZ, dommer
M. VAN DER WOUDE, dommer
D. GRATSIAS, dommer
A. POPESCU, dommer

E. COULON, justitssekretær

4. Tidligere medlemmer af Retten

David Alexander Ogilvy Edward (1989-1992)
Christos Yeraris (1989-1992)
José Luis Da Cruz Vilaça (1989-1995), præsident 1989-1995
Jacques Biancarelli (1989-1995)
Donal Patrick Michael Barrington (1989-1996)
Romain Alphonse Schintgen (1989-1996)
Heinrich Kirschner (1989-1997)
Antonio Saggio (1989-1998), præsident 1995-1998
Cornelis Paulus Briët (1989-1998)
Koen Lenaerts (1989-2003)
Bo Vesterdorf (1989-2007), præsident 1998-2007
Rafael García-Valdecasas y Fernández (1989-2007)
Andreas Kalogeropoulos (1992-1998)
Christopher William Bellamy (1992-1999)
André Potocki (1995-2001)
Rui Manuel Gens de Moura Ramos (1995-2003)
Pernilla Lindh (1995-2006)
Virpi Tiili (1995-2009)
John D. Cooke (1996-2008)
Jörg Pirrung (1997-2007)
Paolo Mengozzi (1998-2006)
Arjen W.H. Meij (1998-2010)
Mihalis Vilaras (1998-2010)
Hubert Legal (2001-2007)
Verica Trstenjak (2004-2006)
Daniel Šváby (2004-2009)
Teodor Tchihev (2007-2010)
Valeriu M. Ciucă (2007-2010)

Præsidenter

José Luis Da Cruz Vilaça (1989-1995)
Antonio Saggio (1995-1998)
Bo Vesterdorf (1998-2007)

Justitssekretær

Hans Jung (1989-2005)

C – Statistik over retssagerne ved Retten

Samlet oversigt for Retten

1. Indbragte, afsluttede, verserende sager (2006-2010)

Indbragte sager

2. Sagstyper (2006-2010)
3. Søgsmålstyper (2006-2010)
4. Sagens genstand (2006-2010)

Afsluttede sager

5. Sagstyper (2006-2010)
6. Sagens genstand (2010)
7. Sagens genstand (2006-2010) (domme og kendelser)
8. Dommerkollegierne (2006-2010)
9. Sagsbehandlingstid i måneder (2006-2010) (domme og kendelser)

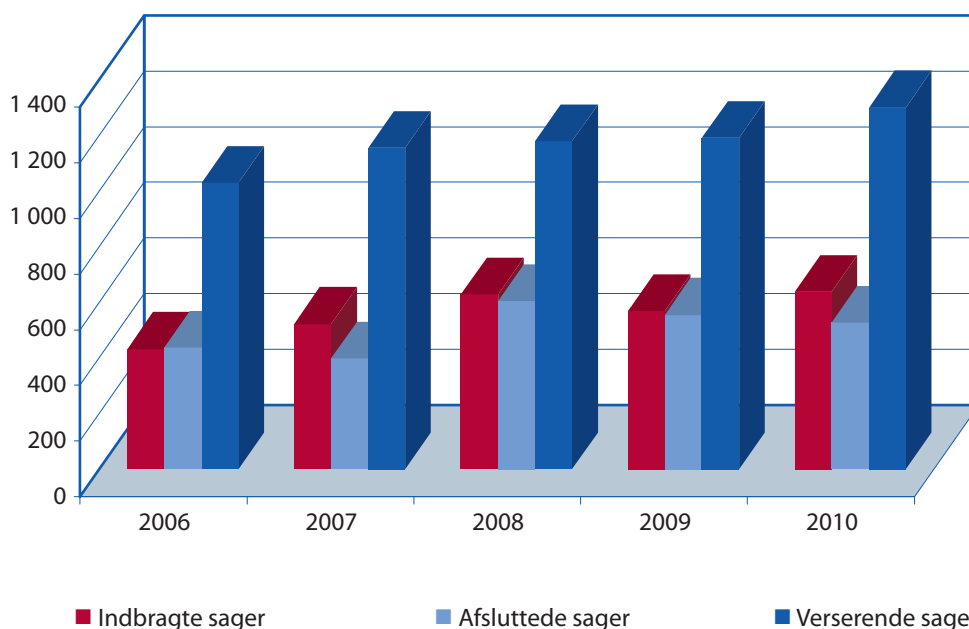
Verserende sager pr. 31. december

10. Sagstyper (2006-2010)
11. Sagens genstand (2006-2010)
12. Dommerkollegierne (2006-2010)

Diverse

13. Afgørelser om foreløbige forholdsregler (2006-2010)
14. Fremskyndede procedurer (2006-2010)
15. Rettens afgørelser, som er blevet appelleret til Domstolen (1989-2010)
16. Fordeling af appelsagerne efter sagstyper ved Domstolen (2006-2010)
17. Appelsagernes udfald ved Domstolen (2010) (domme og kendelser)
18. Appelsagernes udfald ved Domstolen (2006-2010) (domme og kendelser)
19. Samlet udvikling (1989-2010) (indbragte, afsluttede, verserende sager)

1. Samlet oversigt for Retten – indbragte, afsluttede, verserende sager (2006-2010) ¹

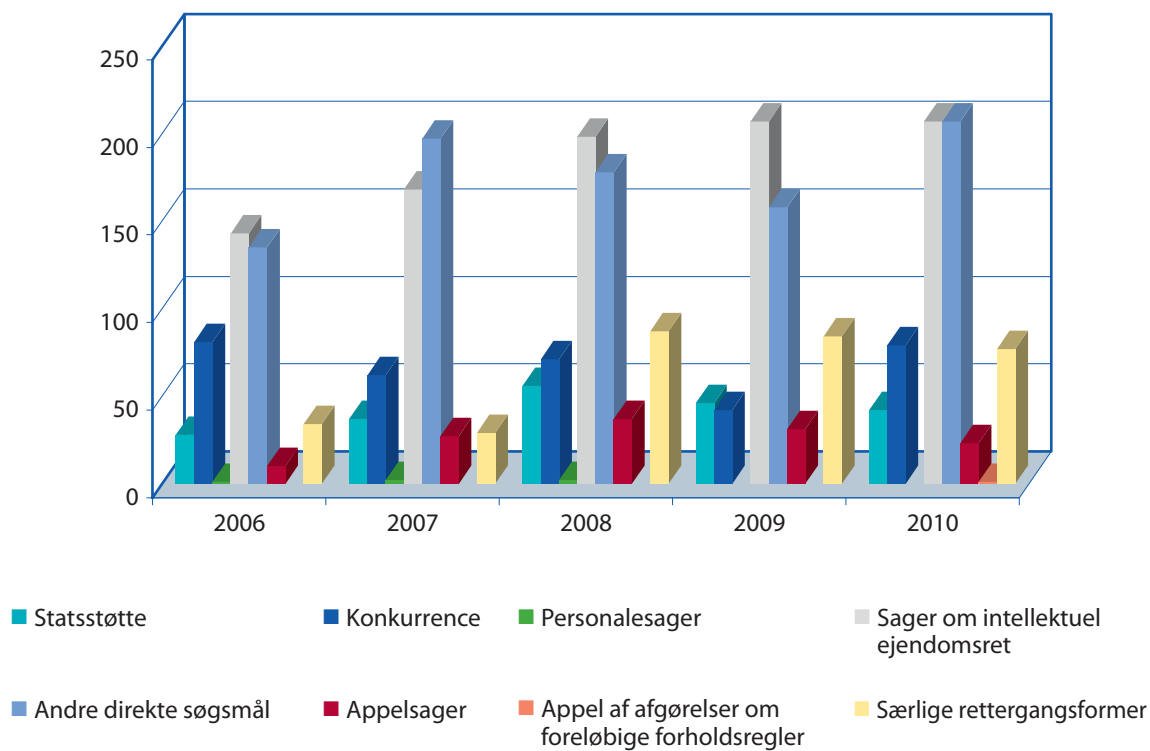

	2006	2007	2008	2009	2010
Indbragte sager	432	522	629	568	636
Afsluttede sager	436	397	605	555	527
Verserende sager	1 029	1 154	1 178	1 191	1 300

¹ Medmindre andet er angivet, er særlige rettergangsformer medtaget i denne og de følgende tabeller.

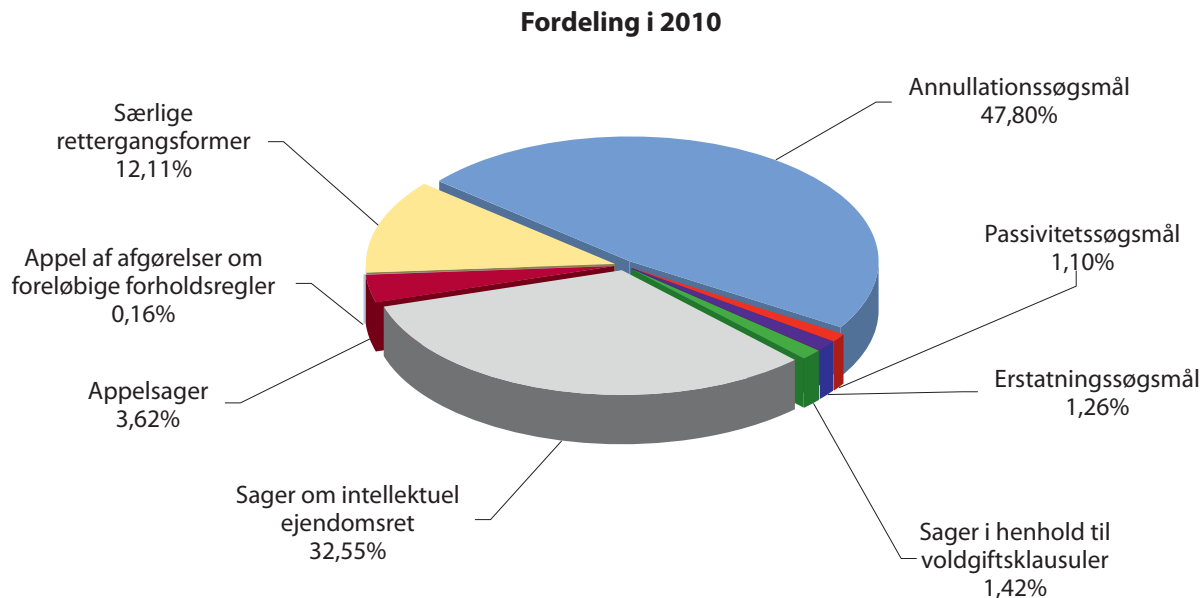
»Særlige rettergangsformer« omfatter: begæring om genoptagelse af en dom (artikel 41 i statuten for Domstolen, artikel 122 i Rettens procesreglement), tredjemandsindsigelse (artikel 42 i statuten for Domstolen, artikel 123 i Rettens procesreglement), ekstraordinær genoptagelse (artikel 44 i statuten for Domstolen, artikel 125 i Rettens procesreglement), fortolkning af en dom (artikel 43 i statuten for Domstolen, artikel 129 i Rettens procesreglement), fastsættelse af sagsomkostninger (artikel 92 i Rettens procesreglement), fri proces (artikel 96 i Rettens procesreglement) og berigtigelse af en dom (artikel 84 i Rettens procesreglement).

2. Indbragte sager – sagstyper (2006-2010)

	2006	2007	2008	2009	2010
Statsstøtte	28	37	56	46	42
Konkurrence	81	62	71	42	79
Personalesager	1	2	2		
Sager om intellektuel ejendomsret	143	168	198	207	207
Andre direkte søgsmål	135	197	178	158	207
Appelsager	10	27	37	31	23
Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler					1
Særlige rettergangsformer	34	29	87	84	77
I alt	432	522	629	568	636

3. Indbragte sager – søgsmålstyper (2006-2010)

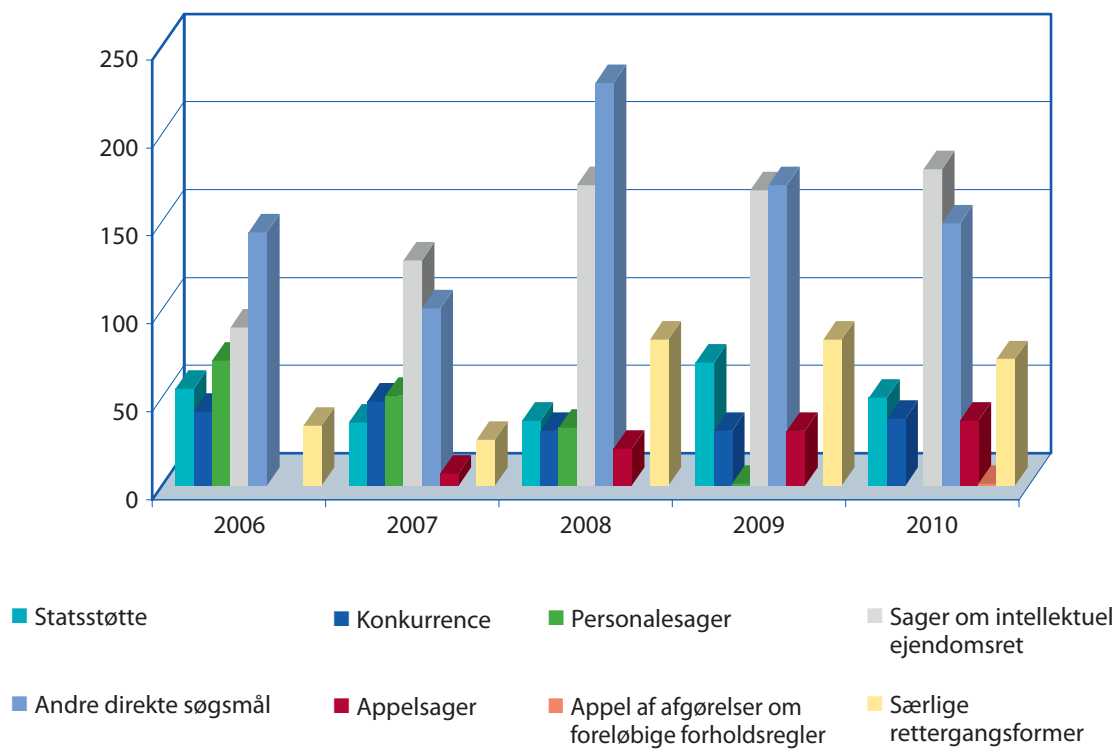
	2006	2007	2008	2009	2010
Annullationsøgsmål	223	251	269	214	304
Passivitetssøgsmål	4	12	9	7	7
Erstatningssøgsmål	9	27	15	13	8
Sager i henhold til voldgiftsklausuler	8	6	12	12	9
Sager om intellektuel ejendomsret	143	168	198	207	207
Personalesager	1	2	2		
Appelsager	10	27	37	31	23
Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler					1
Særlige rettergangsformer	34	29	87	84	77
I alt	432	522	629	568	636

4. Indbragte sager – sagernes genstand (2006-2010) ¹

	2006	2007	2008	2009	2010
Aktindsigt	4	11	22	15	19
Den Europæiske Unions optræden udadtil	2	1	2	5	1
Energi				2	
Etableringsfrihed			1		
Finansielle bestemmelser (budget, den finansielle ramme, egne indtægter, bekæmpelse af svig)	1	1		1	
Fiskeripolitik		5	23	1	19
Folkesundhed	1	1	2	2	4
Forbrugerbeskyttelse			2		
Forskning, teknologisk udvikling og rummet		4		6	3
Fri bevægelighed for personer	4	4	1	1	1
Fri udveksling af tjenesteydelser	1		3	4	1
Frie varebevægelser	1	1	1	1	
Handelspolitik	18	9	10	8	9
Intellectuel og industriel ejendomsret	145	168	198	207	207
Konkurrence	81	62	71	42	79
Kultur	1	1		1	
Landbrug	26	46	14	19	24
Miljø	9	27	7	4	15
Nye staters tiltrædelse				1	
Offentlige kontrakter	14	11	31	19	15
Område med frihed, sikkerhed og retfærdighed		3	3	2	
Registrering, vurdering, godkendelse og begrænsning vedrørende kemikalier (REACH-forordningen)					8
Regler for institutionerne	12	19	23	32	17
Regler for virksomhederne	1			1	
Restriktive foranstaltninger (Optræden udadtil)	5	12	7	7	21
Skatteret	1	2			1
Socialpolitik	2	5	6	2	4
Statsstøtte	28	37	55	46	42
Tilnærmelse af lovgivningerne		1			
Toldunion og fælles toldtarif	2	5	1	5	4
Transport	1	4	1		1
Uddannelse, erhvervsuddannelse, ungdom og sport		1			
Udenrigs- og sikkerhedspolitik					1
Voldgiftsbestemmelse	8	6	12	12	9
Økonomisk og monetær politik	2				4
Økonomisk, social og territorial samhørighed	16	17	6	6	24
EF-traktaten/TEUF i alt	386	464	502	452	533
KS-traktaten i alt			1		
EA-traktaten i alt	1				1
Tjenestemandsvedtægten	11	29	39	32	25
Særlige rettergangsformer	34	29	87	84	77
I ALT	432	522	629	568	636

¹ Ikrafttrædelsen af traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF) den 1.12.2009 har nødvendiggjort en ændring af fremstillingen af sagernes genstand. Oplysningerne for perioden 2006-2009 er følgelig blevet revideret.

5. Afsluttede sager – sagstyper (2006-2010)

	2006	2007	2008	2009	2010
Statsstøtte	55	36	37	70	50
Konkurrence	42	48	31	31	38
Personalesager	71	51	33	1	
Sager om intellektuel ejendomsret	90	128	171	168	180
Andre direkte søgsmål	144	101	229	171	149
Appelsager		7	21	31	37
Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler					1
Særlige rettergangsformer	34	26	83	83	72
I alt	436	397	605	555	527

6. Afsluttede sager – sagernes genstand (2010) ¹

	Domme	Kendelser	I alt
Aktindsigt	14	7	21
Den Europæiske Unions optræden udadtil	1	3	4
Energi		2	2
Folkesundhed	2		2
Forbrugerbeskyttelse		2	2
Forskning, teknologisk udvikling og rummet	2	1	3
Fri udveksling af tjenesteydelser		2	2
Handelspolitik	8		8
Intellectuel og industriel ejendomsret	132	48	180
Konkurrence	26	12	38
Landbrug	9	7	16
Miljø	2	4	6
Offentlige kontrakter	10	6	16
Regler for institutionerne	9	17	26
Regler for virksomhederne		1	1
Restriktive foranstaltninger (Optræden udadtil)	8	2	10
Skatteret		1	1
Socialpolitik	1	5	6
Statsstøtte	28	22	50
Toldunion og fælles toldtarif	1	3	4
Transport	1	1	2
Uddannelse, erhvervsuddannelse, ungdom og sport	1		1
Voldgiftsbestemmelse	10	2	12
Økonomisk og monetær politik		2	2
Økonomisk, social og territorial samhørighed	1	1	2
EF-traktaten/TEUF i alt	266	151	417
Tjenestemandsvedtægten	22	16	38
Særlige rettergangsformer		72	72
I ALT	288	239	527

¹ Ikrafttrædelsen af traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF) den 1.12.2009 har nødvendiggjort en ændring af fremstillingen af sagernes genstand. Oplysningerne for perioden 2006-2009 er følgelig blevet revideret.

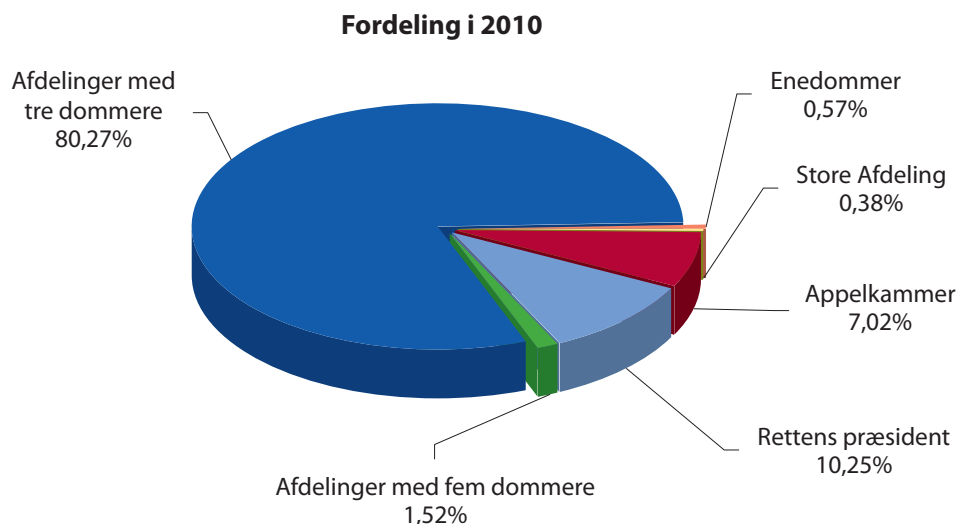
7. Afsluttede sager – sagernes genstand (2006-2010) ¹

(domme og kendelser)

	2006	2007	2008	2009	2010
Aktindsigt	7	7	15	6	21
Den Europæiske Unions optræden udadtil	5	4	2		4
Energi					2
Etableringsfrihed			1		
Finansielle bestemmelser (budget, den finansielle ramme, egne indtægter, bekæmpelse af svig)	4		2	2	
Fiskeripolitik	24	4	4	17	
Folkesundhed	3	2	1	1	2
Forbrugerbeskyttelse					2
Forskning, teknologisk udvikling og rummet	1	1	1	1	3
Fri bevægelighed for personer	4	4	2	1	
Fri udveksling af tjenesteydelser	2	1		2	2
Frie varebevægelser			2	3	
Handelspolitik	13	4	12	6	8
Industripolitik		1			
Intellectuel og industriel ejendomsret	91	129	171	169	180
Konkurrence	42	38	31	31	38
Kultur			1	2	
Landbrug	27	13	48	46	16
Miljø	11	10	17	9	6
Nye staters tiltrædelse	1			1	
Offentlige kontrakter	4	7	26	12	16
Område med frihed, sikkerhed og retfærdighed		2	1	3	
Oversøiske lande og territoriers associering	2				
Regler for institutionerne	8	10	22	20	26
Regler for virksomhederne	1	1			1
Restriktive foranstaltninger (Optræden udadtil)	4	3	6	8	10
Skatteret	1		2		1
Socialpolitik	5	4	2	6	6
Statsstøtte	54	36	37	70	50
Tilnærmelse af lovgivningerne		1	1		
Toldunion og fælles toldtarif	2	3	6	10	4
Transport	2	1	3		2
Uddannelse, erhvervsuddannelse, ungdom og sport					1
Voldgiftsbestemmelse	5	10	9	10	12
Økonomisk og monetær politik	1	1	1		2
Økonomisk, social og territorial samhörighed	6	5	42	3	2
EF-traktaten/TEUF i alt	330	302	468	439	417
KS-traktaten i alt	1	10			
EA-traktaten i alt		1		1	
Tjenestemandsvedtægten	71	58	54	32	38
Særlige rettergangsformer	34	26	83	83	72
I ALT	436	397	605	555	527

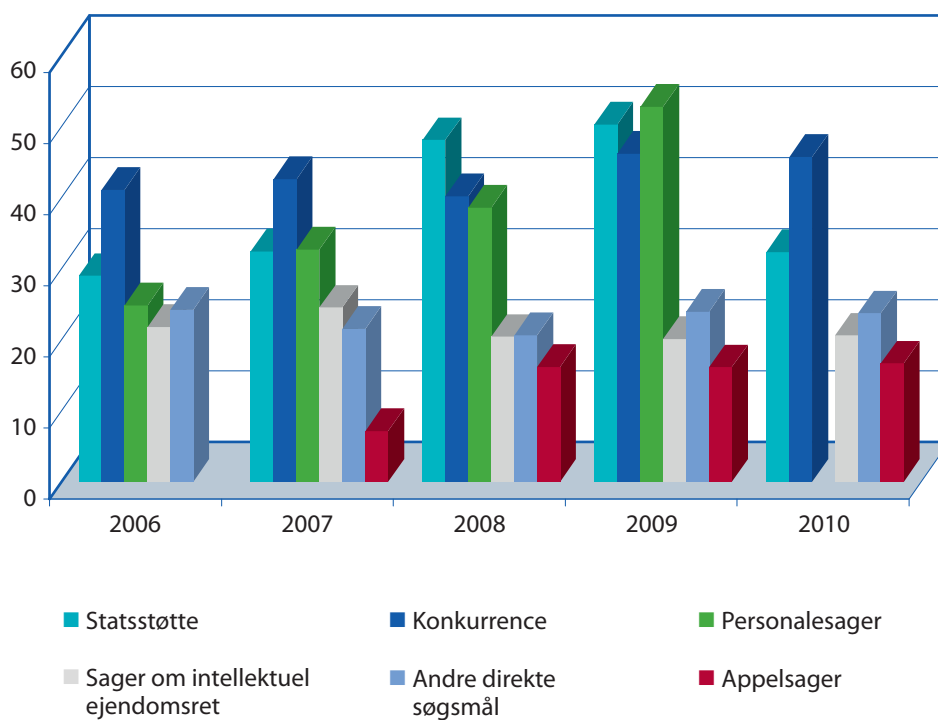
¹ Ikrafttrædelsen af traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF) den 1.12.2009 har nødvendiggjort en ændring af fremstillingen af sagernes genstand. Oplysningerne for perioden 2006-2009 er følgelig blevet revideret.

8. Afsluttede sager – dommerkollegierne (2006-2010)

	2006			2007			2008			2009			2010		
	Domme	Kendelser	I alt	Domme	Kendelser	I alt	Domme	Kendelser	I alt	Domme	Kendelser	I alt	Domme	Kendelser	I alt
Store Afdeling				2		2							2		2
Appelkammer				3	4	7	16	10	26	20	11	31	22	15	37
Rettens præsident		19	19		16	16		52	52		50	50		54	54
Afdelinger med fem dommere	22	33	55	44	8	52	15	2	17	27	2	29	8		8
Afdelinger med tre dommere	198	157	355	196	122	318	228	282	510	245	200	445	255	168	423
Enedommer	7		7	2		2							3		3
I alt	227	209	436	247	150	397	259	346	605	292	263	555	288	239	527

9. Afsluttede sager – sagsbehandlingstid i måneder (2006-2010) ¹ (domme og kendelser)

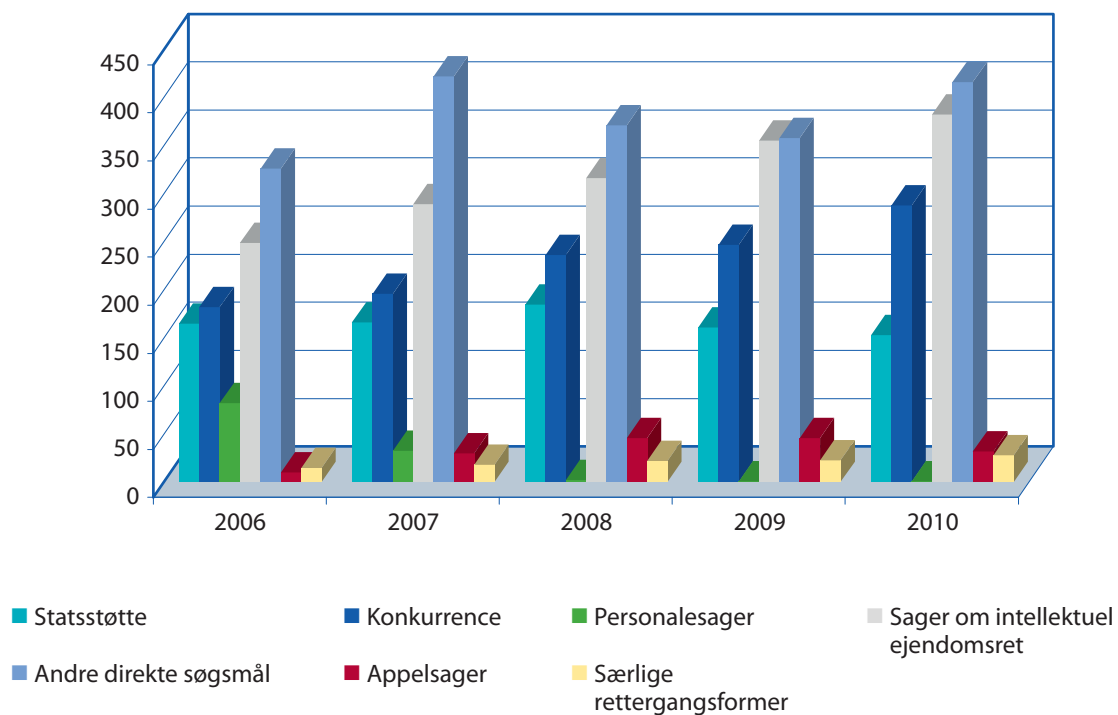

	2006	2007	2008	2009	2010
Statsstøtte	29,0	32,4	48,1	50,3	32,4
Konkurrence	41,1	42,6	40,2	46,2	45,7
Personalesager	24,8	32,7	38,6	52,8	
Sager om intellektuel ejendomsret	21,8	24,5	20,4	20,1	20,6
Andre direkte søgsmål	24,2	21,5	20,6	23,9	23,7
Appelsager		7,1	16,1	16,1	16,6

¹ Ved beregningen af den gennemsnitlige sagsbehandlingstid er der ikke taget hensyn til: sager, hvori der afsiges mellemdom; særlige rettergangsformer, sager om foreløbige forholdsregler; sager, der er overført fra Domstolen som følge af en ændring i fordelingen af kompetencerne mellem Domstolen og Retten; sager, der er overført fra Retten som følge af Personalerettens oprettelse.

Sagsbehandlingstiden er udtrykt i måneder og i tiendedele af en måned.

10. Verserende sager pr. 31. december – sagstyper (2006-2010)

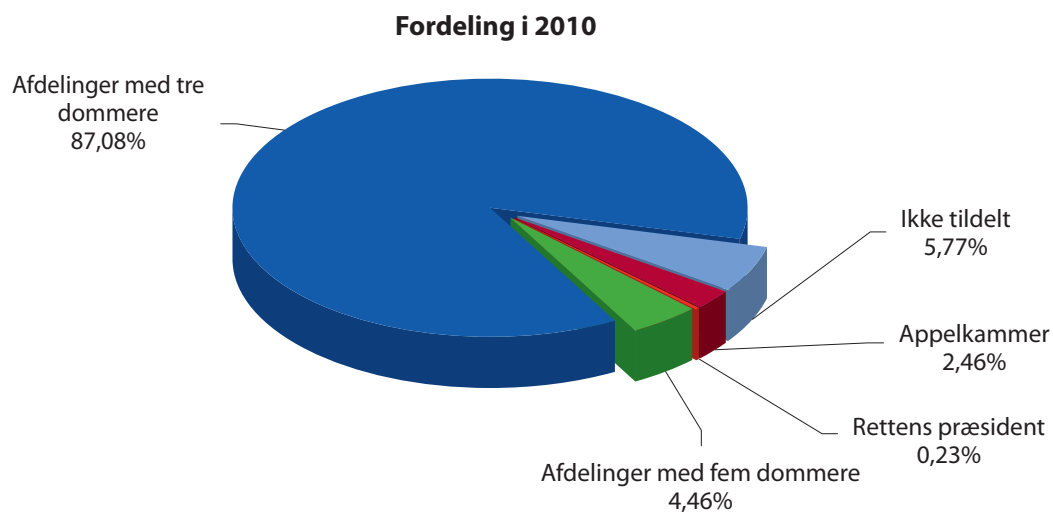
	2006	2007	2008	2009	2010
Statsstøtte	165	166	185	161	153
Konkurrence	182	196	236	247	288
Personalesager	82	33	2	1	1
Sager om intellektuel ejendomsret	249	289	316	355	382
Andre direkte søgsmål	326	422	371	358	416
Appelsager	10	30	46	46	32
Særlige rettergangsformer	15	18	22	23	28
I alt	1 029	1 154	1 178	1 191	1 300

11. Verserende sager pr. 31. december – sagernes genstand (2006-2010) ¹

	2006	2007	2008	2009	2010
Aktindsigt	24	28	35	44	42
Den Europæiske Unions optræden udadtil	6	3	3	8	5
Energi				2	
Finansielle bestemmelser (budget, den finansielle ramme, egne indtægter, bekæmpelse af svig)	4	5	3	2	2
Fiskeripolitik	4	5	24	8	27
Folkesundhed	3	2	3	4	6
Forbrugerbeskyttelse	1	1	3	3	1
Forskning, teknologisk udvikling og rummet	1	4	3	8	8
Fri bevægelighed for personer	3	3	2	2	3
Fri udveksling af tjenesteydelser	1		3	5	4
Frie varebevægelser	2	3	2		
Handelspolitik	28	33	31	33	34
Industripolitik	1				
Intellectuel og industriel ejendomsret	251	290	317	355	382
Konkurrence	172	196	236	247	288
Kultur	1	2	1		
Landbrug	85	118	84	57	65
Miljø	23	40	30	25	34
Offentlige kontrakter	25	29	34	41	40
Område med frihed, sikkerhed og retfærdighed		1	3	2	2
Registrering, vurdering, godkendelse og begrænsning vedrørende kemikalier (REACH-forordningen)					8
Regler for institutionerne	19	28	29	41	32
Regler for virksomhederne	1			1	
Restriktive foranstaltninger (Optræden udadtil)	9	18	19	18	29
Skatteret		2			
Socialpolitik	5	6	10	6	4
Statsstøtte	165	166	184	160	152
Tilnærmelse af lovgivningerne	1	1			
Toldunion og fælles toldtarif	14	16	11	6	6
Transport	1	4	2	2	1
Uddannelse, erhvervsuddannelse, ungdom og sport		1	1	1	
Udenrigs- og sikkerhedspolitik					1
Voldgiftsbestemmelse	21	17	20	22	19
Økonomisk og monetær politik	2	1			2
Økonomisk, social og territorial samhørighed	37	49	13	16	38
EF-traktaten/TEUF i alt	910	1 072	1 106	1 119	1 235
KS-traktaten i alt	10		1	1	1
EA-traktaten i alt	2	1	1		1
Tjenestemandsvedtægten	92	63	48	48	35
Særlige rettergangsformer	15	18	22	23	28
I ALT	1 029	1 154	1 178	1 191	1 300

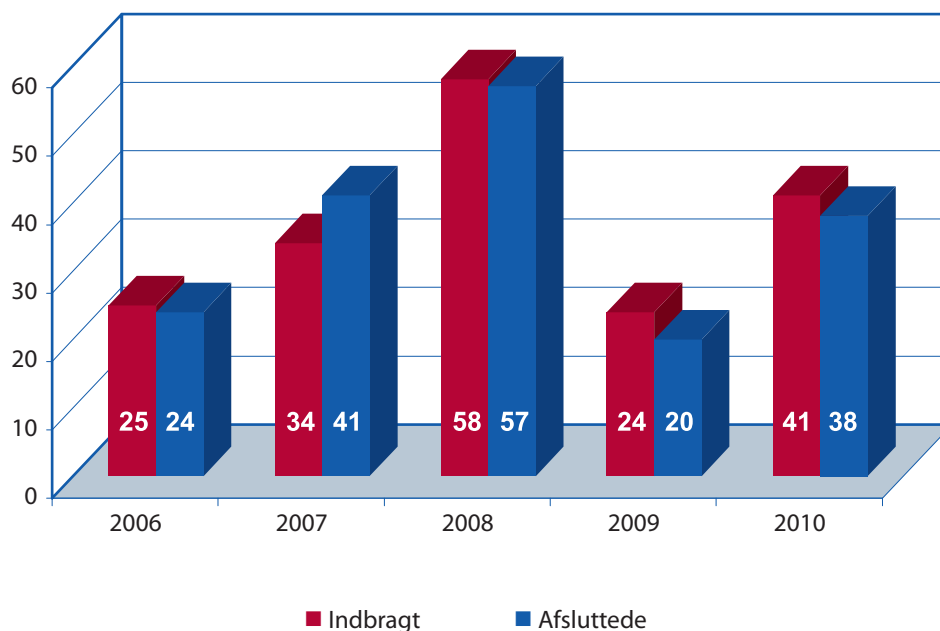
¹ Ikrafttrædelsen af traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF) den 1.12.2009 har nødvendiggjort en ændring af fremstillingen af sagernes genstand. Oplysningerne for perioden 2006-2009 er følgelig blevet revideret.

12. Verserende sager pr. 31. december – dommerkollegierne (2006-2010)

	2006	2007	2008	2009	2010
Store Afdeling	2				
Appelkammer	10	30	46	46	32
Rettens præsident	1				3
Afdelinger med fem dommere	117	75	67	49	58
Afdelinger med tre dommere	825	971	975	1 019	1 132
Enedommer	2			2	
Ikke tildelt	72	78	90	75	75
I alt	1 029	1 154	1 178	1 191	1 300

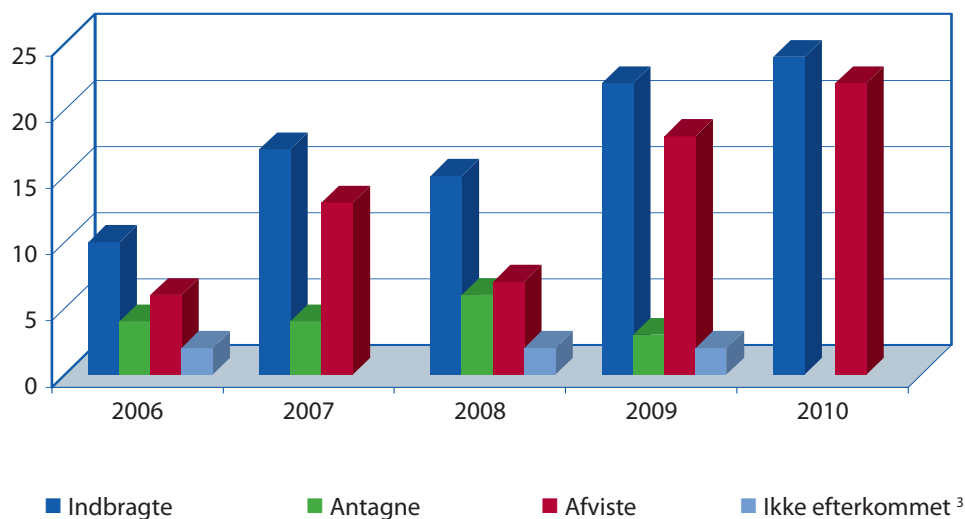
13. Diverse – afgørelser om foreløbige forholdsregler (2006-2010)

Fordeling i 2010

	Indbragte sager om foreløbige forholdsregler	Afsluttede sager om foreløbige forholdsregler	Sagernes udfald		
			Forkastet	Taget til følge	Slettelse/ afgørelse i sagen ufornøden
Den Europæiske Unions optræden udadtil	1	1	1		
Forskning, teknologisk udvikling og rummet	2	2	2		
Konkurrence	8	4	3		1
Landbrug	3	4	1	2	1
Miljø	2	3	3		
Offentlige kontrakter	3	5	5		
Registrering, vurdering, godkendelse og begrænsning vedrørende kemikalier (REACH-forordningen)	1	1	1		
Regler for institutionerne	8	8	6		2
Statsstøtte	7	2	2		
Tjenestemandsvedtægten	2	2		1	1
Toldunion og fælles toldtarif		1	1		
Udenrigs- og sikkerhedspolitik	1	1	1		
Voldgiftsbestemmelse	1	2	2		
Økonomisk, social og territorial samhörighed	2	2	2		
I alt	41	38	30	3	5

14. Diverse – fremskyndede procedurer (2006-2010) ^{1 2}

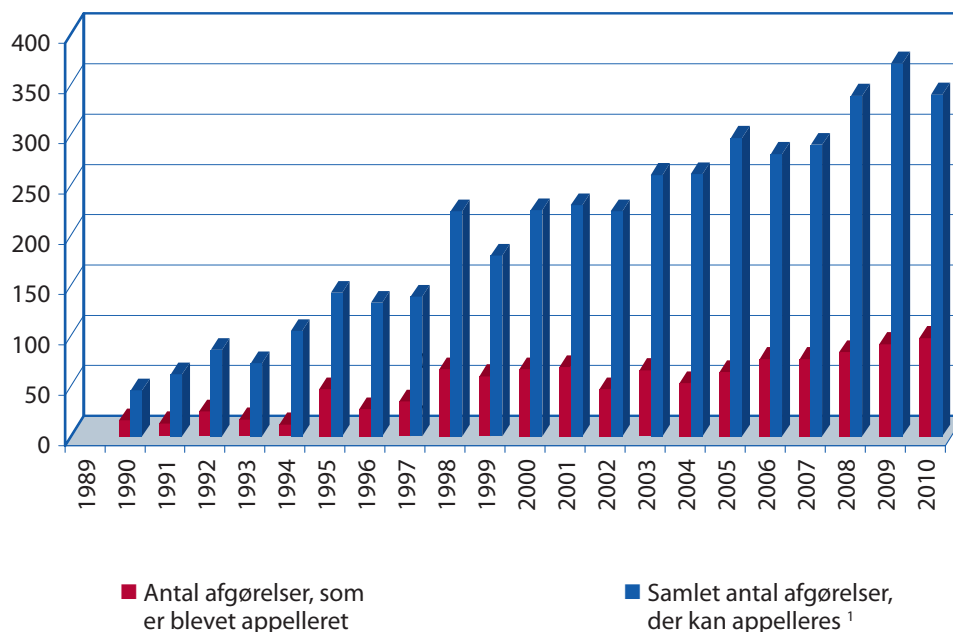
	2006				2007				2008				2009				2010			
	Sagernes udfald				Sagernes udfald				Sagernes udfald				Sagernes udfald				Sagernes udfald			
	Indbragte	Antagne	Afviste	Ikke efterkommet ³	Indbragte	Antagne	Afviste	Ikke efterkommet ³	Indbragte	Antagne	Afviste	Ikke efterkommet ³	Indbragte	Antagne	Afviste	Ikke efterkommet ³	Indbragte	Antagne	Afviste	Ikke efterkommet ³
Aktindsigt					1		1		2		2		4		4					
Den Europæiske Unions optræden udadtil																	1		1	
Finansielle bestemmelser (budget, den finansielle ramme, egne indtægter, bekæmpelse af svig)				2																
Folkesundhed													1		1					
Fri udveksling af tjenesteydelser													1	1						
Handelspolitik					2	1				1			2		2					
Konkurrence	4	2	2		1	1			1	1			2	2			3		3	
Landbrug	3	1	3				1		1				2		3					
Miljø	2	1	1		7	1	6						1			1				
Offentlige kontrakter					2		1		3	1	3		2		2		2		2	
Regler for institutionerne									1			1	1		1					
Restriktive foranstaltninger (Optræden udadtil)					3	2	1		4	4			5	1	2	1	10		10	
Retspleje													1		1					
Statsstøtte	1				1		2		1		1						7		5	
Tjenestemandsvedtægten									1					1						
Voldgiftsbestemmelse									1			1								
Økonomisk, social og territorial samhørighed																	1		1	
I alt	10	4	6	2	17	4	13	0	15	6	7	2	22	3	18	2	24	0	22	0

¹ En sag for Retten kan underkastes en fremskyndet behandling i medfør af procesreglementets artikel 76a. Bestemmelsen finder anvendelse siden den 1.2.2001.

² Ikrafttrædelsen af traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF) den 1.12.2009 har nødvendiggjort en ændring af fremstillingen af sagernes genstand. Oplysningerne for perioden 2006-2009 er følgelig blevet revideret.

³ Følgende sager omfattes af kategorien »ikke efterkommet«: tilbagetrækning af begæringen, ophævelse af sagen og tilfælde, hvor sagen afgøres ved kendelse, inden der er truffet afgørelse om begæringen om, at der træffes afgørelse efter den fremskyndede procedure.

15. Diverse – rettens afgørelser, som er blevet appelleret til Domstolen (1989-2010)

	Antal afgørelser, som er blevet appelleret	Samlet antal afgørelser, der kan appelleres ¹	Appellerede afgørelser i procent
1989			
1990	16	46	35%
1991	13	62	21%
1992	25	86	29%
1993	17	73	23%
1994	12	105	11%
1995	47	143	33%
1996	27	133	20%
1997	35	139	25%
1998	67	224	30%
1999	60	180	33%
2000	67	225	30%
2001	69	230	30%
2002	47	224	21%
2003	66	260	25%
2004	53	261	20%
2005	64	297	22%
2006	77	281	27%
2007	77	290	27%
2008	84	339	25%
2009	92	371	25%
2010	98	340	29%

¹ Det samlede antal afgørelser, der kan appelleres – domme, kendelser om foreløbige forholdsregler eller om afvisning; enhver anden kendelse om afslutning af sager end kendelser om slettelse eller om henvisning – hvor fristen for appel er udløbet, eller hvor der er iværksat appel.

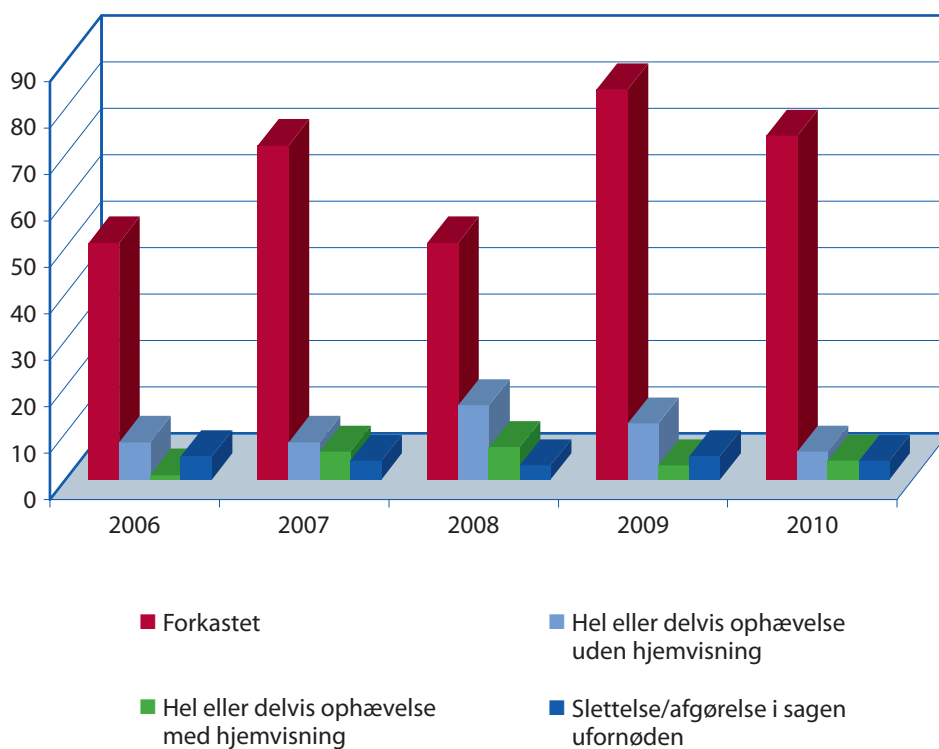
16. Diverse – fordeling af appelsagerne efter sagstype ved Domstolen (2006-2010)

	2006			2007			2008			2009			2010		
	Appelsager	Afgørelser, der kan appelleres	Appelsager i %	Appelsager	Afgørelser, der kan appelleres	Appelsager i %	Appelsager	Afgørelser, der kan appelleres	Appelsager i %	Appelsager	Afgørelser, der kan appelleres	Appelsager i %	Appelsager	Afgørelser, der kan appelleres	Appelsager i %
Statsstøtte	5	21	24%	11	30	37%	4	19	21%	23	51	45%	17	35	49%
Konkurrence	14	41	34%	13	33	39%	7	26	27%	11	45	24%	15	33	45%
Personalesager	13	62	21%	10	53	19%	9	31	29%	1	3	33%			
Sager om intellektuel ejendomsret	18	62	29%	14	64	22%	24	105	23%	25	153	16%	32	140	23%
Andre direkte søgsmål	27	95	28%	29	110	26%	40	158	25%	32	119	27%	34	132	26%
I alt	77	281	27%	77	290	27%	84	339	25%	92	371	25%	98	340	29%

17. Diverse – appelsagernes udfald ved Domstolen (2010) (domme og kendelser)

	Forkastet	Hel eller delvis ophævelse uden hjemvisning	Hel eller delvis ophævelse med hjemvisning	Slettelse/afgørelse i sagen uforførdet	I alt
Fiskeripolitik	1				1
Fri bevægelighed for personer	1				1
Frie varebevægelser	1				1
Handelspolitik	1				1
Intellektuel og industriel ejendomsret	23	1	1	3	28
Konkurrence	8	3			11
Landbrug	2				2
Miljø og forbrugerbeskyttelse	1				1
Regionalpolitik	2				2
Regler for institutionerne	20	2	1		23
Socialpolitik	1				1
Statsstøtte	7		2		9
Tjenestemandsvedtægten	3				3
Toldunion og fælles toldtarif	2				2
Uddannelse, erhvervsuddannelse, ungdom og sport				1	1
Økonomisk og monetær politik	1				1
I alt	74	6	4	4	88

18. Diverse – appelsagernes udfald ved Domstolen (2006-2010) (domme og kendelser)

	2006	2007	2008	2009	2010
Forkastet	51	72	51	84	74
Hel eller delvis ophævelse uden hjemvisning	8	8	16	12	6
Hel eller delvis ophævelse med hjemvisning	1	6	7	3	4
Slettelse/afgørelse i sagen uforholden	5	4	3	5	4
I alt	65	90	77	104	88

19. Diverse – samlet udvikling (1989-2010)

(indbragte, afsluttede, verserende sager)

	Indbragte sager ¹	Afsluttede sager ²	Verserende sager pr. 31. december
1989	169	1	168
1990	59	82	145
1991	95	67	173
1992	123	125	171
1993	596	106	661
1994	409	442	628
1995	253	265	616
1996	229	186	659
1997	644	186	1 117
1998	238	348	1 007
1999	384	659	732
2000	398	343	787
2001	345	340	792
2002	411	331	872
2003	466	339	999
2004	536	361	1 174
2005	469	610	1 033
2006	432	436	1 029
2007	522	397	1 154
2008	629	605	1 178
2009	568	555	1 191
2010	636	527	1 300
I alt	8 611	7 311	

¹ 1989: Domstolen overførte 153 verserende sager til den nyoprettede Ret i Første Instans.
 1993: Domstolen overførte 451 sager som følge af første udvidelse af Retten i Første Instans' kompetencer.
 1994: Domstolen overførte 14 sager som følge af anden udvidelse af Retten i Første Instans' kompetencer.
 2004 og 2005: Domstolen overførte 25 sager som følge af tredje udvidelse af Retten i Første Instans' kompetencer.

² 2005 og 2006: Retten i Første Instans overførte 118 verserende sager til den nyoprettede Personaleret.

Kapitel III

Personaleretten

A – Arbejdet ved Personaleretten i 2010

Ved præsident Paul Mahoney

1. Statistikken over retssagerne ved Personaleretten viser, at antallet af anlagte sager i 2010 (139) udgør en mærkbar stigning i forhold til antallet af indgivne stævninger i 2009 (113) og 2008 (111).

Antallet af afsluttede sager (129) er mindre¹ end sidste år (155).

Antallet af verserende sager² er således svagt stigende i forhold til sidste år (185 pr. 31.12.2010 mod 175 pr. 31.12.2009). Den gennemsnitlige sagsbehandlingstid er ligeledes stigende (18,1 måned i 2010 mod 15,1 måned i 2009³)⁴.

24 af Personalerettens afgørelser er blevet appelleret til Den Europæiske Unions Ret. Ti af Personalerettens afgørelser er blevet helt eller delvist ophævet af Den Europæiske Unions Ret, idet seks sager blev hjemvist til Personaleretten.

12 sager blev afsluttet ved forlig, hvilket er det højeste antal siden Personalerettens oprettelse⁵. Dette års statistikker synes at vise en større åbenhed med hensyn til denne konfliktløsningsmodel.

2. Hvad angår procesmidler bemærkes, at Personaleretten i år for første gang har gjort brug af den mulighed, som den er tillagt i procesreglementet⁶, for at træffe afgørelse med en enkelt dommer⁷.

3. Endelig blev der, idet 2010 var femåret for Personalerettens oprettelse, i den anledning organiseret et kollokvium⁸, hvor dommere, professorer og advokater med speciale i europæisk og international

¹ Dette års stigning i procentdelen af sager, der afsluttes ved dom, i forhold til procentdelen af sager, der afsluttes ved kendelse, som er en mindre omfattende procedure, har utvivlsomt medvirket til nedgangen i antallet af afsluttede sager. Desuden må der tages hensyn til, at Personaleretten ikke var fuldtallig som følge af, at en af de syv dommere var uarbejdsdygtig i længere tid.

² Der er bl.a. fortsat 15 verserende sager anlagt af 327 tjenestemænd og øvrige ansatte mod deres respektive institutioner, hvori disse har nedlagt påstand om annullation af deres lønsedler med berigtigelse af deres vederlag for perioden fra den 1.7.2009 til den 31.12.2009 samt af de lønsedler, der er udfærdiget siden den 1.1.2010, for så vidt som der i nævnte lønsedler anvendes en lønstigning på grundlag af en sats på 1,85% i stedet for den sats på 3,7%, som ville være resultatet af anvendelsen af artikel 65 i vedtægten for tjenestemænd i Den Europæiske Union (herefter »vedtægten«) og bilag XI hertil. Disse sager er tæt forbundet med sagen *Kommissionen mod Rådet* (dom af 24.11.2010, sag C-40/10), hvorved Domstolen annullerede Rådets forordning (EU, Euratom) nr. 1296/2009 af 23.12.2009 om tilpasning med virkning fra den 1.7.2009 af vederlag og pensioner til tjenestemænd og øvrige ansatte i Den Europæiske Union samt af justeringskoefficienterne for disse vederlag og pensioner.

³ Heri er ikke medregnet varigheden af en eventuel udsættelse.

⁴ En sådan stigning i sagsbehandlingstiden skal uden tvivl betragtes sideløbende med stigningen i procentdelen af sager, der afsluttes ved dom, i forhold til procentdelen af sager, der afsluttes ved kendelse.

⁵ Det bemærkes, at der for første gang blev indgået forlig mellem parterne i forbindelse med en procedure om foreløbige forholdsregler vedrørende spørgsmålet om anvendelse af den foreløbige forholdsregel, der var fremsat begæring om (sag F-50/10 R, *De Roos-Le Large mod Kommissionen*).

⁶ Artikel 14 i procesreglementet.

⁷ Denne mulighed blev anvendt i den sag, der gav anledning til dom af 14.12.2010, sag F-1/10, *Marcuccio mod Kommissionen*.

⁸ Kollokviets akter vil blive offentliggjort i 2011 i *Revue universelle des droits de l'homme* (RUDH), Éditions N.P. Engel. Dagens foredrag er allerede nu tilgængelige på hjemmesiden Curia.

tjenestemandsret, tjenestemænd fra EU-institutioner og repræsentanter for fagorganisationer og -foreninger blev samlet. De drøftelser, der fandt sted i forbindelse med dette kollokvium, bidrager givetvis til at styrke Personalerettens overvejelser, herunder særligt dem, der vedrører en revision af dens procesreglement i lyset af den erfaring, der er erhvervet siden dens oprettelse. Markeringen af Personalerettens femårsdag var ligeledes præget af en dag med »åbent hus« for institutionens personale.

4. I nedenstående indlæg præsenteres de mest betydningsfulde af Personalerettens afgørelser vedrørende spørgsmål om formaliteten og realiteten. Eftersom der ikke kan berettes om nogen væsentlige nyheder vedrørende sager om foreløbige forholdsregler⁹, spørgsmål om sagsomkostninger og retsudgifter samt retshjælp, optræder de overskrifter, der traditionelt er reserveret til disse emner, ikke i dette års rapport.

I. Processuelle spørgsmål

Betingelser for antagelse til realitetsbehandling

1. Den administrative procedure: princippet om overensstemmelse mellem klage og stævning

I dom af 1. juli 2010, *Mandt mod Parlamentet* (sag F-45/07*)¹⁰, har Personaleretten opblødt princippet om overensstemmelse mellem den administrative klage og stævningen, idet den fastslog, at reglen om overensstemmelse kun er tilsidesat, hvor søgsmålet ændrer genstanden for eller årsagen til klagen, idet sidstnævnte begreb skal fortolkes vidt. Hvor der er nedlagt påstand om annulation, skal ved »tvistens årsag« forstås sagsøgerens anfægtelse af den pågældende forvaltningsakts indre lovlighed eller, alternativt, anfægtelse af dens ydre lovlighed. Med forbehold af eventuelle ulovlighedsindsigelser (der er af egentlig retlig karakter og derfor ikke let forståelige for ikke-jurister) og ufravigelige procesforudsætninger vil der følgelig kun kunne være tale om ændringer af tvistens årsag og dermed afvisning som følge af tilsidesættelse af reglen om overensstemmelse, såfremt sagsøgeren, idet han i klagen kun kritiserer den formelle gyldighed af den for ham bebyrdende forvaltningsakt, i stævningen fremsætter materielle anbringender, eller i den modsatte situation, hvor sagsøgeren efter kun i sin klage at have bestridt det materielle indhold af den for ham bebyrdende forvaltningsakt indgiver en stævning, der indeholder anbringender vedrørende aktens formelle gyldighed.

Det skal bemærkes, at Personaleretten i dom af 23. november 2010, *Bartha mod Kommissionen* (sag F-50/08*), for første gang fastslog, at et anbringende, der var antaget til realitetsbehandling ved anvendelse af dommen i sagen *Mandt mod Parlamentet*, var velbegrundet.

2. Begrebet akt, der indeholder et klagepunkt

I dom af 13. januar 2010, *A og G mod Kommissionen* (forenede sager F-124/05 og F-96/06*), fastslog Personaleretten efter den af Retten i Første Instans afsagte dom af 15. oktober 2008, *Mote mod Parlamentet* (sag T-345/05), som vedrørte ophævelsen af et af Europa-Parlamentets medlemmers ret-

⁹ Personalerettens præsident har dette år afsagt fire kendelser om foreløbige forholdsregler (kendelse af 23.2.2010, sag F-99/09 R, *Papathanasiou mod KHIM*, af 14.7.2010, sag F-41/10 R, *Bermejo Garde mod EØSU*, af 10.9.2010, sag F-62/10 R, *Esders mod Kommissionen*, og af 15.12.2010, forenede sager F-95/10 R og F-105/10 R, *Bömcke mod EIB*). I disse fire sager blev begæringerne om foreløbige forholdsregler ikke taget til følge.

¹⁰ Domme markeret med asterisk er genstand for oversættelse til alle Den Europæiske Unions officielle sprog bortset fra irsk.

lige immunitet, at afgørelsen om ophævelse af en tjenestemands retlige immunitet er en akt, der indeholder et klagepunkt. I det foreliggende tilfælde kunne sagsøgeren imidlertid ikke længere gøre den ulovlige karakter af beslutningen om at ophæve hans retlige immunitet gældende under den erstatningssag, som han havde anlagt, for så vidt som han ikke havde anfægtet afgørelsen inden for de frister, der er fastsat i vedtægtens artikel 90 og 91.

I dom af 23. november 2010, *Gheysens mod Rådet* (sag F-8/10*), fastslog Personaleretten, at en afgørelse om ikke at forlænge en kontrakt på bestemt tid er en akt, der indeholder et klagepunkt, og som skal begrundes i henhold til vedtægtens artikel 25, hvis den er adskilt fra den pågældende kontrakt, hvilket navnlig er tilfældet, hvis den er baseret på nye omstændigheder, eller hvis den udgør en stillingtagen fra administrationens side, som fremkommer efter en ansøgning fra den pågældende ansatte, og som vedrører en i kontrakten fastsat mulighed for at forlænge denne.

3. Retlig interesse

I dom af 5. maj 2010, *Bouillez m.fl. mod Rådet* (sag F-53/08*), fastslog Personaleretten, at de tjenestemænd, der kan forfremmes til en given lønklasse, i princippet har en personlig interesse i at anfægte ikke blot de afgørelser om afslag på forfremmelse, der træffes med hensyn til dem selv, men ligeledes de afgørelser, som forfremmer andre tjenestemænd til den pågældende lønklasse.

4. Frister

I dom af 30. september 2010, *Lebedef og Jones mod Kommissionen* (sag F-29/09*), angående en tvist vedrørende lovligheden af den bestemmelse, der er fastsat i artikel 3, stk. 5, første afsnit, i bilag XI til vedtægten, hvorefter der ikke anvendes nogen justeringskoefficient for ikke bare Belgien (der er referencelandet ved fastlæggelsen af leveomkostningerne), men ligeledes Luxembourg, har Personaleretten indledningsvis henvist til den retspraksis, hvorefter en tjenestemand, der inden for fristerne for at indgive klage og anlægge søgsmål har undladt at anfægte den lønseddel, der for første gang udviser gennemførelsen af en generel retsakt vedrørende fastsættelse af økonomiske rettigheder, ikke gyldigt efter udløbet af nævnte frister kan anfægte senere lønsedler ved at påberåbe sig den samme ugyldighedsgrund i forhold til disse lønsedler som den, der berørte den første lønseddel. Imidlertid konstaterede Personaleretten i dette tilfælde, at sagsøgerne i det væsentlige kritiserede Kommissionen for fortsat at anvende artikel 3, stk. 5, første afsnit, i bilag XI til vedtægten uden at have foretaget et studium af den eventuelle forvridning af købekraften mellem Bruxelles og Luxembourg, selv om de påberåbte sig fremkomsten af nye økonomiske omstændigheder, der, bl.a. henset til ligebehandlingsprincippet, ikke længere berettigede denne bestemmelses anvendelse. Personaleretten henviste desuden til de proceduremæssige vanskeligheder, som en borger, der agter at anlægge et passivitetssøgsmål i henhold til artikel 265 TEUF mod en institution med henblik på ophævelse af en bestemmelse i en forordning, der er vedtaget af EU-lovgiver, står over for. Under disse omstændigheder har Personaleretten fastslået, at såfremt muligheden for en tjenestemand for at anfægte sin lønseddel på grund af en ændring i de faktiske omstændigheder, såsom en ændring i de økonomiske betingelser, ved i denne anledning at påberåbe sig en ugyldighedsindsigelse i forhold til en vedtægtsbestemmelse, der, selv om den fremstod som gyldig på tidspunktet for sin vedtagelse, ifølge den berørte tjenestemand er blevet ugyldig som følge af denne ændring af omstændighederne, udelukkes i medfør af ovennævnte retspraksis, ville det føre til, at det nærmest blev umuligt at gennemføre et søgsmål med henblik på at sikre iagttagelsen af det almindelige ligebehandlingsprincip, der er anerkendt af EU-retten, og ville således medføre en uforholdsmæssig skade på retten til en effektiv domstolsbeskyttelse.

I kendelse af 16. december 2010, *AG mod Parlamentet* (sag F-25/10), fastslog Personaleretten vedrørende meddelelse af en afgørelse ved anbefalet brev, at det i det tilfælde, hvor modtageren af et anbe-

falet brev, som ikke er til stede på sin bopæl på det tidspunkt, hvor postbudet kommer forbi, afholder sig fra enhver handling eller ikke afhenter brevet inden for den frist, som det normalt opbevares af postmyndighederne, skal anses, at den pågældende afgørelse er blevet behørigt forkyndt for modtageren på den dato, hvor fristen udløber. Hvis det var anerkendt, at en sådan adfærd fra modtagerens side var til hinder for en retmæssig forkyndelse af en afgørelse ved anbefalet brev, ville garantierne ved denne forkyndelsesmåde nemlig dels blive væsentligt svækket, til trods for at der er tale om en særdeles sikker og objektiv forkyndelsesmåde for administrative retsakter. Dels ville modtageren få et vist råderum i forbindelse med fastsættelsen af klagefristens begyndelsestidspunkt, selv om en sådan frist ikke kan undergives parternes råden og skal opfylde kravene i forbindelse med retssikkerhed og retsplejehensyn. Ikke desto mindre er formodningen for, at modtageren har modtaget forkyndelsen af afgørelsen ved udløbet af den normale frist for postmyndighedernes opbevaring af det anbefalede brev, ikke absolut. Dens anvendelse er nemlig underlagt administrationens bevis for, at forkyndelsen ved anbefalet brev er foregået retmæssigt, i særdeleshed ved aflevering af en meddelelse om, at brevet er forsøgt afleveret, på den sidste adresse, som modtageren har opgivet. Desuden er denne formodning ikke uanfægtelig. Modtageren kan navnlig forsøge at godtgøre, at han har været forhindret i, bl.a. på grund af sygdom eller på grund af et tilfælde af force majeure, som han ikke selv er herre over, rettidigt at gøre sig bekendt med meddelelsen om, at brevet er forsøgt afleveret.

Fortrolige dokumenter

I den sag, der gav anledning til dom af 15. april 2010, *Matos Martins mod Kommissionen* (sag F-2/07), begrænsede Personaleretten efter at have fastslået, at visse dokumenter, som sagsøgeren havde anmodet om at få fremlagt som led i en tilrettelæggelse af sagen, var af fortrolig karakter i forhold til sagsøgeren, adgangen til nævnte dokumenter til den pågældendes advokat, med udelukkelse af sagsøgeren personligt, idet en sådan fremlæggelse skulle ske i Justitskontorets lokaler, og uden at det var tilladt at tage kopier af nævnte dokumenter.

Ved to kendelser af 17. marts 2010 og 20. maj 2010 afsagt i sagen *Missir Mamachi di Lusignano mod Kommissionen* (sag F-50/09)¹¹ pålagde Personaleretten Kommissionen at udlevere visse dokumenter, der var klassificeret »EU begrænset«, idet den præciserede de sikkerhedsforanstaltninger, som adgang til disse dokumenter var underlagt, og idet den bl.a. fremhævede, at hverken sagsøgeren eller sagsøgerens advokat var godkendt til at konsultere disse dokumenter. Den bemærkede bl.a., at såfremt den påregnede at støtte tvistens løsning på de omhandlede dokumenter, ville det i denne sag være nødvendigt at overveje anvendelsen af kontradiktionsprincippet og bestemmelserne i procesreglementets artikel 44, stk. 1, idet dette princip og disse bestemmelser kunne betyde, at sagsøgeren skulle have i hvert fald delvis adgang til nævnte dokumenter¹².

Prøvelse ex officio af et anbringende

Ved 11 domme af 29. juni 2010¹³ har Personaleretten bemærket, at iagttagelsen af retten til forsvar udgør et væsentligt formkrav, hvis tilsidesættelse kan prøves ex officio, og den annullerede på grund af tilsidesættelse af dette princip i dette tilfælde afgørelser vedtaget af Den Europæiske Politienhed (Europol) om at afvise at tildele sagsøgerne en ansættelseskontrakt på ubestemt tid.

¹¹ Afgørelsen om afslutning af denne sag er endnu ikke afsagt.

¹² Kendelsen af 17.3.2010.

¹³ Domme afsagt i sag F-27/09, sag F-28/09, sag F-34/09, sag F-35/09, sag F-36/09, sag F-37/09, sag F-38/09, sag F-39/09, sag F-41/09, sag F-42/09 og sag F-44/09.

II. Realiteten

Generelle principper

1. Institutionernes ansvar uden for kontrakt

I dommen *Nanopoulos mod Kommissionen* (dom af 11.5.2010, sag F-30/08*, der er appelleret til Den Europæiske Unions Ret), har Personaleretten bemærket, at institutionerne kan ifalde ansvar uden for kontrakt på grundlag af bestemmelserne i artikel 236 EF (efter ændring ved Lissabon-traktaten nu artikel 270 TEUF) på grund af det blotte forhold, at en bebyrdende akt er ulovlig (eller en handlemåde, der ikke har karakter af en afgørelse, er ulovlig), og dette uden at der er behov for at fastslå, om der er tale om en tilstrækkeligt kvalificeret tilsidesættelse af en retsregel, der har til formål at tillægge borgerne rettigheder. Personaleretten har præciseret, at denne retspraksis ikke udelukker, at retsinstansen vurderer omfanget af administrationens skønsmargen på det pågældende område. Dette kriterium er tværtimod et væsentligt parameter ved undersøgelsen af den pågældende afgørelses eller handlemådes lovlighed, idet retsinstansens legalitetskontrol og omfanget heraf afhænger af den større eller mindre skønsmargen, som administrationen har i henhold til gældende ret og de krav om god forvaltningsskik, den herved er pålagt.

I dom af 9. marts 2010, *N mod Parlamentet* (sag F-26/09), præciserede Personaleretten efter at have udtalt, at annullering af en retsakt, som er anfægtet af en tjenestemand, i sig selv udgør en passende og principielt tilstrækkelig erstatning for den ikke-økonomiske skade, som sidstnævnte kan have lidt, de tilfælde, hvor Unionens retsinstanser havde tilladt visse undtagelser til denne regel. Det blev således præciseret, at en annullering af administrationens ulovlige retsakt ikke kan udgøre fuld erstatning af den lidte ikke-økonomiske skade, for det første hvis denne retsakt indeholder udtrykkeligt negative udtalelser vedrørende sagsøgerens kvalifikationer, som kan skade ham, for det andet når den begåede ulovlighed er særligt alvorlig, og for det tredje når annulleringen af en retsakt ikke har nogen effektiv virkning.

2. Grundrettigheder og almindelige tjenstemandsretlige principper

a) Princippet om boligens ukrænkelighed

I dom af 9. juni 2010, *Marcuccio mod Kommissionen* (sag F-56/09), bemærkede Personaleretten, at grundrettigheden boligens ukrænkelighed for så vidt angår fysiske personers private bopæl som en grundsætning, der er fælles for medlemsstaternes retsordener, er et led i Unionens retsorden, og at det i artikel 8, stk. 1, i den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder (herefter »EMRK«), hvortil artikel 6, stk. 2, TEU henviser, er anført, at »[e]nhver har ret til respekt for sit privatliv og familieliv, sit hjem og sin korrespondance«. I dette tilfælde konstaterede Personaleretten, at administrationen, idet den trængte ind i sagsøgerens tjenestebolig uden at iagttage nogen formkrav, havde forvoldt sagsøgeren skade i forhold til hans ejendele, hans bopæl og hans privatliv, og at en sådan culpøs handling medfører, at Kommissionen ifalder ansvar.

b) Uskyldsformodning

I den sag, der gav anledning til dom af 23. november 2010, *Wenig mod Kommissionen* (sag F-75/09), behandlede Personaleretten et anbringende, hvorefter sagsøgeren gjorde gældende, at Kommissionen ved at afvise at imødekomme hans anmodninger om bistand havde tilsidesat princippet om uskyldsformodning, eftersom en sådan afvisning forudsætningsvis betød, at han ifølge Kommissionen rent faktisk havde begået visse faktiske omstændigheder omtalt i en avisartikel. Personaleretten bemærkede indledningsvis, at princippet om uskyldsformodning i artikel 6, stk. 2, i EMRK ikke

begrænser sig til at være en processuel garanti i straffesager, men at dets rækkevidde er videre, og at det i henhold hertil kræves, at ingen repræsentant for en stat udtaler, at en person er skyldig i en lovovertrædelse, før hans skyld er fastslået af en domstol. Retten fandt dernæst i det foreliggende tilfælde, at Kommissionen ikke var fremkommet med nogen udtalelse, som lader formode, at sagsøgeren ifølge Kommissionen har begået eller kunne have begået en lovovertrædelse, og at sagsøgeren derfor ikke med rette kunne påstå, at Kommissionen ved den blotte omstændighed, at den havde afvist at yde ham bistand, havde tilsidesat princippet om uskyldsformodning.

c) Omsorgspligt

I dom af 28. oktober 2010, *U mod Parlamentet* (sag F-92/09*), præciserede Personaleretten, at når der foreligger tvivl om den lægelige årsag til de vanskeligheder, som en tjenestemand har med at udføre opgaver, der påhviler ham, pålægger omsorgspligten administrationen at udvise enhver påpasselighed med henblik på at fjerne denne tvivl, inden der vedtages en afgørelse om afskedigelse af nævnte tjenestemand. Endvidere styrkes de forpligtelser, hvorefter administrationen pålægges omsorgspligt, væsentligt, når det drejer sig om den særlige situation vedrørende en tjenestemand, om hvem der foreligger tvivl om vedkommendes mentale sundhedstilstand og dermed om vedkommendes evne til på passende måde at forsvare sine egne interesser.

3. Anvendelse af international privatret foretaget af en EU-institution

I dommen i sagen *Mandt mod Parlamentet* har Personaleretten for så vidt angår en institutions anvendelse af en bestemmelse, der henviser til personers civilstand, præciseret, at der ikke påhviler administrationen en forpligtelse til at afgøre, hvilken ret der finder anvendelse, og/eller hvilken retsorden der er kompetent, ved et ræsonnement, der udelukkende er støttet på international privatret, men at den kan begrænse sig til som tilknytningselement at fastslå, at der foreligger »tæt forbindelse« med tvisten.

I denne sag ansøgte to personer i deres egenskab af efterladte ægtefæller til samme afdøde tjenestemand om efterladtepension i henhold til vedtægtsens artikel 79, idet Parlamentet stillet over for denne situation havde besluttet at dele denne pension mellem de to ansøgere. Efter at det af en af de to ansøgere anlagte søgsmål var blevet afvist (kendelse af 23.5.2008, sag F-79/07, *Braun-Neumann mod Parlamentet*), frifandt Personaleretten Parlamentet i det søgsmål, der var blevet anlagt af den anden ansøger, idet den bl.a. forkastede både det anbringende, hvorefter den første ansøger ikke kunne kvalificeres som efterladt ægtefælle (idet Personaleretten herved bemærkede, at denne person blev betragtet som efterladt ægtefælle i en national retsorden, der havde tæt forbindelse både til ansøgeren og til tvisten i dens helhed), og anbringendet, hvorefter der i tilfælde af to efterladte ægtefæller foreligger en ret for dem begge til at oppebære fuld efterladtepension. Personaleretten lagde således til grund, at Parlamentet, der stod over for et hul i loven, ikke havde begået nogen retlig fejl ved at vedtage den ovennævnte løsning.

Tjenestemandens rettigheder og pligter

1. Bistandspligt

I dommen i sagen *Wenig mod Kommissionen* blev det fastslået, at administrationen ikke var forpligtet til i forbindelse med en straffesag at bistå en tjenestemand, som, henset til præcise og relevante oplysninger, var mistænkt for at have tilsidesat sine arbejdsmæssige forpligtelser og derved kunne gøres til genstand for disciplinærforfølgelse, selv om en sådan tilsidesættelse var sket ved hjælp af tredjemands ulovlige handlinger.

2. Tjenestemandens adgang til dokumenter, som vedrører ham

I dommen i sagen *A og G mod Kommissionen* præciserede Personaleretten sammenhængen mellem bestemmelserne i vedtægtens artikel 26 vedrørende en tjenstemands adgang til sin personlige aktmappe, bestemmelserne vedrørende en tjenstemands adgang til dokumenter af lægeligt indhold, der vedrører ham, som indeholdt i den fælles ordning vedrørende risikodækning for ulykker og erhvervssygdomme for tjenstemænd og bestemmelserne i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1049/2001 af 30. maj 2001 om aktindsigt i Europa-Parlamentets, Rådets og Kommissionens dokumenter (EFT L 145, s. 43).

Tjenestemandens karriere

1. Udvælgelsesprøver

I dom af 15. juni 2010, *Pachtitis mod Kommissionen* (sag F-35/08*, der er appelleret til Den Europæiske Unions Ret), annullerede Personaleretten den afgørelse vedtaget af Det Europæiske Personaleudvælgelseskantor (EPSO), hvorved sagsøgeren var blevet udelukket fra listen over ansøgere, som havde opnået de bedste resultater i adgangsprøverne til en generel udvælgelsesprøve, på grund af EPSO's manglende kompetence til at vedtage en sådan afgørelse. Personaleretten fastslog, at EPSO i mangel af en ændring af vedtægten, som udtrykkeligt overdrager EPSO opgaver, som indtil da ligger hos udvælgelseskomitéerne, ikke har beføjelse til at udføre sådanne opgaver, navnlig ikke opgaver, som hvad angår rekruttering af tjenstemænd berører fastlæggelsen af prøvers indhold og rettelsen af dem, herunder prøver i form af multiple choice-spørgsmål, uanset at disse prøver blev præsenteret som værende ansøgernes »adgangsprøver« til udvælgelsesprøvens skriftlige og mundtlige prøver.

I dommen i sagen *Bartha mod Kommissionen* fremkom Personaleretten med flere præciseringer med hensyn til bestemmelsen i artikel 3, stk. 5, i bilag III til vedtægten, som fastslår, at hvis udvælgelseskomitéen består af mere end fire medlemmer, skal hvert køn mindst være repræsenteret med to medlemmer. Den præciserede bl.a., at denne regel skal kontrolleres i forbindelse med nedsættelsen af udvælgelseskomitéen, således som det fremgår af den liste, som offentliggøres af den eller de institutioner, der organiserer udvælgelsesprøven, og at der kun skal tages hensyn til udvælgelseskomitéens medlemmer.

2. Forfremmelsesprocedurer

I dommen i sagen *Bouillez m.fl. mod Rådet* er det blevet præciseret, at det følger af bestemmelserne i vedtægtens artikel 45, stk. 1, at kriteriet om, hvor stort ansvar de forfremmelsesværdige tjenstemænd har, udgør et af de tre relevante forhold, som forvaltningen skal tage hensyn til ved den sammenlignende bedømmelse af de forfremmelsesværdige tjenstemænds fortjenester. Udtrykket »efter omstændighederne« i vedtægtens artikel 45, stk. 1, fjerde punktum, betyder ganske enkelt, at selv om ansatte i samme lønklasse i princippet antages at have ligeværdigt ansvar, skal den omstændighed, at dette konkret ikke er tilfældet, tages i betragtning i forbindelse med forfremmelsessager.

Personaleretten, der i denne sag har anset anbringendet om tilsidesættelse af vedtægtens artikel 45, stk. 1, for velbegrundet, har indledningsvis bemærket, at Unionens retsinstanser har anerkendt, at når den retsakt, der skal annulleres, er til gunst for tredjemand, hvilket er tilfældet ved optagelser på en reserveliste, en afgørelse om forfremmelse eller en afgørelse om ansættelse, tilkommer det retsinstansen forudgående at efterprøve, om denne annullation udgør en for streng straf for den ulovlighed, som er begået. Derefter har Personaleretten bemærket, at Unionens retsinstanser på området for forfremmelse foretager en bedømmelse i hvert enkelt tilfælde. For det første tager de hensyn til karakteren af den begåede ulovlighed. Dernæst foretager de en interes-

seafvejning. Ved denne interesseafvejning tager de i første omgang hensyn til den interesse, som sagsøgerne har i retligt og fuldstændigt at genindtræde i deres ret, dernæst tager de hensyn til de ulovligt forfremmede tjenestemænds interesser, og endelig bedømmer de tjenestens interesse.

I dom af 15. december 2010, *Almeida Campos m.fl. mod Rådet* (sag F-14/09), fastslog Personaleretten, at ansættelsesmyndigheden ikke lovligt kunne undersøge fortjenesterne for tjenestemænd i samme lønklasse særskilt, alt efter om disse i henhold til den tidligere vedtægt tilhørte kategori A eller sprog-tjenesten LA, eftersom lovgiver havde bestemt, at begge kategorier af tjenestemænd i henhold til den nye vedtægt tilhørte den eneste ansættelsesgruppe for administratorer.

Tjenestemandens arbejdsvilkår

I dom af 30. november 2010, *Taillard mod Parlamentet* (sag F-97/09), blev det præciseret, at det, eftersom sygdomme kan udvikle sig, ikke kan lægges til grund, at resultaterne af et forlig, som konkluderede, at en tjenestemand var arbejdsdygtig, forbliver gyldigt, når tjenestemanden efterfølgende fremlægger en ny lægeerklæring. Hvad angår risikoen for omgåelse af proceduren vedrørende lægeundersøgelser ved fremlæggelse af på hinanden følgende lægeerklæringer vedrørende samme sygdom fandt Personaleretten, at den pågældende institution, når det er nødvendigt, bl.a. når der foreligger indicier for misbrug fra sagsøgerens side, vil kunne iværksætte de relevante disciplinærsager.

Tjenestemandens indtægter og sociale sikring

1. Løn

I dom af 14. oktober 2010, *W mod Kommissionen* (sag F-86/09*), behandlede Personaleretten en påstand om annullation af en afgørelse vedtaget af Kommissionen om ikke at tildele en ansat husstandstillæg med den begrundelse, at det par, der udgjordes af den ansatte og dennes partner af samme køn, ikke opfyldte den i artikel 1, stk. 2, litra c), nr. iv), i bilag VII til vedtægten opstillede betingelse, eftersom de havde mulighed for at indgå civilt ægteskab i Belgien. Sagsøgeren, der har dobbelt statsborgerskab, nemlig belgisk og marokkansk, indvendte over for administrationen, at henset til dennes marokkanske statsborgerskab ville dette ægteskab være umuligt, for så vidt som denne ved at indgå ægteskab med en person af samme køn ville risikere at udsætte sig for strafferetlig forfølgning i Marokko på grundlag af den marokkanske straffelovs artikel 489, hvorefter homoseksualitet er strafbar. Personaleretten fastslog, idet den støttede sig på praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, at vedtægtsbestemmelserne om ret til husstandstillæg for tjenestemænd, der lever i et registreret fast ægteskabslignende forhold, skal undergives en fortolkning, hvorefter det garanteres, at denne ret ikke forbliver teoretisk, men viser sig at være konkret og virkningsfuld. I denne sag konstaterede Personaleretten, at en national lov, såsom den marokkanske straffelovs artikel 489, der kriminaliserer homoseksuelle handlinger uden at sondre alt efter stedet, hvor sådanne handlinger er begået, risikerer at gøre adgangen til ægteskab og dermed retten til husstandstillæg teoretisk. Den annullerede følgelig Kommissionens afgørelse om ikke at tildele sagsøgeren nævnte tillæg.

2. Social sikring

I dom af 1. juli 2010, *Füller-Tomlinson mod Parlamentet* (sag F-97/08, der er appelleret til Den Europæiske Unions Ret), forkastede Personaleretten en indsigelse, hvorved sagsøgeren gjorde gældende, at den europæiske tabel til evaluering af fysisk og psykisk invaliditet, der er en integrerende del af den fælles ordning vedrørende risikodækning for ulykker og erhvervssygdomme, som trådte i kraft den 1. januar 2006, er ulovlig.

I dom af 14. september 2010, *AE mod Kommissionen* (sag F-79/09), fastslog Personaleretten, som havde fået forelagt en erstatningssag, i forbindelse med hvilken det blev gjort gældende, at proceduren for anerkendelse af en erhvervssygdom var urimeligt lang, at det er Kommissionens ansvar som institution at gøre medlemmerne af lægeudvalgene opmærksomme på deres forpligtelse til at udvise påpasselighed.

I dom af 23. november 2010, *Marcuccio mod Kommissionen* (sag F-65/09), forkastede Personaleretten en ugyldighedsindsigelse rettet mod kriterierne for definition af alvorlig sygdom som omhandlet i vedtægtens artikel 72, dvs. en ugunstig prognose, en kronisk udvikling, nødvendige foranstaltninger til diagnostik eller behandling, der er belastende, og forekomst eller risiko for et alvorligt handicap. Ved denne dom blev det ligeledes præciseret, at begrebet »sindssygdom« som omhandlet i vedtægtens artikel 72 kun kan omfatte sygdomme, der i objektiv forstand udviser en vis alvor, og ikke ethvert psykologisk eller psykiatrisk problem uanset dets alvor.

I dom af 1. december 2010, *Gagalis mod Rådet* (sag F-89/09), er det blevet præciseret, at både vedtægtens artikel 73, stk. 3, og artikel 9, stk. 1, tredje afsnit, i den fælles ordning vedrørende risikodækning for ulykker skal fortolkes i den retning, at de udelukkende fastsætter en komplementerende godtgørelse af udgifter til ydelser, der er dækket af vedtægtens artikel 72, efter godtgørelse af den del af udgifterne, der er omfattet af sygeforsikringsordningen. Ulykkesforsikringsordningen udgør et komplementerende element og fastsætter således ingen godtgørelse af udgifter, der er afholdt for ydelser, som ikke er dækket af sygeforsikringsordningen, bortset fra dem, der er fastsat i stk. 2 i nævnte artikel 9, og som af den grund ikke har givet anledning til nogen direkte betaling i henhold til sygeforsikringsordningen.

Disciplinærsager

I dommen i sagen *A og G mod Kommissionen* blev det præciseret, at den omstændighed, at en disciplinærsag var blevet afsluttet, uden at den pågældende tjenestemand var blevet pålagt en disciplinær sanktion, ikke kan forhindre Unionens retsinstanser i at udøve kontrol med lovligheden af afgørelsen om at iværksætte en disciplinærsag mod den pågældende. For at beskytte den pågældende tjenstemands rettigheder skal ansættelsesmyndigheden anses for at have udøvet sine beføjelser på ulovlig vis, ikke blot når der foreligger bevis for magtfordrejning, men også når der ikke foreligger tilstrækkeligt præcise og relevante oplysninger om, at den pågældende har begået en tjenstlig forseelse. I samme dom blev princippet om, at en disciplinærsag skal gennemføres inden for en rimelig frist, i øvrigt igen fastslået. Den disciplinære myndigheds forpligtelse til at udvise påpasselighed vedrører såvel iværksættelsen af disciplinærsagen som gennemførelsen af denne.

Ansættelsesvilkårene for de øvrige ansatte i Den Europæiske Union

1. Afskedigelse af en ansat med en kontrakt på ubestemt tid

I domme af 9. december 2010, *Schuerings mod ETF* (sag F-87/08) og *Vandeuren mod ETF* (sag F-88/08), fastslog Personaleretten efter at have præciseret, at det ville stride imod den stabilitet, som karakteriserer kontrakter på ubestemt tid, og imod selve denne type kontraktens beskaffenhed at tillade en arbejdsgiver at bringe et tidsubegrænset ansættelsesforhold til ophør uden gyldig grund, at en indskrænkning af omfanget af et agents aktiviteter kan anses for at være en gyldig afskedigelsesgrund, dog på betingelse af at nævnte agentur ikke råder over stillinger, hvortil den pågældende ansatte kan forflyttes. Når administrationen undersøger, om en ansat kan forflyttes til en anden stilling, som allerede findes, eller som skal oprettes, skal den afveje tjenestens interesse, som kræver ansættelse af den person, som er mest egnet til at bestride stillingen, over for interessen hos den ansatte, som påtænkes afskediget. Med henblik herpå skal administrationen

i forbindelse med sin skønsebeføjelse tage hensyn til forskellige kriterier, heriblandt stillingens krav i forhold til den ansattes kvalifikationer og potentiale, den omstændighed, at den pågældende ansattes ansættelseskontrakt præciserer, at den ansatte er ansat til at bestride en bestemt stilling, eller dette ikke er tilfældet, den ansattes bedømmelsesrapporter samt hans alder, anciennitet i tjenesten og det antal år, han fortsat skal betale bidrag, før han kan gå på pension.

2. Afskedigelse af en ansat ved prøvetidens udløb

I dom af 24. februar 2010, *Menghi mod ENISA* (sag F-2/09), fremkom Personaleretten med hensyn til opsigelsen af en midlertidigt ansat ved udløbet af dennes prøvetid med flere præciseringer hvad angår afgørelserne om afskedigelse. Den bemærkede først, at det ikke er, fordi det godtgøres, at en ansat har været udsat for psykisk chikane, at enhver afgørelse, der går denne ansatte imod, og som fremkommer i forbindelse med denne chikane, for så vidt er ulovlig. Det kræves endvidere, at der er en sammenhæng mellem den pågældende chikane og den anfægtede afgørelses begrundelse. Den udtalte for det andet, at tilsidesættelsen af bestemmelserne i vedtægtens artikel 24 vedrørende bistandspligt ikke med rette kan påberåbes til prøvelse af en afgørelse om afskedigelse. Kun administrative afgørelser, hvis indhold har sammenhæng med bistandspligten, dvs. afgørelser om afslag på en ansøgning om bistand eller under visse ekstraordinære omstændigheder afståelser fra spontant at yde bistand til en ansat, kan nemlig tilsidesætte denne forpligtelse. Genstanden for en afgørelse om afskedigelse henhører imidlertid ikke under vedtægtens artikel 24 og har følgelig ingen sammenhæng med den i denne artikel fastsatte bistandspligt. Endelig fastslog den, at bestemmelserne i vedtægtens artikel 22a, stk. 3, hvorefter den tjenestemand, som har meddelt en oplysning vedrørende forhold, som lader formode, at der eventuelt forekommer ulovlige handlinger eller adfærd, som kan være et alvorligt brud på de forpligtelser, der påhviler Unionens tjenestemænd, »[...] ikke [må] udsættes for sanktioner fra institutionens side [...], forudsat at han har handlet rimeligt og i god tro«, ikke tilbyder den tjenestemand, som i henhold til vedtægtens artikel 22a, stk. 1, har meddelt oplysninger vedrørende forhold, som lader formode, at der finder ulovlige handlinger sted, beskyttelse mod enhver afgørelse, som kan gå ham imod, men alene mod afgørelser, der træffes som følge af en sådan meddelelse.

B – Personalerettens sammensætning

(Sammensætning efter rangfølge pr. 31.12.2010)

Fra venstre mod højre:

Dommerne S. Van Raepenbusch og H. Kreppel, afdelingsformand H. Tagaras, præsidenten, P. Mahoney, afdelingsformand S. Gervasoni, dommerne I. Boruta og M.I. Rofes i Pujol samt justitssekretæren, W. Hakenberg.

1. Personalerettens medlemmer

(efter tiltrædelsestidspunkt)

Paul J. Mahoney

Født i 1946; jurastudier (Master of Arts, Oxford Universitet, 1967, Master of Laws, University College London, 1969); underviser ved University College London (1967-1973); barrister (London, 1972-1974); fuldmægtig og første fuldmægtig ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (1974-1990); juridisk gæsteforelæser ved Saskatchewan Universitet, Saskatoon, Canada (1988); personalechef ved Europarådet (1990-1993); afdelingschef (1993-1995), assisterende justitssekretær (1995-2001) og justitssekretær (2001-september 2005) ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol; præsident for Personaleretten siden den 6. oktober 2005.

Horstpeter Kreppel

Født i 1945; universitetsstudier i Berlin, München, Frankfurt am Main (1966-1972); første statseksamen (1972); referendar i Frankfurt am Main (1972-1973 og 1974-1975); Europakollegiet i Brügge (1973-1974); anden statseksamen (Frankfurt am Main, 1976); ansat ved Bundesanstalt für Arbeit og advokat (1976); dommer ved Arbeitsgericht (delstaten Hessen, 1977-1993); underviser ved Fachhochschule für Sozialarbeit, Frankfurt am Main, og Verwaltungsfachhochschule, Wiesbaden (1979-1990); national ekspert ved Juridisk Tjeneste, Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (1993-1996 og 2001-2005); attaché ved Forbundsrepublikken Tysklands ambassade i Madrid med ansvar for sociale anliggender (1996-2001); dommer ved Arbeitsgericht i Frankfurt am Main (februar – september 2005); dommer ved Personaleretten siden den 6. oktober 2005.

Irena Boruta

Født i 1950; juridisk kandidateksamen fra Wrocław Universitet (1972), dr.jur. (Łódź, 1982); advokat i Republikken Polen (siden 1977); gæsteforsker (universitetet Paris X, 1987-1988; Nantes Universitet, 1993-1994); »Solidarnosc«-ekspert (1995-2000); professor i arbejdsret og europæisk socialret ved Łódź Universitet (1997-1998 og 2001-2005); adjungeret professor ved handelshøjskolen i Warszawa (2002); professor i arbejdsret og social sikring ved Kardinal Stefan Wyszyński-universitetet i Warszawa (2002-2005); viceminister med ansvar for beskæftigelse og sociale anliggender (1998-2001); medlem af udvalget til forhandling om Republikken Polens tiltrædelse af Den Europæiske Union (1998-2001); den polske regerings repræsentant ved Den Internationale Arbejdsorganisation (1998-2001); forfatter af flere værker om europæisk arbejds- og socialret; dommer ved Personaleretten siden den 6. oktober 2005.

Haris Tagaras

Født i 1955; cand.jur. (Thessaloniki Universitet, 1977); overbygningsgrad i europæisk ret (Institut d'études européennes de l'université libre de Bruxelles, 1980); dr.jur. (Thessaloniki Universitet, 1984); juristlingvist ved Rådet for De Europæiske Fællesskaber (1980-1982); forsker ved Center for International og Europæisk Økonomisk Ret, Thessaloniki (1982-1984); fuldmægtig ved De Europæiske Fællesskabers Domstol og ved Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (1986-1990); professor i fællesskabsret, international privat ret og menneskerettigheder ved Panteion Universitet i Athen (siden 1990); justitsministeriets eksterne rådgiver om europæiske forhold og medlem af Det Stående Udvalg under Luganokonventionen (1991-2004); medlem af det nationale konkurrenceudvalg (1999-2005); medlem af det nationale udvalg for telekommunikation og postvæsen (2000-2002); advokat i Thessaloniki; advokat med møderet for kassationsdomstolen; stiftende medlem af Sammenslutningen af Europæiske Advokater (UAE); associeret medlem af Det Internationale Akademi for Komparativ Ret; dommer ved Personaleretten siden den 6. oktober 2005.

Sean Van Raepenbusch

Født i 1956; juridisk kandidateksamen (Université libre de Bruxelles, 1979); overbygningsgrad i international ret (Bruxelles, 1980); dr.jur. (1989); ansvarlig for juridisk afdeling i aktieselskabet kanaler og havneanlæg i Bruxelles (1979-1984); tjenestemand i Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (Generaldirektoratet for Sociale Anliggender, 1984-1988); ansat ved Juridisk Tjeneste i Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (1988-1994); referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1994-2005); underviser ved Universitetscentret i Charleroi (international og europæisk socialret, 1989-1991), ved Mons-Hainaut Universitet (europæisk ret, 1991-1997), ved Liège Universitet (EU-tjenestemandetsret, 1989-1991; retten om EU's institutioner, 1995-2005; europæisk socialret, 2004-2005); flere udgivelser på området for europæisk socialret og EU-forfatningsret; dommer ved Personaleretten siden den 6. oktober 2005.

Stéphane Gervasoni

Født i 1967; eksamen fra Institut d'études politiques de Grenoble (1988) og École nationale d'administration (1993); medlem af Conseil d'État (tvistemålsafdelingen, 1993-1997, socialretsafdelingen, 1996-1997); assessor (1996-2008); dommer i Conseil d'État (siden 2008); lektor ved Institut d'études politiques de Paris (1993-1995); regeringens repræsentant i den særlige kommission for ophævelse af pensioner (1994-1996); juridisk konsulent i ministeriet for offentligt ansatte og for Paris kommune (1995-1997); generalsekretær ved præfekturet for departementet l'Yonne; vicepræfekt i arrondissementet Auxerre (1997-1999); generalsekretær ved præfekturet for departementet Savoie; vicepræfekt i arrondissementet Chambéry (1999-2001); referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (september 2001 – september 2005); fungerende medlem af NATO's appelorgan (2001-2005); dommer ved Personaleretten siden den 6. oktober 2005.

Maria Isabel Rofes i Pujol

Født i 1956; jurastudier (licenciatura en derecho, Universidad de Barcelona, 1981); speciale i international handel (Mexico, 1983); studier i europæisk integration (Handelskammeret i Barcelona, 1985) og EF-ret (Escola d'Administració Pública de Catalunya, 1986); tjenestemand ved Generalitat de Catalunya (ansat i juridisk tjeneste i industri- og energiministeriet, april 1984 – august 1986); advokat i Barcelona (1985-1987); fuldmægtig, derefter ekspeditionssekretær i afdelingen for forskning og dokumentation ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1986-1994); referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (generaladvokat Ruiz-Jarabo Colomers kabinet, januar 1995 – april 2004; dommer Lohmus' kabinet maj 2004 – august 2009); ansvarlig for kurser i fællesskabsretssager, juridisk fakultet ved Universitat Autònoma de Barcelona (1993-2000); adskillige artikler vedrørende EU-socialret; medlem af appelkammeret ved EF-Sortsmyndigheden (2006-2009); dommer ved Personaleretten siden den 7. oktober 2009.

Waltraud Hakenberg

Født i 1955; jurastudier i Regensburg og Genève (1974-1979); første statseksamen (1979); overbygningsstudier i EF-ret ved Europakollegiet i Brügge (1979-1980); dommerfuldmægtig i Regensburg (1980-1983); dr.jur. (1982); anden statseksamen (1983); advokat i München og Paris (1983-1989); tjenestemand ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1990-2005); referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (hos dommer Jann, 1995-2005); undervisning ved flere universiteter i Tyskland, Østrig, Schweiz og Rusland; æresprofessor ved Saar-Universitet (siden 1999); medlem af diverse juridiske komitéer, selskaber og udvalg; adskillige publikationer om fællesskabsret og sagsbehandlingen ved Fællesskabets retsinstanser; justitssekretær ved Personaleretten siden den 30. november 2005.

2. Ændringer i sammensætningen af Personaleretten i 2010

Der har ikke fundet nogen ændring i sammensætningen af Personaleretten sted i 2010.

3. Sammensætning efter rangfølge

**fra den 1. januar 2010
til den 31. december 2010**

P. MAHONEY, præsident for Personaleretten

H. TAGARAS, afdelingsformand

S. GERVASONI, afdelingsformand

H. KREPPEL, dommer

I. BORUTA, dommer

S. VAN RAEPENBUSCH, dommer

M.I. ROFES i PUJOL, dommer

W. HAKENBERG, justitssekretær

4. Tidligere medlem af Personaleretten

Kanninen Heikki (2005-2009)

C – Statistik over retssagerne ved Personaleretten

Samlet oversigt for Personaleretten

1. Indbragte, afsluttede, verserende sager (2006-2010)

Indbragte sager

2. Antallet af sager pr. sagsøgt institution i procent (2006-2010)
3. Processprog (2006-2010)

Afsluttede sager

4. Domme og kendelser – dommerkollegierne (2010)
5. Sagernes udfald (2010)
6. Foreløbige forholdsregler (2006-2010)
7. Sagsbehandlingstid i måneder (2010)

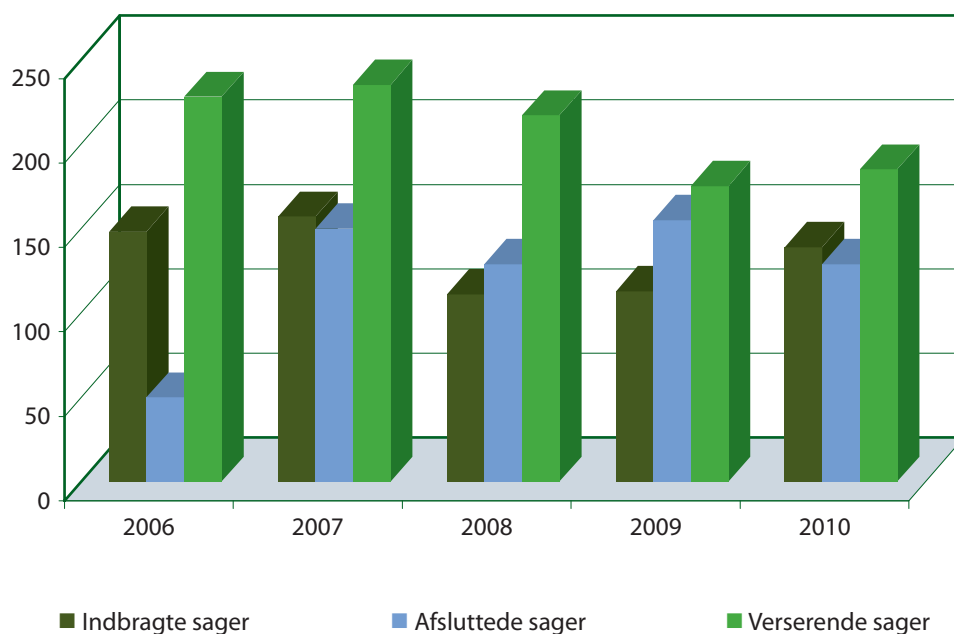
Verserende sager pr. 31. december

8. Dommerkollegierne (2006-2010)
9. Antal sagsøgere (2010)

Diverse

10. Personalerettens afgørelser, som er blevet appelleret til Retten (2006-2010)
11. Appelsagernes udfald ved Retten (2006-2010)

1. *Samlet oversigt for Personaleretten – indbragte, afsluttede, verserende sager (2006-2010)*

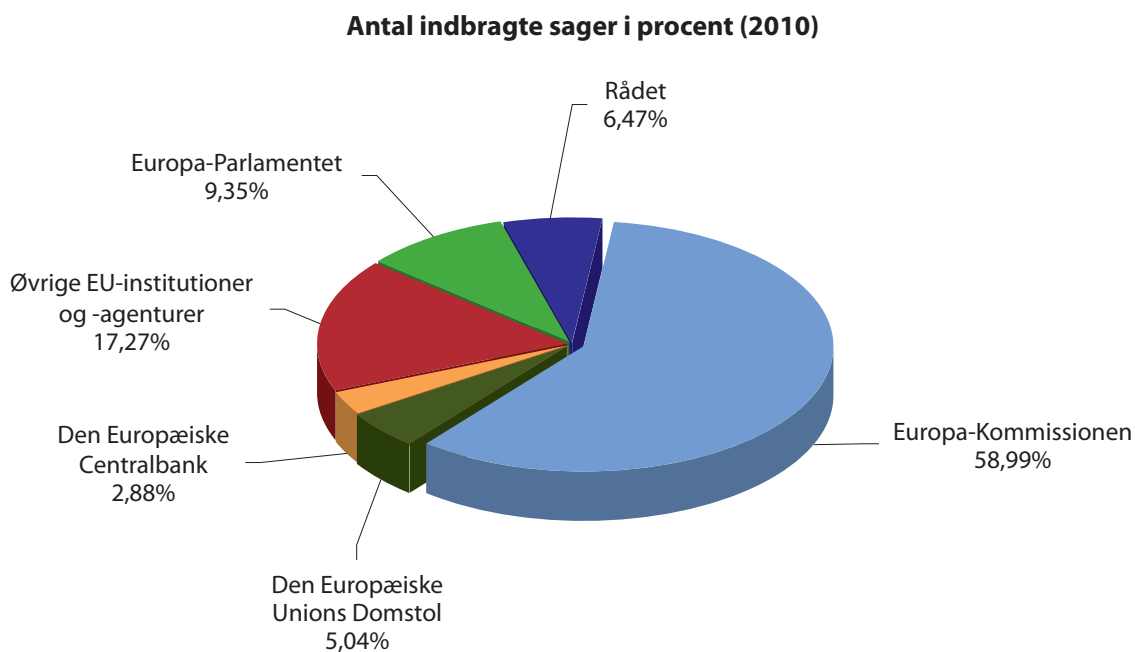

	2006	2007	2008	2009	2010
Indbragte sager	148	157	111	113	139
Afsluttede sager	50	150	129	155	129
Verserende sager	228	235	217	175	185 ¹

Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

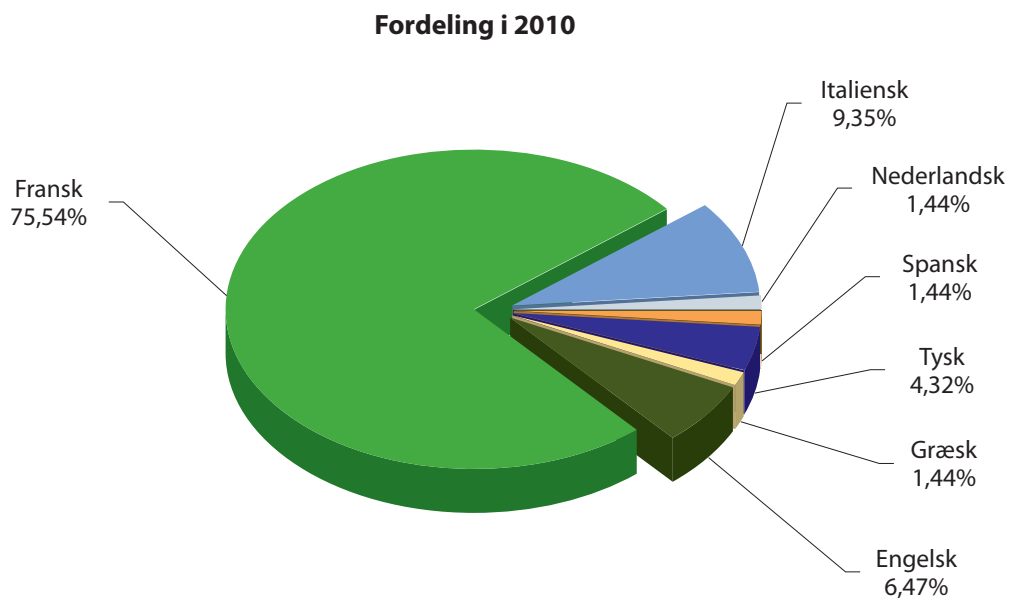
¹ Heraf 14 udsatte sager.

2. Indbragte sager – antallet af sager pr. sagsøgt institution i procent (2006-2010)

	2006	2007	2008	2009	2010
Europa-Parlamentet	7,48%	15,29%	14,41%	8,85%	9,35%
Rådet	5,44%	4,46%	4,50%	11,50%	6,47%
Europa-Kommissionen	72,79%	63,69%	54,95%	47,79%	58,99%
Den Europæiske Unions Domstol	4,08%	3,82%		2,65%	5,04%
Den Europæiske Centralbank		1,27%	2,70%	4,42%	2,88%
Revisionsretten	2,72%	2,55%	5,41%	0,88%	
Øvrige EU-institutioner og -agenturer	7,48%	8,92%	18,02%	23,89%	17,27%
I alt	100%	100%	100%	100%	100%

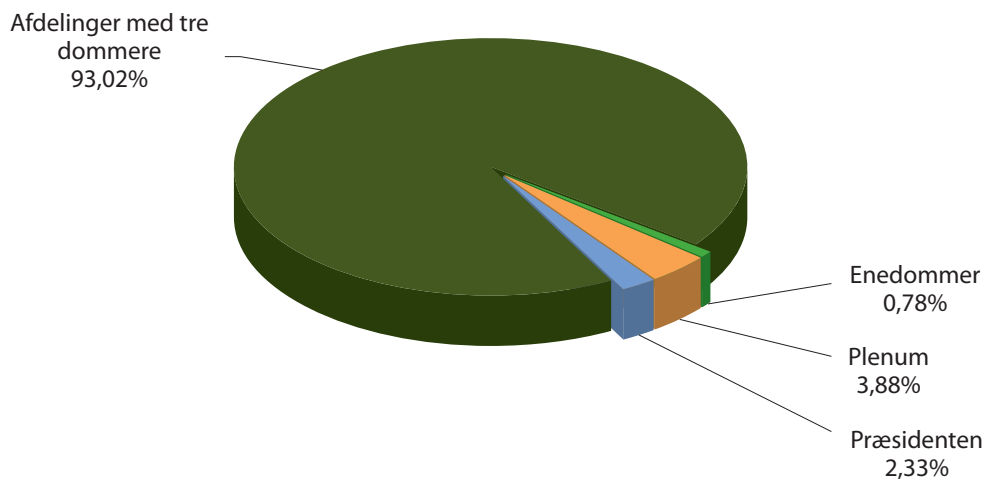
3. Indbragte sager – processprog (2006-2010)

Processprog	2006	2007	2008	2009	2010
Bulgarsk		2			
Spansk	1	2	1	1	2
Tjekkisk				1	
Tysk	2	17	10	9	6
Græsk	3	2	3	3	2
Engelsk	8	8	5	8	9
Fransk	113	101	73	63	105
Italiensk	10	17	6	13	13
Litauisk		2	2		
Ungarnsk	2	1	1		
Nederlandsk	7	4	8	15	2
Polsk			1		
Portugisisk			1		
Rumænsk		1			
Slovensk	1				
Finsk	1				
I alt	148	157	111	113	139

Processproget er det sprog, som sagen er blevet anlagt på, og afspejler ikke sagsøgerens modersmål eller nationalitet.

4. Afsluttede sager – domme og kendelser – dommerkollegierne (2010)

	Domme	Kendelser om sagens slettelse efter mindelig bilæggelse ¹	Andre afgørelser om afslutning af sager	I alt
Plenum	4	1		5
Præsidenten			3	3
Afdelinger med tre dommere	84	11	25	120
Enedommer	1			1
I alt	89	12	28	129

¹ I løbet af 2010 tog Personaleretten uden resultat initiativ til yderligere 12 forsøg på mindelig bilæggelse.

5. Afsluttede sager – sagernes udfald (2010)

	Domme			Kendelser				I alt
	Annulation af beslutningen eller sagsøgte dømt	Sager, hvori der er givet delvist medhold	Frifindelse, uforment at træffe afgørelse	Sager eller begæringer, hvor det er åbenbart, at de skal afvises eller forkastes	Mindelig bilæggelse efter dommerkollegiets indgriben	Slettelse på andet grundlag, uforment at træffe afgørelse eller hjemvisning	Begæringer taget helt eller delvis til følge (særlige procedurer)	
Placering i tjenesten/omplacering		1	1	1				3
Udvælgelsesprøver	3	2	6					11
Arbejdsvilkår/ferie	1	1	1		1			4
Bedømmelse/forfremmelse	1	3	5		3	8		20
Pensioner og invaliditetsydelse			3		1			4
Disciplinære procedurer		2						2
Ansættelse/udnævnelse/indplacering i lønklasse	2	1	16	1	2	5		27
Løn og godtgørelser	2		3		2			7
Opsigelse af ansats kontrakt	11	4	7	2	1			25
Social sikring/erhvervssygdom/ulykker		2	4	1	1	1		9
Andre		5	2	5	1	2	2	17
I alt	20	21	48	10	12	16	2	129

6. Foreløbige forholdsregler (2006-2010)

Afsluttede begæringer vedrørende foreløbige forholdsregler		Sagernes udfald		
		Helt eller delvist imødekommet	Begæring ikke taget til følge	slettelse
2006	2		2	
2007	4		4	
2008	4		4	
2009	1	1		
2010	6		4	2
I alt	17	1	14	2

7. Afsluttede sager – sagsbehandlingstid i måneder (2010)

		Samlet sagsbehandlingstid	Sagsbehandlingstid, omfatter ikke varigheden af eventuel udsættelse
Domme		Gennemsnitlig sagsbehandlingstid	Gennemsnitlig sagsbehandlingstid
Sager indbragt for Personaleretten	81	21,4	19,7
Sager oprindeligt indbragt for Retten ¹	8	62,4	34,9
I alt	89	25,1	21

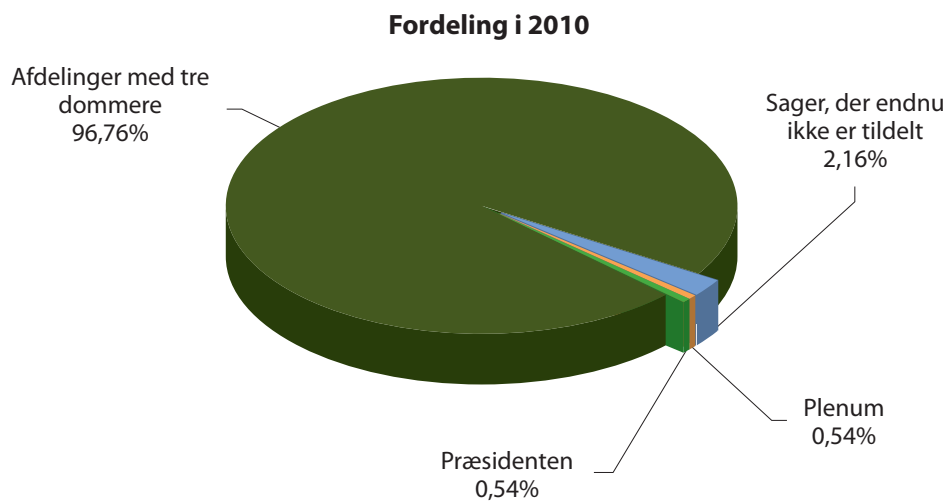
		Samlet sagsbehandlingstid	Sagsbehandlingstid, omfatter ikke varigheden af eventuel udsættelse
Kendelser		Gennemsnitlig sagsbehandlingstid	Gennemsnitlig sagsbehandlingstid
Sager indbragt for Personaleretten	37	17,1	10,1
Sager oprindeligt indbragt for Retten ¹	3	66,5	28,9
I alt	40	20,8	11,5

I ALT	129	23,8	18,1
-------	-----	------	------

Varigheden angives i måneder og tiendedele af måneder.

¹ Retten henviste 118 sager til Personaleretten, da denne påbegyndte sit virke.

8. Verserende sager pr. 31. december – dommerkollegierne (2006-2010)

	2006	2007	2008	2009	2010
Plenum	2	3	5	6	1
Præsidenten	4	3	2	1	1
Afdelinger med tre dommere	212	206	199	160	179
Enedommer					
Sager, der endnu ikke er tildelt	10	23	11	8	4
I alt	228	235	217	175	185

9. Verserende sager pr. 31. december – antal sagsøgere (2010)

De verserende sager med det største antal sagsøgere

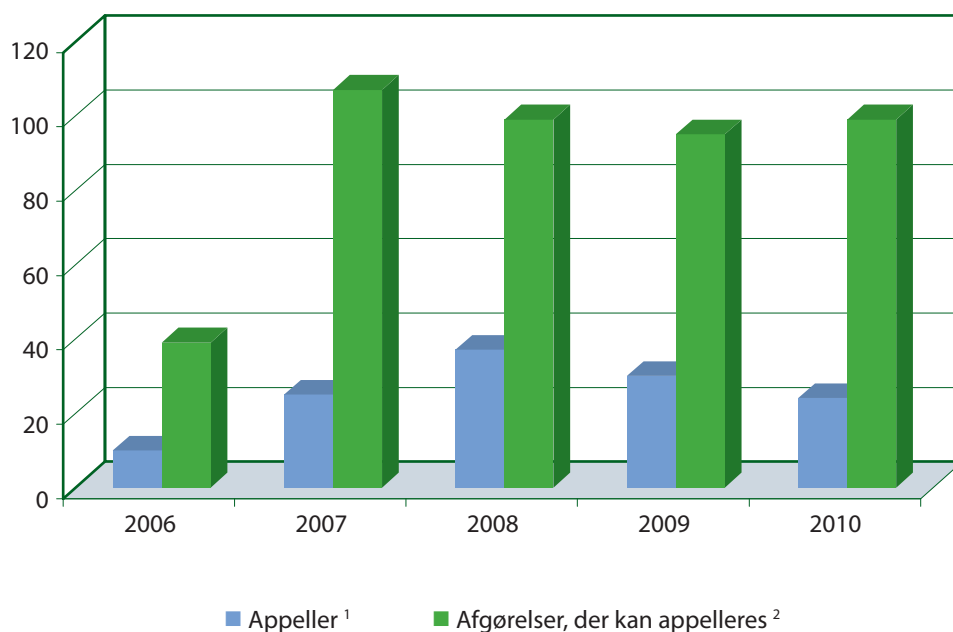
Antal sagsøgere	Sagsområder
327 (15 sager)	Tjenestemandsvedtægten – løn – årlig tilpasning af vederlag og pensioner til tjenestemænd og øvrige ansatte – tjenestemandsvedtægts artikel 65 og bilag XI hertil – Rådets forordning (EU, Euratom) nr. 1296/2009 af 23. december 2009
169	Tjenestemandsvedtægten – ansatte ved ECB – reform af pensionsordningen
35	Tjenestemandsvedtægten – EIB – pensioner – refomen af 2008
26 (tre sager)	Tjenestemandsvedtægten – ændret indplacering – ansøgere optaget på reserveliste efter intern udvælgelsesprøve inden ikrafttrædelsen af den nye vedtægt – indplacering i lønklasse i henhold til de mindst favorable bestemmelser – overgangsbestemmelser i bilag XIII til vedtægten – tab af forfremmelsespoint
18	Tjenestemandsvedtægten – løn – kontraktansat personale, som gør tjeneste i en sikkerhedsafdeling eller i en afdeling, der understøtter nød- og krisekoordineringsarrangementer – tillæg for ansatte, der regelmæssigt er forpligtet til at stå til rådighed – tjenestemandsvedtægts artikel 56b
16 (to sager)	Tjenestemandsvedtægten – kontraktansat personale – klausul om kontraktens opsigelse i tilfælde af, at den kontraktansatte ikke bliver optaget på reservelisten efter en udvælgelsesprøve – opsigelse af en midlertidig ansats kontrakt
14	Tjenestemandsvedtægten – udnævnelse – ansatte i overvågningsvirksomheder – påstand om at blive anerkendt som ansat
13	Tjenestemandsvedtægten – hjælpeansatte – midlertidigt ansatte – ansættelsesbetingelser – kontraktens varighed

Ordet »vedtægt« anvendes for både vedtægten for tjenestemænd og ansættelsesvilkårene for de øvrige ansatte i Den Europæiske Union.

Samlet antal sagsøgere for samtlige verserende sager

	Samlet antal sagsøgere	Samlet antal verserende sager
2006	1 652	228
2007	1 267	235
2008	1 161	217
2009	461	175
2010	812	185

10. Diverse – personalerettens afgørelser, som er blevet appelleret til Retten (2006-2010)

	Appeller ¹	Afgørelser, der kan appelleres ²	Antal appeller i procent ³	Antal appeller i procent, herunder mindelig bilæggelse ⁴
2006	10	39	25,64%	22,22%
2007	25	107	23,36%	21,93%
2008	37	99	37,37%	34,91%
2009	30	95	31,58%	30,93%
2010	24	99	24,24%	21,62%

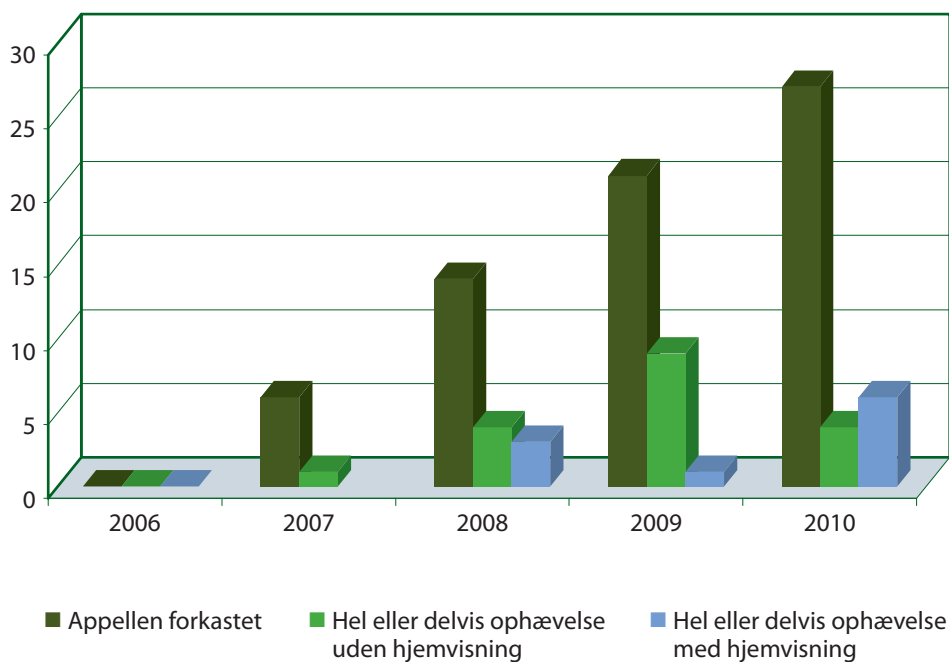
¹ Afgørelser, der er appelleret af flere parter, er kun medtaget én gang. I 2007 blev der af to afgørelser hver iværksat to appeller.

² Domme og kendelser afsagt i referenceåret, hvorved sager afvises, kendelser i sager om foreløbige forholdsregler, om, at det er uforholdsmæssigt at træffe afgørelse, eller om afslag på begæring om intervention.

³ Det er muligt, at denne procentdel for et givet år ikke svarer til antallet af afgørelser afsagt i referenceåret, der kan appelleres, såfremt fristen for iværksættelse af appel overlapper to kalenderår.

⁴ I overensstemmelse med lovgivers opfordring hertil bestræber Personaleretten sig på at fremme mindelig bilæggelse af tvisterne. Et vist antal sager afsluttes på denne måde hvert år. Disse sager giver ikke anledning til »afgørelser, der kan appelleres«, på grundlag af hvilke »antal appeller i procent« normalt beregnes i årsrapporten, herunder for Retten og Domstolen. For så vidt som »antal appeller i procent« kan betragtes som et udtryk for »anfægtelsesprocenten« for en retsinstans' afgørelser, ville denne procentdel afspejle situationen bedre, hvis den blev beregnet på grundlag af ikke blot afgørelser, der kan appelleres, men også sådanne, som ikke kan, eftersom de netop bringer tvisten til afslutning ved mindelig bilæggelse. Det er resultatet af denne beregning, der er anført i denne kolonne.

11. Diverse – appelsagernes udfald ved Retten (2006-2010)

	2006	2007	2008	2009	2010
Appellen forkastet		6	14	21	27
Hel eller delvis ophævelse uden hjemvisning		1	4	9	4
Hel eller delvis ophævelse med hjemvisning			3	1	6
I alt		7	21	31	37

Kapitel IV

Møder og besøg

A – Officielle besøg og arrangementer ved Domstolen, Retten og Personaleretten

Domstolen

25. og 26. januar	Delegation fra Judiciary of England and Wales, Scotland and Northern Ireland
29. januar	Delegation fra det spanske formandskab for Rådets arbejdsgruppe »Domstolen«
7.-9. februar	Delegation fra Amerikas Forenede Staters højesteret og professorer fra SMU Dedman School of Law
23. februar	Delegation fra Europa-Parlamentets retsudvalg
2. marts	Europa-Kommissionens næstformand, M. Šefčovič
9. marts	Forbundsrepublikken Tysklands premierminister, A. Merkel
22. og 23. marts	Seminar for dommere fra enkelte medlemsstater (Belgien, Bulgarien, Danmark, Tyskland, Estland, Grækenland, Cypern, Irland, Letland, Lituanen, Luxembourg, Nederlandene, Polen, Portugal og Det Forenede Kongerige)
19. april	Den Tyrkiske Republiks ambassadør i Storhertugdømmet Luxembourg, H.E. C. Kart
19.-21. april	Delegation fra Den Slovenske Republiks forvaltningsret
26. april	Møde med tjenestemænd fra medlemsstaterne og fra Den Europæiske Unions institutioner
26.-28. april	Delegation fra Domstolen for Den Vestafrikanske Økonomiske og Monetære Union (UEMOA), Domstolen for Den Centralafrikanske Økonomiske og Monetære Union (CEMAC) og Domstolen for Det Økonomiske Fællesskab af Vestafrikanske Stater (CEDEAO)
4. maj	Delegation fra Europa-Parlamentets udvalg vedrørende borgernes rettigheder og retlige og indre anliggender
17. og 18. maj	Delegation fra Den Tyrkiske Republiks forfatningsret
31. maj	Den Franske Republiks faste repræsentant ved Den Europæiske Union, P. Étienne
3. juni	J.-M. Bockel, statssekretær, Den Franske Republiks justitsministerium
7. og 8. juni	Kollokvium og generalforsamling i Association des Conseils d'État et des juridictions administratives suprêmes de l'Union européenne
9. juni	Ordfører for Europa-Parlamentets budgetudvalg, H. Trüpel
14. juni	Den Italienske Republiks minister for europæiske anliggender, A. Ronchi
20.-22. juni	Delegation fra Nederlandenes Hoge Raad
28. og 29. juni	Delegation fra Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedoniens højesteret (ARYM)
1. og 2. juli	Delegation fra Republikken Kroatiens højesteret
6. og 7. september	»4e Luxemburger Expertenforum zur Entwicklung des Unionsrechts« med deltagelse af Forbundsrepublikken Tysklands justitsminister, Sabine Leutheusser-Schnarrenberger
20.-22. september	Delegation fra Dommernes Øverste Råd og Det Nationale Dommerinstitut fra Rumænien

7. oktober	Forbundsrepublikken Tysklands minister for indre anliggender, T. de Mazière
7. oktober	Kongeriget Danmarks justitsminister, L. Barfoed
7. oktober	Fyrstendømmet Liechtensteins ambassadør i Storhertugdømmet Luxembourg og Kongeriget Belgien, H.E. K. Jäger
12. oktober	Den faste delegation fra Conseil des barreaux européens (CCBE)
25. oktober	Montenegros justitsminister, M. Radović, og Montenegros ambassadør i Den Europæiske Union, A.A. Pejović
8. november	L. Mosar, formanden for Storhertugdømmet Luxembourgs Deputeretkammeret og medlemmer af Storhertugdømmet Luxembourgs Deputeretkammerets retsudvalg
8. og 9. november	Delegation fra EU Select Committee of the House of Lords
10. november	Republikken Sloveniens ambassadør i Kongeriget Belgien og Storhertugdømmet Luxembourg, H.E. A. Pipan
15. november	Seminar for dommere fra enkelte medlemsstater (Den Tjekkiske Republik, Spanien, Frankrig, Italien, Ungarn, Malta, Østrig, Rumænien, Slovenien, Slovakiet, Finland og Sverige)
18. november	Delegation af dommere fra Kongeriget Saudiarabien under forsæde af prins dr. Bandar bin Salman bin Mohammed Al Saud, kongelig rådgiver, præsident for den saudiske voldgiftsret
23. november	Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedoniens justitsminister, M. Manevski (ARYM) og chefen for ARYM's mission ved Den Europæiske Union, ambassadør Nikola Poposki
24. og 25. november	K. Prost, mægler i De Forenede Nationers Sikkerhedsråds 1267-komité
2. december	Land Hessens (Tyskland) viceministerpræsident, justits- og integrationsminister samt minister for europæiske anliggender, J.-U. Hahn

Retten

29. januar	Besøg af en delegation fra det spanske formandskab for Rådets arbejdsgruppe »Domstolen«
7.-9. februar	Besøg af en delegation fra Amerikas Forenede Staters højesteret og af universitetsprofessorer
23. februar	Besøg af en delegation fra Europa-Parlamentets retsudvalg
16. marts	Besøg af en delegation fra Comisión nacional de la Competencia (Spanien)
26. april	Møde med medlemsstaternes og institutionerne ved Den Europæiske Unions tjenestemænd
12. oktober	Besøg af en delegation fra Council of Bars and Law Societies of Europe (CCBE)
27. oktober	Besøg af Den Europæiske Ombudsmand, N. Diamandouros
28. oktober	Besøg af medlemmer fra de tre retsinstanser i Villa Vauban
8. november	Besøg af formanden for Storhertugdømmet Luxembourgs Deputeretkammeret og af medlemmer af Storhertugdømmet Luxembourgs Deputeretkammerets retsudvalg
8. og 9. november	Besøg af en delegation fra EU Select Committee of the House of Lords (Det Forenede Kongerige)

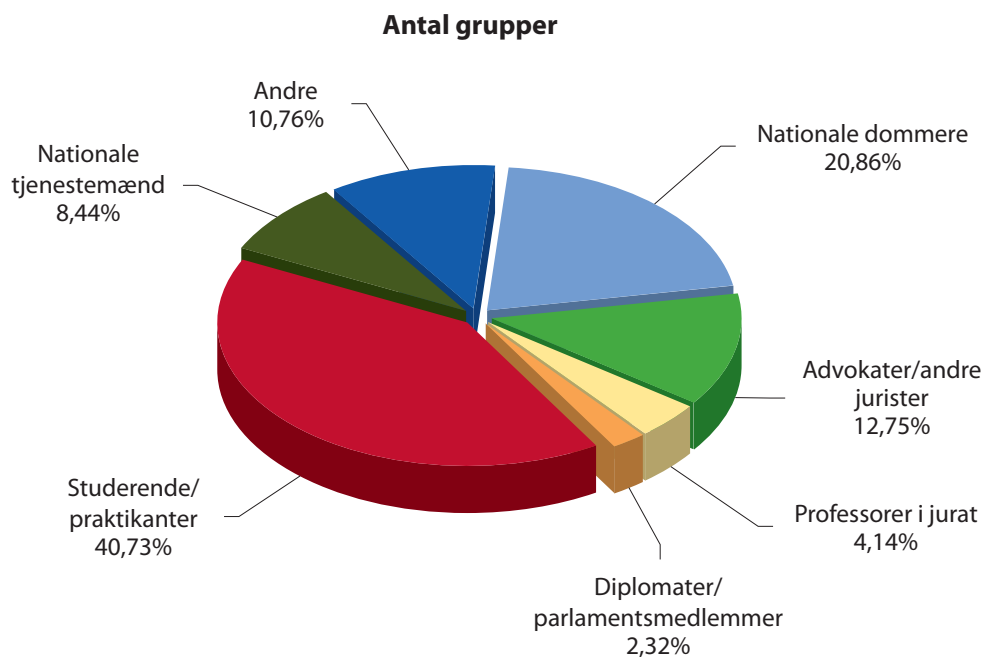
24. og 25. november	Besøg af K. Prost, mægler i De Forenede Nationers Sikkerhedsråds 1267-komité
2. december	Besøg af Land Hessens (Tyskland) viceministerpræsident, justits- og integrationsminister samt minister for europæiske anliggender, J.-U. Hahn

Personaleretten

25. marts	Besøg af mægler ved Europa-Kommissionen, M. de Sola Domingo
20. april	Besøg af advokat og forligsmand A. Schneeberg
30. september	Besøg af præsidenten for Den Asiatiske Udviklingsbanks Forvaltningsret, A. Zack
1. oktober	Kollokvium i anledning af Personalerettens femårsdag
26. oktober	Besøg af Den Europæiske Ombudsmand, N. Diamandouros

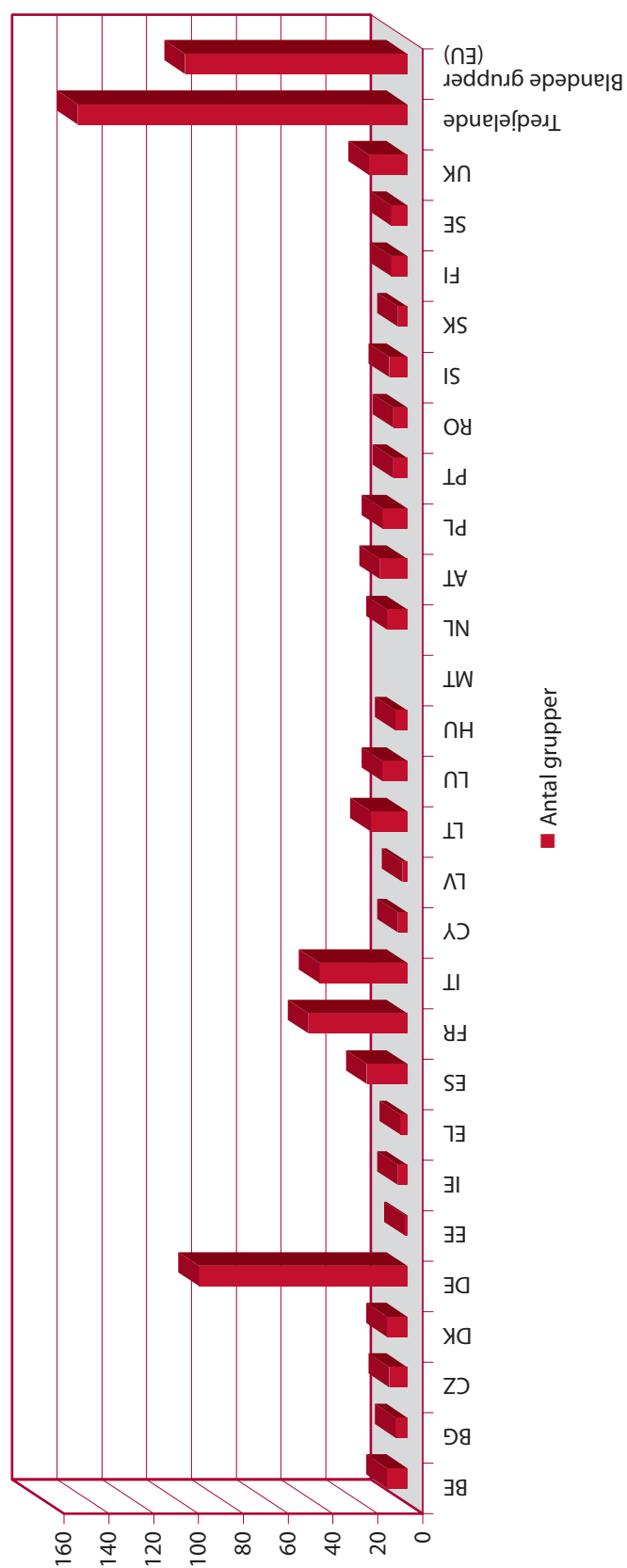
B – Studiebesøg (2010)

1. Opdeling i grupper

	Nationale dommere	Advokater/andre jurister	Professorer i jura	Diplomater/ parlamentsmedlemmer	Studerende/praktikanter	Nationale tjenestemænd	Andre	I alt
Antal grupper	126	77	25	14	246	51	65	604

2. Studiebesøg – fordeling mellem medlemsstater (2010)

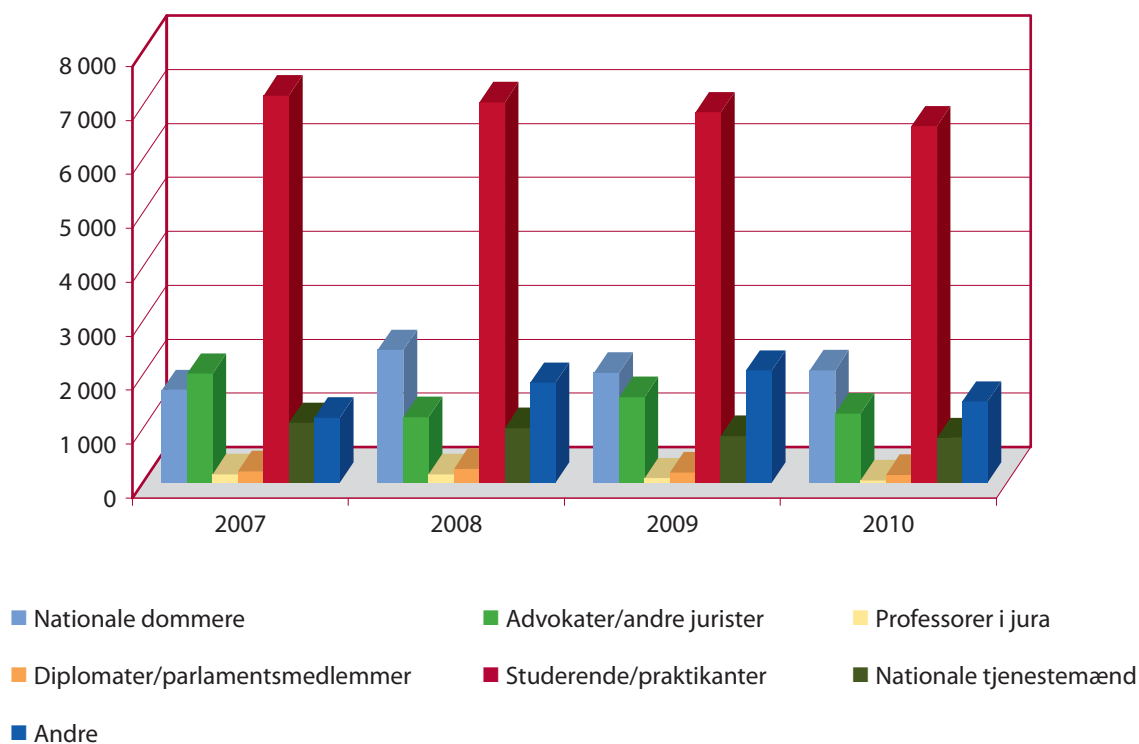
	Antal besøgende							Antal grupper	
	Nationale dommere	Advokater/andre jurister	Professorer i jura	Diplomater/parlamentsmedlemmer	Studerende/praktikanter	Nationale tjenestemænd	Andre	I alt	
BE	10				208	25	32	275	9
BG	59	35						94	5
CZ	15	24			84			123	8
DK	5	24			100	21	29	179	9
DE	291	260		56	795	166	606	2 174	93
EE		40						40	1
IE	16				48			64	4
EL	12				35			47	3
ES	97	71	19		128		51	366	18
FR	176	65			534	12	143	930	44
IT		23	10		597			630	39
CY	8				16			24	4
LV		11						11	2
LT			11		5			16	16
LU	23				63	49	102	237	11
HU	78		6		39			123	5
MT								0	0
NL	32	57			39	23	25	176	9
AT		16			144		79	239	12
PL	62	94			21		35	212	11
PT	135				2			137	6
RO	16						4	20	6
SI					93	5		98	8
SK	42				12			54	4
FI	11			27	60		40	138	7
SE	93	13				27	12	145	7
UK	58	35	1		109			203	17
Tredjelande	368	81		56	1 414	95	175	2 189	147
Blandede grupper (EU)	480	439		7	2 061	407	174	3 568	99
I alt	2 087	1 288	47	146	6 607	830	1 507	12 512	604

3. Studiebesøg – nationale dommere (2010)

Seminar

BE	8	DK	4	IE	4	FR	16	LV	2	HU	8	AT	6	RO	8	FI	4
BG	3	DE	17	EL	7	IT	19	LT	4	MT	1	PL	16	SI	2	SE	5
CZ	8	EE	2	ES	12	CY	2	LU	2	NL	7	PT	8	SK	4	UK	11
I alt										190							

4. Udviklingen i antal og typer af besøgende (2007-2010)

Antal besøgende

	Nationale dommere	Advokater/ andre jurister	Professorer i jura	Diplomater/ parlaments- medlemmer	Studerende/ praktikanter	Nationale tjenestemænd	Andre	I alt
2007	1 719	2 025	157	213	7 178	1 111	1 206	13 609
2008	2 463	1 219	156	262	7 053	1 016	1 854	14 023
2009	2 037	1 586	84	193	6 867	870	2 078	13 715
2010	2 087	1 288	47	146	6 607	830	1 507	12 512

C – Højtidelige retsmøder

1. februar	Højtideligt retsmøde til minde om generaladvokat D. Ruiz-Jarabo Colomer
8. marts	Højtideligt retsmøde til minde om Lord Slynn of Hadley, K. Bahlmann og M. Diez de Velasco, tidligere medlemmer af Domstolen
15. marts	Højtideligt retsmøde til minde om H. Jung, tidligere justitssekretær ved Retten i Første Instans
3. maj	Højtideligt retsmøde i anledning af formanden for og medlemmerne af Europa-Kommissionens tiltræden, under overværelse af Deres Kongelige Højheder Storhertugen og Storhertuginde og af Europa-Parlamentets formand, J. Buzek
10. juni	Højtideligt retsmøde i anledning af dommer C.W.A. Timmermans' fratræden og S. Prechals tiltræden som dommer ved Domstolen
28. juni	Højtideligt retsmøde i anledning af de nye medlemmer ved Revisionsrettens tiltræden
13. september	Højtideligt retsmøde i anledning af dommer A.W.H. Meijs' fratræden og M. van der Woudes tiltræden som dommer ved Retten
6. oktober	Højtideligt retsmøde i anledning af dommer P. Kūris' fratræden og E. Jarašiūnas' tiltræden som dommer ved Domstolen samt justitssekretær R. Grass' fratræden og A. Calot Escobars tiltræden som justitssekretær
25. oktober	Højtideligt retsmøde i anledning af C. Ashtons tiltræden som næstformand for Europa-Kommissionen, Unionens højtstående repræsentant for udenrigsanliggender og sikkerhedspolitik og N. Diamandouros' tiltræden som Den Europæiske Ombudsmand samt dommer M. Vilaras' fratræden og D. Gratsias' tiltræden som dommer ved Retten
26. november	Højtideligt retsmøde i anledning af dommer V.M. Ciucăs' fratræden og A. Popescus tiltræden som dommer ved Retten

D – Besøg og deltagelse i officielle arrangementer

Domstolen

4. januar	Domstolen er repræsenteret ved nytårsceremonien i Bruxelles organiseret af Cour de cassation
11. januar	Domstolen er repræsenteret ved nytårsceremonien i Bruxelles organiseret af Conseil d'État
14. januar	Domstolen er repræsenteret ved festlighederne i Tartu i anledning af 90-året for oprettelsen af Republikken Estlands højesteret
18. januar	Domstolen er repræsenteret ved det højtidelige retsmøde i anledning af indledningen af retsåret ved cour d'appel i Paris
29. januar	En delegation fra Domstolen deltager i seminaret »La Convention vous appartient« samt i det højtidelige retsmøde ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i Strasbourg
29. januar	Domstolen er repræsenteret ved ceremonien i anledning af indledningen af retsåret ved Corte Suprema di Cassazione i Rom
4.-6. februar	En delegation fra Domstolen aflægger besøg ved Tribunal fédéral de la Confédération suisse i Lausanne
8. februar	Domstolen deltager efter invitation fra chefen fra Finlands Repræsentation ved Europa-Kommissionen, Eikka Kosonen, i festligholdelsen i Helsinki af 15-året for Finlands tiltrædelse af Den Europæiske Union
9. februar	Domstolen er efter invitation fra Forbundsrepublikken Tysklands justitsminister, Sabine Leutheusser-Schnarrenberger, repræsenteret i Berlin ved »Rechtspolitischen Neujahrsempfang 2010«
12. februar	Domstolen er repræsenteret ved nytårsceremonien ved det storhertugelige hof
7.-11. marts	Domstolen er repræsenteret i Sydney ved Association internationale des hautes juridictions administratives' tiende kongres
15. marts	Domstolens præsident deltager i Strasbourg i påhøringen af Jean-Paul Costa, præsident for Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, organiseret af le Comité européen des droits sociaux
18. marts	Domstolen er repræsenteret i Bruxelles ved en høring organiseret af Europa-Parlamentets udvalg for konstitutionelle anliggender om »Les aspects institutionnels de l'adhésion de l'Union européenne à la convention européenne de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales«
19. marts	Domstolens præsident er repræsenteret i Dublin ved kollokviet afholdt af réseau des présidents des cours suprêmes judiciaires de l'Union européenne vedrørende emnet »Aspects pratiques de l'indépendance de la justice«
14. april	Domstolen er repræsenteret i Warszawa ved forfatningsdomstolens generalforsamling
17. og 18. april	Domstolen er repræsenteret ved begravelsesceremonien i Warszawa for Republikken Polens præsident, Lech Kaczyński
23. april	Domstolen er repræsenteret i Luxembourg ved EELA's (European Employment Lawyers Association) årlige konference

8.-10. maj	Domstolens præsident deltager, og Domstolen er repræsenteret ved besøg i Prag og Brno efter invitation fra præsidenten for Den Tjekkiske Republiks højesteret, Iva Brožová
9. maj	Domstolen er repræsenteret ved fejringen af 60-året for Robert Schuman-erklæringen ved Europa-Parlamentets sæde i Strasbourg
19.-22. maj	Domstolen er repræsenteret i Rom ved den internationale konference vedrørende emnet »Global Environmental Governance« organiseret af ICEF (International Court of the Environmental Foundation)
3. og 4. juni	Domstolen er repræsenteret i London under mødet ved generalforsamlingen i Réseau européen des conseils de la Justice vedrørende emnet »Vers une culture judiciaire européenne«
6.-8. juni	Domstolen er repræsenteret i Luxembourg ved kollokviet vedrørende emnet »Prévenir des arriérés dans la justice administrative« og ved mødet afholdt af conseil d'administration et de l'assemblée générale de l'Association des Conseils d'État et des juridictions administratives suprêmes de l'Union européenne
10. juni	Domstolen er repræsenteret i Warszawa ved ceremonier organiseret i anledning af 25-året for Republikken Polens forfatningsret
23. juni	Den luxembourgske nationaldag, fejringen af højtideligheden Te Deum efterfulgt af en reception ved det storhertugelige hof
1. juli	Domstolen er repræsenteret ved begravelsesceremonien i Vilnius for den forhenværende præsident for Republikken Litauen, A. Brazauskas
24. juli	Deltagelse i Den Helleniske Republiks præsidents reception i Athen organiseret i anledning af 36-året for Republikkens genindførelse
16. august	Domstolen er repræsenteret ved begravelsesceremonien i Valletta for den forhenværende præsident for Republikken Malta, G. de Marco
17. september	Domstolen er repræsenteret i Zaragoza ved konferencen REGLEG (»Access of regions with legislative powers to the European Court of Justice«)
26. og 27. september	En delegation fra Domstolen deltager i et officielt besøg ved Bundesverfassungsgericht i Karlsruhe
1. oktober	Domstolen er efter invitation af Lord Chancellor repræsenteret i London ved Opening of the Legal Year
1. oktober	Domstolen er repræsenteret i Wien ved »Jubiläum – 90-jähriges Bestehen der Bundesverfassung Österreichs«
3. oktober	Domstolen er repræsenteret i Bremen ved ceremonierne organiseret i forbindelse med »Tag der Deutschen Einheit«
21.-23. oktober	Officielt besøg i Bratislava hos Republikken Slovakiets høje retsinstanser efter invitation af præsidenten for Republikken Slovakiets højesteret, Štefan Harabin, og møde med repræsentanter for parlamentet og regeringen
22. og 23. oktober	Domstolen er repræsenteret i Luxembourg ved konferencen »Criminal Justice in Europe: Challenges, Principles and Perspectives«, organiseret af Institut universitaire international Luxembourg
3.-6. november	Deltagelse i FIDE's 24. kongres i Madrid
18. november	Domstolen er repræsenteret ved det højtidelige retsmøde i Sofia organiseret i anledning af 130-året for Republikken Bulgariens højesteret

18. november	Domstolen er repræsenteret i Louvain ved »Conference for the 25th anniversary of the EIA Directive«, organiseret af Europa-Kommissionen (GD Miljø)
18. november	Domstolen er repræsenteret ved det højtidelige retsmøde i anledning af indsættelsen af Robert Bieber som Procureur général d'État ved Cour supérieure de justice de Luxembourg
22. november	Domstolen er repræsenteret ved et møde i Bruxelles afholdt af conseil d'administration de l'Association des Conseils d'État et des juridictions administratives suprêmes de l'Union européenne
25. november	Domstolen er repræsenteret i Luxembourg ved den særlige akademiske seance i anledning af 40-året for Fondation du Mérite Européen

Retten

1. januar	Retten er repræsenteret ved receptionen afholdt i Valletta af præsidenten for Republikken Malta i anledning af den traditionelle ceremoni for udveksling af nytårshilsner
14. januar	Retten er repræsenteret i Tartu ved 90-året for Republikken Estlands højesteret
9. februar	Retten er repræsenteret ved »Rechtspolitischer Neujahrsempfang 2010« i Berlin organiseret af Forbundsrepublikken Tysklands justitsministerium
12. februar	Retten er repræsenteret i Domstolens delegation ved nytårsceremonien ved det storhertugelige hof
9. april	Retten er repræsenteret ved den højtidelige kongres for dommere i Vilnius organiseret af præsidenten for dommerrådet i Republikken Litauen i anledning af 20-året for genetableringen af staten Litauen og 15-året for genetableringen af Republikken Litauens appelret og regionalretter
16.-18. april	Retten er repræsenteret ved den nationale ceremoni afholdt til minde om Republikken Polens præsident, Lech Kaczyński, og hans ægtefælle
12. maj	Deltagelse i »Día Europeo de la Competencia« i Madrid organiseret af Comisión Nacional de la Competencia
1. juni	Retten er repræsenteret ved reception afholdt i Rom af Den Italienske Republiks præsident i anledning af nationaldagen
23. juni	Retten er repræsenteret ved den luxembourgske nationaldag, fejringen af højtideligheden Te Deum efterfulgt af en reception ved det storhertugelige hof
24. juli	Retten er repræsenteret ved Den Hellske Republiks præsidents reception i Athen i anledning af 36-året for republikkens genindførelse
16.-19. september	Deltagelse i »Seminar for the EU and US judiciary« i Berlin under protektion af dommer Antonin Scalia ved Amerikas Forenede Staters højesteret og dommer A. Borg Barthet organiseret af forskningsinstituttet »Mentor group« i Boston
1. oktober	Retten er repræsenteret ved den højtidelige festligholdelse i anledning af 90-året for Republikken Østrigs forfatning
1. oktober	Retten er repræsenteret ved ceremonien i Westminster Abbey i London i anledning af indledningen af retsåret
3. oktober	Retten er repræsenteret ved reception afholdt af Forbundsrepublikken Tysklands præsident i anledning af nationaldagen

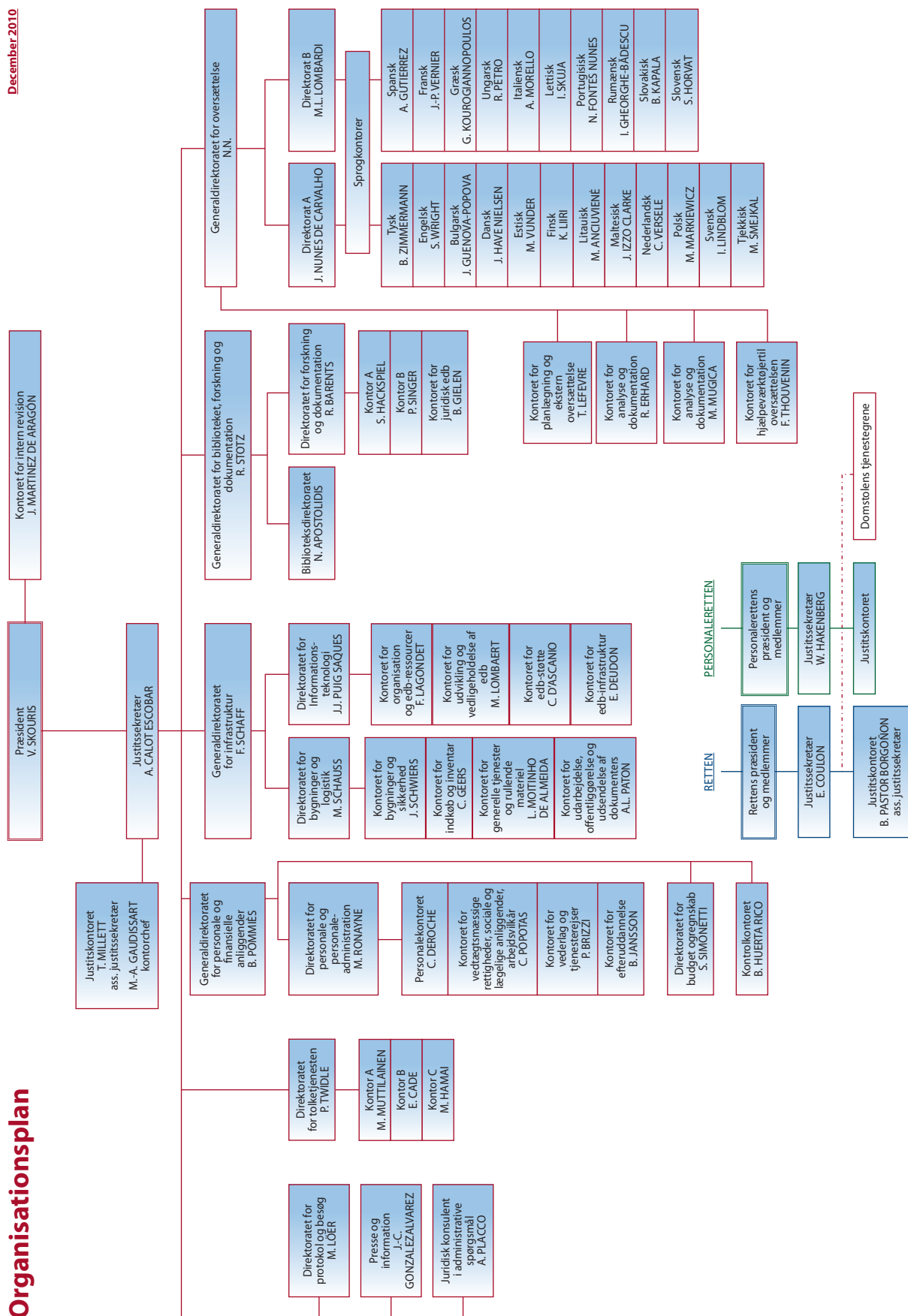
22. og 23. oktober	Retten er repræsenteret i Luxembourg ved konferencen »Criminal Justice in Europe: Challenges, Principles and Perspectives« organiseret af Institut universitaire International Luxembourg
28. og 29. oktober	Retten er repræsenteret ved det højtidelige retsmøde i Paris i anledning af udnævnelsen af R. Grass som rådgiver ved cour de cassation i nærvær af førstepræsidenten for cour de cassation
3.-6. november	Retten er repræsenteret ved FIDE's 24. kongres i Madrid
25. november	Retten er repræsenteret ved den særlige akademiske seance i Luxembourg i anledning af 40-året for Fondation du Mérite Européen
6. december	Retten er repræsenteret ved den officielle reception afholdt af præsidenten for Republikken Finland og dennes ægtefælle i anledning af Republikken Finlands uafhængighedsdag

Personaleretten

23. marts	Justitssekretær W. Hakenberg deltager i symposiet organiseret i Washington i anledning af 30-året for Verdensbankens forvaltningsret
15. december	Dommer H. Tagaras og H. Kreppel mødes i Genève med dommere fra De Forenede Nationers Tribunal du contentieux
16. december	Dommer H. Kreppel besøger Den Internationale Arbejdsorganisations forvaltningsret i Genève

Organisationsplan

Den Europæiske Unions Domstol

**Årsrapport 2010 – Oversigt over arbejdet ved Den Europæiske Unions Domstol,
Den Europæiske Unions Ret og EU-Personaleretten**

Luxembourg: Den Europæiske Unions Publikationskontor

2011 — 252 s. — 21 x 29,7 cm

Katalognummer: QD-AG-11-001-DA-C

ISBN 978-92-829-1045-0

doi:10.2862/50320

ISSN 1831-8401

Publikationskontoret

ISBN 978-928291045-0

9 789282 910450

SÅDAN FÅR MAN FAT I PUBLIKATIONER FRA EU

Gratis publikationer:

- Via EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).
- Hos Europa-Kommissionens repræsentationer eller delegationer. Kontaktoplysninger kan findes på: <http://ec.europa.eu> eller fås ved at sende en fax til +352 2929-42758.

Betalingspublikationer:

- Via EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

Betalingsabonnementer (f.eks. *Den Europæiske Unions Tidende* og samlinger af afgørelser fra Den Europæiske Unions Domstol):

- Via Den Europæiske Unions Publikationskontors salgskontorer (http://publications.europa.eu/others/agents/index_da.htm).

